

ახეული

ლიტერატურული ჟურნალი
N3, 2020

მხატვარი ია დიაკონიძე

მეფე, რომელმაც ბაქსნიო
თავის ეპოქას – ინტეგრირებულ
თემის ჯაგოდნიშვილთან

ვისკანაბ დღეებს:
ნოდარ დემბაძე,
ნინო დახბაისელი,
აქა მოხილდაძე

ზენიძის მალხაძის მოგონებები:
ლევან გოთუა და ეობე ჯავახიშვილი

ანანი ნუხთილის
„სულიხოს“
ბაიზიზისათვის

რეპაზ ინანიშვილის სახელობის „ერთი მოთხრობის“ კონკურსი

ნაწარმოების მიღება დაწყებულია

ერეკლე II-ის დაბადებიდან 300 წლისაღმის მიკვნილი
საერთაშორისო სამეცნიერო-შემეცნებითი კონფერენცია

26-28 ნოემბერს, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საინჟინრო ეკონომიკის, მედი-ატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი ერეკლე II-ის დაბადებიდან 300 წლისაღმის მიძღვნილ საერთაშორისო სამეცნიერო-შემეცნებით კონფერენციას მართავს.

საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საინჟინრო ეკონომიკის, მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ლიტერატურულ ჟურნალ „ანეულის“ რედაქციის ერთობლივი სამეცნიერო-შემეცნებითი კონფერენციის თემაა:

„ერეკლე II, როგორც სახელმწიფო მოღვაწე, პოლიტიკოსი და ისტორიული პიროვნება მესამე ათასწლეულის გადასახედიდან“.

კონფერენცია მიზნად ისახავს – სამეცნიერო გარემოში ერეკლე II-ის, როგორც განსაკუთრებული მოღვაწის დიდი მასშტაბების წარმოჩენას – ქვეყნის პოლიტიკურ, დიპლომატიურ, სამხედრო, ეკონომიკურ და კულტურულ-საგანმანათლებლო ისტორიაში; მით უფრო, რომ ლეგენდებითაა შემოსილი (და ბოლო დროს უფრო ბევრი იწერება) მისი საქმიანობა, როგორც ევროპული აზროვნებისა და ორიენტაციის მმართველისა.

კონფერენციაზე წარმოდგენილი ნაშრომები გამოქვეყნდება კრებულში.

მაია მირიანაშვილის ნამუშევრები

ქურნად „ანუელის“ შემომწირველები არიან:
ნანა არაბული, როლანდ გიორგაძე, ხელი კოკლამაშაშვილი.

კულტურულ-საგანმანათლებლო საზოგადოება „ანუელის“
რეკვიზიტებია:

ს/ს „საქართველოს ბანკი“, ბანკის კოდი: BAGAGE 22
ანგარიშის ნომერია: GE81BG 0000000 306158900

ანეული

№3. (№28) ოქტომბერი. 2020

ლიტერატურული ფენიანი

სიძლიერე ღმერთი ლექსისა	
ბიჭი ბაბაქაძისი რკონი	3
ნოსტალიგია თამაზ ჯაბოღანიძისთან – მონარქი, რომელმაც გაუსწრო თავის ეპოქას	4
პეტრია	
ანანასანდია ჯინჯარაძე	10
ნანა ახაბანი	13
პეტრია	
თამო ვაშაყაძე მონასტერი, კვერცხი თუ ქათამი?!	16
ბიჭი მოზაძისი სტუდენტურ პრაქტიკაზე	19
ლიტერატურული წიგნი	
ახაბანი შანიანი აკაკი წერეთლის „სულიკოს“ გააზრებისათვის	23
ნოზალიგია ბახანი „შაჰნამე“ სრული ქართული თარგმანი	25
პეტრია	
ახაბი ბიძინაძისი	29
მინიატურა	
ბანა ბიძინაძისი ოცნების სიყვარული	30
პეტრია	
ნა ბახანიძისი	31
ბანანა ბახანი ერთი ლექსი და ერთი მოგონება	33
ბიძინაძისი 21 სექტემბერი პოეზიის დღეობად ვაქციოთ	33
ვისსწავლავ დღევანდელს...	
ბიძინაძისი-სახელმწიფოსი ჩანიშნული მოგონებებიდან	34
თეატრში „საუბრით მატარებელი“	
ბიძინაძისი ქალი რწმენა, ქალი – იმედი!	42
პეტრია	
თამო ბიძინაძისი „არლეკინის“ დაბრუნება	45
ბიძინაძისი კაცი; ძველი ციხესიმაგრე; წვიმა	47
პეტრია	
ბანანა ბიძინაძისი	48
თამაზ ხაბინაძისი	50
ბა განბი გუდინია...	
თამაზ ბიძინაძისი ეროვნული ქორეოგრაფიის გვირგვინი	51
100 წლის ბიძინაძისი	
თამაზ ბიძინაძისი საუკუნის მჯობნი ადამიანი	55
ბახანი ბიძინაძისი შოთა ცხოვრებაში	55
დღევანდელი გადსასვლელიდან	
ბიძინაძისი ბახანიძე გზადაგზა (ფრაგმენტი წიგნიდან)	56
პეტრია	
თამო ხაბინაძისი (ქიხიანი ბახანი)	59
„და მე ვიგონებ“...	
ბახანი ბიძინაძისი გრამატიკის წიგნი	60
წამის სილამაზე	
„ფოტომ არ იცის ტყუილი“ – გურამ გერსამიას პერსონალური გამოფენა	72

ISSN 1987-9717

ენციკლედ-საგანმანათლებლო საზოგადოება „ანული“

ენციკლედ „ანული“ ახსებელი
ლიტერატურული გაერთიანება:

რეზო (მემლიანი) ადამია
რევაზ ბალანჩივაძე
თამარ ბაბროშვილი
თამარ მიქაძე
თენგიზ შთმელიძე
ლელია ქიტოშვილი –
სახლთს უცხოშვილი
თემურ ჩალაბაშვილი
მანანა ჩიტიშვილი
ნინო ჩხიკვიშვილი
ჯუბა ღებელი
თამაზ ხმალაძე
ივანე ჯაფარიძე

მთავარი რედაქტორი

თამარ შაიშვილი

პასუხისმგებელი რედაქტორი

სოფიო ჯაფარიძე

ლოგოს ავტორი

ბიოგრაფიული რედაქტორი

გაზეთის პირველი გვერდი: იანუარიის ნაშრომები

გაზეთის ბოლო გვერდი: მხატვარი იანუარიის

კანონის ტელეფონი: 551 00 50 58

რედაქციის ინტერნეტფოსტა: aneuli@mail.ru

ენციკლედში გამოქვეყნებულ მასალებზე პასუხისმგებელია ავტორი

ენციკლედის დაბეჭდილია სოციალური თეორიის სახელში, შშმ პირების მონაწილეობით

ბივი გეგეჭკორი

რ კ ო ნ ი

დღეს მეთორმეტე საუკუნეა...
გული იჯერა ჩემზე კუნელმა,
დამკაწრა...

ბოლოს მოვედი, მგონი...
თეძამს გაგტოპავ, აქ არის რკონი.
აქვე ხილია...

ნორჩი ასაკის
დამჯდარა ქალი და ფარდასავით
ადის ბურუსი...

თითქოს ჰაერთან
ჩვენი სულები მან შეაერთა.

რა ლამაზია ქალის სხეული
და ჩამოშლილი თმის ხელეური,
გადმოუწყვია ხიდზე ფეხები,
ისე შევეყურებ, როგორც მკრეხელი,
და ეგ არ არის გაუგებარი,
ვით ნელლი კაკლის ორი ლებანი,
ორი შიშველი ტერფი ციმციმებს
და მუხლებს, როგორც კრუხი წიწილებს,
მოულოდნელად დამალავს ჩითი...
მე რითი უნდა მოგხიბლო, რითი?
ვნება ძლიერი და უჩინარი

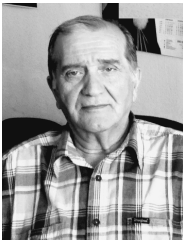
მბრძანებლობს იმის უდარდელ კისკისს,
მისი სიცილის თეთრი მდინარე
დაატრიალებს პატარა წისქვილს...
პირველად თვალი დღეს შევასწარი,
ჩვენ გველოდება რკონის ტაძარი.
იგი აქ არის, თემის ნაპირას,
იქ განწირული გველეშაპია,
ამხედრებულა წმინდა გიორგი
და სისხლით ირწყვის ტყე და ხრიოკი...

დღეს მეთორმეტე საუკუნეა...
ათასში ერთხელ არის ცთუნება,
რომ მოგეჩვენოს, თითქმის ოდესღაც
შენ აქ იყავი და ამ ლოდებსაც
ციხის კედლიდან შენ აგორებდი
და ისტორიის მღვრიე მორევი
აქ გატრიალებს...

სათნო ღიმილი
შემოგაშველა მზემ ბარძიმივით.
ზევით შრიალებს ცა ბალახივით,
შენ არ ყოფილხარ ჯერ თავდახრილი,
მოუღლეღია სისხლი ბრძოლებით,
არ შემოსულან ჯერ მონღოლები...

„ეს ჩვენი მეფე ერეკლე“... – მონარქი, რომელმაც გაუსწორო თავის ეპოქას

ინტერვიუ ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორთან, პროფესორ თემურ ჯაგოდნიშვილთან

2020 წელი განსაკუთრებული წელია – 300 წელი სრულდება ქართლ-კახეთის უკანასკნელი დიდი მეფის, ერეკლე მეორის დაბადებიდან.

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ თემურ ჯაგოდნიშვილის წიგნით „მეფე ერეკლეს ეპოსი“ შეივსო ქართულ ხალხურ ფოლკლორში არსებული სიცარიელე, მისი ნაშრომით გამოვლინდა საგმირო-საისტორიო ხალხური ეპოსის ციკლი – ერეკლე მეორის ციკლური ეპოსი, რომელმაც ჩვენი ხალხის მხატვრული ცნობიერება, რეალობის მხატვრული აღქმა და გაცნობიერება გაამთლიანა. ამით ხალხური ეპიური აზროვნების ყველა ეტაპი გამოვლინდა და დალაგდა, დაწვებული მითოლოგიით, საგმირო-რომანტიკული ეპოსით, საგმირო-საისტორიო და ბოლოს, უკვე სოციალური ეპოსით.

„საგმირო-საისტორიო საფეხური იმდენად არის მნიშვნელოვანი, რომ ამ ეტაპზე ხდება ერის მიერ საკუთარი არსებობის ისტორიული გააზრება, საკუთარი მისიის გაცნობიერება, თუ რატომ, რისთვის არსებობს ერი, რა არის მისი ამქვეყნად არსებობის გამართლება. ეს ჩანს ერეკლეს ეპოსში და კიდევ ის, რომ იგი არის ქრისტეს ჯვრის მატარებელი და ამ დიდი ცივილიზაციისთვის თავმეწირული ერი. ეს არის მისი მცდელობა არსებობის შესარჩუნებლად და იმ დიდი იდეის გადასარჩენად, რასაც ქრისტიანული ცივილიზაცია, ქართული ქრისტიანობა და ქართული ცივილიზაცია ჰქვია“, – ამბობს თემურ ჯაგოდნიშვილი.

– თქვენს ნაშრომს „ერეკლეს ეპოსს“ მრავალი პერსონაჟი ჰყავს და ასევე მრავალ ეპიკურ ამბავს ეფუძნება. როგორც წინასიტყვაობაში აღნიშნავთ, ქართული ხალხური ეპოსი ოთხი ნაწარმოებით უნდა წარმოვიდგინოთ. როგორ დაიწყეთ ამ წიგნზე მუშაობა და ამ თემის წინ წამოწევა რამ განაპირობა?

– ზოგადად უნდა მოვახსენოთ, რომ ხალხური ეპოსი ვირტუალურად არსებობს და ფოლკლორული ტრადიციის მატარებელი ხალხის მეხსიერებაშია შემონახული. რაც ყველაზე საინტერესოა, ერთიანი ტექსტის განცდა არსებობს და არა ხსოვნა. განცდა იმ გაგებით, რომ ერთ მთქმელს ერთი ნაწილი ახსოვს, მეორეს – მეორე, მესამეს – სხვა... დანარჩენები არც ახსოვთ, მაგრამ მაინც აქვთ მთლიანი ტექსტის განცდა. ეს ალბათ იმის შედეგია, რომ ხალხური ეპოსი იმთავითვე, ჯერ კიდევ ანტიკური ეპოქიდან მოყოლებული, კონკრეტულ მხატვრულ სქემას, ქარგას ემყარება. ქარგა კი შემდეგ პრინციპებზეა დაფუძნებული – გმირი იბადება მამისეულ სახლში, აღწევს გარკვეულ ასაკს და, ასე ვთქვათ, ბედის საძიებლად, თვითდასამკვიდრებლად გადის მამისეული სახლიდან – მოგზაურობს, რომლის დროსაც უამრავ ცხოვრებისეულ დაბრკოლებას სძლევეს, იმკვიდრებს საკუთარ თავს, და რაც მთავარია, პოულობს საცოლეს. შემდეგ ბრუნდება უკან, მამისეულ სახლში. მამა ან უკვე გარდაცვლილია, ან მამას თვითონ ჩაანაცვლებს და თვითონვე ჯდება მამისეულ ტახტზე. მაგრამ უკვე ახალ სახლს იშენებს და ახალ ტახტზე ჯდება. ერთი სიტყვით, ტექსტების აღდგენა – რეკონ-

სტრუირება ზემოხსენებული სქემის მიხედვით ხდება. ცალკეული ჩანაწერი, ფრაგმენტი ლაგდება ზოგადი სქემის მიხედვით, და თუ შეგროვდა ყველა ეტაპის და ყველა ცხოვრებისეული მონაკვეთის აღმწერ-დამახასიათებელი ტექსტი, ლიტერატორი, ფოლკლორისტი შეაერთებს, შეაწყობს ამ ტექსტს. ასე მივიღეთ თვით „ილიადა და ოდისეაც“ კი, „სიმღერა ნიბელუნგებზე“, „კალევალას“ ტექსტი, „ჩემი სიდი“...

ამავე პრინციპითაა ნაცადი ისეთი ფოლკლორული ტექსტების აღდგენა, რომელთა ფრაგმენტები ჩვენამდე მაინცდამაინც მთელი სისრულით კი არა, მეტ-ნაკლები სისრულითაც არ არის მოღწეული. ამის მაგალითია სომხური ხალხური საგმირო ეპოსის ნიმუში, დავით სასუნელის ეპოსი, რომელიც უფრო ვირტუალურად უნდა წარმოვიდგინოთ, ვიდრე შემორჩენილი ფოლკლორული ფრაგმენტებით.

ქართული ხალხური ეპოსი, ისევე როგორც მსოფლიოს ხალხთა ეპოსი, ამ პრინციპითაა აღდგენილი. ასევე უამრავი ხალხური ხელნაწერის ჩანაწერის საფუძველზე აღდგენილი და ცნობილი ქართველი ფოლკლორისტების მიერ გაერთიანებული ყველაზე უფრო ადრინდელი – ამირანის ეპოსი. ზემოხსენებულის მსგავსად არის გამთლიანებული ჩვენი ხალხური ეპოსის მშვენება „აბესალომ და ეთერის“ ტექსტი, ანუ ეთერიანი.

ცამეტი თუ თოთხმეტი სხვადასხვა ჩანაწერისა და ფრაგმენტის საფუძველზეა გამთლიანებული და ჩვენამდე მოღწეული, რაც მთავარია, ხალხური მხატვრული ცნობიერების პრიზმაშია გატარებული ე.წ. არსენას ლექსი. მელუქნე არსენა, რომელსაც

თბილისში ოთხი დუქანი ჰქონდა და ძალიან კარგად იცოდა, როგორც ახლა იტყვიან ხოლმე – ბიზნესი, უცვლელად სოციალური სამართლიანობისთვის მებრძოლ გმირად აქცია ხალხურმა წარმოსახვამ და მისი ძალიან ყოფითი კონფლიქტი მეტატონე ბარათაშვილთან გადაიზარდა კლასობრივ და უფრო დიდ მასშტაბურ სოციალურ დაპირისპირებაში. ასე იშვა სოციალური ეპოსი.

ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში ჩვენში მიჩნეული იყო, რომ ქართველმა ხალხმა, ხალხური ეპიური ცნობიერების სიმწიფე-სისრულის თვალსაზრისით, გასაოცარი სიმდიდრე გამოიჩინა და შექმნა ძველთაძველი მითოლოგიური ეპოსი „ამირანი“, სატრფიალო-რომანტიკული ეპოსი „ეთერიანი“, სოციალური პრობლემატიკის შემცველი ეპოსი – „არსენას ეპოსი“, ანუ „არსენას ლექსი“.

დიდ ნაკლად და ჩავარდნად ითვლებოდა საგმირო-საისტორიო ეპოსის არქონა.

გავრცელდა ასეთი აზრი, რომ ჩვენი ისტორიული ბედუკუდმართობა, ქართული ისტორიის სპეციფიკა იყო მიზეზი იმისა, რომ ვერ შეიქმნა საგმირო-საისტორიო ეპოსი, მაგალითად, „ჩემი ამოტი“, ამოტ კურაპალატის შესახებ, „ჩემი ვახტანგი“ – ვახტანგ გორგასლის შესახებ, ან „ჩემი დავითი“, დავით აღმაშენებლის შესახებ. თითქოს დაფიქსირდა ამაღვარევი ეპოსის შექმნის ცდები, მაგრამ ცდები ცდებად დარჩა და ისტორიული თემატიკის ეს ხალხური ლექსები საისტორიო სიტყვიერების კუთვნილებად ასე ფრაგმენტებად დარჩა.

ერთი მხრივ, ამ მოსაზრებას აქვს აზრი და საფუძველი, იმიტომ, რომ მართლაც გვაქვს ვახტანგ მეფის, თამარ მეფის შესახებ შექმნილი პატარა-პატარა ფოლკლორული ტექსტები, მათ შორის სასიმღეროებიც, ჩვენ კი ვიცით, რომ გამძლე, ღირებული და ეროვნული ცნობიერების ამსახველი სწორედ ის ტექსტია, რომელიც იმღერება. სიმღერაა ის, რაც ისტორიას მოაცილებს ტექსტს, ისტორიის, დროის დინების მალა აყენებს მას და შემდეგ მარადიულ ღირებულებად იქცევა.

აი, ამან განაპირობა ჩემი დაინტერესება ერეკლე მეორისადმი მიძღვნილი ხალხური ლექსების ანალიზის თვალსაზრისით.

– ერეკლეს შესახებ ფოლკლორული ტექსტების გაერთიანება ბევრმა მკვლევარმა სცადა ადრეც და ჩვენს დროშიც. ადვილი არ იქნებოდა, უამრავი ფოლკლორული ტექსტის თავმოყრა-ანალიზი. თქვენ 145-ზე მეტ პოეტურ და პროზაულ ფოლკლორულ ტექსტზე მოგიწიათ მუშაობამ და კვლევების დროს ფოლკლორისტ ვლადიმერ პროპის სქემა გამოიყენეთ...

– ჩვენმა ხალხმა 145-ზე მეტი პოეტური ლექსი და პროზაული ფოლკლორული ტექსტი, ერთი ისტორიული პიროვნების ცხოვრება-მოღვაწეობის ამსახველი სხვადასხვა ფრაგმენტი შემოგვინახა. ამ ფრაგმენტებს შორის კავშირის ამოკითხვა-დანახვა ჭირდა, მაგრამ იმ ფოლკლორული ცნობიერების გადასახედიდან ისიც იგრძნობოდა, რომ უცილობლად რაღაც კავშირი არსებობდა და დანახვა სჭირდ-

ებოდა. არ დავიწყებ ახლა იმით თავმოწონებას, რომ ბევრმა სცადა ერეკლეს შესახებ ფოლკლორული ტექსტების გაერთიანება და გაბმული ტექსტის რეკონსტრუირება. დავასახელებ პეტრე უმიკაშვილს, ზაქარია ჭიჭინაძეს... ჩვენს დროში – სოლომონ ცაიშვილს, სულ ბოლოს კი ფოლკლორისტიკის კათედრის გამგეს, ჩემს ძვირფას მასწავლებელს, ქალბატონ ქსენია სინარულიძეს.

ეს იყო საგმირო-საისტორიო ეპოსი, რომელიც ეპიური მხატვრული აზროვნებით წინ უსწრებდა თავის ფოლკლორულ დროს, ანუ ფოლკლორულ მხატვრულ შესაქმნეს. ეს იყო ტექსტი, რომელიც ემყარებოდა სრულიად სხვა პრინციპებს, როდესაც ეპოსის მთავარი გმირი კარგავს რეალურ ხორციელ სახეს და დიდი საეროვნო იდეის მეტაფორად იქცევა. იგი უკვე აღარ არის თავად აქტიური გმირი, ზის მეტროპოლიის ცენტრში, ანუ დედაქალაქში და იქიდან განაგებს სამკვიდროს, ქვეყანას. იცავს თავისი ავტორიტეტით, მაგრამ რეალურად მისი სახელით გმირობენ სხვა გმირები, ანგარიშს კი მას აბარებენ. ასე იკვრება ეპოსი.

ამდგვარი ფუნქციური ეპოსის სქემა პირველად ლიტერატურთმცოდნემ, ფოლკლორისტმა და საკმაოდ განათლებულმა ფილოლოგმა, ვლადიმერ პროპმა დაამუშავა. მის კვლევებს ახლაც არ დაუკარგავთ შედეგი. ასე აღადგინა მან ერთადერთი რუსული ხალხური ეპოსი – „ვლადიმირის ციკლის ეპოსი“. „ციკლორობა“ – ეს ტერმინი გამოიყენა პროპმა იმის აღსანიშნავად, რასაც ჰქვია სხვადასხვა გმირის გმირობა, მოქმედება ცენტრალური გმირისა იდეის სამსახურში ყოფნის თვალსაზრისით.

აი, ასე მივუღექი ერეკლეს შესახებ შემორჩენილ ფოლკლორულ ტექსტებს და გაირკვა გასაოცარი რამ – ამ ფოლკლორულ ტექსტებში ორი შრე გამოიყო. ერთი ტრადიციული, სადაც გმირი იბადება, გოლიათურად იზრდება, შემდეგ ამას მოსდევს გმირობები, სახლიდან გასვლა, საკუთარი თვითდამკვიდრებისათვის ბრძოლა, საცოლის პოვნა, უკან დაბრუნება, მამისულ ტახტზე დაბრუნება. მთლიანობაში მოცემულია ეს სქემა კონკრეტული ეპიზოდების გამოტოვებით, მაგრამ მთავარი ეპიზოდების შენარჩუნებით, და რაც მთავარია, დაცულია ციკლორობაც.

ღიან, 17 ფოლკლორული გმირი გამოვყავი, გამოვავლინე, რომლებიც ერეკლე მეორის სახელით გმირობენ, თბილისში ჩადიან და თავიანთ ზნეობრივ და გმირულ ანგარიშს ერეკლეს აბარებენ.

აი ასე „დაიბადა“ (ბრჭყალებში ვამბობ, რადგან დაბადებულიც იყო), ასე გამოვლინდა, დალაგდა შინაარსით საგმირო-საისტორიო ხალხური ეპოსის ციკლი, ხოლო სტრუქტურით – ციკლური – ერეკლე მეორის ციკლური ეპოსი.

– თქვენი წიგნით ქართულ ფოლკლორისტიკაში პირველად გამოვლინდა და დადგინდა ქართულ-კახეთის მეფის ერეკლე მეორის შესახებ შექმნილი ხალხური ეპოსის ტექსტი. ამიერიდან ქართული ხალხური ეპოსი უნდა წარმოვიდგინოთ არა სამი, არამედ ოთხი ნაწარმოებით...

– მხოლოდ რაოდენობა არ არის მთავარი, ყველაზე მნიშვნელოვანი ისაა, რომ ჩვენი ხალხის მხატვრული ცნობიერება, რეალობის მხატვრული აღქმა და გაცნობიერება მთლიანურია. არანაირ ჩავარდნაზე ლაპარაკი არ არის. ანუ დაცულია ხალხური ეპიური აზროვნების ყველა ეტაპი, დაწყებული მითოლოგიით, საგმირო-რომანტიკული ეპოსით, შემდეგ – საგმირო-საისტორიო და ბოლოს, უკვე სოციალური ეპოსით.

საგმირო-საისტორიო საფეხური იმდენად არის მნიშვნელოვანი, რომ ამ ეტაპზე ხდება ერის მიერ საკუთარი არსებობის ისტორიული გააზრება, საკუთარი მისიის გაცნობიერება, თუ რატომ, რისთვის არსებობს ერი, რა არის მისი ამქვეყნად არსებობის გამართლება. ეს ჩანს ერეკლეს ეპოსში და კიდევ ის, რომ იგი არის ქრისტეს ჯვრის მატარებელი და ამ დიდი ცივილიზაციისთვის თავშეწირული ერი. ეს არის მისი მცდელობა არსებობის შესარჩუნებლად და იმ დიდი იდეის გადასარჩენად, რასაც ქრისტიანული ცივილიზაცია, ქართული ქრისტიანობა და ქართული ცივილიზაცია ჰქვია.

– აკი, ამბობს ხალხური ლექსი: ზეცას წავიდა ერეკლე, ქრისტესთან წილნაყარიო...

– კი, ბატონო, ასეა... ერეკლეს ეპოსში რომ სხვადასხვა ფენა გამოიყოფა, ეს ბუნებრივია, ალბათ მიაქცევდით ყურადღებას ტექსტს, ერეკლეს დაბადება იმდაგვარადაა წარმოდგენილი, რაც მითოლოგიურ ეპოსს ახასიათებს: უჩვეულო გარემოში მისი ზრდაც ამირანულია, იგი წლობით კი არა, არამედ დღეებით და წუთობით იზრდება, გოლიათური ძალის პატრონია და რაც მთავარია, სამყარო, საარსებო გარემო და სივრცე ორად არის გაყოფილი, საკრალურად და სეკულარულად. ერეკლე საკრალურში გადადის ამ სტრიქონებში:

„ბატონიშვილს ერეკლესა,
ირმის ძუბუ უწოვია,
წყალი უსვამს ალგეთისა,
თრიალეთში უძოვია
დაკარგულა საჩალეში,
მონადირეს უპოვია“...

საჩალეთი იმავდროულად მითოლოგიურიც არის, რომელსაც კონკრეტულად არ აქვს და არც შეიძლება ჰქონდეს. და, მეორე მხრივ, არის კიდევ – თრიალეთ-ალგეთის ხეობა და სივრცე, რომელიც ძალიან ძველი სააზროვნო შრეების ნაშთებს გვიჩვენებს. მაგალითად, ეს ადგილია სწორედ წალკა-თრიალეთის მხარე, სადაც მთებზე წმინდა ღვთაებებია, რომლებსაც პირობითად შეიძლება მითოლოგიური ღვთაებებიც კი ვუწოდოთ. ასეთი ეკლესიაა სოფელ ოფრეთში და, არა მარტო ოფრეთში, წალკის რაიონშიც არის ეკლესია, სადაც იატაკის მაგივრად დიდი თლილი ქვები აწყვია, რომ არ ჩავარდე, ქვებზე უნდა გადაადგილდე და ისე გადადგა ნაბიჯი. დაბლა კრიალა ცივი წყალია, ვეებერთელა თევზები დაცურავენ. იმ თევზებს ხელს არავინ ჰკიდებს, რადგან წმინდა თევზები არიან. სად მივყავართ ამ ყველაფერს – გადმონამთურად ხსოვნადაკარგულ ცხოვრებისეულ პრაქტიკას, როდესაც ვეშაპები და

ვეშაპიდეები გარკვეულად მითოლოგიურ არსებებად მოიაზრებოდნენ. ლეონ მელიქსედ ბეგს მშვენიერი გამოკვლევა აქვს ამ თემაზე.

ერეკლე, როგორც გმირი, ხალხურმა ფანტაზიამ იქით – სეკულარულ და საკრალურ სამყაროში გადაიყვანა. იქიდან ერეკლე ფერნაცვალი, სხვანაირი, უკვე ბუმბერაზული ძალის მქონე გამოვიდა. ასეთი იყო შესაქმე, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ერეკლეს ეპოსისა.

– როგორ ფიქრობთ, იყო თუ არა ერეკლე ნაწილიანი?

– ნაწილიანი დიდი ღვთაებრივი საჩუქარია, მოდი ასე ვთქვათ, რომელსაც დაანათლებს ზეციური ძალა. მაგრამ ადამიანი თავისი ქმედებით, მოღვაწეობით, საქმიანობით განსაზღვრავს ამ ნაწილიანობის დიდ შინაარსს.

ერეკლე, კარგი გაგებით, ცდის კაცი იყო. მისი შვილიშვილი ალექსანდრე ბატონიშვილი იხსენებს, რომ ზედიზედ 30 ღამის განმავლობაში არ დაუდვია თავი ბალიშზე. ცხენის უნაგირი იყო მისი სასთუმალი. გაძუდებით ოძობდა, ერთ დღეს 5 შეტაკება მოიგერია. ჯერ იყო, ნატანხართან, იქიდან მანგლისისკენ გაქროლა. შემდეგ წავკისზე გადმოვიდა და დილას, საუზმეც არ ჰქონდა ნაჭამი, მთელი დღე სდია ლეკის მარბიელ რაზმებს, დაიფრინა, დააყრევინა წაგებული ნადავლი და გვიან ღამე დაბრუნდა სახლში, ისე, როგორც კაცი სამსახურში რომ წავა, იშრომებს და დაბრუნდება. მაგრამ რამხელა მცდელობა და ცდა იყო თავისთავად? და როგორი თავგამეტება?

ჰქონდა მას გარანტია, რომ პატარა მარბიელი ლაშქრით ლეკების რაზმებთან შეტაკების დროს მაინცდამაინც გაიმარჯვებდა? ძალიან დიდი ხიფათი ელოდა ყოველი შეტაკების წინ. საბოლოო ჯამში, ეს ქმნიდა იმ რწმენას, რაც ბრძანეთ, იყო ნაწილიანი. თუნდაც იმიტომ იყო, რომ ღმერთმა იმ დროს მოუვლინა ჩვენს ქვეყანას, როცა ყველაზე მეტად უჭირდა. როდესაც შებოჭილი და დაბეჩავებულ-დამონავებული იყო, ღუმდა ბაგრატიონთა საგვარეულოს პოლიტიკური აზრიც. აბა, გავიხსენოთ, სად იყო თეიმურაზი? ფშავსა და თიანეთს აფარებდა თავს. იქ, ივრის ხეობის ფშავში, თავის თანატოლებში იზრდებოდა ერეკლეც.

– თქვენს წიგნშიც სწორედ ფშავია წინ წამოწეული, და ეს შემთხვევითი არ უნდა იყოს...

– ერეკლე იქ გაიზარდა ყრმად, ვიდრე ნადირშაჰთან მოუწევდა მძევლად წასვლა. აბა, გაიხსენეთ, როგორ მოატყუა მამა, კარგი გაგებით, რომ თითქოსდა თავის თანატოლებთან ერთად ქორწილში წასვლას აპირებდა, რეალურად კი დაჰკრეს ფეხი და ალაზანს მოადგნენ. ალაზანი გადალაზნეს და იქ რა დღეშიც ჩაყარეს ლეკები, ყველასთვის ცნობილია. უკან რომ მობრუნდა, შეყარა კახელი თავადები, აზნაურები და პირდაპირ მიმართა, არა გრცხვენიათ, თავები რომ დაგიხრიათ და ცხვრებივით ლეკებს დამონებიხართო. შეაგულიანა ისინი. აქედან დაიწყო, თორემ ჩათვალეთ, რომ ფაქტობრივად, თიანეთის მიდამოებში კვდებოდა ბაგრა-

ტიონთა პოლიტიკური ჟინიც და ქართული სახელმწიფოებრიობის უკანასკნელი ამოსუნთქვანიც. აქედან იბარტყა, აქედან გაძლიერდა და წამოვიდა ეს სულისკვეთება.

– **თქვენს ნაშრომს ერთვის ნიკო ჯავახიშვილის წერილი – „კავკასიის უძლიერესი მონარქი“.** ეს ნაშრომი ერეკლე მეფის ეპოქის ჭრილშია განხილული, კომპლექსურადაა წარმოჩენილი იმდროინდელი ვითარებაც და ერეკლე მეფის პიროვნებაც...

– თქვენ სწორად შენიშნეთ, მე მოვიხმე ფაქტობრივად რედაქტორად და, კონცეპტუალური ხედვის თვალსაზრისით, თანამოაზრედ ახალგაზრდა ნიჭიერი და ეროვნული ხედვის ისტორიკოსი, ნიკო ჯავახიშვილი. იგი კარგი მამის შვილია და კარგი მეცნიერი დადგა. რაც შეეხება წიგნს, საგმირო-საისტორიო ეპოსია. თავისთავად ხალხური ისტორიული ხედვის ახსნის გარეშე ერეკლეს ეპოსის არსის გაგება შეუძლებელია, და ფოლკლორული ისტორია აუცილებლად რეალურ კლასიკურ ისტორიას უნდა დაყრდნობოდა, თუნდაც გადამოწმებულიყო, რას ამბობს ხალხი, და რამდენად და როგორ არის ეს დანახული ჩვენს საისტორიო წერილობით ძეგლებში და ოფიციალურ მემატიანეებთან. ამ მხრივ გვერდში დამიდა ნიკო ჯავახიშვილი და გამოირკვა ბევრი ისეთი საინტერესო ნიუანსი, რითაც ფოლკლორმა ისტორია გაამდიდრა, და ისტორიამ ჯეროვანი ახსნა მოუძებნა ფოლკლორში მხატვრულად, მეტაფორულად შთაბეჭდილ ცალკეულ მოსაზრებას.

აქ ჩვენ წინ წამოვიწიეთ ბევრი ოფიციალური წერილობითი საისტორიო წყარო. პირველ რიგში ეს იყო ყბადაღებული 1783 წლის ტრაქტატი. არის კიდევ ერთი უფრო მნიშვნელოვანი ტრაქტატი, რომელიც რატომღაც მიჩუმებული იყო და უწმინდესმა და უნეტარესმა, სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმა ილია მეორემ წამოსწია და გაახმოვანა. ეს არის ე.წ. სიყვარულის ტრაქტატი, რომელიც, ჩემი გადასახედიდან, უფრო დიდად მნიშვნელოვანი დოკუმენტია, ვიდრე გეორგიევსკის ტრაქტატი, რადგან აქ ჩანს ერეკლეს სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური აზროვნების მხოლოდ მასშტაბურობა კი არა, არამედ სიახლეები. მან თითქმის ერთი საუკუნით გაუსწრო თავის ეპოქას.

სიყვარულის ტრაქტატი მოწმობს, რომ მან შესთავაზა მშვიდად დაყოფილ საქართველოს, სამთავროებისა და სამეფოების მეფე-მთავრებს ფედერაციის პრინციპებზე გაერთიანება. ყველა მხარეს თავისი მმართველი უნდა ჰყოლოდა, მაგრამ ერეკლე იღებდა თავის თავზე მთლიანი საქართველოს მართვის პასუხისმგებლობას – ერთიანი უნდა ყოფილიყო ფინანსები, ჯარი და საგარეო პოლიტიკა. მხოლოდ მე-18 საუკუნეში კი არა, ბევრი სახელმწიფო დღესაც ამ პრინციპს ემყარება. თუნდაც ესპანეთი, ჰყავთ მეფე და ფედერაციის პრინციპებზეა გაერთიანებული. ეს შესთავაზა ერეკლემ თავის თანამედროვე საქართველოს.

ახლა ზოგიერთი ჩიტირეკია ისტორიკოსი გამოდის და იწყებს ერეკლეს კრიტიკას ძალიან

უბრალო პოზიციით – იმერეთმა შესთავაზა გაერთიანება და ერეკლემ უარი თქვა, იმიტომ რომ შვილიშვილი ეჯდა იმერეთის ტახტზე... ეს არის ისტორიული პროცესების და არა მხოლოდ ფაქტების ძალიან გაუბრალოება და ვერანაირად ვერ გაამართლებ...
არ მინდა ახლა ზუსტად ის შეფასება გამოვხატო, რასაც ამდაგვარი ისტორიკოსები იმსახურებენ.

– **300 წელი სრულდება ერეკლე მეორის დაბადებიდან, 2020 წელი განსაკუთრებული წელია. ამ გადასახედიდან როგორ შეაფასებთ მის მოღვაწეობას?**

– ერეკლე მეორე თავისი ეპოქის უდიდესი პოლიტიკოსი და უდიდესი მოაზროვნეა, პირველ ყოვლისა, ეს იმაში გამოვლინდა, რომ მას ანგარიშს უწევდნენ ძალიან დიდი და ძლიერი სახელმწიფოს მეთაურები და ხელისუფალნი. თავს უფლებას მივცემ და ორიოდ მაგალითს წარმოვიდგინო: იგი იყო უძლიერესი მხედართმთავრისა და პოლიტიკოსის, ნადირ-შაჰის ოფიციალური შვილობილი, რომელიც იჯდა ირანის ტახტზე.

როდესაც ნადირ-შაჰი გარდაიცვალა, ტახტზე ამსვლელ პრეტენდენტთა მთელი რაზმები გამოჩნდნენ. ავიდოდა ერთი პრეტენდენტი ტახტზე, ღამე გამოასალმებდნენ წუთისოფელს, აიყვანდნენ თავიანთ ფავორიტს, მერე იმასაც მოკლავდნენ. ცნობილი ფაქტია, რომ ირანის დიდებულებმა და გავლენიანმა ადამიანებმა ერეკლეს გამოუგზავნეს პირდაპირ თხოვნა-წინადადება, თქვენ ხართ ოფიციალური მემკვიდრე, მცირე ჯარია საჭირო, რომ დედაქალაქი დააწყნაროთ, წესრიგი დაამყაროთ, მოდით, უპატრონეთ და გვიპატრონეთო.

იყო თუ არა ეს უდიდესი პერსპექტივის შემცველი ისტორიული მოვლენა? აქტი? – იყო. რით გადაუხადეს ქართველებმა? შეთქმულება მოუწყვეს ქართლის დიდებულებმა. კახელად თვლიდნენ ბოლომდე და ასეთმა გულნამცეცობამ უდიდესი ისტორიული პერსპექტივა გამოგვაცალა ხელიდან.

მეორე ფაქტს მოგახსენებთ, ჩვენი ძვირფასი მეზობლების საყურადღებოდ, ახლა ძალიან რომ გათამამდნენ და ისტორიზმით დაავადებამ პიკს მიაღწია, სომხები მყავს მხედველობაში.

ცნობილია, რომ ინდოეთში ცხოვრობდა მულტიმილიონერი სომეხი ვაჭარი პარუირ შმაკოიანი, სხვათა შორის, ჟურნალისტებს, სტუდენტებს ამ ფაქტს მაგალითად წარუდგენ ხოლმე ჩემს ლექციებზე. იგი გამოსცემდა ჟურნალს, რომელსაც ერქვა „აზდარარ“. ჟურნალის გარეკანზე ცალმხარეს სომეხთა კათალიკოსი იყო გამოსახული, ხოლო მეორე მხარეს – ერეკლე, წარწერით: „მეფე ყოველთა ქართველთა, სომეხთა და უფალო დაიფარე“...

პარუირ შმაკოიანს ურთიერთობა ჰქონდა ერეკლესთან და სწერდა: მე მზად ვარ, ფულით გამოვისყიდო თურქთაგან სომხური მიწები, იმ პირობით, თუ თქვენ თქვენს სამეფოს შეუერთებთ და ისევე უპატრონებთ ჩემს სომეხ ხალხს, როგორც ქართველებსო.

მესამე ფაქტი, რუსული და ევროპული პრესა პრინცი ერეკლეს ქება-დიდებათაა აღსავსე, აქვეა საინტერესო ფაქტები, ვთქვათ ბეთჰოვენის მესამე სიმფონიის ირგვლივ, რომელსაც ქვესათაურად ჰქონდა: „ედვინება აღმოსავლეთის ნაპოლეონს“. როდესაც ეს ვერ გაარკვიეს გამომცემლობებმა, აღმოსავლეთი წაშალეს და ედვინება ნაპოლეონსო – მიაწერეს. გადაირია ბეთჰოვენი, მერე ადგა და ისიც წააშლევინა.

მაგრამ პრესაში ძალიან ხშირია ასეთი შინაარსის პუბლიკაციები, პრინცი ერეკლე აგროვებს ჯარს, რომელიც აპირებს გალაშქრებას თურქთა წინააღმდეგ და კონსტანტინეპოლი თავის ძველ დიდებაში ისევ გაბრწყინდება, ანუ ერეკლე იყო ქრისტიანული სამყაროს უპირველესი ჯვაროსანი, რაინდი და იმედი.

აი, ასეთი რეზონანსი ჰქონდა მის მოღვაწეობას.

დაბოლოს, არ შემიძლია, ეს რომ არ ვითხრათ, ერეკლეს ეპოქა ფიზიკურად, ისტორიულად დასრულდა 1800 წელს, იმიტომ რომ 1801-დან რუსეთი ოფიციალურად შემოვიდა ჩვენში. დაუკვირდით, 1854 წლამდე, და ეს მე ვიცი ნიკო ჯავახიშვილის გადმოცემით, რომელიც ნუმიზმატია და ამ კუთხითაც იკვლევს ისტორიულ საბუთებს. ერეკლეს თეთრი ე.წ. კონვენტირებული ვალუტა იყო მთელს აზიაში და შორეულ აღმოსავლეთში ინდოეთის ჩათვლით.

დაუკვირდით, სახელმწიფო აღარ არსებობს, ნახევარ საუკუნეზე მეტი გასულია, და ფული, წმინდა ვერცხლის თეთრი, მაინც არის მიმოქცევაში ჩვენში რუსული რუბლის გვერდით და უცხოეთში, საქართველოს ფარგლებს გარეთ.

რაზე მეტყველებს ეს, თუ არა იმაზე, რასაც ერეკლეს პიროვნება, ერეკლეს პოლიტიკური ხედვა ჰქვია და მისი, როგორც სახელმწიფო მოღვაწის გავლენაზე მის თანამედროვე სამყაროში, მისი პიროვნების რეზონანსულობაზე.

ზოგიერთს ჰგონია, ხისტი პოლიტიკოსი იყო და მოქნილობა აკლდა, მოქნილი რომ ყოფილიყო, ამდენი შეტაკება არ დასჯირდებოდა, ერი უფრო გადარჩებოდა... კი, ამაში არის აზრი, არავინ უარყოფს, ხერხი სჯობია ღონესაო. მაგრამ ხანდახან ღონის დემონსტრირებაც არის საჭირო. წელანაც მოგახსენეთ, ერეკლეს სიდიადე სწორედ იმ მცდელობებსა და შეტაკებებშია. ესეც უნდა აჩვენო მტერს, რომ ამის უნარიც გაქვს, თორემ წაწოლა, როგორც იტყვიან, ქედის მოხრა და მარჯვე დროის მოლოდინი არ კმარა გასამარჯვებლად.

რომ არა ღალატი, რომ არა ლევან ბატონიშვილის სიკვდილი, ის მორიგე ჯარი თავისას იტყოდა. სად იყო რეგულარული არმია ამ ჩვენს რეგიონში, როდესაც პირველად ერეკლემ შექმნა რეგულარულ არმიაზე გადასვლის წინაპირობა.

და კიდევ ერთი რუსთა ღალატი: როდესაც 40 ათასი ჩერქეზი ერეკლეს მოწვევით დარიალის ხეობას მოადგა და რუსებმა ყველაფერი გააკეთეს საიმისოდ, რომ ეს ლაშქარი არ შემოეშვათ. ლაშქარი პირობითად მოგახსენეთ, დედაწულიანად

მოდიოდნენ, როგორც თავის დროზე – ხაზარები და ყივჩაღები. ერეკლე იმეორებდა იმ გზას. ჩრდილო კავკასიაში ჩერქეზები ყველაზე გამორჩეულ და ღირსეულ ხალხად მიაჩნდა, ეს ისტორიამ მრავალგზის დაადასტურა და ამიტომაც მოუწყეს რუსებმა ის, რაც მოუწყეს.

– თქვენს წიგნში ძალიან საინტერესო ფოტოებია. რუსეთის იმპერიის დიდ სახელმწიფო გერბზე ივერია მეექვსე ადგილზეა...

– მოგეხსენებათ, სახელმწიფო გერბზე აისახება ის ქვეყნები, რეგიონები, თუნდაც სახელმწიფოები, რომლებიც გაერთიანებულია იმპერიაში. მეექვსე ადგილზე რომ არის ქართული სახელმწიფოს გერბი დატანებული, ჩვენი სახელმწიფოს მნიშვნელობას ცხადყოფს, თუ როგორ აფასებდნენ რუსები ქართულ სამეფოს. ჩვენი ზოგიერთი თანამედროვე ძალიან აუბრალოებს საქართველოს რუსეთთან შეერთების ფაქტს და რატომღაც თანამედროვე პოლიტიკიდან გამომდინარე ცდილობენ, დაპყრობად წარმოაჩინონ ის, რაც მოხდა. მე არ ვამართლებ რუსეთს და არა ვარ რუსეთუმი, იქ, სადაც დასაგმობია რუსეთი, ჩემი სიტყვა მითქვამს, კიდევაც ვიტყვი და უკან არ დავიხევ, მაგრამ ისტორიულ ფაქტს ობიექტური და ყოველმხრივი შეფასება უნდა.

რუსები დიდ იმედებს ამყარებდნენ ქართულ სახელმწიფოზე, და ეს გერბზეც გამოჩნდა. მე ჩემს წიგნში კიდევ ერთი გერბი მაქვს, თუ მიაქციეთ ყურადღება, ეს არის საქართველოს სამეფოს გერბი, რომელიც გადმოძცა ნიკო ჯავახიშვილმა და დავებჭდე წიგნში. აბა, დააკვირდით ამ ქართული სახელმწიფოს გერბს – მთელი ჩრდილო კავკასიის მიწები ქართული სამეფოს შემადგენლობაშია შემოყვანილი. ეს იყო თავდაპირველი გარიგება და ახლა ამაზე ყურადღებას არავინ ამახვილებს.

– ტრაქტატში თუ იყო ეს გათვალისწინებული?

– ტრაქტატის საიდუმლო მუხლში რა იყო, მე არ ვიცი, ვერ გეტყვით და არ წამიკითხავს. მაგრამ ის, რომ გერბში შემთხვევით არაფერი არ შედის, ამაში, ვფიქრობ, დამეთანხმებით. გარკვეული შეთანხმება იყო. დღესაც რატომღაც არავინ ცდილობს ამის გასაჯაროებას. არ აწყობთ ალბათ და იმიტომ. მე ასე ვფიქრობ.

ჩრდილოეთ კავკასია მოდით, ასე ვთქვათ, რუსებმა საქართველოს გადმოსცეს სამართავად, მოტივაცია ჰქონდათ თუ არა? ჰქონდათ. ვერ მართავდნენ, ის კი არაა, ახლა, რამდენიმე დღის წინ, შემთხვევით გადავრთე ერთ-ერთ არხზე და უნებლიე მოწმე გავხდი – რუსებს ჩრდილოკავკასიელი ექსპერტები ჰყავდათ მიწვეული და განიხილავდნენ ჩინეთ-რუსეთის ურთიერთობას. ერთ-ერთი რუსი ქალბატონი ბრძანებდა, დადგა დრო, შევიგნოთ რუსებმა, რომ ჩვენ კავკასიას ვერასოდეს დავიპყრობთო, კავკასიელ ხალხს ბოდიში უნდა მოვუხადოთ, რომ მივედით, დავიპყართ და ჩვენი ცხოვრების წესი მოვახვიეთ თავსო. შემდეგ რუს კოლეგებს ასე მიმართავდა, თქვენ გავიხარდებით, რომ ახლა ჩინელებმა დავიპყრონ, შემოვიდნენ, თავიანთი წესწყობილება დაამყარონ, დამპყრობი დიდი მხედართმთავრის ძეგლი

წითელ მოედანზე დაგვიდგან?... აი ასე ვიქცევითო. დროა, უკვე უნდა წავიდეთო.

რატომ გავიხსენე ეს ფაქტი. დღეს, 21-ე საუკუნეში, ამბობენ ამას რუსები და წარმოიდგინეთ, რა იყო მე-18 და მე-19 საუკუნეებში. პატარა შამილს ვერაფერი მოუხერხეს, ვიდრე ქართველი კაცი არ მიუსიეს და ქართველმა არ დაატყვევა. მაშინ „კავკასიის ლინია“ აშენებული არ ჰქონდათ. „კავკასიის ლინია“ – ასე ჰქვია იმ სასაზღვრო ზოლს, რომელიც სწორედ კავკასიის დასამორჩილებლად გააკეთეს. და ისიც ხომ ცნობილია, რომ ამ „ლინიაში“ რამდენიმე დასახლებულ პუნქტში, ე.წ. სტანიცაში ქართველი მოსახლეობა ცხოვრობდა – აქედან გადასახლებული 34 სოფელი.

დიმიტრი არაყიშვილი, რომელიც რუსეთის კონსერვატორიამ მუსიკალური ფოლკლორის ჩასაწერად მოავლინა კავკასიისა და საქართველოში, წერს – როგორ მოდიოდა ეტლით, შემოადამდა ამ „კავკასიის ლინიასთან“ და ამბობს, რომ შეგნებულად დავრჩიო. ვიცოდი, რომ აქ ქართველები იყვნენ, უკვე 30-40 წლის წინ გადმოსახლებულები, და მაინტერესებდა, მუსიკალური ფოლკლორის რატრადიცია შეინარჩუნესო. და ნახე, როგორ ცვლის დრო ადამიანებსო, – გულდაწყვეტილი წერს დიმიტრი არაყიშვილი, – კარიც კი აღარ გამოიღესო. ქართული სტუმართმოყვარეობაც კი არ ჰქონდათ, კაზაკები გახდნენ, შეიცვალნენო.

ერეკლეს სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა, მისი დიდი გონება, მასშტაბურობა, გაქანება, შეუდრეკლობა იყო იმის წინაპირობა და საფუძველი, რომ რუსებმა ეს მიწები გადმოსცეს საქართველოს. ამით დიდი თავის ტკივილი მოიმორეს, ჩვენი ხელით უნდოდან თავიანთი საქმის კეთება. მაგრამ მოდი, ამ მასშტაბურობიდან შიგნით, ქართულ სინამდვილეში, გადმოვინაცვლოთ, იყო თუ არა ჩვენთვის რალაც პერსპექტივების მოძებნა? ბოლოსდაბოლოს ადმინისტრაციულად დაგიქვემდებარეს და გასული ხარ მთელი ჩრდილო კავკასიის ამ დიდი მთიანეთიდან უკვე ველებსა და ტრამალებზე!..

რა პერსპექტივებიც ისახებოდა, ისიც დაგვარგეთ. ვინმეს შემთხვევით ხომ არ ჰგონია, 1941-43 წლებში ჩრდილო კავკასიაში ქლუხორის რაიონი რომ დაუქვემდებარეს საქართველოს, შემთხვევითი იყო? ისტორიულად კავკასიის მორჩილების გასაღები ქართველთა ხელშია, ეს იცოდნენ რუსებმა და ამიტომ გადმოსცეს საქართველოს ეს მიწები მართვა-გამგეობაში, და ჩვენ რომ გონიერება გვქონოდა, დღესაც ამ მასშტაბებში იქნებოდა საქართველო. მითუმეტეს ეთნიკურად ბევრი გვაქვს ერთმანეთთან საერთო.

– თქვენს წიგნში არის ასეთი ფრაზა – ერეკლე მეორის ნაღვლის პიროვნული შეფასებისთვის აუცილებელი დროითი მანძილი ჩვენს ხალხს ჯერ არ გაუვლიათ...

– დიახ, ასეა. მე აქ მხედველობაში მაქვს ის, რომ ისტორიული ფაქტისა და მოვლენის აღქმას დრო და მანძილი სჭირდება, რომ გავაერთიანოთ დროითი მანძილი, ძალიან ბევრი რამ უნდა დალაგ-

დეს, კონკრეტულად თავის ადგილზე უნდა განთავსდეს. კონკრეტულად ზოგადი კონცეპტუალური სურათი უნდა წარმოგვიდგინოს. ზოგადიდან უნდა დავინახოთ თითოეული კონკრეტული ფაქტი.

ერეკლეს ერთ-ერთ ბრალდებად ზოგი იმას უყენებს, რომ მეფე იყო და უამრავი შვილი ჰყავდა. რად უნდოდა ამდენი ტახტის მემკვიდრე, მათმა ქიშობამ დაასუსტა ქვეყანაო. ამ აზრს არანაირი გამართლება არა აქვს. დაასუსტა სხვა რამემ და ამის მთქმელებმაც ეს კარგად იციან. მოდი, ეს მისი 23 თუ 24 შვილის ფაქტიც დღევანდელი გადასახედიდან განვიხილოთ. მე შემოიძლია წარმოგვიდგინოთ ქართული მოსახლეობის სტატისტიკა, რომელიც კატასტროფული იყო ერეკლეს მეფობის დროს. 1247 წელს 8 მილიონი ყოფილა საქართველო, ერეკლეს დროს კი მხოლოდ 651 ათასი მოსახლე იყო. მეტი აღარ არის, ერეკლე აქაც ვაჟკაცი და ქართული იყო, მან პირადად მისცა მაგალითი იმისა, რაზე გადიოდა ერის გადარჩენის გზა – შეილიერებაზე გადიოდა. სახალხო მეფე იყო და იმიტომ.

წელან რატომღაც არ მივაქციე ყურადღება იმას, რომ დასავლეთ ევროპაში ხალხური ეპოსი, რომელიც ისტორიულ პიროვნებას ეხება, იყენებს განსაზღვრებას „ჩემი“, ამბობენ: „ჩემი სიდი“. ჩვენ, ქართველები, ვამბობთ: „ეს ჩვენი მეფე ერეკლე“...

დიახ, ჩვენი მეფე ერეკლე... მან პიროვნულად უჩვენა ერს, სად გადის ერის გადარჩენის გზა. მან პიროვნული ცხოვრებით მისცა ერს მაგალითი ქართველობისა, ქართველად მყოფობისა, ქართული სახელმწიფოს გადარჩენის გზა და გეზი განსაზღვრა. ნურავინ გადააჭარბებს და ნუ დაამდარებს ამ რუსეთთან იძულებით კავშირს.

ნებისმიერი მოვიდეს, თუნდაც მე, არაისტორიკოსს, დამიჯდეს და მელაპარაკოს, რა იქნებოდა წინააღმდეგ შემთხვევაში და რა დაგვემართებოდა. ერეკლე მეორემ გაუსწრო თავის ეპოქას, და ჯერ კიდევ ორი საუკუნე ძალიან ცოტა დროა იმისათვის, რომ ასეთი დიდი ისტორიული პიროვნების ნაღვლი შეაფასო და გაიცნობიერო.

აბა, დავით აღმაშენებელი წარმოვიდგინოთ. დღეს რომ მოგვწონს მისი ვაკეთებული საქმეები – სამღვდელეობა მოთოკა, თავადაზნაურებს თავები წააცალა და ცენტრალიზებული სახელმწიფო შექმნაო, ამის უკან რამდენი სისხლისღვრა ცრემლისდენა დგას? და როგორი „პოპულარული“ იქნებოდა დავით აღმაშენებელი თუნდაც მე-13-14 საუკუნეებში და მანლობელ ხანებში, კიდევ საკითხავია. დრო, პიროვნულობა, წვრილმანები მიდის უკანა პლანზე, მთავარი რჩება. ის, რაც გააკეთა ერეკლემ, ის მთავარი, მისი ისტორიული ღირებულება ჯერ სათანადოდ არ ჩანს, ჭირს მისი დანახვა...

უნდა დაგვმორდეს! არის არქიტექტურაში ასეთი წესი თუ ხედვა: რომ აღიქვა, ობიექტს უნდა დამორდეს. ახლოდან ვერ ხედავ, შორიდან ყველაფერს უფრო უკეთ იცნობიერებ. აი, ეს გვჭირდება.

თამარ შაიშვილაშვილი

* * *

აქ ყვავილები ლოცულობენ ცის მოიმედე.
თითქო მათ გულზე გაუვლია ფეხით მაცხოვარს.
შეუცნობელი სიჩუმისთვის რად გაიმეტეს?!
ჰგვანან ისინი მიმოფანტულს ველ-მინდვრად
ცხოვარს!

ხელში მიჭირავს ცხელი ტანი ახლა ქაშვეთის
და მიტოვებულ სოფლებისკენ ბზის ტოტი მიმაქვს.
ქვაფენილებზე დაფენილი იები მშვენის
და თავშელებიდან მომღიძარი თვალების მირქმა!

როს ამორძალნი კოლხეთიდან მერნებით მოვლენ.
მიწა ყვავილებს მათ გაუფენს ნაზ საქმროებად.
ვით ესაღბუნოს ამოშანთულ ბუბუებს თოვლი
და ჰერმოდონტის კუნძულების ამზეურება?!

შორს, კბოდეებში, თავს დაიხრჩობს ღამის არაკი
და ალიონზე მოვუყვებით გამღინარე წყალს,
თუ როგორ გვიყვარს ჩვენ მეგრულად კვლავ
ლაპარაკი
და აფხაზეთის მიწა გვტკივა სისხლით ნარეცხი!

ნაფრესკალებში ვინ ჩაღვენთა სიწმინდე სანთლის?!
ბავშვის გულივით წრფელი არის ჩიტების დილა.
მოვა ქალწული, ქართულ ვენახს რტოებს აათლის,
სპილენძის კერპი ვაზის ჯვარით დაიხრდილება!..

მე სასაფლაოდ ლურჯ იების სიჩუმეც მყოფნის.
სული ვერ ითმენს, დაილუპოს თუნდ ერთი ჩიტი...
და ტყის ტაძარში ერთი ხე რომ მეორეს ჰკოცნის,
ჩვენ ერთმანეთის სიყვარული რად გვემინია?!

ქრისტე საქანელაზე

საქანელაზე შენთან ერთად
დამჯდარა ქრისტე.
თქვენი გული კი ისე ცემს,
როცა ერთმანეთს ესიზმრებით...

შეეძლო თუმცა
შენთვის მოეცა
სერაფიმების მარადი ფრთები,
ან წვიმის წვეთის ბრწყინვალება,
ან სილურჯე იის თვალების,
მაგრამ ბავშვი ხარ,
ფერნაცვალი ქამელეონი...
მიუწვდომელ სტალაქტიდზე უფრო მაღალი
და დაბალი, ვიდრე ბალახი.
მზის მხურვალების
სისხლი გიდულს თუმცა ძარღვებში,
ხარ უფრო ცივი, ვიდრე მთვარე,
ვით მყინვარწვერი.

შენი გულია
ყოფნისა და არყოფნის პინა.
ვიდრე სიკვდილი გადაწონის
კი ისე დგახარ,
საქანელაა ეს ცხოვრება!
ნელა ირწევი...
ნელა...
ნელა...
და გესიზმრება
მაცხოვარი,
პალესტინის მტკერიანი გზები,
დედაღვთისა ეზოში მდგარი,
როს ვარსკვლავებთან ქრისტე თამაშობს...
ის შენსკენ მორბის.
ხედავ თუ არა?!

საქანელაზე სურს ამოსვლა.
შენთან უნდა თამაში უფაღს.
ნუ გეშინია ჩამოვარდნის!
ის გადააბამს
დამწყდარ ჯაჭვებს
და კვლავ გამართავს საქანელას!

და თუ ღმერთსაც ესიზმრებოდი,
ვიდრე შეგქმნიდა?!

სიზმარი

აყვავებული კუბოები ცად მიფრინავენ.
ცად მიფრინავენ აყვავებული კუბოები.
და თუ შეგცივდა, გთხოვ, საბანი გადაიფარე,
ო, შენს არყოფნას მე ვერასდროს შევეგუები!
ძველ სურასავით ათლილია ზაფხულის ყელი
და შემოდგომა გადმოუდის ღვინოდ და სისხლად.
მალლა ცებია. უთეთრესი. ვრცელი და ვრცელი.
ო, ამ ვარსკვლავებს შენ ოდესმე ყელზე აისხამ!
მე სახსრებივით ამტკივდება ზოგჯერ თოლია.
მიყვარს, ყვავილებს ოთახში რომ ავიტან ნელა.
შემფოთებული ხეებია. ლურჯი თოვლია.
და მეთევზეთა სიღარიბე აუტანელი...
მესალმებიან ყვავილები მე ყოველ დილას.
მე ყოველ დილას ეს ხეებიც მესალმებიან.
როგორ შემედლო უშენობა ვერ მომეთმინა,
ვხატავდი კაბებს გვირილიან-კესანებიანს!
ადვილი არის განშორების ტკივილით ტკობა.
ზის მოხუცი და არაყს მთვარის ნატენს აყოლებს.
შემოდგომაა, – გაყვითლებულ ჩალებს ეტყობათ,
ვინ, ვინ დაითვლის იმ გარდასულ ნათესაობებს!
და როს ასაკიც ემატება თითქოს დედაჩემს.
მე მეტ მსგავსებას ვხედავ მასსა და ჯვარცმას
შორის.

წელში მოხრილი მამაჩემი დგას და ვერ მამჩნევს,
რომ ცაზე უფრო მისთვის მე ვარ შორი და შორი!
ხელში დაჭერილ ჩიტის მსგავსად ჩვილია გული
და დანოცილი პეპლებია ირგვლივ და ირგვლივ...
შენს საფეთქელთან ალიონი ჩალურჯებულია
და ეშინია, ნელდ ბალახებს თუ გადაივლის!
ჩვენც მხეებიდან გამოვდივართ წვიმის საწყისთან,
რომ გავუღიმოთ და გვიყვარდეს ხელის შეხებით.
და მარტობას გამოვქექეთ სულის განმგმირავს.
ცა – დაფლეთილი ღრუბლებია ერთი შეხედვით!
ქვაში კვიანი პროფილები ათლილ სახეთა.
მერე ნელ-ნელა განსხვავებულ ფორმებს იღებენ.
და არსებულში როს არმყოფი აისახება,
ჩვენი თვალები იშვებიან სხვა წიაღიდან!
ო, ეს თვალები ისე სწუხან ცათა მანძილებს.
თეთრი მკლავებიც, სივრცეებს რომ ეზღაპრებიან...
სული ცეცხლია, მითხარ ერთი, რა დაამძიმებს?!
ავედევნებით ქრისტეს, როგორც მეზღაპრები!
მზევ, შემომხედე, ახლა იცი, მეც ამოვდივარ
ზღვა საკუთარი საოცრების ტანის ჩეროდან.
სილურჯეები ჰორიზონტთა მეამბორება,
უშენობაა გადაფრენა დაღლილ წეროთა!
ო, ფრთააკეცილ ღამეების თეთრი ელფერი –
ხელში ჩამკვდარი ჩიტის გულის მელანქოლია.
აყვავებული კუბოები ცად მიფრინავენ –
შიგ სიკვდილებიც ყვავილობენ, ასე მგონია!

სივრცე

დღეს პატარა ბავშვმა
მაგიდიდან სივრცეში
ისე გაიარა,
თითქოს მიზიდულობის კანონი
მისთვის არ არსებობდეს.
ის მართალია ჩამოვარდა,
მაგრამ, ხელში რომ ავიყვანე, – შემომცინა.
შემომლიმილა.
მე კი ვიჯექი და ვფიქრობდი, –
გუშინ მეცხრე სართულის
აივნიდან შიშისგან რომ ვერც გადავიხედე.

საქართველოს

შენ გძინავს ახლა მკვდარ თვალების ნაზ
დამძიმებით
და მღვდელმთავრები კვლავ გივსებენ ღვინით
ბარძიმებს.
ქრისტეს დახეულ კვართს სისხლიან ხელით
მისდევდი,
ქალწული ნინოს ნაწნავებმა მტრებს გადაგკიდეს!
ო, საქართველოვ, ნამზეურო ჭლექის ფოთლებით,
შაჰ-აბასები გიკოცნიდნენ ვნებიან მკლავებს.
ღროთა სროლაში ჟინიანი კვლავ იოფლები,
დაუჭედელი ფაშატების ჰგავსარ შავ თვალებს!
ჯალალ-ედ-დინებს გადაურჩნენ შენი ტაძრები,
გაგლეჯილ მკერდში როცა მტერი ხრმალს
გიტოვებდა.
მოჭრილი გზებით ვიწროებში ტანს მიათრევდი,
მანც აღსდექი, დაცემული უცხო ტომებთან!
ჰგავსარ გიჟ ნადირს, ჩამოფრენილს ცისფერ
ქელიდან.
ჩამოვთოვლია ბილიკები მთებზე ჭალარა.
თვალმიუვლები სივრცეები ყელზე გეკიდა,
მანც ვერ მოგწვდა, ო, ვერა ვინ, სულს ვერ
გაგყარა!
ო, შენ მსხვერპლი ხარ, შეწირული და შემწირველი
და მარადისი ცაი გფარვის ფრთით ქერუბიმთა.
სახიერია ზღვაიც შენი გასაკვირველი
და მთები ჰგვანან არაგველთა მხარტ შეურიგალთ!
შორით უმზერი აპოკალიფსს თეთრი წირვებით.
სამარეები აკავენებ ძვლებში წინაპართ.
არც ცათა შინ და არც მზეთა შინ არ იწირები,
ჩამოუხსნელი ხატი არის შენი პირბადე!
ვერ ავისრულეს მტერთა შენთა დანაპირები
და მღვდელმთავრები კვლავ გივსებენ ღვინით
ბარძიმებს.
სალომეს როკვას მოელიან დანის პირები,
მოჭრილ თავებით კვლავ მსოფლიო რომ დაამძიმო!

დედას

ჩამოაყოლე ლოცვა თითებს კრიალოსნებად,
ვიდრე მზეები იშვებიან შენი თმებიდან.
ლურჯი იების გარინდება მიაქვს ოცნებას
დე, ეს იები არასოდეს შეიშლებიან!
შენ გესიზმრება წმინდანები და ქრისტეები.
სერაფიმები გიღიმებიან მშვიდ ფრესკებიდან
და მოგელიან დასაკრეფად ქარვის მტევნები.
დე, შენი თმები ვაზის რტოებს ეფერებიან...
და როგორც ნინო, შენც დახრილხარ მავლოვან
ბუჩქთან.

მარადიული ხმაი გესმის კერპთა მსხვერველსა...
იგალობებდე, ქარტეხილებს როგორ გადურჩა
შენი დაღლილი სულის ლანდი და ხმას მეხისას!
ხედავ, ხეები თავდახრილან და მოკრძალებით
აპრილმა თმები კესანებად გადმოიყარა.
გაზაფხულები, დე, მოდიან შენი ბრძანებით
და გული ეტრფის ყვაილების ცისფერ ნიაღვარს!
სად, სად, გელოდნენ სიკვდილები ჩასაფრებულნი
ოდეს გფარვიდნენ კრეტსაბმელნი
საკურთხეველთა...

სული ცეცხლია ბროლის ყელში გადაშვებული
მაინც გადურჩა ავაზაკთა, კერპთა, მრბეველთა!
ჩამოაყოლე ლოცვა თითებს კრიალოსნებად...
ხედავ, მზეები იშვებიან შენი თმებიდან.
ლურჯი იების გარინდება მიაქვს ოცნებას...
დე, ეს იები არასოდეს შეიშლებიან!

ბებოს

ო, ეგ ხელები დატანჯული მიწის ხნულებით,
მზე ჩავა ოდეს,
ცა მარადი ძილს მიეცემა.
შენ, როგორც თიხა, შემოქმედის
მხურვალე ხელში,
ბე, გაგრძელები უსასრულო სიცოცხლის ფორმად.
ო, ეგ ხნულები, ჩვილ ბავშვივით დამშეულები
აყვავდებიან, მარცვლები როს დასცვივით ხელთა.
ბე, გაიხსენე, მაგ კვალში რომ ერთად ვიდექით
და ვავედრებდით დედალვითისას მზის დამწიფებას.
ბაბუას შარვალს გამოფენდე დღის სინათლეზე,
ბე, ჩემი გული გათენდება ხნულიდან როცა...
მხოლოდ დროდადრო
აპრილები ნარნარა პეპლებს
ჩაუვლიან და გაზაფხულებს უგალობებენ.

ო, ყვაილები დატანჯული მზის სინათლეთი...

მამას

სად აღიონი წაქცეულა მზეთა ლოდინით,
სად გაფრენილი ფრთის სიმაღლე გემიუწვდომდა
გვირილები და ხეებია, თეთრი – თოვლივით,
სად დასასრული გველოდება მა, და სულ ცოტაც...
უსასრულოა დასასრულიც – ფრთა ანგელოსის.
დაღლილი ქრისტე ჩამოვიღის, მა, აქ განთიადს.
აჩვენე შენი ცხელი გული და რომ ელოდი,
უთხარი: „რაბი, ვარ შენსავით ღამენათევი“...
შეხე, გაზაფხულს გაუხსნია ყელის სილურჯე
და ყვაილები იშვებიან როცა ტანიდან,
შეეშინსმშობლე, მა, ამ მიწას, ამ ცის სიმუნჯეს,
ეს შენი ხმაა, ო, ატმები თუკი ატირდა!
თუძე ვერ შეაკვეცენ ღამეები მანძილს შენამდე
მე უსინათლო ღამეს ვწყალობ მაინც რატომდაც.
სიყვარულივით იგი ბრმაა და გაჩენამდეც
იყო წყვილი, სად მზეებმა არ მიგვატოვა!
იცი, მე ერთხელ, ერთხელ ღამით, როცა მესიზმრე,
იყავი ბავშვი, დადიოდი ეზო-ეზო, მა,
კრეფდი ყვაილებს და როდესაც უკვე შებინდდა,
ცა ვარსკვლავებით გაგეხსნა და შემოგეთოვლა!
თოვს. ყელამდეა ყვაილების, მა, ეს სითეთრე,
მე კი შორიდან ხელს გიქნევ და ვმღერი რატომდაც.
ფრთას მოტეხილი სიმართლის ცა გავითენე,
აი, მოვცურავ ყვაილებში, მა, და სულ ცოტაც...

დავიწყების სილურჯე

ბიძიას

მოდის აპრილი შვლის თვალებით, ძია, წუხილით.
მზემ გადაფრენილ ფრთას ოდესდაც რად აგარიდა?!
გაეტოლება გაზაფხულებს ატმის წყურვილი
და განთიადი წაქცევა ლურჯ ყვაილებთან.
ჩამოშლილია ბუდეების მარადი ღამე
და გულზე გაწევს სიმსუბუქე ლოკოკინათა.
აენტებიან ვარსკვლავები პირველ სიზმარზე
და აპრილები მოიხსნიან ყვაილთა ნიღაბს.
ფრთაშერყეული ანგელოსის კივილი გესმა
და შენი გული ცის სინათლეს როცა დამარხავს,
გაიწივლებენ სივრცეებში ფრინველნი ხეთა
და ლურჯ პეპლებად დაეცემა ღამე ფანჯარას!
სულს სილატაკე დაჰვიწყნია თავისი თითქოს
და ყვაილების არარსებულ მარგალიტებს გთხოვს.
შენ მეზღვაურთა
მიუყვები ნაპირს უბრალოს
რად დაჰკარგვიან ცას ჩიტები, ო, სამუდამოდ?!
გაზაფხულები უსაშველოდ მწვანე თვალებით
ციცინათელებს ცისოდენა ფრთებს მიართმევენ,
როს დავიწყების სილურჯეში დარჩები, ძია!

ალტერნატივა

მარტოობას და სიმარტოვეს
 რა აქვთ საერთო?!

მარტოობისთვის ბედისწერამ გაგწერა მტრულად.
 სიმარტოვისკენ შენი სული მიიღტვის თვითონ
 და გალაქტიკის შავ ხვრელს ხედავ
 ქვეშეცნეულად,
 მაგრამ ნუ იტყვი ნურასოდეს,
 რომ ხარ ეული,
 წამწამთა ჩრდილქვეშ დაატარებ ჩამქრალ იმედებს,
 რომ სიყვარული შენში იქნა უკვე ძლეული
 და ამის შემდეგ, სიმარტოვე დაგაიმედებს.
 ნუ მიენდობი სასთუმალზე
 ღამის მძიმე ხელს.
 ის შეეცდება დაგეუფლოს, გაქციოს მონად.
 მოგვეკლინება სატრფიალოდ, უიღბლო, ხელი
 და შეეწირვი მწუხარებით, ვით ღეზდემონა.
 ვიდრე მზეს ხედავ, თავს ნუ ჩათვლი ბნელით
 ვნებულად.

მარტოობაც ვერ წავიმძღვარებს ცივ სამარეში.
 ვერც სიმარტოვე ვერ მოგხიბლავს მზისებრ
 მეფურად.

მზე არის ქვეყნად, მიწიერთა ქველი ნუგეში!
 რადგან, ამქვეყნად ყველაფერი წარმავალია
 და მიღმიერი, შენც დაკარგულ ბატკნად მივითვლის,
 მზე შეიყვარე, სიყვარული ცას მავალია!
 ვიდრემდე ღმერთი,
 სიმარტოვეს ცოდვად ჩავითვლის!

ტრაექტორია

სიბრძნედ მონაყოლი
 ზეცით მონაქროლი
 სული ღვთიური და სული შენეული...
 ვიდრემდე შენშია, ვითარცა მესია,
 ცხოვრების წესია, არა ხარ ეული!
 უნაზეს გამებით მის გულს თუ მოსწყდები,
 უგონოდ მავალი, ეშმას ხელს მისწყდები
 და დაიარები,
 გრძნობათ იარებით,
 უცხო ხვარებით,
 ბურანშერეული
 ეს ვერსაცნაური, ძლიერ უცნაური,
 ძილად მივარდნა თუ მისით გარინდება,
 მგონია, ჩავარდნა ხახაში ხაროსი,
 სადაც ბნელა და ღრმა ძილი გინდება!
 გაქრობას გიქადის ძლიერი ტაროსი –
 იქ, სადაც ზღვები და მხოლოდ ტინებია.
 იქ, სადაც სიფრთხილეს
 განძარცვეულს სამოსით,
 თურმე შენთან ერთად
 დიდხანს სძინებია!

ეს არის დაცემა, ცოდვით და ტკივილით!
 მერე წამოდგომა და ბედზე ჩივილი...

....

რადგან, ამ მიწის ხარ ათვლის წერტილი
 და ხედავ უთვალავ ტრაექტორიას,
 საითაც გაიქცევი, იქითვე წაიქცევი,
 ბონაპარტე ხარ, თუ ვიქტორია!
 მაგრამ ძლიერია
 და ღვთისმიერია,
 სწივი სინათლისა,
 სიტყვა სიმართლისა!
 ვითარცა სეტყვა თავს ესხმის სიბნელეს,
 იქ, სჩანს სული მისი, გონი და სიქველე!
 და აღსდექ სულო, კვლავ შენი ჯერია!
 ვიცი, არ ჩააქრობ ღაღარს და კერიას!
 იქ, შენი ხატია,
 შენი სალოცავი!
 იქ, შენი მიწაა,
 შენ მასზე მლოცავი
 და, ადამიანებო, იარეთ ერთად!
 სული შეაერთეთ! იწამეთ ღმერთად!
 რამეთუ, სული, ძლიერია!

სიცოცხლის ხე

...

სიცოცხლის ხე, მთელი სამყაროა
ნასათუთარი ღვთიური შესაქმე.
უზენაესმა ქაოსისგან დაალაგა
ქვეყნად ყოველი და
ჰქმნა საქმე, ესოდენ საკვირველი –
დედამიწა ჩამოჰკიდა სულ არაფერზე,
ცაში ღრუბელნი, წყლით ავსილნი,
მსუბუქნია, ვით ჩვენი სუნთქვა,
ვიდრემდე დაძახილზე
წვიმა რომ აჰკურონ და
მოუსულფონონ სიცოცხლის ხეს.
ო, რაოდენ საოცარია სამყაროში ყველაფერი,
მაგრამ, მაინც ვერაფერი შეედრება,
თვითონ სიცოცხლეს,
ყველგან მავალს, შეუდრეკელს,
მრავალგვარსა და მრავალფერს,
თან რომ დაჰყვება ეკლიანი გვირგვინით,
ქვესკნელის უსახური გმირი,
ქელსისხლიანი, ქიმერა სიკვდილი და
ვერ ამარცხებს ვერასოდეს,
რადგან მიწაშია მისი ფესვები.

...

არსებობის არსს რომ ჩაწვდე,
სიკვდილი უნდა გაითავისო.
ის დაგანახებს, რომ სიცოცხლის ხე
არ შექმნილა მხოლოდ კაცთათვის
იმ ხეზე ჭიანჭველაცაა,
ციხესიმაგრეთა მშენებელი და
უძლეველი არმიის შემქმნელი,
ადამიანი კი, უგუნური ნარცისია,
ტყვე, საკუთარი სურვილების,
უყვარს ცხოვრება ილუზიებით და
ჰგონია, წუთისოფელში,
ყველაფერი მის გარშემო ტრიალებს...
ავიწყდება ჟამი, ჟამიერი, იმიერ-ამიერი,
მის ცხოველურ ვნებებს და ჟინს,
სრულად რომ ატიალებს...
წუთი დაუდგება, წამებით ნაწამები,
როცა ცივ ზამთარში, ცივ ხელისგულზე,
წარსული შერჩება – დაღვრილი ცრემლებად.
სიცოცხლის ხიდან მოწყდება,
როგორც ნაყოფი მიწიერი,
მიწადვე რომ მიიქცეს და
გაცხადდეს სოლომონ ბრძენის სიტყვები:
„ამაოებათა ამაოებაა,
ამქვეყნად ყველაფერი და
ყოველივე ამაოა“.

სიცოცხლე კი გაგრძელდება მანამდე,

სანამ ადამიანი, ცოცხლად ყოფნის
აზრს არ მიაგნებს.

...

ჭიანჭველა, არსებობისთვის ბრძოლის
მისაბადი მაგალითია.
ეს მისი ბუნებრივი კოდია და
თავისზე ათჯერ მეტ ტვირთს მიათრევს.
ადამიანი კი, ნაცვლად პატრონობისა,
ბატონობს სიცოცხლის ხეზე,
ძირს უთხრის მას და
ანადგურებს ყოველივეს...

ძიება

ჩაბნელებული ოთახის სარკმელს,
ჩუმად მოადგა სხივი ნათელი.
ღამეს, მისტიურ ზმანებით სავსეს,
შეუხსნა კარი ღამენათევი
და ოცნებების სანთელს და საკმელს,
გრძნობით შეახო ციური ხელი.
მსწრაფლ გამახსენდა პირველი ტრფობა
ჩემი ბავშვური გონის ნაყოფი.
ყველგან რომ იყო, ყველგან რომ ჰქროდა და
გრძნობა ჰქონდა ქვეყნის სამყოფი...
ახლა კი, ალბათ ღრუბელზე სძინავს
და თეთრი თმებით მეწვევა წვიმად.
ან იქნებ, მზესთან დაიღო ბინა,
ანდა, ზღვას ელტვის, ვით ალბატროსი.
მის წმინდა სხეულს ვერ შეეხება
ამაოების მყარალი ქაოსი...
მე კი, უმისოდ შემოვრჩი ყოფნას
და ვიქეც მონად, დრო – ტარტაროსის

იქნებ, ეს სხივი ტრფობაა ჩემად,
თავზე რომ მადგას, ვით დიადემა.
ღამეულ სევდის მოვიდა შვებად,
წუთით გაქცევად აბსურდის წრიდან,
რადგან აბსურდი თვით ცხოვრებაა
და კაცთა მოდგმას აწვევა ტვირთად.
ამ სხივს ვეძებდი, ვეძებდი ყველგან,
ახლაც დავეძებ, ძებნა ხიბლია,
ის მუსიკაა, ქვეყნიურ სულის,
ახლის შეცნობის სიხარულია.
მზერაა ხვალის, იმედის თვალით
და ზეციური სიყვარულია.
ათინათია, სისხლს რომ აღელვებს,
მაგიურია, როგორც მთვარის ქვა.
წუთისოფელი დროს მიაგელვებს,
შენ რომ წამები წლებად აღიქვა –
მუდამ ეძებო ღმერთთან სათქმელი,
რაც რომ ითქვა და რაც რომ არ ითქვა!

კუნძული ევია, 2020

ჰიმნი სულს

ო, სულო ჩემო! ჩემებრ ტანჯულო!
შენა ხარ, ჩემში შემოსული
ღვთიური უნჯი და შენ გეკისრება,
ზიდვა ჩემი საჯილდო ქვის.
ვერაგი ჟამი შენ ვერას გაკლებს,
მე კი, წამებს, წამებით ვეჟამკარები
და მთლად განძარცვული,
სრულიად უცხო ნაპირისკენ მივექანები.
დასაბამიდან, ერთად მოვდივართ,
მაგრამ ჩვენ ორში, მხოლოდ შენ იცი,
რისთვის, იქმნება ისტორიები,
ავანსცენაზე ამქვეყნიური ამაოების!
ღალადისი ხარ, საუკუნეთა სამაროვნების!
წარმავალობის სიცრუე ხარ დედამიწაზე!
შენ, მზე ხარ ჩემი,
ღიღი ღვთაება უხსოვარ ღრთა და
ჩემი ცხოვრების პირუთენელი მემატეიანი!
ეს, უპოვარი, თიხის ქანდაკი,
ასე ძლიერად რომ შემეფარე,
ქარის მოტანილ, ამ ჩემს ქარმქროლავ არსებობაში,
მიზანი შენი, რად არ გამანდე?!

ვეგებ, მოგებზრდა
ჩემთან ერთად ჭირთა ხელომა და
ყრუ უდაბნოში ბრმად ხეტიალი?
შენ, უკეთ იცი, რად იყო ჩვენთვის,
ცრუ და ვერაგი, წუთის სოფელი, ოხერტიალი.
ჩემი სხეული აგირჩევია სალოცავ ტაძრად,
გარნა იცოდი, ხრწნადია იგი,

მიწას მავალი
დე, ამაყობდე, ო, სულო, ჩემო,
ვიყავ, ნათელი გზით ზე მავალი და არასოდეს,
ქვე წარმავალი!
დასაბამი ხარ, დასაბამჟამის,
ხარ დასასრულიც
ხან, დოქსასი ხარ, ამ საწუთროში,
ხან შეჩვენება!
როცა, აქ ყოფნას, უკუნით მოცულ ჰადესს ვადარებ,
შენი წყალობით, ო, სულო ჩემო,
ხან, სამოთხედაც მომეჩვენება!
შენ, უკვდავი ხარ, მარადიული!
ზეციდან მიმზერ,
მთელი სამყაროს ჩვილთა თვალებით!
ვერაგი ეშმა, ვერრას დაგაკლებს,
ამქვეყნად ჩემი გარდაცვალებით!
შენა ხარ სიტყვა, ჩემთვის სათქმელი
ხმა ლაზარესი, ბნელის გამკვეთი!
ხმა ერისა და ხმა მამულისა,
თავისუფლების საჭრელ-საკვეთი!

შენა ხარ, ჩემი სუსტი წერტილი
დაკოდილი და სისხლდაწრეტილი,
აქილევსს ვგავარ!
ნუ წუხხარ, სულო, სანამ ერთად ვართ,
მე არ მოვკვდები,
მიძინებულის ლომი ვარ და ღრუბლებზე ვწევარ!

ათენი, 2018

არარაობა

ვერსად წაუველ ამ ცხოვრების
ჭლექიან ხელებს
შეშლილივით მყავს ჩაფრენილი და
ცდილობს – ღიღი ხნის
მკვდარს დამამსგავსოს
მწუხარე სული –
გალიაში დამწყვდებული ფრინველივით
აწყდება კედლებს,
სურს, გამოფრინდეს სხეულიდან და
შეერწყას სივრცეს უკიდევანოს,
მეც მინდა გავყვე,
გავიქროლო, როგორც სიზმარი,

როგორც აქ ყოფნის შავი კოშმარი და
მასთან ერთად გადავიკარგო,
გავყვე იქ, სადაც ღრუბლებს
არაფერი არ ესაქმებათ,
იქ, სადაც სივრცეს არ აქვს
ფერი ტყვიისებრ მუქი და
თავი მკერდს მივადო
ზღაპრულ სიჩუმეს,
აღარასოდეს დაგუბრუნდე
ამქვეყნიურ არარაობას,
გიჟურ ცხოვრების ჭლექიან ხელებს!

მონასტერი, კვერცხი თუ ქათამი?!

ახლობელი მესტუმრა. ახლობელი ალბათ, არე თქმის, იმდენად ახლობლები ვართ სისხლითაც და ხორციითაც, რომ. თუმცაღა, უიშვიათესად ვნახულობ. და თუ ვნახულობ, მუდამ ვჩხუბობთ. ასაკი? ასაკი, როგორ გითხრა, შესაძლოა, ტოლებიცა ვართ, ან კი ჩემზე პატარაა, არ მახსოვს, იქნებ დიდიც. მაგრამ ერთი კი ვიცი – 50 წელს კარგა ხანია გადაცდა. გამხდარი, გამხდარი, ცარიელი თავია. სათვალეები, თავზე ბენდენა, ჭალარა წვერით. დაღლილი სახით. მორფინისტობა გადაუვიდა სხვა წამლის დამოკიდებულებაზე. მას კუთუნის ფრთიანი გამოთქმა: – „ახლა ისეთ სასიათზე ვარ, ქვიშამ კაიფი მომცეს, გამკეთებელი ვარო“.

ერთ დღეს მოედო ლოტკინიდან დაწყებული, სოლოლაკით დამთავრებული, მორფინისტების კოპორტას ეს ფრაზა: ქვიშა იყოს, გამკეთებელი ვარო!. სასაცილო ისაა, რომ ყველა ირეძებდა: ამ სიბრძნის წყარო მე ვარო, ანუ მე ვთქვი პირველმაო. მერე ყუბანეიშვილმა ლექსების წერა დაიწყო და გაღმელი, გამოღმელი მორფინისტები შეთანხმდნენ ამ ფრთიან ფრაზას, მხოლოდ პოეტი თუ იტყოდა და ეს გამოთქმაც შეიფერა კოტიკომ, მაშშ!. ვახ, ტიკო ტიკო, ჯან ტიკო, ტიკო. ვახ, ტიკო, ტიკო ჯან!

მაგრად არ მეკასა, გულზე შემომეყარა. ვზივარ სავარძელში, ფეხები ტაბურეტზე მაქვს შემოლაგებული. გავხედე.

- როგორ ხარ, ბრატ?
- ჩავიცინე. რომ გითხრა, კარგად, დამიჯერებ?
- კარგ ვიღზე ხარ. ცოტა გახდი და მარლონ ბრანდოს ვიღზე ხარ!. თუმცა, ისიც მოშნად გასუქდა ბოლოს.
- შენ აქ ჩემს საღადაოდ მოხვედი?
- გატყობ, არ გაგიხარდა ჩემი მოსვლა.
- კი, არ მეკასა. წუხელ ცუდი სიზმარი ვნახე, არ მეგონა, თუ ასე ამისრულდებოდა.
- ვერ წავალ, თემოჯან, ძალიან შშია.
- და ვარკეთილამდე ვინმე არ შეგხვდა, რომ

დაეპურებინე?
– შემხვდა, მაგრამ შენ ვალდებული ხარ, რომ დამაპურო!

– მდაასსს, და რატომ?
– რატომ? აბა, შემომხედე! კომპიუტერის მაგიდიდან მეორე სავარძელი გამოსწია, ახლოს, ძალიან ახლოს მოიტანა ჩემს სავარძელთან. შენელებული კადრით ჩაეშვა სავარძელში. ხელები უკანკალებდა. ახლოს მოიწია. მაჯაზე ხელი მომიჭირა. ხელები ძალიან, ძალიან ცივი და ძალა დაცლილი, ვერც ვიგრძენი ხელის მოჭერა. ჩამხედა თვალებში. გაღიმება დააპირა, თუმცა კი ჩემმა სახემ ცოტა ხნით დააფრთხო, მერე კი...
– შშია, ძალიან შშია თემო, ნუ, ნუ გამაგდებ, რამე მაგამე!

ოთახში გოგლიკო შემოვიდა. გოგლამ სალაშიც არ თქვა. მხოლოდ:

- მამა, არ გააგლო! და მხარდასაჭერად რუსას ოთახში გავიდა, წამებში რუსა და გოგლა დაგვადგნენ თავზე
- მამა, არ გააგლო, გესმის ჩენი?!
- არა, შვილებო, არ გამაგდებს, ასეთი უეჭური ხასიითი აქვს, მაგრამ ისე ჯივარია მამათქენი.

პური, ხახვი, წიწიბურა, კარტოფილის პიურე და აღდგომის დარჩენილი კვერცხი. ბოთლი წითელი ღვინო.

- თემოჯან, ფეხები ჩამოიღე და ლოთურად ტაბურეტებზე გავმლოთ, ჰა?
- მამას ფეხები სტკივა, მაგიდასთან დაჯექით, არ უყვარს მამას, ფეხებზე რომ ელაპარაკებინა.
- სპორტული შარვალი ამიწია და...
- დეკაც, რა გჭირს? ასე გამაგებული რატომ გაქვს?

გოგლა მოვარდა, შარვლის ტოტი ჩამომიწია. ახლობელ მორფინისტს ხელი მოჰკიდა, წამოაყენა. მაგიდასთან სკამი გამოუწია: – აქ დაჯექი, არ გაბელო, მამაჩემს ფეხებზე და გულზე ელაპარაკო, გაიგე?!

- გავიგე, გავიგე.
- რუსამ ერთი ჭიქა მე მომწოდა, ღვინო ჩამისხა. ახლობელს კი მაგიდაზე დიდი თევში დაუღვა. თევშზე პიურე და წიწიბურა ერთად გადაუღო. ხახვი მეორე თევშზე დაუჭრა, იმასაც ღვინო დაუსხა. – მიირთვით.

- ქრისტე აღდგა, ბავშვებო! ქრისტე აღდგა, თემოჯან!
- ჭეშმარიტად აღდგა! – გოგლამ ჭიქა დაცალა, მაგიდაზე დადო. ერთი კვერცხი გოგლიკოს მიაწოდა, მეორე კი: – ჩამირტყამ, გიორგი, შვილი? – გადაერთო მორფინისტულ არხზე, უნდა ბავშვები კეთილად განაწყოს..
- ჩავირტყამ. აბა, ქრისტე აღდგა! – გოგლიკომ ჩასცხო კვერცხი. ჩემი გატყდა. კვერცხი შენია.
- არ მინდა, შვილო გიორგი.
- არ ვინდა? აკი, შშიაო?
- გრეჩინას შეგვჭამ.
- გრეჩინა გაგაძღობს? გამომართვი კვერცხი, ხომ გამიბტეხე და წესით, კვერცხი შენია.
- კიდევ ერთხელ გაგვიმარჯოს!

ჯებიდან კომპიუტერის დისკი ამოიღო. – რუსა, კიდევ ხატავ?

- აღარ ვხატავ.
- მუსიკას უსმენთ?
- კი, ვუსმენთ.
- მოცარტი ვიყვართ?
- დატორმუნდი, ჩემი ძმა, დატორმუნდი, შეჭამე, რაც მოგიტანეს, და გაეშვი შენ გზაზე. მოცარტი, ჰა?
- არაფერი, თემოჯან, ბერსტეინის ღირიფორობით, REQUIEM-ია.

– კი, მაგრამ, რას გვაბოლებ, 11 წლის ასაკში იცოდი, ვინ იყო ბერსტეინი? ან კი რა რეკვიემი ავიტყდა, ქრისტე აღდგაო და შენ კი, რეკვიემს გვთავაზობ? და ამით გინდა ბავშვებზე წარმოდგენის მოხდენა?

- ვიფიქრე, შენ შეილებს მოცარტი მოეწონებოდათ.
- როდის მნახე, მოცარტით, ბახით ან შოპენით აღფრთოვანებული?
- ჩავრთოთ, მამა, მე მომწონს მოცარტი. ოლონდ ბერსტეინი ვინ არის, არ ვიცი.
- რუსკა, ლეონარდ ბერსტეინი ძალიან ცნობილი ღირიფორია. ნახე, ძალიან მოგეწონება. – ხახვი და პური ცოტა გაწიწენა. რუსას დისკი მიაწოდა და...

რუსამ დისკი ჩადო... და უზარმაზარი კათოლიკური ეკლესია, მონასტრული ბიბლიური სოუჟეტებით. საკურთხეველში ქორო და ორკესტრი.. ჩუმ სიჩუმეში მსმენელებით გადაჭვიდილ Aus der Klosterkirche – Maria Himmelfahrt – (ღვთისმშობლის მიძინების სამრევლო ეკლესიიდან) თეთრი, ძალიან თეთრი, ყვითელში გადასული ჭაღარა, მხრებგამლილი, არა ანგლოსაქსური სახით, მეტად სემიტური ლომის ნაბიჯებით დიდებული მოხუცი დადგა

ორკესტრის წინ ჩემი სიჩუმე გრძელდება. რუსა და გოგლიკო დაძაბულნი არიან, დიდმა MAESTRO-მ ხელები შეაერთა, სიტუაციააა, რაღაც ღვთაებრივის მოლოდინისა... და. დაიწყო MINOR-ში, ჩელოები, ჩელოებს შეუერთდა ვიოლინოები, MINOR-იდან ნელა გადადის MAJOR-ში და ქორო Requiem aeternam dona eis, Domine, რუსა მოინუსხა. გოგლიკო რაღაც ახალს უყურებდა, ისეთს, ჯერ, რომ არ ენახა. ან-ლობელი მორფინისტის გათვლამ თავისას მიაღწია: რუსას და გოგლას ვეღარ დაავჯერებ, რომ ამ მუსიკის მომსმენი კაცი შესაძლოა, ნაძირალა იყოს – Requiem aeternam dona eis, Domine – სამუდამო სიმშვიდე დაუმკვიდრე, უფალო.

- შენ, კი ებებს სიმშვიდეს?
- ვეძებ, თემო?
- რაში, წამალში?
- ეხ, ჭკვიანი კაცი ხარ, თემოჯან, ამ ხნისა ვარ, განა სხვა რამ მომცემს სიმშვიდეს?
- გირჩელებთან მიდი და,,,
- იმ სიმონებისთვის გემეტები?
- სიმონები ჩვენა ვართ?
- მონასტერში ვიყავი. ერთი თვე, ვიფიქრე დავის-ვენებ. მაგრამ... ეს!!
- მონასტერი სანატორიუმი, რომ გგონია, იმიტომ ხარ ასე!
- შენ რამდენი ხანია, არ ყოფილხარ?
- არ ვიცი, რაც ავად ვარ. ალბათ, 3 წელი.
- და არ გინდება წასვლა?
- სახლში მახარა ერთხელ მამა ცოტნემ.
- მამა, ცოტნე ჩვენი ოპერადანაა. არ თამაშობს ქრისტეანს.
- ბიჭო, შე ჩემისა, შენ ვისი თამაში გიკვირს? რაც დაიბადე, მას შემდეგ თამაშობ!
- ვერიტაფობია დამეწყო, ამ სიბერეში.
- ვერიტაფობია რაღა უბედურებაა?
- რეალობის შიში, მინდა, რომ ამ შიშს გავექცე.
- შენ ეგ შიში, სკოლა რომ დაამთავრე, მას შემდეგ გაქვს.
- მართლა? არ მახსოვს.
- მე, მე მახსოვს.
- მამა, ვთხოვთ ჩუმად, ვუსმენ.
- თემოჯან, ერთ წამს გაჩერდი ახლა Confutatis-ის იწყება.
- თემო, ეს მახსოვს, თამუნიმ ფილმი მაცურებინა, ნახატიც დავხატე, მოცარტზე.
- კი, რუსი ეგ არის. მოცარტი და სალიერი.
- სალიერიმ არ მოკლა ხო მოცარტი?
- არა, ავად გახდა და მოკვდა.
- აკრიმოსა, – გოგლიკოს დისტანციურად ხელოვნების გაკვეთილი აქვს. ხმაური? არა, ეკა მასწავლებელი, მამას ძალიან, ძალიან ახლობელია მოსული და ბერსტეინის ღირიფორობით მოცარტს გვასმენინებს.
- არა, არ გეხუმრებით. მართალს გეუბნებით. მამა, ვერ მოვა. ახლობელი? მოიცადეთ.
- კი, ქალბატონო, არ გატყუებთ. გადავწყვიტე, ბავშვებს მოცარტი შეეყვარო. 2 თვეა გამოკვთილნი არიან სახლში. მოცარტი კი, ამბობენ, ღებრესას ხსნის. ჯერ მოცარტს მოვასმენინებ, მერე, ალბათ, თუ მამამისი დამთანხმდა, მარსელ პრუსტიდან წაუკეთისავე, პატარა მარსელი, როგორ ისვენებდა სოფელში და როგორ ელოდებოდა დედის კოცნას, სტუმარ სვანს.
- არა, ქალბატონო, ეს სხვა სვანია, მარსელის მამის ახლობელი და მეზობელი. სვანი? – სვანი გვარია ქალბატონო ეკა... უკაცრავად, თქვენ, მართლა ხელოვნებას ასწავლით? არა, ნუ გამიბრაზდებით, ქალბატონო ეკა.. მე, მე ვინა ვარ? ამ ბავშვების მამა და მე ერთ სახლში ვიზრდებოდით ბარე 50 წელი. კი, მეც მონარული ვარ... ტელეფონი? არა კი მაქვს, მაგრამ. არა ცოლი არ მყავს. კარგით რახან არ იშლით, ჩაიწერეთ: 595 15 99 №№ კი, მეც მონარული ვარ,

მეტიც, ბელნიერი ვარ, ველი თქვენს ზარს.

- ისევ ის მაიმუნი ხარ, რაც იყავი. ჩემი ტელეფონი რატომ მიეცი?
- კარგი ხმა ჰქონდა, დაგირეკავს და ესაუბრე მოცარტზე.
- და რა ვესაუბრო?
- მოცარტზე არა, მაგრამ აი, პრუსტზე რომ მომთხოვოს, რა ვესაუბრო? რომელი მამარდაშვილი მე ვარ, პრუსტზე ვესაუბრო.
- ღვეკაც, შენც ადექი და ღიუმზე ესაუბრე, ძალიან არ გაიგოს მაგ ქალმა პრუსტი და ღიუმა.
- შენ? შენ გაიგე პრუსტი?
- თემოჯან, პრუსტის წამკითხველს ვგავარ? წარმოიდგინე, ვზივარ და ღამებს ვათენებ პრუსტის კითხვაში, 7 თუ 8 წიგნია. ამასი დაკარგო დრო? ისედაც სულ დაკარგული დროის ძიებაში ვარ.
- კარგი ერთი. შენ მართლა პრუსტი გგონია თავი?
- რუსი, რატომ ტირი?
- მამა. ჩვენ ღვდიკოსთან პასკა რომ უნდა ავიტანოთ, ის დავჭრათ და ვაჭამოთ!
- არა რუსკა, აღარ მშია, შვილი. ეგ ღვდიკოს აუტანეთ. და მე რომ წავალ, მამაშენს უთხარით, გადაგიტარებნოს, რასაც მღერიან. მხოლოდ მუსიკა არ არის ღვთაებრივი, ტექსტიც მარადიულობაზე შექმნილი, კი.
- რა ენაზე მღერიან?
- ლათინურზე.
- მამა, იცი ლათინური?
- ჰმ, არა, შვილი, ცოტა მესმის,
- ლათინურად რატომ მღერიან, მოცარტი ხომ გერმანელი იყო?
- რუსი, მოცარტი ავსტრიელი იყო, მაგრამ - კათოლიკე და მათ ბიბლია ლათინურ ენაზე აქვთ. აღარ მკითხო, შვილი, რამე, ვთხოვ!
- მონასტრიდან რატომ წამოხვედი? ყოფილიყავი იქ. გაჭმევდნენ, გასმევდნენ.
- გამომაგდეს, თემო, გამომაგდეს, ჩემით არ წამოვსულვარ.
- გამოსავლები იქნებოდი. კარგი მონასტერი ყოფილა, რომ გამოგაგდეს. წამალს არ განარშინებდნენ?
- არა, წამალი იყო. უბრალოდ 5-ჯერ ჩავაბარე აღსარება და არ მაზიარეს.
- შენ ზიარებას როგორ ითხოვ?
- რატომ? უზიარებელმა ვიარო?
- რატომ არ განიარეს?
- არ ღამიჯერებ.
- მოყევი და ეგება და დაგიჯერო.
- წინამძღვართან კონფლიქტი მომივიდა, იმ დღეს უნდა ვეზიარებინე და... ვიფიქრე, ხომ უნდა ვიცოდე, ვისგან უნდა მივიღო ზიარება და ვკითხე: - კვერცხი ადრე იყო თუ ქათამი?
- მოდღვარი გაბრაზდა, რა შეკითხვებს მისვამო, მამაო, უმარტივესი შეკითხვაა, უმარტივესია. თან ბიბლიაშიც წერია. ვთხოვთ, არ აჩქარდეთ, დაფიქრდით და გამეცით პასუხი. თუ არა, - ღვთის რწმენას

დაკარგავ! რა წერია ბიბლიაში? შენი მორფინისტი ღვდაო, და მცემეს ბერებმა და გამომაგდეს.

- კარგი უქნიათ!
- წარმოიდგინე, რა ხალხს აცვია ანაფორა, უმარტივესი რამ არ იციან, თანაც ბიბლია არაფერს აქვს წაკითხული.
- რუსა ცალი ყურით გვისმენდა.
- მამა, სად წერია ბიბლიაში კვერცხზე და ქათამზე?
- დასაწყისში, რუსი, პირველ გვერდზე.
- მამა, ნუ მატყუებ!
- რუსი, მიგლე ყური, ღმერთმა მესუთე დღეს ზღვაში თევზი და ცაში ფრინველი შექმნა მეექვსე დღეს კი - ყოველი არსება, რაც ხმელეთზე დაიარება. მათ შორის კაციც და ქალიც.
- ანუ?
- ანუ, მამა და იმ ყოველივე ცოცხალ არსებაში ქათამიცაა და ღაღო ეს კვერცხი ქათამმა. ასევე გამოვალდნენ სხვა არსებები, მათ შორის ადამის და ევას შვილებიც. გაიგე, რუსი?
- გავიგე, მამა, მაგრამ... ააა, გავიგე მამა, გავიგე, მართლა რა მარტივი ყოფილა. დღე მესუთე და დღე მეექვსე.
- ყოჩაღ, რუსკა!
- რუსკას ნუ მეძახი! მე რუსა მქვია!
- რა განსხვავებაა, შვილი?
- ნურც შვილს ნუ მეძახი! მე შენი შვილი არ ვარ. განსხვავება კი ასობგერა - „კ“ არის ზედმეტი.
- რუსა და არა რუსკა!
- კი, ჰგავხარ მამაშენს, ძალიან ჰგავხარ, შენი და კი აუფ, როგორ ჰგავს, აი ბიჭები ღვდაშენს ჰგვანან, მანდ გამიმართლებს ალბათ?!
- და გარჩინოს ჯერ სახლრომ, მერე გოგლიკომ?
- თემოჯან, სანამ ამღვრეული ხარ, მე წავალ.
- წადი, მერე!
- ერთი ხუთი თუმანი მასესხე, ვთხოვ...
- ოხ, შენი ახვარი... ახლავე გაეთრიე სახლიდან, დროზე, შე ახვარო!
- რა იყო, შე კაცო, ფული ვთხოვე?
- ამათ ღვდასაც ასე არ თხოვდი, მერე ბებიას, მერე დეიდას? და შე მართლა, კვერცხო, ვგავარ იმ კაცს, წამლისთვის ფული მოგცე?
- წაეთრიე დროზე! ხმაურზე გოგლიკო გამოვარდა
- ხომ გითხარი, მამა არ გააბრაზო. დაეტაკა რაგბის - „ზანგატი“ გაუკეთა და დერეფანში გაიფანა..
- რუსა, ნინომ რომ კარტოფილი და ბანკებში დალუქული პომიდორი გამოგვიგზავნა, ის ჩაულავე და ჩაუტანე. მანქანა გაუჩერე. აი, ეს გამომართვი, მძღოლს შენ გადაუხადე ფული, მას არ მისცე. გოგლიკო გაიყოლე.
- Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
- Dona eis requiem. requiem! მთავრდებოდა... კრავო ღვთისა, რომელმაც იტვირთე სამყაროს ცოდვები, მოგვეც ჩვენ სიმშვიდე. აღილუია!

სტუდენტურ პრაქტიკაზე

გინდა – არ გინდა, ჩვენი გზები გაყოფაზე იყო. გულოს უნივერსიტეტი გაუჩნდა, მე ცოდნის მწვერვალების დაპყრობა პოლიტექნიკურში მომიწია. უნახავად მაინც ვერ დასტოვებ. ეს კი როდის, როგორ გამოვა. ისიც არაა იშვიათი – ცას და მიწას თავ-პირი ჩამოსტირის, ადამიანებსაც, მზეც სადღაც გადაკარგულა. მაგრამ არის დღეები, კიდევ უფრო მეტიც – მზეც ანათებს, ყველა და ყველაფერი, მთელი სამყარო, ვიღიმის და შემოგხარის. მაგრამ მოდის ზაფხული და იმასთან ერთად ჩემი ვაი-ვაგლახიც. თავისიანები გულოს ბევრი ჰყავს, არდადაგებზე ქალაქიდან ხან სად მთარბენინებენ, ხან – სად. მერე ელოდე, უკან როდის დაბრუნდება.

ინსტიტუტის პრაქტიკა მშველიდა. მოწყენის საშუალებას არ გვაძლევდნენ, მუდამ რაიმე უმნიშვნელოვანეს ობიექტის მშენებლობაზე მიყვავდით. აუშენებელს არც ერთს არ დავტოვებდით, რომ ეცლიათ. ინსტიტუტში ყოფნის დრო მაგისათვის არ გვეყო. ყამირი მიწების ათვისება რომ მოგვიწოდეს, გამოხმაურება მაშინაც დიდი იყო. ყველას კი ტრიფონიკამ დაასწრო. მგზნებარე წერილი დაწერა, ყამირზე მიხდა. რესპუბლიკის მთავარმა გაზეთმა დაუბეჭდა. ჰონორარიც მისცეს. ჩვენს კვლობაზე კარგა დიდი თანხა, თითქმის სტიპენდიის ნახევარი. გაკეთდა ტრიფონიკა. ბუფეტთან ვეღარ გამოიყვანდი. მთელი ქვეყნის მისაბადი გახდე, ეგ ციდან არ ჩამოვივარდება. დამსახურება უნდა. იმსახურებდა კიდევ, ექიმის ცნობა მოიტანა, იქ წასვლას უკრძალავდნენ. ჭურში არც პატივცემული მოსე არა მჯდარა, ჩვენი დეკანი. ყამირზე წასვლის გეგმაც იმაზე ეკიდა, ხმა მაინც არ გაუღია. კაცს უკვე მთელი რესპუბლიკა იცნობდა. ეგეთით უნდა იამაყო, ერთი ამბავი აუტეხო კი არა.

– ჩამივარდები ხელში, – თვალებით შეჰპირდა მხოლოდ.

სინამდვილეში კი მოსე ყველასადმი კარგად იყო განწყობილი. მომართვაც სათანადო იცოდა. ჩემო კარგო, სხვანაირად არ გეტყოდა.

– თუ ვინმესთვის რაიმე გაუგებარია და შეკითხვა გაქვთ, არ მოგერიდოთ, – თქვა. ხმას არავინ იღებს. მაგრამ ყველგან მოიძებნება თუნდაც ერთი, მაგრამ როგორი – ყველაფერი ძირფესვიანად რომ უნდა ამოთხაროს, გაარკვიოს, სიცოცხლის აზრი რაში მდგომარეობს. ყველასათვის ყველაფერი გასაგებია, იმისათვის არა. შეკითხვა იმან, სანდრიკამ დაუსვა.

– სიჩქარის ფორმულაში დროის განზომილება სად გაქრა, ვერ გავიგე. – მავნე რომ იქნება ადამიანი, იპოვა მაინც, რითი გააკრიტიკოს.

– ვერც გაიგებ, – პასუხისათვის დიდხანს არ უცდევინებიათ, – გაბრძანდი, ჩემო კარგო, აუდიტორიიდან.

შეკითხვა მეტი არავის მიუცია. გაზაფხულისათვის მოგეცადა, სჯობდა. ზამთრის პირი იყო, სიცვიეები აღრე დაიჭირა. აუდიტორიაში თბილოდა, დერეფანში კი ქარი დასისინებდა.

ლექციის მომზადებაში კი მოსე მართლაც სულს აქსოვდა, ყველაფერი დახვეწილი და გასაგები ერთ რომ ყოფილიყო. ჩვენთვის პირდაპირ თავში რომ ჩაეღო, ის-ღა აკლდა. მაგრამ ცოდნასაც ზუსტად თავისი ახსნილებით მოითხოვდა. იმათგან ნებისმიერ გადახვევას წონასწორობიდან გამოყავდა. იმ ჩვენს ჭკვიანს კი აუხსენი ვეგნი, უცხად არ გაიგოს. გამოცდაზე მაინც იყავი წესიერად. იქაც თავისას არ მოეშვა. ყველაფერზე სწორად უპასუხა. გრაფიკები და ნახაზებიც ლამაზად ჩამომწკრივია. შექებას ელოდებოდა. მოსე იმ ჩამომწკრივებულებს თვალე-გაფართოებული მისჩერებოდა. გამრა კაცი.

– რა მასალით მოამზადე საგანი, ჩემო კარგო, – ჰკითხა.

– პიოტავას წიგნით.

– პიოტავას წიგნით... მაშინ წადი და გამოცდაც პიოტავას ჩააბარე. – საგამოცდოში ორიანი ჩაულულაბა. ჭკვიანი პიოტავასთან ჩასაბარებლად არ წასულა, ისევ მოსემ გადააფიქრებინა. – ის კარგა ხნის გარდაცვლილია, ტყუილად მოძებნი, – უთხრა.

მაგრამ ქება მოსესაგან მაინც დაიმსახურა. რაღაცა დროის მერე ჯგუფის ნაწილი კოლმეურნეობაში გაგზავნეს. კოლმეურნეები ხანდაზმულნი, მუშაობის თავი აღარა აქვთ. ახალგაზრდობას მუშაობა არ უნდა. დახმარება საჭირო. ადგილობრივი ხულიგნობა ყველგან არის. იქიდან დაბრუნებულები რომ ნახა, მოსემ აღშფოთება ვერ შეიკავა. იმ ადგილობრივებს რაღა არ უწოდა, განსაკუთრებით სანდრიკას მდგომარეობამ აღაშფოთა. თვალი ჩალურჯებული, ხელი თაბამირში. როგორც ჯგუფის უფროსს, სხვებზე მეტი პატივი იმას ერგო. მაგრამ იქითაც კარგად გამასპინძლებია, თავიანთ ნებაზე არ ასეირნა. ეს ბოლო მოსეს ყურადღების გარეშე არ დარჩენილა.

– შენ მართლაც ყოჩაღად მოქცეულხარ – შეაქო. ვხედავ, გამოცდილებაც კარგი გაქვს მიღებული. ამ დღეებში ჯგუფის დანარჩენ ნაწილს ვაგზავნით. იმათ უფროსად სხვა ვინ უნდა წავიდეს, თუ არა ისევ შენ.

ტრიფონიკამ კი გაზეთის რედაქციაში წერილი მეორე წელსაც მიიტანა, სათაური გადაუკეთა მხოლოდ.

– ძალიან ეხსომებათ, ვინ რა დაწერა, ისიც ერთი წლის წინ, – თავი დაიმშვიდა. მიღებული ჰონორარი ჯერ კიდევ როდის ჰქონდა დამღერებული, მაინც ვერ დავეიწყებინა.

წერილი ამჯერად აღარ დაუბეჭდეს. ცხადზე ცხადი იყო, შეშურდათ და იმიტომ. რედაქციის ხალხს

მეორე მხრიდან შემოუარა. პარტიისა და მთავრობის გადაწყვეტილების შეუსრულებლობაში დაადანაშაულა. უმძიმესი ბრალდებაა, მაგრამ რედაქციაში იდეურად გამოწრთობილი ხალხი იჯდა, შენი ტრიფონიკა იქით ჩააჯინეს.

– შენც ამერიკა აღმოაჩინე. გამოიღვიძე ლამაზო, – უთხრეს, – იქ ახლა მოსავალის გადარჩენაზე საქმე. ხორბალი იმდენი მოვიდა, გამოზიდვას ვერ ასწრებენ, თაკარა მზის ქვეშ იწვის, შენ კი წერილში ისევ ყამირის გატეხვაზე იქაჩები. – შეარცხვინეს.

ეგ კიდევ არაფერი, მოსემაც თავისი წაში დაიჭირა.

– ხომ ჩამივარდი, ჩემო კარგო, ხელში – უთხრა, – ყამირზე თუ არ წახვალ, სტიპენდიას მოგიხსნი.

– და მე სტიპენდია ისედაც მოხსნილი მაქვს, – ტრიფონიკა გაჭირვებულა.

– დაგინიშნავთ და მიღებადღევე მოგიხსნი, – მოსე დაეშუქრა. – ექიმის ცნობასაც ტყუილად მოიტან, ვერ გიშველის.

მაგრამ ტრიფონიკამ ცნობა მაინც მოიტანა. მშობლებმა მისცეს. დასასვენებლად წასვლა სდომებიათ, კიკის მოსავლელად ტრიფონიკას უტოვებდნენ. კიკი ავსტრალიური თუთიყუში იყო, ძვირადღირებული. მიზეზი საპატია, მაგრამ გეგმა-გეგმა, შესრულება უნდა. ტრიფონიკა კი იქ ნამყოფი არ იყო. უკრეს თავი ყამირზე შენს ტრიფონიკას. დარჩა კიკი მოუვლელი, მაგრამ გულგრილი იმისადმი მოსეც არ დარჩენილა.

– მშობლებს გადაეცი, ფანჯარა გაღებული არ დატოვონ, მაშინვე კაპის კერძი გახდება, – უთხრა. იგრძნობოდა, სხვების გამოცდილება არ ალაპარაკებდა. ეგეთი კიკის მოყვარული თითონაც ყოფილა. უყვია კიდევ. ატირდნენ მოსეს ფულები. მეორე დღეს იმისი ერთი თვის ჯამაგირი გაღებულ ფანჯარაში გაფრინდა. ეგ დღემდე ვერ მოენელებინა.

კი გაემგზავრა ტრიფონიკა დამძარბული გუნებით, მაგრამ იქიდან გულმხიარულად ჩამოვიდა. კაცმა ქვეყანა მოიარა, საშვილიშვილო საქმეშიც მიიღო მონაწილეობა. მაგაზე გახეთის რედაქციაში ადრინდელზე უფრო მგზნებარე წერილია მისატანი. რედაქციის ხალხი ახლა კი ვეღარსად წაუვლენ. სცადონ ერთი და დაბეჭდვაზე უარი უთხრან.

ჩვენი ძმა თავს იწონებდა. თუმცა, რაც მართალია, მართალია – სადაც არ უნდა გავგზავნეთ, მადლობის გარეშე არ გამოუშვიათ. მაგრამ მარტო მადლობით ვერ დანაყრდები, მომავალი ინჟინრები ვიყავით, რაც არ უნდა იყოს. ძირითად პრაქტიკას, რაღა თქმა უნდა, ქარხნებში გავდიოდით. ამ საქმეში მოსე ცდას არ აკლებდა. პრაქტიკა პრესტიჟულ ქალაქში გამოგვიწყო. პრესტიჟულია, პრესტიჟული იყოს, ცნობა არავის მოუტანია. სულ ორიოდე დღეში თავი იქ ამოყვავით. პრაქტიკის ხელმძღვანელი, ასპირანტი, პირველი დღიდანვე შეუძლოდ შეიქნა. ჰავა, როგორც ჰავა, იქაურიც არაა ცუდი, მაგრამ თურმე ყველასათვის არა. საერთო საცხოვრებელიდან არ გამოსულა, მთელი დღეები იწვა. ჩვენ ყველანაირად ხელს ვუწყობდით.

– მთავარია, გართულება არ იყოს, სჯობია კარგად გამოუშდე. ჩვენი ჯავრი კი ნუ გექნება, როგორმე

გავუძლებთ, – ვამშვიდებდით.

მართლაც ვუძლებდით, ბედს არ ვუჩივოდით. ქალაქი – მშვენიერზე მშვენიერი, მოქალაქეები – უმშვენიერესები. თუ გინდა სილამაზის კონკურსზე გაიყვანე. უფროსობა და კონტროლი – არავითარი. მოსე შორსაა, ასპირანტს ჩვენი დევნის თავი სადა აქვს, თითონ სიცხიანი წვეს. ქარხანაშიაც მიგვიღეს, როგორც საჭიროა. მართალია, ტრიფონიკა აქაც ყურადღების ცენტრში მოექცა. საამქროში რომ შევედით, რადიო ლაპარაკობდა. ტრიფონიკა იმასთან რომ მივიდა, რადიომ ლაპარაკი შეწყვიტა.

– არა უშავს, – თქვა, – სანდრიკა მოვა და ის გააკეთებს. ხუმრობა გვერდზე და სანდრიკა სინამდვილეშიც ყველაფრის მცოდნე იყო, ჩხირკვლედაც. რომ მოვიდა – რადიო რატომღაც ჩუმათო – იკითხა. სიჩუმე ეუცხოვა, მაშინ რადიომიმღები, ტელევიზორი იშვიათობა იყო. ინტერნეტზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. რადიო კი სხვაა, რაც ვიცოდით, სულ იმისაგან. ჩართავ – აღარ გამორთავ. ყური გთხოვს, მიჩვეულია. შავი მათლაფა თეფში, კედელზე ჩამოკიდებული. სანდრიკამ კედლიდან ჩამოსხნა, დაშალა, ყველა დეტალი წესისამებრ დააწყო. კეთებას შეუდგა. უსაქმოდ ტრიფონიკაც არ დარჩენილა, სანდრიკას ერთი წუთით გვერდიდან არ მოსცილებია, ასწავლიდა, რა როგორ ეკეთებინა.

კიდევ კარგი, რომ ამ ამბავს ჩვენთან დამოკიდებულებაზე არ უმოქმედია, იქ მყოფებს ვითომ არც დაუნახავთ. ის კი არა, კურატორიც გამოგვიყვეს. უბრალო ვინმე კი არა, დირექტიოდან. მართალია, ვერ თვალთ არ დაგვენახა. რამდენი მოვიდა ჩვენთან შესახვედრად, იმდენი ადგილზე ვერ გვენახა.

– არა უშავს, ჩათვლებზე მაინც ჩვენთან უნდა მოვიდნენ, მაშინ ნახეთ მაგათი სიბილი, – თქვა.

ბოლოს და ბოლოს დირექციაში ჩვენზე ხელი ჩაიქნიეს, ჩაიქნიეს და ჩვენც ეგ გვინდოდა. გაინხარე სულ და გულო, არავინ არაფერს არ გიმლის. წადი, წამოდი, სადაც გაგიხარდება. აბა, დელი, დელაო.

იქივეს, იგრიალეს, გამოფხიზლდნენ, წაუტირეს. პრაქტიკის დასასრული კარზე იყო მომდგარი. კურატორი მართალი გამოდგა, ყველა აწრიალდა. ჩათვლები ხომ უნდა მიგველო. მეორე მხრივ პრაქტიკის დასასრული კიდევაც მიხაროდა. შენს ნებაზე ნავარდი კარგია, ეგ თითონ ღმერთს დაუწესებია, მაგრამ გულო შეიძლება უკვე თბილისში ჩამოსულიც ყოფილიყო. დამანახვა მაინც. მაგრამ ჩათვლების გარეშე როგორ დაბრუნდები. იქ ყველა ჩვენთაგანის პირადი მტერი, მოსე გელოდება. ან კი რა პირით გინდა ითხოვო ჩათვლის მოცემა, რა განსაკუთრებული დამსახურებისათვის. რომც არ ითხოვო და უიმისოდ წახვიდე, არც ეგ არაა მომაკვდინებელი, ფოსტით გამოგიგზავნიან. გამოვჩნდებოდით ახალ მთვარესავით და ახლა კი მობრძანდით, ინებეთ თქვენი ჩათვლებიო. ასე ხომ?

რალაცა უნდა მოგვეფიქრებინა. მაგრამ იმ რალაცას საიდან მივდგომოდით, არ ვიცოდით. ქარხნის ეზოში ღია ესტრადა იყო. სასადილო შესვენებაზე იქაურობა დრო და დრო ხალხით ივსებოდა. წარმოების ყველა

საჭირობოროტო საკითხებზე განცხადებები იქ კეთდებოდა. ახლა ცხოვრების უკუღმართობაზე სჯა-ბაასი ჩვენ გვეჩინდა გამართული. სჯა-ბაასს არაფერი მოუცია. წასასვლელად ავიყარენით. ეგ არის, ჟანჩიკა ვერ მოვაცილეთ იქაურობას, ესტრადის გარშემო რაღაც ძალიან ცუდად დაწრიალებდა. ეტყობა, მეტი-მეტი ჯავრისაგან ნერვული რაღაცეები მოუვიდა. სპაზმები იქნებოდა, სხვა რა უნდა ყოფილიყო. მაგრამ არა, სპაზმები არა ყოფილა.

— ან კი რაღა დროს ხტომა და რა დროს ჭიანჭურია, — ესტრადის რომ უტრიალებდა, გამოსავალი ჭიანჭველას უკარნახებია. ნათქვამი ყველასათვის იყო, მაგრამ რომ გაგეგო, მუსიკალური სმენა უნდა გქონოდა. ასეთი მონაცემები მარტო იმას ჰქონდა. გზაწილის ჩამალულ დედააზრს ჩაუხვდა. მერე ჩვენამდეც დავიდა, თუ რამე გვიშველიდა, სწორედაც რომ ხტომა და ჭიანჭური გვიშველიდა. ცეკვა არავინ ვიცოდით, გამორიცხული იყო.

— იქნებ სიმღერიდან რამე გამოვიდეს, — ჟანჩიკამ თქვა. მაგრამ აქაც ციდან ვარსკვლავებს არა ვწყვეტავდით. ის კი მართლა მუსიკალური გეყავდა, ნამდვილი პროფესიონალი. დანარჩენები — გინდა იცინე, გინდა იტირე. ყურებში ბამბა, ეგ თუ ვიშველიდა. და მანც ჩვენზე ხელი არ ჩაიქნია. თითონაც მოიკლა თავი და არც ჩვენ არ დაგვინანა. ანსამბლის მსგავსი რაღაცა ჩამოაყალიბა. არავის აწყენინა, ანსამბლში ადგილი ყველასათვის იპოვა, ჩემთვისაც. უკანა რიგში ჩამაყენა.

— ბანი თქვი, — დავალება მომცა, — ოღონდ რაც შეიძლება დაბალ ხმაზე, ისე, რომ მარტო შენ გესმოდეს, შენს მეტს არავის.

რეპერტუარში, გულში რომ ჩაგწვდება, ქართული ესტრადის სულ ისეთი ნარჩევი-ნარჩევი ძელოდები შეიტანა. იცოდა კაცმა თავისი საქმე. მარგალიტი ჩვენისთანების ხელშიაც მარგალიტად დარჩებოდა, დიდ ზიანს ვერ მოუტანდით.

შესვენებაზე გამოსულ ხალხს, სერიოზული და საქმიანი გამომსვლელების ნაცვლად, ესტრადაზე ჩვენი ანსამბლი რომ დახვდა, სიხარული როგორ გამოეხატათ, აღარ იცოდნენ. ხელის დაფარება კი რას გიშველის, ეს ჩვენ გვინდოდა, ესე რომ ყოფილიყო. სინამდვილეში კი პირიქით მოხდა. უმეტესობამ ცხვირი აიბზუა. აბა, რა გინდოდა, ყველაფერი მოსწრებაზე ჰქონდათ. ცხელ-ცხელი ამბების მოსმენაც და სასადალოში დროულად წასვლაც. დაგვიანებულებს არ აჭმევდნენ. ანსამბლის ბედი ბეწვზე ეკიდა. გამოსასვლელად მომზადებულებმაც კოპები შეიკრეს. მაგრამ არც ერთს და არც მეორეებს გონს მოსვლა არ ვაცალეთ. მაშინვე სიმღერები დავცხეთ. ერთ სიმღერას მეორე მოვაცოლეთ, ჟანჩიკამ დიდი პროგრამა გააკეთა. ხალხმა ერთხანს გააკვირვებული გვიყურა, ვერ გადაეწყვიტათ, ეს ყველაფერი როგორ მიეღოთ. ბოლოს და ბოლოს მარგალიტების ცთუნებას ვერ გაუძლეს, ტაშმა იფეთქა. გამოსასვლელად რომ იყვნენ მომზადებულები, იმათაც ტაში დაგვიკრეს. წასვლა უკვე აღარავის აღარ უნდოდა. ხალხის ნაწილი მშ-

იერი დარჩა, სასადალო შესვენება დამთავრებული იყო. შემდეგ დღეებში მერყეობას უკვე ადგილი აღარ ჰქონია. ხალხი მოზღვადა, შესვენებაზე პირდაპირ ჩვენთან გამოვბოდნენ. მერე სასადალოში წასვლას აგვიანებდნენ. ნაუცბათევად თუ დანაყრდებოდნენ, ეგეც მოსწრებაზე იყო. სასადალოში კმაყოფილები იყვნენ, რაც უფრო მეტი ხელუხლებელი პროდუქტი დარჩებოდა, მით უკეთესი. ის სახლში მიჰქონდათ. სახლში შეილები ელოდებოდნენ, ჭამა იმათაც ხომ უნდოდათ.

ჩვენს სანახავად ღირექციიდანაც მოვიდნენ. ჩვენი კურატორი არ მოსულა, სამინისტროში იმყოფებოდა, თათბირზე. ქარხნის ღირექციაში შემოფოთდნენ, მომუშავეებზე ზრუნვა აწუხებდათ, შრომის ნაყოფიერება არ დაცემულიყო. მაგრამ სასადალოში დაგვიანებას მუშაობაზე არ უმოქმედია. შრომის ნაყოფიერებამ პირიქით აიწია. საწარმოო გეგმები კიდევ უფრო მეტი გადაჭარბებით სრულდებოდა. ვალდებულებები რომ იყო აღებული, იმაზე უფრო მეტით.

კონცერტები — ყოველდღე. ჩვენი ავტორიტეტი მაღლა იწევს. ყველაფერი მართლაც რომ კარგად მიდის, ქარხნის ცხოვრებაში ჩვენც ჩავერთეთ. ჩათვლები განადლებული გვაქვს, მიღება კი მხოლოდ საზეიმო ვითარებაში, სხვანაირად თანახმა აღარ ვიყავით.

ნუ იტყვი „პოპ“-ს, მანამ არ გადახტები. ასპირანტმა გამოჯანმრთელება დაიწყო. შედეგებმა არ დააყოვნეს. პოპულარობის ჭია შეუჩნდა. ანსამბლში შესვლა იმანაც მოინდომა. ჟანჩიკა ამან უზომოდ გაახარა, ვერ იტყვი. მაგრამ არ შეიძინა. ხელმძღვანელი პიროვნებაა, პატივი უნდა სცე. ანსამბლში ვილაცის მაგივრად უნდა ჩაეყენებინა. არჩევანი ჩემზე შეჩერდა. ასპირანტმა ჩემი ადგილი დაიკავა. მე ასე თუ ისე რაღაცას მანც ვაჯანჩირებდი, თუნდაც ნახევარ ხმაზე, ის საერთოდ ხაოდა, ხმა დაკარგული ჰქონდა. მაგას კიდევ რა უშავს. თავიდან იქ იდგა, სადაც დააყენეს. მერე ადგილი არ მოეწონა. იქ არ მოჩანდა, მაყურებელი ვერ ხედავდა. ანსამბლში მონაწილეობა მაგისათვის კი არ მოუნდომებია. წინა რიგში გადმოიწია, თავისით, ჟანჩიკას დაუკითხავად. მერე კიდევ წინ გადმოინაცვლა. იმის წინ მხოლოდ ერთი რჩებოდა — სპილო. გასაწევი ისლა იყო. ჟანჩიკამ სიმღერის წამოწყება იმას დაავალა, ყველაზე წინ დააყენა, ასპირანტმა იმის წინ დადგომა მოინდომა. მაგრამ ხალხს ნუ აცინებ, სპილოს ვერ ადვილად ვერ გასწევ. მძიმე წონა ხომ არის და არის, რეგებიზეც დადიოდა. იმ შენს ხელმძღვანელ ასპირანტს კარგებსაც ეტყოდა, მაგრამ ახლა მაგისი დრო არ იყო. წამყვანი ხმა გახლდა. მელოდიას ვერ გააყალბებდა.

— წინ იყურე, ცხვირი არ წაიტეხო, — ასპირანტს პირველი სერიოზული გაფრთხილება მისცა. სიმღერა-სიმღერაში ჩაურტყა, თვითონ მელოდიას არაფერი შეხებია. მაგრამ ასპირანტს არაფერი გაუგია, ყურებში ბამბა ჰქონდა დაცობილი, რჩევა ექიმს მიუცია. მაგრამ მეორე და ასმეორე გაფრთხილება მანც არ დასჭირვებია. სპილომ ერთი მრავალმნიშვნელოვნად შეხედა. რას ნიშნავდა ეგეთი შეხედვა, მარჩიელთან

ნუ წახვალ. ასპირანტმა მიღე-მოდექებს თავი გაანება, კეთილგონივრულად სპილოს გვერდში დადგომა არ-ჩია. ესეც ივარგებდა, უკეთესიც კი იყო. ხმა არა აქვს, მაგრამ ეგ არაფერი. პირი, გააღე – დაკუმე, ოღონდ მელიოდის ტაქტში. მაყურებელი ვერც ვერაფერს მიხვდება, სიმღერების წამყვანად ჩატოვლის.

ასპირანტი კარგად მოეწყო, მაგრამ ჟანჩიკას ცუ-დად იცნობდა. მუსიკალური აკომპანიმენტის თანხმ-ლებით, წყნარად და ტკბილად შენი ხელმძღვანელი ასპირანტი ისევ უკანა რიგში დააბრუნა. თავის ძველ ადგილზე, თუმცა, სადაც სამართალია, ადგილი ჩემი იყო, ადრე მე სადაც ვიდექი, ის. ასპირანტმა ისევ წინ წამოწევა დაიწყო. ცუდი მაგალითი გადამდებიაო. წინ წამოწევა სხვებმაც მოინდომეს. სულ მალე ერთ ადგილას აღარავინ მდგარა. ყველა ერთმანეთის წინ დადგომას მოჰყვა. ჟანჩიკამ ყველანი ისევ უკან გა-ბრუნა თავიანთ ადგილებზე. იმათ ისევ წინ წამოწევა დაიწყო. წინები უკანა რიგში აღმოჩნდნენ. ასეთი წვალებით შეკოწიწებული ანსამბლის არე-დარეკას ჟანჩიკა ვერ აიტანდა. ისედაც გადარეული იყო ჩვენი უნიჭობით. შეუდგა ყველაფრის ისევ წესრიგში მოყვანას.

წინა რიგში ვინც მოექცა და ადრე უკანა რიგში რომ იდგნენ, ისინი ისევ უკანა რიგში გადასწია. მერე უკანა რიგში ვინც იდგა და თავისით წინ გადმოვიდა და მერე ჟანჩიკამ ერთხელ უკვე დააბრუნა და ახლა ისევ წინ რომ იწევდნენ, იმათი ისევ უკან დაბრუნება გახდა საჭირო. მერე ისინი არა, ჟანჩიკას ნებართვის გარეშე რომ გადმოვიდნენ წინა რიგში, არამედ ისინი, ვინც თავიდანვე წინა რიგში იდგნენ და ახლა უკანა რიგში აღმოჩნდნენ, იმათი წინ წამოწევა იყო საჭირო. იქ კი არა, ჟანჩიკამ დროებით რომ დააყენა, უფრო წინ. თუმცა ეგრეც არა, მგონი პირიქით. საერთოდ კი ეშმაკმა იცის იმათი თავი და ტანი.

აირია მონასტერი. თავგზა თვითონ ჟანჩიკასაც აებნა. მიდი და გაარკვიე ვინ სად იდგა. რკინის ხე-ლით დამყარებული წესრიგი საბოლოოდ დაირღვა.

კარგად დაწყებული კონცერტი ჩაშლანზე იყო და მშვიდობით ჩვენი ჩათვლები.

მაყურებელმა გვიშველა. ერთმანეთის ჯიკაობა, უკან დაწევა, ასე გასინჯე, ხელის კვრაც კი – ეს ყველაფერი იყო. მაგრამ მთელი ამ ხნის განმავლობაში, ეს რომ ხდებოდა, კონცერტი ერთი წუთით არ შეწყვეტილა. ეგ სპილოს დამსახურება გახლდა. ყველა ერთმანეთის ადგილის დაკავებას ცდილობდა, მხოლოდ იმას არავინ შესცილებია. წესიერი ხმა, სიმღერა რომ წაეყვანა, მეტს არავის ჰქონდა. იმასაც მიცემული შესაძლებლობა ხელიდან არ გაუშვია, მორიგი მელიოდის წამოწევა არც ერთხელ არ დაუგვიანებია. გაჩუმების საშუალება არც სხვებს მისცა, ისინიც ძალაუხერბურად უნდა აჰყოლოდნენ.

ამან გადაგვარჩინა. მომღერლების ესტრადანზე მისვლა-მოსვლამ და ერთმანეთის გაწევა-გამოწევამ

მაყურებლები კიდევაც გაამხიარულა. პროგრამით გათვალისწინებულ საოხუნჯო ნომრებად მიიღეს. მიიღეს და მოიწონეს კიდევაც. მაგებზე ცალკე ტაში დასცხეს.

საქმე თითქოს გამოსწორდა, მაგრამ ეს მხოლოდ თითქოს. ახალი საშიშროება გამოვეჩინდა. ასპირანტს უკეთესობა დაეტყო, დაკარგული ხმა მოუვიდა. ჟანჩიკა ისევ პანიკაში ჩავარდა, გაჭირვებით მიღწეული ხმების ჟღერადობა არ დაერღვია. გადავრჩით. სამი წელი ტყუილად არ უხეხია ასპირანტურაში. რეპეტიციის გარეშე ხმის ამოდება თითონვე მიიჩნია არამიხანშე-წონილად. ჟანჩიკაც მაგ აზრისა იყო, რეპეტიციები-სათვის კი დრო აღარ რჩებოდა.

კარგია ის, რაც კარგად თავდებაო. აღარსად აღარაფერი იყო ჩასაფრებული, როგორც იქნა, ყველაფერი კარგად აეწყო. კარგად კი კარგად, მაგრამ მე გვერდზე ვრჩებოდი. ანსამბლში ყველა იყო ჩარ-თული, ჩემ გარდა. მაგრამ სხვებთან ერთად ჩათვლა მეც მომცეს. თავი ჟანჩიკამ გამოიღო, ტრიფონიკა დაიხმარა. პატიოსანი კაცის სახელი დააფიცებინა, რომ ანსამბლის მხატვრული ხელმძღვანელი მე ვიყავი და სხვა არავინ. აფსუს, რატომ ეგ აქამდე არ ვიცოდი. ყველაზე უკან რომ დამაყენეს და მერე იქიდანაც რომ მიბურთეს. თუმცა ამისი გაგება ახლაც არ მიშლიდა, ბუნს ველარავინ ამიფრენდა, ვეღარც ჟანჩიკა.

– ჩვენ კი ვერცა ვხვდებოდით, – ღირექციის კაცმა თქვა. ჩვენი კურატორი რომ იყო, იმან არა, სხვამ. ჩვენი დაკავებული იყო. იქიდან ისე წამოვედით, რომ თვალთ მანც არ დაგვინახია.

ინსტიტუტში რომ დავბრუნდით, მოსემ გვეითხა კურატორზე, როგორ მიგიღოთო,

– ძალიან კარგად, – ჟანჩიკამ უთხრა, – თქვენთან მოკითხვაც დაგვაბარა. – მოსეს სახეზე ღიმილის მაგვარმა გადაურბინა. ძველი ნაცნობობა ჰქონიათ. ერთმანეთი კულინარიის გამოფენაზე გაუცვნიათ. უცხოელებსაც გაუგიათ, მობრძანებულან. ისინი რომ შურისაგან გულზე დამსკლარიყვნენ, ცხელ-ცხელი ფუნთუშები ურიგებიათ, უფასოდ. აიღე – არ მინდა.

– იმათი არომატი წაგაქცევდა, – მოსემ თქვა.

ფუნთუშების რიგში რომ მდგარან, მაშინ შეხ-ვედრილან. ჩხუბი მოსვლიათ ურიგოდ წასვლანზე. ურიგოდ რომელი იწვედა, დაზუსტება არ დაუწყია. მაგდენზე აღარ დაწვრილმანებულა.

ასპირანტი თბილისში ჩამოსვლისთანავე საბ-ოლოდ გამოკეთდა. საწარმოო პრაქტიკის კარგი ორგანიზაციისათვის მაღლობა გამოუცხადეს. დროს თითონაც არ კარგავდა უქმად. ახლანან მიღებული შთაბეჭდილებების ქვეშ დისერტაციის დასკვნითი თავის წერას შეუდგა.

ჩემთვის კი ეს ყველაფერი სხვა პლანეტიდან მოსული ამბები იყო, ბუნდოვანი და შორეული. ჩიტმა-ჩიორამ მიგალობა – გულო უკვე ჩამოსული ყოფილა. ერთი სული მქონდა, მალე მენახა.

ლიცერატორული ნერილინი

აკაკი
წერეთლის
„სულიკოს“
გააზრებისათვის

ეკატერინე შაკიაშვილი,
ფილოლოგიის დოქტორი

აკაკი წერეთლმა მდიდარი შემოქმედებითი მემკვიდრეობა დაგვიტოვა. ის ლიტერატურას საზოგადოებრივ ფუნქციას აკისრებდა და მი-
აჩნდა, რომ პოეტს რეალურად უნდა აესახა მოვლენები. „მწერლობა ზნეობითი და გონებითი მენარკეობაა. ნაწერში, როგორც სარკეში, ნათლად უნდა იხატებოდეს მწერლის თანადროება მისი სისწორ-სიძმართლით... მწერალს ნება არა აქვს, რომ ყოველდღიურს საერთო მოვლინებას თვალი აარიდოს“. 1

აკაკი წერეთელი სამწერლო ასპარეზზე რომ მოღვაწეობდა, იმ დროს, რუსეთის უღელქვეშ მყოფ დამოუკიდებლობადაკარგულ, დაბეჩავებულსა და ყოველმხრივ შევიწროებულ საქართველოს მძიმე დღეები ედგა.

აკაკის სწამდა, რომ სამშობლოს ბედნიერებას ადამიანმა ყველაფერი უნდა შესწიროს, ქვეყნის ღირსების დაცვას ანაცვალოს სიცოცხლეც კი, თუ ეს საჭირო იქნება. რეალისტ პოეტს სამშობლოს მწვავე მდგომარეობა გულს უკლავდა და საკუთარ უბედურებად მიაჩნდა. ის ხედავდა ქართველი ერის ცხოვრების დაქინებას. ამიტომ საზოგადოებაზე გავლენის მოხდენისა და მკაცრი ცენზურის მიერ ნაწარმოებების აკრძალვის თავიდან აცილების მიზნით, თავის შემოქმედებაში აზრის

შენიღბვა განიზრახა და უამრავი ალეგორიული სახე შექმნა, სადაც სამშობლო სატრფოს სახით წარმოგვიდგინა („აღმართ-აღმართ“, „საღამო“, „სატრფო“...), თუმცა ყველა ლექსში სატრფოში სამშობლოს დანახვა ალბათ არასწორი იქნება. ლექსში „სულიკო“ პოეტი დაეძებს საყვარლის საფლავს:

„საყვარლის საფლავს ვეძებდი,
ვერ ვნახე... დაკარგულიყო!...
გულამოსკენილი ვჩიოდი:

„სადა ხარ, ჩემო სულიკო?!“

ვინ არის სულიკო? რატომ ან სად დაიკარგა მისი საფლავი? – ეს კითხვა წლების წინ დაისვა და სხვადასხვაგვარი, მაგრამ ამოუწურავი პასუხი გაეცა.

ვასილ ბარნოვი ფიქრობდა, რომ „სულიკოში“ გამოხატულია სატრფო-სამშობლოს ძებნის ტკივილი. სატრფოსა და სამშობლოს აკაკი ერთ სიბრტყეზე რომ ათავსებს, ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა, მაგრამ სამშობლოს რატომ უნდა ჰქონოდა სამგან ბინა? ან სამად რატომ უნდა დაშლილიყო? („სამგან გაქვს ბინა „სულიკო“, „სამად დაშლილას ის ერთი“).

გრიგოლ რობაქიძეს მიაჩნდა, რომ „სულიკო“ სატრფო-მშვენიერების ძიებაა. თუმცა, ან სატრფო-მშვენიერებას რატომ უნდა ჰქონოდა სამგან ბინა? აკაკი ბაქრაძემ გამოთქვა აზრი, რომ „სულიკო“ დაკარგული ღმერთის ძიებაა, ალბათ, სწორედ მისი აზრი უნდა იყოს ყველაზე ახლოს რეალობასთან, რადგან წერეთელს ძალიან აწუხებდა ქართველების მიერ ღმერთის გმობა:

„დღეს-ხვალეობით, ცოტ-ცოტად გადაუბრუნდა ხალხს გული: აღარც ხატი სწამს, არც ჯვარი, დაკარგული აქვს მას რჯული!“ („რაჭა-ლეჩხუმი“).

აკაკი გულისტკივილით აღნიშნავდა: „არც ერმა და არც ბერმა აღარ იცის – როდის რა საეკლესიო დღესასწაულია... წრეულ კახეთში ერთ სოფელში, ანბეტაში, აღდგომა, კვირის მაგიერად, სამშაბათს გაუთენებიათ! მხოლოდ სამშაბათს შემოუვლიათ ლიტანია, „ქრისტე აღსდგაც“ მაშინ უთქვამთ და მაშინ გაუხსნილებიათ“.

ამ სავალალო მდგომარეობას პოეტი ვერ ეგუებოდა, ისიც იცოდა, რომ ადამიანის ღმერთთან დაშორება უდიდესი უბედურება იყო და თავს ვალდებულად თვლიდა, საზოგადოებისთვის თვალი აეხილა. ამიტომ იწყო, ქართველი ერისთვის, მივიწყებული, „დასამარებული“ ღმერთის, ანუ საყვარლის ძიება და არაერთი ლექსი უძღვნა ამ თემას: „შენ, სიყვარულო, ცისა და ქვეყნის კავშირო და თან შუამავალო! შენ, რომლის ერთ წამს, იმ სანეტაროს, მზა ვარ, სიცოცხლე მთლად ვანაცვალო!“ („ქებათა-ქება“) „საყვარელი რომ ღმერთის სახელია, ვახტანგ მეექვსეც გვეუბნება „ვეფხისტყაოსნის“ მისეულ კომენტარებში და სასულიერო მწერლობაც ადასტურებს ამას“ (აკ. ბაქრაძე).

დავით გურამიშვილიც საყვარელს უფალს უწოდებს: „მაგრამ ღვთისა კი მრცხვენოდა, მე ცოდვით პირშემურვილსა, ვეტყოდი: რად არ მივენდევ შენის საყვარლის სურვილსა?“ („დავითიანი“).

ქრისტიანობის ქვაკუთხედი სიყვარულია, ამას ემყარება ქრისტეს მთელი მოძღვრება: „რომელსა

არა უყუარდეს, მან არ იცის ღმერთი, რამეთუ ღმერთი სიყვარულ არს. ამით გამოეცხადნა სიყვარული ღმრთისაი ჩვენ შორის, რამეთუ ძე თვისი მხოლოდშობილი მოავლინა ღმერთმან სოფლად რათა ვცხონდეთ მის მიერ“ (1, იოანე, 4. 8,9).

აკაკის კარგად ჰქონდა გააზრებული, რომ ცხონება მხოლოდ ღვთის გზაზე სიარულით იყო შესაძლებელი და ამიტომ ლექსი „სულიკო“ სწორედ დაკარგული ღმერთის ძიებას მიუძღვნა.

ლექსის სათაურს კარგად თუ ჩაუუკვირდებით, აღმოვაჩინებთ, რომ სათაურშივე შექმნა მხატვრული სახე პოეტმა. „სულიკო“ შემთხვევითი სახელი არაა, – იყო აღერსობითი სახელების მაწარმოებელი აფიქსია, რომელიც ერთვის სულ-ს, ხოლო უფალი გვასწავლის, რომ „ღმერთი არს სული“, ამიტომ საყვარელი – სულიკოც ღვთაებას უნდა უკავშირდებოდეს.

გულამოსკვნილმა ღირიკულმა გმირმა ეკალში ობლად ამოსული ვარდი შენიშნა: „ეკალში ვარდი შევნიშნე, ობლად რომ ამოსულიყო: გულის ფანჯრით ვკითხავდი: შენ ხომ არა ხარ, სულიკო?!“

ყვავილთა მეფეში – ვარდში, პოეტი, შესაძლოა, ძეს ღვთისას გულისხმობდეს, ეკალი კი ის თვალაზე ლიბრგადაკრული საზოგადოება უნდა იყოს, რომელმაც ვერ შეიცნო „კარგი საჩინო“, ავად მიიჩნია და ეკლის გვირგვინი დაადგა... ვისაც უგნურთ უმეტესობა ვერ გივრძნობს, ვერც გცნობს, მხოლოდ ცილს გწამებს“ („ქებათა-ქება“). დაუმჭკნარი კოკობი-ვარდი მაცხოვარისათვის დამახასიათებელი თავმდაბლობით ხრის თავს და ზეციურ ცვარ-მარგალიტს, თანხმობის ნიშნად, დაბლა ცრემლებად ყრის.

ღირიკული გმირი არ კმაყოფილდება საყვარლის ვარდში აღმოჩენით და ძებნას განაგრძობს, რადგან კარგად იცის, რომ, ქრისტიანული კონცეფციით, ღმერთი სამპიროვანი ერთარსებაა. მან შენიშნა ფოთლებში მიმალული, სულგანაბული ბუღბული, რომელმაც კითხვაზე: „შენ ხომ არა ხარ სულიკო?!“ დადებითი პასუხი გასცა. სასულიერო ლიტერატურაში სულიწმინდის სიმბოლო მტრედია, მაგრამ, აქ მოკრძალებული, მიმალული „მგოსნის“ (ბუღბულის) მხატვრულ სახეშია სულიწმინდა ამოსაცნობი.

ღირიკულმა გმირმა ვარდსა და ბუღბულში შეიცნო საყვარელი, მაგრამ ის მაინც არ ცხრება, შვებით ვერ ამოისუნთქა, რადგან გრძნობს, რომ „დაშლილი სამება“ აუცილებლად უნდა გამოთლიანდეს! კვლავ განაგრძობს ძებნას და პოულობს კიდევ: „დაგვქათქათებდა ვარსკვლავი, სხივები გადმოსულიყო: მას შევეკითხე შეფრქვევით: „შენ ხომ არა ხარ სულიკო?“

მოციმციმე ვარსკვლავმა სხივები, ანუ ღვთის

მაღლი გადმოყარა დედამიწაზე და წმინდა სამების მადიებელ გმირს დაეთანხმა, რომ ისიც სულიკო იყო.

ვარსკვლავი სასულიერო ლიტერატურაში იმედის სიმბოლოა (დავით გურამიშვილის შემოქმედებაში მაცხოვრის სიმბოლოდ ვხვდებით: „განთიადისა ვარსკვლავო, მის მზეთა მზისა მთიებო“), აკაკი კი მამა ღმერთს უნდა გულისხმობდეს, რადგან მასზე საიმედოსა და საყვარელს, ცხადია, ვერაფერს აღმოაჩენდა. დაკარგული საყვარელი ანუ დაშლილი სამება ნაპოვნია: „სამად დაშლილა ის ერთი: ვარსკვლავად, ბუღბულ, ვარდადო, თქვენ ერთმანეთი რადგანაც ამქვეყნად შეგიყვარდათ“.

ღირიკული გმირი ბედნიერია, ბოლოსდაბოლოს აუხდა სანუკვარი ოცნება, იპოვა, რასაც ასე თავგამოდებით, შეუდრეკლად ეძებდა და თავს მოსვენების უფლებას აძლევს. ამიერიდან ის დღეს ტკბილად დაიღამებს, აღარ ღვრის ცრემლებს, რადგან დაკარგულ, უფრო სწორად, დროებით თვალსმიფარებულ ღმერთს მიაგნო და ამიერიდან იცის, როგორ მოიქცეს: „ბუღბულს ყურს ვუგდებ, ვარდს ვწნოსავ, ვარსკვლავს შევეყურებ ღმრთისა და რასაცა ვგრძნობ მე იმ დროს, ვერ გამოძიქვამს ენითა!“

მართლაც, ერთ გამოუთქმელი სიხარულისა და სიამოვნების მომნიჭებელი უნდა იყოს დაკარგული ღმერთის პოვნა. მხოლოდ მას შეუძლია მწარე სიცოცხლის გახალისება. „მოვედინ ჩემთან დამაშვრალნი და ტვირთმძიმენი და მე განგისვენებთ თქვენ“, – მოგვიწოდებს უფალი. „ისევ გამეხსნა სიცოცხლე, დღემდე რომ მწარედ კრულ იყო, ახლა კი ვიცი, სადაც ხარ, სამგან გაქვს ბინა, სულიკო!“

ჩვენი აზრით, სამგან ბინა მხოლოდ წმინდა სამებას შეიძლება ჰქონდეს, ამდენად, ლექსში „სულიკო“ დაკარგული ღმერთის ძიება უნდა იყოს და არა სამშობლოსი ან სატრფო-მშვენიერებისა.

1. იხ. აკ. წერეთლის წინასიტყვაობა, დართული გ. ერისთავის თხზულებათა 1884 წლის გამოცემაზე.

.....
ლიტერატურა:

1. ახალი აღთქმა და ფსალმუნები;
2. ბაქრაძე აკაკი – სკოლას, გამომც. „უნივერსალი“, თბ., 2004;
3. ზანდუკელი მიხეილ – თხზულებანი, ახალი ქართული ლიტერატურა, ტ. II, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1976;
4. სირაძე რევაზ – სახისმეტყველება, საუბარი ქართულ ესთეტიკაზე, გამომც. „ნაკადული“. თბ., 1982;
5. ქართული პოეზია, ტ. II, გურამიშვილი დავით;
6. ქართული პოეზია, ტ. VII, გამომც. „ნაკადული“, თბ., 1978.

„შაჰნამეს“
სრული
ქართული
თარგმანი

ქართველმა ირანისტმა, პოეტმა ბელა შალვაშვილმა სრულად თარგმნა პოეტურად X საუკუნის დიდი ირანელი პოეტის აბულ ფაისემ ფირდოუსი თუსელის, ირანის ისტორიად წოდებული პოემა „შაჰნამე“ („მეფეთა წიგნი“), რომელიც 104 ათასზე მეტ ტაეპს შეიცავს. ეს ქმნილება მსოფლიოს მრავალ ენაზეა თარგმნილი, მაგრამ ერთ კაცს რომ გამკლავებოდა მას თავიდან ბოლომდე, პირველი შემთხვევაა, რაც გმირობის ტოლფასია. ავტორმა და მთარგმნელმა – ორივემ 30-30 წელზე მეტი მოანდომეს მის შექმნასა და თარგმნას.

„შაჰნამე“ XII საუკუნიდან გადმოღის საქართველოში. ეს ნაწარმოები ისე შეიყვარა და შეითვისა ქართველმა ხალხმა, რომ მისი გმირთა სახელები: როსტომი (როსთამ), ზურაბი (სოჰრამ), ფრიდონი (ფერიდუნ), გივი (გივ), მერაბი (მეჰრამ), გოდერძი (გოდარზ), თამაზი (თაჰმას), თეიმურაზი (თაჰმურას), მანუჩარი (მანუჩერ), უმანგი (ჰუმანგი), ლუარსაბი (ლოჰრასბ)... ქართულ ეროვნულ სახელებად ქცეულა.

„შაჰნამეს“ ძველ თარგმანებსა და ახალს შორის ის ძირეული სხვაობაა, რომ წარსულში „შაჰნამეს“ გარკვეული ნაწილები გადმოდიოდა ქართულში მხოლოდ, ზოგი პროზაულად, ზოგი პოეტურად, ისიც ვერსიებისა და მიბაძვა-გადაკეთებების სახით, ახლი თარგმანი კი წარმოადგენს ამ პოემის სრულ პოეტურ ადეკვატურ თარგმანს.

ამჟამად ჩვენი მიზანია, არა „შაჰნამეს“ ახალი თარგმანის დეტალური ანალიზი, არამედ იმ გზის ზოგადად წარმოჩენა, რაც გამოიარა ამ ნაწარმოებმა დღემდე სპარსულიდან ქართულ მწერლობაში.

ქართულ-სპარსული პოლიტიკური ურთიერთობანი

საქართველოსა და ირანს შორის ურთიერთობანი დღიდან ირანის სახელმწიფოს დაარსებისა, აქემენიდური ირანიდან (ძვ.წ. VI ს.) იღებს სათავეს. საქართველო ამ ზემოქმედ იმპერიაში შემავალი განაპირა ქვეყანა იყო, რომელსაც მისი ჩრდილოეთის საზღვრის დაცვა ევალებოდა.

ისტორიულად აქემენიდურ ირანს, ბოლო ხანებში ირანელები არა იმპერიად, არამედ კონფედერაციად მოიხსენიებენ და ალბათ არც უშიზეზოდ,

რადგან აქემენიდები სადაც კი შედიოდნენ, მხსნელად ეკლინებოდნენ იმ ქვეყნის მოსახლეობას.

ცნობილია აქემენიდთა იმპერიის დამაარსებლის კიროს II დიდის (ძვ.წ. 590-530 წწ.) მოქნილი შემწყნარებლური პოლიტიკა სხვადასხვა ხალხთა რელიგიებისა და ადათებისადმი, რისი ბრწყინვალე დასტურიცაა ებრაელების განთავისუფლება „ბაბილონის ტყვეობიდან“. აქემენიდებმა 40 ათასი იუდეველი დააბრუნეს პალესტინაში, რომლებიც ნაბუქოდონოსორის მიერ იყვნენ აყრილნი საკუთარი მიწიდან და კიროს დიდის ბრძანებითა და საკუთარი სახსრებით აღუდგინეს მათ იერუსალიმის ტაძარი და იგი მთავარ სატაძრო ქალაქად გამოაცხადეს.

მეორედ გახდა სპარსეთი ზემოქმედ სახელმწიფო ეს უკვე სასანიდების დროს (III-VII სს.) და მეორედ იქცა საქართველო პოლიტიკურად ირანის შემადგენელ ნაწილად.

მესამედ მოექცა საქართველოს აღმოსავლეთი ნაწილი სეფიანთა ირანის (XVI-XVIII სს.), ეს უკვე არა იმპერიის, არამედ სახელმწიფოს შემადგენლობაში.

ამგვარად, სულ სამჯერ იყო საქართველო ირანის პოლიტიკურად შემადგენელი ნაწილი: აქემენიდების, სასანიდებისა და სეფიანების ხანაში, სხვა დროს კი ის ვერ იქნებოდა ამ ქვეყნის შემადგენლობაში, რადგან თვით ირანი არ იყო დამოუკიდებელი სახელმწიფო, რადგან იგი საუკუნეთა განმავლობაში შედიოდა ხან ბერძნულ და ბერძულ-რომაულ სახელმწიფოთა კონგლომერატში (ძვ.წ. IV სს. – ახ.წ. III სს.), ხან არაბების (VII-X სს.), ხან თურქ-ღაზნელების (XI ს.), ხან თურქ-სელჩუკების (XI-XX სს.), ხან მონღოლების (XIII ს.) და ხან თემურელების (XIV-XV სს.) იმპერიებში.

ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი

სპარსული მწერლობა სამ ნაწილად იყოფა – ძველი, საშუალო და ახალი.

ძველი მწერლობა მოიცავს ძველი წელთაღრიცხვის მეექვსე-მეოთხე საუკუნეებს, აქემენიდურ ხანას, საიდანაც, არასრული სახით, მოღწეულია ირანელთა მაზდეანური რელიგიური წიგნი – ავესტა.

ამ პერიოდს ეკუთვნის აგრეთვე ძირითადად საქარავნო გზებზე მდებარე კლდეებზე შემორჩენილი ლურსმნული დამწერლობით შესრულებული აქემენიდ მეფეთა ცხოვრების ამსახველი ქრონიკები.

საშუალო ანუ ფალაური მწერლობა მოდის, ძირითადად, სასანურ ირანზე (III-VIII სს.), როცა მეორედ გახდა ირანი ზემოქმედ იმპერია, საიდანაც, თუმცა მცირე რაოდენობით და ფრაგმენტულად, მოღწეულია როგორც რელიგიური, ისე საერო ხასიათის ნაწარმოებები.

ქართულ მწერლობასთან მიმართებაში ჩვენთვის

საინტერესოა სპარსული ლიტერატურის მესამე პერიოდი, რომელიც სათავეს იღებს მეათე საუკუნეიდან და როლითაც არის განთქმული სპარსული მწერლობა მსოფლიო ლიტერატურაში.

ახლა კი ზოგადად საუკუნეთა განმავლობაში მიმდინარე ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობებზე.

არაბთა მიერ ირანის დაპყრობა

მოხდა უცნაური რამ, მეშვიდე საუკუნეში ისტორიის არენაზე გამოჩნდნენ არაბები, რომლებმაც ელვის სისწრაფით დაიპყრეს ოთხსაუკუნოვანი სასანური ირანის უზარმაზარი იმპერია, ელვისებურად წაართვეს ირანელებს 13-საუკუნოვანი რელიგია, ასევე – სალიტერატურო ენა და დამწერლობა და თავს მოახვიეს თავიანთი რელიგია, სალიტერატურო ენა და ანბანი.

აქვე დავძენთ, რომ არაბებს, ირანელებთან შედარებით, ნაკლები სისატიკე არ გამოუჩენიათ ქართველების მიმართ, მაგრამ ჩვენ შევინარჩუნეთ როგორც რელიგია, ისე სალიტერატურო ენა და ანბანი.

პირველი ირანული დინასტია

მეათე საუკუნისთვის ხალიფატის დასუსტებას მოჰყვა მისი დაშლის პროცესი და ირანის აღმოსავლეთ ნაწილში ქვეყნის მართვის სათავეში ირანული ეროვნული დინასტიის – სამანიდების მოსვლა.

სამი საუკუნის მერე ირანმა, თუმცა ვერ დაიბრუნა საკუთარი რელიგია და დამწერლობა, მაგრამ დაიბრუნა მშობლიური ენა, რომელიც განმსაზღვრელი გახდა მისი გადარჩენისა.

ნახევარი საუკუნე იყვნენ სამანიდები ხელისუფლების სათავეში და ისტორიის ამ მცირე მონაკვეთში საფუძველი ჩაუყარეს იმ დიდ სპარსულ მწერლობას, რომელიც დღეს ცნობილია მსოფლიოში.

ამგვარად, სამი საუკუნე თუ ემსახურებოდნენ ირანელები არაბულ ლიტერატურასა და კულტურას, ისინი უკვე ჩადგნენ მშობლიური სულიერი ფასეულობების სამსახურში.

აი, ამ ვითარებაში, ეროვნული სულისკვეთების გაღვივების ფონზე, X საუკუნეში, ახალ სპარსულ ენაზე შეიქმნა „მაჰნამე“.

„მაჰნამეს“ წერა დაიწყო დაყიყიმ, რომელმაც, თავისი ხანმოკლე სიცოცხლის მანძილზე, ორი ათასი ბეითის დაწერა მოასწრო მხოლოდ. დაყიყის დაწყებული საქმე კი განაგრძო ფირდოუსიმ, რომელმაც მისი წინამორბედის მიერ თარგმნილი ბეითები, მთარგმნელის მითითებით, თავის პოემაში დააბინავა.

ფირდოუსიმ „მაჰნამეს“ ირგვლივ მთარგმნა ამბებს მოუყარა თავი, გაეცნო საშუალო სპარსულ „მაჰნამესაც“ („ხვადაი ნამაჟ“) და ასე შექმნა თავისი უკვდავი პოემა.

თურქები და სპარსული ლიტერატურა

სამანიდების თითქმის ნახევარსაუკუნოვანი მმართველობა X საუკუნის ბოლოს დაამხეს დაზნეულმა თურქებმა, რომელთა მოსვლას უნდა მოჰყოლოდა თურქული ენის გაბატონება ირანში სახელმწიფო და სალიტერატურო ენად, როგორც ეს მოხდა არაბებთან მიერ ირანის დაპყრობისას, მაგრამ ასე არ მოხდა. სპარსული ენა დარჩა თავის ფუნქციებში და მას, მაჰმუდის მიერ ინდოეთის დაპყრობის შემდეგ, კიდევ უფრო გაუფართოვდა სამოქმედო არეალი. დღეს თუ არაერთი სპარსულენოვანი ინდოელი პოეტის სახელი ამშვენებს სპარსულ კლასიკურ მწერლობას, ეს სწორედ აქედან იღებს სათავეს.

XI საუკუნის მეორე ნახევრიდან ისტორიის არენაზე გამოჩნდნენ თურქ-სელჩუკები, რომლებიც ირანში ჩაენაცვლნენ თურქ-დაზნეულებს.

თურქ-სელჩუკებმაც დაუთმეს ასპარეზი სპარსულ ენას ირანში, რასაც მოჰყვა ირანის კულტურული ცხოვრებისათვის წარმოუდგენელი რამ. თურქ-სელჩუკები ხომ ირანის დაპყრობით არ შემოფარგლულან, ისინი დღითი დღე აფართოებდნენ თავიანთ იმპერიას და, შესაბამისად, დღითი-დღე ფართოვდებოდა სპარსული ენის სამოქმედო არეალიც. საბოლოოდ კი თურქები – პოლიტიკურად, ხოლო სპარსელები კულტურულად დაუფლნენ მახლობელ აღმოსავლეთს და სპარსულიც გახდა სალიტერატურო ენა მთელი მახლობელი აღმოსავლეთის ხალხისთვის.

ამგვარად, მახლობელ აღმოსავლეთში არაბებს თუ პოლიტიკურად ჩაენაცვლნენ თურქები, მხატვრულ ლიტერატურაში სპარსული ჩაენაცვლა არაბულ ენას.

ასე წარმოიშვა დიდი სპარსულ-მუსლიმური ლიტერატურა და კულტურა, გაგრძელება ახალი სახით დიდი არაბულ-მუსლიმური ლიტერატურისა და კულტურისა.

ქართულ-სპარსულ ლიტერატურულ ურთიერთობათა პერიოდები

ქართულ-სპარსული (მხედველობაში გვაქვს ახალსპარსული, რომელიც სათავეს იღებს X საუკუნიდან) ლიტერატურული ურთიერთობანი შეიძლება დავყოთ სამ მთავარ პერიოდად, ესენია: XII, XVI-XVIII სს. და XX ს-დან დღემდე.

პირველ პერიოდში საქართველო იყო მთელს აღმოსავლეთში ერთ-ერთი ძლიერი, დამოუკიდებელი სახელმწიფო. ის არ შედიოდა თურქ-სელჩუკთა იმპერიის შემადგენლობაში, სადაც სალიტერატურო ენად გაბატონებული იყო სპარსული. ამიტომ საქართველოში, განსხვავებით თურქ-სელჩუკთა იმპერიაში შემაჯავლი სხვა ქვეყნებისგან, სამწერლობო ენა იყო ქართული და არა სპარსული.

ამ დროს სპარსული ლიტერატურა, შირვანის გავლით, დიდი რაოდენობით შემოვიდა ქართულ

მწერლობაში. ფირდოუსის „მაჰნამეც“ პირველად ამ დროს არის შემოსული ჩვენს მწერლობაში, თუმცა მას ჩვენამდე ვერ მოუღწევია. მოაღწია მხოლოდ ფაზრ ელ-დინ გორგანელის „ვეის ო რამინის“ („ვისრამინი“) უბადლო თარგმანმა.

მეორე პერიოდში, ანუ სეფიანთა ხანაში (XVI-XVIII სს.), აღმოსავლეთ საქართველო პოლიტიკურად ირანის შემადგენელი ნაწილი იყო. ამ დროს ურთიერთობები ორ ხალხს შორის იყო მჭიდრო და სპარსული ლიტერატურაც, დიდი რაოდენობით, ახლა უკვე პირდაპირი გზით, შემოვიდა ქართულ მწერლობაში. საბედნიეროდ, მისმა დიდმა ნაწილმა მოაღწია დღემდე, მათ შორის „მაჰნამეს“ ვერსიებმაც.

მესამე პერიოდი იწყება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსების პირველი დღიდან (1918 წ.), როცა საფუძველი ჩაეყარა აღმოსავლეთმცოდნეობას, კერძოდ, ირანისტიკას.

მოყოლებული აქედან, განახლდა ქართულ-სპარსული ლიტერატურული ურთიერთობანი, რომელიც შეწყვეტილი იყო, საქართველოს ირანთან კავშირის გაწყვეტის მერე, XVIII საუკუნიდან.

სწორედ ამ პერიოდში ითარგმნა „მაჰნამე“ სრულად.

„მაჰნამე“ ქართულ ლიტერატურაში

„მაჰნამე“ უზარმაზარი ეპოპეაა, სადაც გადმოცემულია ირანელ მითოლოგიურ და ისტორიულ მეფეთა ისტორია ირანში არაბთა შემოჭრამდე, მეშვიდე საუკუნემდე.

ქართველები კი, ირანელ მეფეთა ისტორიით კი არ დაინტერესებულან, რომელთა რიცხვი, თავისი მითოლოგიურ-ისტორიულ მეფეებიანად პოემაში ხუთი ათეულია, არამედ — პოემის მთავარი მითოლოგიური გმირის როსტომთან დაკავშირებული საგმირო-საფალავნო ამბებით და მათი ქართული ვერსიებისთვის „როსტომიანი“ უწოდებიათ.

აქვე დავძენთ, რომ ერთადერთი არიან ქართველები, რომლებმაც „მაჰნამეს“ სახელი შეუცვალეს და „როსტომიანი“ უწოდეს.

აი, ის ამბები „მაჰნამედან“ და მისი მიბაძვანიდან, რომლებიც ქართველთა ყურადღების არეში მოხვედრილან:

„მაჰნამედან“:

„ფრიდონიანი“, „როსტომიანი“;

„მაჰნამეს“ მიბაძვანიდან:

„უთრუთიანი-საამიანი“, „ზაქიანი“, „ბარზუნამე“, „საამნამე“, „ბაამიანი“, „სირინოზიანი“, „ყარამანიანი“.

თარგმანები, სხვადასხვა მთარგმნელის მიერ (სერაპიონ საბაშვილი, ფარსადნ გორგიჯანიძე, ხოსრო თურმანიძე...), შესრულებულია როგორც პროზაულად, ისე პოეტურად.

მას მერე, რაც საქართველომ გაწყვიტა პოლიტიკური კავშირი ირანთან და რუსეთთან დაამყარა ურთიერთობა, ლიტერატურული ურთიერთობანი უცებ კი არ გაწყვეტილა, არამედ იგი წავიდა

დალმავალი გზით და მეცხრამეტე საუკუნის დასასრულისთვის ის-ის იყო, რომ მიხავლდა კიდევც, რომ ქართული პრესის ფურცელზე გამოჩნდა ერთ-ერთი ქართველის გულისტკივილით ნათქვამი სიტყვები: რატომ გავწყვიტეთ კავშირი სპარსულ მწერლობასთან, რატომ არ გამოვცემთ „როსტომიანს“.

თითქოს ამ განცხადების პასუხი იყო 1916 წელს იუსტინე აბულაძის მიერ გამოცემული „მაჰნამეს“ ვერსიების პირველი ტომი.

დაიხ, „მაჰნამე“ აღმოჩნდა ის პირველი ნაწარმოები, რომელმაც ისევ მიგაბრუნა სპარსულ მხატვრულ სამყაროსკენ.

1934 წელს საქართველოშიც აღინიშნა ფირდოუსის 1000 წლის იუბილე, რასაც მიეძღვნა „მაჰნამეს“ ვერსიების მეორე ტომის გამოცემა კ. კეკელიძის, ა. ბარამიძის, იუსტ. აბულაძის, პ. ინგოროყვასა და ა. შანიძის რედაქციით.

1975 წელს კი მესამე ტომით, დავით კობიძემ დავეირვებინა ამ პოემის ქართულ ვერსიათა შეკრება და გამოქვეყნება.

„მაჰნამეს“ ქართული ვერსიები იმდენად არის შესწავლილი საქართველოში, რომ მის ირგვლივ გამოქვეყნებული წიგნებისა თუ გამოკვლევების უბრალო ჩამოთვლაც კი შორს წავიყვანდა.

ახლანან ბიოგრაფიული რომანიც კი გამოქვეყნდა ფირდოუსზე, რომლის ავტორიც ვახლავთ ცნობილი ქართველოლოგი, პროფესორი მურმან თავიძეშვილი. იგი ავტორია აგრეთვე ღრმა მეცნიერული წიგნისა „ფირდოუსი და რუსთველი“.

ფირდოუსზე ირანშიც არის გამოქვეყნებული ბიოგრაფიული რომანი, მაგრამ არა ისეთი ვეროპული სტანდარტების, როგორც არის ქართველი ავტორისა.

ქართველთა დამოკიდებულება თარგმანისადმი

ქართველებს არასოდეს უცხოვრიათ იზოლირებულად, ისინი ყოველთვის დიდი გაფაციცებით აღევიწყებდნენ თვალყურს მსოფლიო ლიტერატურის მიღწევებს და თარგმანისა თუ მიბაძვა-გადაკეთების გზით ხარშავდნენ მას თავიანთ ეროვნულ ქურაში და ამდიდრებდნენ მშობლიურ ლიტერატურას მაშინ, როცა ევროპაში პედანტურად, გლოსირების წესით თარგმნიდნენ ღვთის სიტყვას, ისე რომ სიტყვაზე აწერდნენ თარგმანს, ჩვენი წინაპრები მათ ისე თავისუფლად ექცეოდნენ, რომ ქართული ქრისტიანული ნაკადიც კი შეიტანეს ქრისტიანობაში და ბერძნულიდან ერთხელ ნათარგმნი ტექსტები ხელმეორედ შეიქმნა გადმოსაღები ქართულად.

ადვილი წარმოსადგენია, ამ დროს როგორ მოექცეოდნენ ჩვენი წინაპრები სპარსულ საერო მწერლობას.

როგორც სპარსულიდან გადმოღებული ლიტერატურიდან ჩანს, ქართველებს გვერდი აუვლიათ ლირიკისთვის და დაინტერესებულან მხოლოდ ეპიკური ნაწარმოებით, ჟანრობრივად კი ესენია: საგმირო-საფალავნო („მაჰნამე“ და მისი მიბაძვანი), რომანტიკული („ომიანიანი“, „იოსებ ზილ-

იხანინი“ „ლეილმაჯუნინი“ „ხოსროვშირინიანი“ „ბარამგურიანი“ „ვისრამიანი“ „ბარამგულანდამიანი“ „ბარამგულიჯანიანი“), საზღაპრო („რუსულანიანი“ „ფირმალიანი“ „ხალუმჯანიანი“ „მირიანი“ „ჩარდარვიშიანი“ „ვარშაყიანი“ „სპილენძისქალაქიანი“) და დიდაქტიკურ-მორალური („ქილილა და დამანა“ „ბახთიარნამე“ „თიშსარიანი“).

ჩამოთვლილი ნაწარმოებები, მათ შორის „მაჰნამეც“, ქართულში შემოსულია ძირითადად მიბაძვა-გადაკეთებისა და ვერსიების სახით.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პოემის გმირებს ქართველები იცნობდნენ მანამ, სანამ ფირდოუსი შექმნიდა ამ უკვდავ ნაწარმოებს, იცნობდნენ მათ მისი პირველწყარო საშუალო სპარსული „ხვადაი ნამაქიდან“ („მეფეთა წიგნი“), რაც „ქართლის ცხოვრებაში“ მათი სახელების საშუალო სპარსული ფორმების არსებობით დასტურდება.

ურთიერთობათა მესამე პერიოდში მიდგომა სპარსული ლიტერატურის ქართულად გადმოღების მიმართ ცალსახა გახდა. ადრე თუ, თითო-ოროლას გარდა, მიბაძვა-გადაკეთებისა და ვერსიების სახით გადმოდიოდა სპარსული ლიტერატურის ნიმუშები ქართულ მწერლობაში, ახლა ეს პროცესი მთლიანად ადეკვატური თარგმანის პრინციპს დაექვემდებარა.

თუ ადრე მხოლოდ ეპიკური ხასიათის ნაწარმოებები იყო ქართველ მთარგმნელთა ყურადღების სფეროში, ახლა უმეტესად ლირიკა და თანამედროვე პროზა მოექცა.

თუ ადრე მხოლოდ ახალი სპარსული ლიტერატურა (მომდინარე X საუკუნიდან) ითარგმნებოდა ქართულად, უკვე ძველი და საშუალო სპარსული ლიტერატურაც მოექცა ჩვენი ყურადღების არეში.

ახლ უტაბზე „მაჰნამეს“ ნაწილების თარგმანები გამოაქვეყნეს ამბაკო ჭელიძემ (250-მდე ტაეპი), მაგალი თოდუამ (1200-მდე ტაეპი), ალექსანდრე ელერდაშვილმა (2200-მდე ტაეპი, თანდართული დედნით, ლექსიკონითა და კომენტარებით), ხოლო ბელა შალვაშვილმა, როგორც თავშივე აღვნიშნეთ, მთლიანად თარგმნა პოემა.

ბელა შალვაშვილი, წლების განმავლობაში, ცალკეულ წიგნებად აცნობდა ქართველ მკითხველს „მაჰნამეს“ გარკვეულ თავებს, რომლებიც 2011 წელს, ერთად შეკრებილი, ანუ პოემის საკმაოდ დიდი ნაწილი რედაქტორი ლილი ჟორჟოლიანი, გამოაქვეყნა ირანის ისლამური რესპუბლიკის საელჩოს კულტურის განყოფილებამ, რომელმაც შემდეგ ირანის ისლამური რესპუბლიკის პრეზიდენტისგან „წლის წიგნის“ პრიზი მიიღო.

თარგმანი შესრულებულია გასული საუკუნის სამოციან წლებში, მოსკოვში ევგენი ბერტელის რედაქტორობით გამოქვეყნებული ტექსტის აკადემიური გამოცემიდან.

„მაჰნამე“ დაწერილია მესხევის – წყვილად გართიშული ტაეპების -- სალექსო ფორმით. თუ ჩვენი წინაპრები ამ პოემის ნაწილებს რუსთველური შაირით თარგმნიდნენ, თანამედროვე

მთარგმნელებმა მას თოთხმეტმარცვლანი პოეტური საზომი მიუსადაგეს.

ბელა შალვაშვილის თარგმანი შესრულებულია ადეკვატური თარგმანის პრინციპით, რაც გულისხმობს დედნის შინაარსის, ფორმისა და მხატვრული ქსოვილის მაქსიმალურად შენარჩუნებას თარგმანში.

მიუხედავად იმისა, რომ მთელი ეპოპეა ერთი საზომით არის გადმოღებული, მკითხველი ერთ-ფეროვნებას ვერა გრძნობს, რაც მთარგმნელის მაღლიანი ქართულის, პოეტური ოსტატობისა და უნარის დამსახურებაა, რაც ფარულ მუსიკად ფონად ედება თარგმანს, ბელა შალვაშვილი ხომ შესანიშნავი პოეტია.

ირანული სიბრძნეა, შეიძლება სხვებისაც: რაც არ უნდა იმახლო, ხალვა ტკბილიაო, სანამ მას ენით არ გასინჯავ, მის გემოს ვერ შეიგრძნობო.

მოდ, ჩვენც გავსინჯოთ „ენით“ „მაჰნამეს“ ქართული თარგმანის „ხალვა“:

პოემის პროლოგიდან – მზის რაობა

მალა, ზეცაში დიდ იაგუნდს რომ ხედავს თვალი, არცა წყალია, არცა მტვერი და არცა ქარი.

კონა იგი მირიადი ჩახჩახა სხივის, ვით ნოვრუზობას ბალ-ბუსთანი, იმედად ღვივის.

და სხივმფინარობს თვალი იგი პატიოსანი, უზარმაზარი, სხივოსანი, კოხტა ფრთოსანი.

აღმოსავლეთი – დასავლეთი... ეს გზა მარადი – აურჩევია, არვის ახსოვს ამ გზის ღალატი.

ჰე, მზეო, რომ ხარ ქვეყნად ყოვლის სიცოცხლის მფენი,

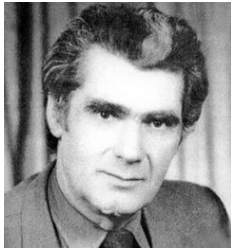
მე რად მომაკელ ეგ მხურვალე ნათელი შენი.

2019 წელს გამომცემლობა „მერიდიანმა“... გამოსცა „მაჰნამეს“ ბელა შალვაშვილისეული ქართული თარგმანის პირველი ტომი (რედაქტორები: მანანა კვაჭაძე და გულიკო მამულაშვილი), წინ კიდევ რვა ტომის გამოსვლის სასიამოვნო მოლოდინით არის დამუხტული ქართველი მკითხველი.

მქონდა ბედნიერება, ფირდოუსის საფლავი მომენახულებინა ირანში, ნიშაბურთან ახლოს მდებარე მის მშობლიურ პატარა ქალაქ თუსში, სადაც იმდენი ხალხი დამხვდა, იმ დღეს ფირდოუსთან დაკავშირებული რაღაც დღესასწაული მეგონა, მაგრამ, როგორც მერე გაირკვა, იქ თურმე ყოველდღე ასე ირევა ხალხი.

საქართველოში თუ რომელიმე უცხოელი ავტორის ძეგლი უნდა იდგას, პირველ რიგში უნდა იდგას ფირდოუსის ძეგლი, იმდენად დატოვა კვალი მისმა ნაწარმოებმა ქართულ ცნობიერებაში.

საქართველოში ფირდოუსის ძეგლი ან დაიდგმება, ან არა, მაგრამ ბელა შალვაშვილმა მის უკვდავ პოემას უკვე დაუდგა დიდებული ძეგლი.

ჩემო მკითხველო!

დავიბადე 1936 წლის 25 სექტემბერს, გორის რაიონის სოფელ ბერშუეთში. ვცხოვრობ გორის რაიონის სოფელ ბერშუეთში, რომელიც მდებარეობს კავკასიონის ფერდობის მთებზე, 2008 წლიდან რუსეთის ოკუპირებულ გამყოფ ხაზზე, რის გამოც მრავალი უსიამოვნება მიმიღია.

თითქოს შორიდან ვუყურებ დანარჩენ საქართველოს, განსაკუთრებით თბილისს – მცირდება შობადობა, იკარგება ადამიანური თვითშეგნება, ქრება პატრიოტიზმი.

რა კარგად შეიძლება გვეცხოვრა!

მინდოდა ამ ლექსებში გონიერების გარდა სულიერადაც წარმოვჩენილიყავი. რა არის პოეზია, ურომლისოდაც ადამიანი ვერ ძლებს?! ჩემი ული პასუხი ამ ლექსებში არის გაცემული.

პატივისცემით, აკაკი ბიძინაშვილი

ოდა საქართველოს

გაზაფხულივით სიტურფე გშენის და მეგულები ყოვლის თავდებად, სუყველაფერი იწყება შენით, სუყველაფერი შენით მთავრდება... ამ ქვეყანაზე მე ვცოცხლობ შენთვის, ვამაყობ სულის გოლიათობით, სიცოცხლესავით ხარ ერთადერთი, სინათლით სავსე, როგორც მნათობი!.. ბედნიერება სხვაგვარი არ მწამს, შენს მთებს და ველებს ვეღარ ველებვი, მე შენი მიწის მშვენებამ დამწვა და მიანდერძა შენი გენები... ყველა სიმაღლის შენ ხარ სამანი, შარავანდელი ბედნიერ დღეთა, ხარ წინაპარიც, შთამომავალიც, ლეგენდადქცეულ გმირების დედა... ამ მწვერვალების სიმაღლე გმშვენის, შენ მეგულები ტრფობის თავდებად, სუყველაფერი იწყება შენით, სუყველაფერი შენით მთავრდება!..

მოსულან

ჯერ ვერ განსაზღვრა დრომ სრულად, ეს მიწა რატომ უყვართ... სუყველა მხრიდან მოსულან, წასულან ისევ უკან! მე აქ ვდგავარ და ვაზის ძირს, მივკვრივარ, როგორც ჭიგო, სხვა მიწის გემო არ ვიცი, ქართლის ჭირს და ლხინს ვიყოფ.

ლექსების ქოხში

თამარ გაბროშვილს

ლექსების ქოხში ობლად დარჩენილს, დედას, შემოქმედს იღბლიანს, არა გჭირდება დროის სარჩევი, შექმენი შენი ბიბლია. გული ოქრო გაქვს, უზარმაზარი, იღვრები მუხის ცხრა წყაროდ, შენი სხეული არის ტამარი, ფიქრებით იტევ სამყაროს... გმშვენის უკვდავი სული მითოსის, შენი ხმა ნიჭის ვალსია, პოეტიც ხარ და პროზაიკოსიც, ფუნჯმა მხატვრადაც გაქცია... შუქი მოგადგა, თამარ, დიდების, ღიახვის ტალღებს ვიმოწმებ, „ქრიზოლითებით“, „ანთოლითებით“ „გაიმეორე სიცოცხლე“.

სიყვარულს ეძებს პატარა ბიჭი

ვერ გაუგიათ ფარულად ვინ სჯით, ემორჩილება სუყველა ამ წესს, სიყვარულს ეძებს პატარა ბიჭი, – საყვარელ სახელს კედელზე აწერს. ტრფობის ალმური ღვთის მადლი თუა! მას საამური ტკივილი ჰქვია. თვითონ ბუნება მოიხსნის ვუაღს და გაუღიმებს ლაყვარდებს ია. მაშ, ვადღეგრძელოთ ციური ნიჭი, ეს გრძნობა მართავს სიცოცხლის საჭეს... სიყვარულს ეძებს პატარა ბიჭი, – საყვარელ სახელს კედელზე აწერს!

ვარდი იყო

ბალახს ქალის სუნი ჰქონდა
მ. ლუბანიძე

არ ვენდობი თუმცა არვის,
ვდგავარ ღრუბელგარეული,
სურნელება მათრობს ქალის,
მასში ყვავილარეული.
ქარი არე-მარეს იკლებს,
არ მასვენებს რხევა ალვის,
ჯერ ყვავილი იშვა იქნებ,
მისგან, მერე გაჩნდა ქალი.
დაჰყვა ფერი, დაჰყვა სუნი,
და უწმინდეს ცეცხლად ენთო,
სამოთხეში ამოსული,
ვარდი იყო ქალი ერთ დროს!

ხან

ხან მზეს ვგავარ ამომავალს,
ხან ციხე ვარ სურამის...
ამირანის შთამომავალს
შემედრება ნურავინ!
ხან მტკვარი ვარ, ხან არაგვი,
ხან კი შმაგი რიონი...
ხან შოთა ვარ, ხან აკაკი,
ხან კი გალაკტიონი...
მწვერვალები გადმივლია,
ხან ტკივილით, ხან ღხინით,
ხან ვაჟა ვარ, ხან ილია,
ხან დავითის მახვილი...
მთებს და კელებს ვუღიმივარ,
მშობელი ვარ ქარიშხლის...
ხან დიდგორის ქუხილი ვარ,
ხან წუხილი კრწანისის!

გელა მაიოროვი

მინისტრის

ოცნების სიყვარული

ძრავალი წელი მჯეროდა, რომ ჩვენი სხეული არ ბერდებოდა, არ მოკვდებოდა და ჭკნობას არასოდეს მიეცემოდა. ჩემთვის უცხო იყო სნეულება, სიმძიმე და სიტლანქე. არ ვიცნობდი ჩემს ახლანდელ, უკვე ბუნებრივ ცოდვებს, მით უფრო ხორციელ ვნებებს.

ბავშობისდროინდელ სხეულს, გაცილებით უფრო ფაქიზი გრძნობები და შეუდარებლად თავისუფალი მოქმედება ჰქონდა. ისე, როგორც, ამ ასაკში განწმენდილ, წმინდა სულის მსგავსად, დღესაც, დღესაც მსურს ამხელა „ვირს“, მივეცე ბავშვობის დაუვიწყარ ოცნებებს, ლტოლვასა და ფანტაზიებს. მსურს ისევ ვიყო ანცი,მატყუარა და შეყვარებული. შეყვარებული პატარა თმა-ხუჭუჭა გოგონაზე, მიყვარდეს ის, ვისაც საპასუხო სიყვარული არასდროს უგრძნობინებია. ჩემი სიყვარული მხოლოდ ჩემს გულში და ოცნებებში ცოცხლობდა. ის ჩემი ოცნების სიყვარული იყო. მაშინ არც ცაზე, არც დედამიწაზე არ არსებობდა დარდი სილამაზისა, რომ მსგავსი ყოფილიყო ჩემი პირველი სიყვარულისა.

ვინ იცის,რამდენჯერ ნაზად მიკოცნია პატარა ტუჩებზე ჩემივე ოცნებებში, რა სიტყვებით არ მაქვს ნათქვამი, რომ მიყვარს.

ნუთუ თქვენც ჩემსავით ოცნებებში გატარებული ბავშვობა გქონდათ,ნუთუ თქვენც გყვარებიათ ისე ძლიერ, ისე მგზნებარედ და ისე მხურვალედ, რომ საპასუხო სიყვარულიც არ მოგიტხოვიათ. მე კი ის დღემდე მიყვარს! მიყვარს ქალი,რომელიც სხვისი საკუთრებაა და მისი სიყვარულიც მას ეკუთვნის. მას მე არც ვუყვარდი და არც არასდროს შემიყვარებს.

არ ვიცი,რა ჰქვია ამ ყოველივეს! სიყვარული? თუ ბავშვობის ჟინი, რომელიც ოცნებებში დაცურავდა,ან იქნებ სიყვარულ-მანია,მანია მხოლოდ ერთი ქალის მიმართ, რომელიც დავიწყებას ვერ მიეცა. არა! არა! მე ის მიყვარს, როგორც არასდროს,მიყვარს უბოროტოდ და გულით. ვეჭვიანობ მისივე ქმარზე,მის შვილებზე და მისივე ბედნიერ სიყვარულზე.

ღვთაებრივ სიყვარულს ვერ იტევს ადამიანის ბუნება, იგი სინარულთან ერთად სევდაცაა, სევდა, რომელიც მე მუდამ თან მღევს. შენ კი! ღმერთმა გიბოძოს ჭეშმარიტი სიყვარული, რომელიც უფლისგან იქნება დალოცვილი.

P.S. თუ გიყვარს, ესე იგი ბედნიერი ხარ და თუ უყვარხარ, ეს უკვე ნეტარებაა!

ი ა მ ა ხ ა ბ ი შ ვ ი ლ ი

ია მერაბიშვილი, 21 წლის. სწავლობს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე, ქართული ფილოლოგიის მიმართულებით. დაამთავრა თბილისის 87-ე საჯარო სკოლა. ამბობს, რომ წერა მისი ყოველდღიურობის განუყოფელი ნაწილია.

„საუბარს ყოველთვის ფურცლითა და კალმით მეტყველება მერჩია. ჩემი საწერი მაგიდა ყველაფრის „თვითმზილველი“ და თანაზიარია. მიყვარს ლიტერატურა, განსაკუთრებით კი პოეზია, რომლის კითხვაც ჩემთვის ესთეტიკური სიამოვნების მიღებას და, სხვა ადამიანების განცდების კვალდაკვალ, საკუთარი თავის ძიებას ნიშნავს“.

სამომავლოდ, ბაკალავრიატის დამთავრების შემდეგ, ფიქრობს მაგისტრატურის საფეხურზე სწავლის გაგრძელებას ისევე ქართული ფილოლოგიის მიმართულებით.

* * *

მივდივარ,
უკან ვერაფერს ვხედავ.
გზა უტყვია და წუთივით მოკლე.
მიზიდავს გაღმა ჰორიზონტი
მარადიული, როგორც ტკივილი,
მრავლისმთქმელი და ფიქრივით გრძელი.
ხილია ბეწვის,
ერთი ნაბიჯი,
ყოყმანითა და ბრძოლებით სავსე.
ნეტავ, რომელი მხარე წამიღებს,
ვინ დაიფარავს ჩემს ფერმკრთალ სახეს.
ყველა შეცდომას ახლა მიუხვდის,
სულს რაც მიჭამდა,
რაც შუადამით მიკრძალავდა უშფოთველ ყოფნას.
ახლა არც შენ ხარ,
არც აჩრდილი სასუფევლისა.
ხილია
უწყლო,
უნაპირო და უსაყდრებო.
არცერთი მხარე არ მეკუთვნის,
არც მათ შორის ვარ.
ურვა, ჭუკვილი,
ჭმუნვა, წუხილი.
ხილია ბეწვის, ერთი ნაბიჯი.
მიზიდავს გაღმა ჰორიზონტი.
მივდივარ, უკან ვერაფერს ვხედავ.
არცერთი მხარე არ მეკუთვნის,
არც მათ შორის ვარ.

გულს

ეჭვის ჭიით გამოღრღნილო გულო,
უშფოთველად გაიარე ღელე,
ყოველივეს გლოვის ფერი ადევს,
ჭრილობაზე დაიმაგრე ღილი,
ცოტა მაინც შეაკავე ღელვა,
ერთიანად რომ არ გამოხეთქოს
შენში სისხლად ჩაგროვილმა სევდამ,
დაცულ გზაზე სხეულისა ევლოს.

უფალი ჩემი და ღმერთი ჩემი

კვირაში ერთხელ მოვდივარ შენთან,
შენ კი ყოველ წუთს გულთან მდარაჯობ.
სასოწარკვეთილ აზრების შეხლა,
გვრძნობ, რომ ბოროტი ხელით დამაზრჩობს.
შენი სახლია, წმიდათ სავანე,
დამაშვრალთა და ტვირთმძიმეთათვის.
იქნებ, აღვივსო სულის საფასე,
თორემ ვიზრჩობი ცოდვით ყელამდის.
როგორ დავეხსნა მწარე განსაცდელს,
უკეღლო სივრცით ვარ ჩაკეტილი.
არ მინდა, ყოფნის დღეებს დავხარბდე,
თავდავიწყებამ გამყაროს ტკივილს.
შენ გვედრები, მასწავლე ლოცვა,
სიტყვებს ჩემითაც დავიზეპირებ.
სულის ჭრილობა ველარ შეხორცდა,
ვერ მივაწვდინე ეს ხმა ზეციერს.
შემინდე, ღმერთო, დამუნათება
და ყოველ დარღზე შენთან ჩვილი.
არასდროს უუცდი გამონათებას,
მზეს ვერასოდეს ვუმზერ პირისპირ.
მეტს ველარ შევძლებ, ველარ ვსაუბრობ,
ძნელია შენთან ყოველი სიტყვა.
მიუწვდომელი გზაა საუფლო,
მოსული ოდენ შორეულ სიზმრად.

* * *

ნება მომეცი, ხელთა შენთა შევედრო სული,
ან ძალა მაინც მიწყალობე მტერთა ძლევისა.
შენ უწყი, მკვლელნი დაუნდობლად სულს
მიწვალებენ,
სხეულს კი ბოლო ლუკმასავით შემოსცქერიან.

არც უძლები ვარ, არც უფროსი შენი შვილი ვარ,
არც სინანული შემიძლია მაცხოვრებელი.
თუ შენს საბრძანისს შემეფარებ – მხოლოდ
ტკივილით,
მხოლოდ წუხილით სულამომხდარს თუ შემეფარებ.

* * *

დაულამებელი სევდა –
 სანდო მეგობარი ჩემი.
 სხვანი, სიხარულთან ერთად,
 უნდო არიან და მკვლელნი.
 ჩემს გზას არ შორდება ბინდი,
 განქარდებიან და უმაღ
 თვალებს მინისლავენ ისევ,
 ისევ ეკალს ყრიან ფერხითთ.
 ვერვინ დავიგულე ჩემად,
 მტერი დამცინის და ხარობს,
 ზურგი დამიხვრიტა მხერით,
 მთერით დამიყრუა ყური.
 ასე უმწეო ვარ, სუსტი,
 სევდის მეგობარი მარად.
 ეს გზა მე მეკუთვნის მხოლოდ,
 მასთან მარტოს მიხმობს ღმერთი.

MEMORIA

ღამე ყოველი ჩემ სინანულში
 მოდის ნაბიჯით ნელით სარკმელთან,
 მესაუბრება წარსულის ლანდი
 და მეხატება თვალწინ სიცხადით.
 მონატრებულმა მე გადაფურცლე
 ჩემი ერთგული პოეტის წიგნი,
 თურმე ტერენტი გრანელსაც უწინ
 არ ასვენებდა სიზმარი ძველი.
 ...შენ ჩამოხვედი სველ მოედანზე,
 როგორც ყოველთვის, ლალი ნაბიჯით.
 ჩემი სარკმლიდან შორს გკიდე თვალი
 და ტკბილი სიმწრით, ეჰ, ჩამელიმა.
 ძალდატანებით ჩატანილს ფსკერზე
 დაემუქრება ყოველთვის შენი
 მოულოდნელი ხილვა, შეხვედრა...
 დაემქურება ჩემს ძველ სიყვარულს.
 ივნისის სიზმარს, ტკბილსა და ბავშვურს
 ღღემდე ვინახავ სასთუმლის წიგნში
 და ვწერ სცენარებს, წარმოუდგენელს,
 აუნდენელსა და ხორცშეუსხმელს.
 ახლა ვიძინებ, სინათლეს ვაქრობ,
 მოსასვენებლს ვამზადებ ზანტად
 და ჩემს ქუჩაზე ჩამოდგარ ღამეს
 მუდარით მხოლოდ ერთ რამეს შევთხოვ:
 ამდენ უაზრო სიზმართა შორის
 გამომიგზავნოს მათგან ისეთი,
 რომელიც, როგორც ის შემეყვარა,
 მომცემს ძალას, რომ აღარ მიყვარდეს.

მარტთან განშორება

მრავალღამიან ომის დასასრულს
 ბოლო ცრემლები გადმომიცურდა
 და ჩემად ტანჯვად ფიქრებს დარაზმულს
 ფერი ეცვალათ, ჩაეშვა ლუნაც.
 ღამითაც სუნთქავს ბურთი ყვითელი,
 მხოლოდ უხილავ ფშვინვით და მალევით.
 შებინდებული მწუხრის ყინული
 თვალაუხელებელ სიბრმავეს მახლის.
 დროვ, ნუ ყოვნდები, გული მეღვევა,
 არც ახალგაზრდა სხეული მათრობს.
 ოც წელიწადში ნორჩმა ხელებმა
 არარა მარგეს, ვერაფრით ვხარობ.
 ეჰ, გზაშია ნაზი აპრილი,
 მის მეხუთე დღეს მე ვიბადები.
 დედა, იმ ღამით შენ რომ ავტოკვიდი,
 განა უწყოდი, ვის ხელთ მამღვედი?!
 შენი წილი ცხრა თვეს ვამძიმე,
 მას შემდეგ ორი ათეულ წელი
 მიწას ვაბიჯებ და არ მაძინებს
 განცდები – ჩემი გულის უღელი.
 დასასრულს მრავალღამიან ომის
 გადმომიცურდა ბოლო ცრემლები.
 სიკვდილად სიტყვის ლახვარაც მყოფნის,
 ის მკლავს, პასუხად თავზე ვეველები.

გამოსვლა იძულებით

შემოდგომამ სამოსელი ჩამაცვა,
 განმარცული უმოქმედო ზაფხულით,
 წყალი ასვა ამოშრეტილ სასულეს,
 სიყვითლეში დამანახა ნათელი.
 კვლავ მადარდებს ვერმოსული სიმშვიდე,
 ბაგე ღუმს და სათქმელს გულში აბრუნებს,
 სჯის, რომ ბოროტ გულისთქმებში დაინთქას,
 არ ეღირსოს ამოთქმა და მით შვება.
 დრო მოვიდა, ძველ ქუჩებს კვლავს ვესტუმრო,
 გაგარდვიო კომფორტული ნაჭუჭი,
 შევიმოსო საგარეო სამოსით,
 თუმც შიგნიდან შორს გაქცევის სურვილი
 მეცმევა და მაინც მივალ, სად ჯერ – არს.
 მივალ, სადაც მეგობარი არ არის,
 ვივლი ისევ ცარიელი ხელებით,
 მხოლოდ აბგას, ფურცლით სავესეს, ვატარებ
 და ხელს მხოლოდ ქიძერა თუ ჩამჭიდებს.
 ეს ფიქრები ამიშალა ამინდმა,
 მოპასუხემ ჩემს ახლანდელ განცდებზე,
 მაგრამ ამ ფიქრს თქმა ზომ არ უწერია,
 ჩავაბუდებ ისევ ემმას ბუდეში.
 ...სამოსელი შემოდგომამ ჩამაცვა,
 უმოქმედო ზაფხულით განმარცული.
 მივაშურებ გზას, რომელიც ჩემია,
 ჩემია და იზიარებს არავინ.

მანანა ბახია

ერთი ლექსი და ერთი მოგონება

ბროწეულები

მზაკვარი სხივი როგორ ქირქილებს
ბროწეულებზე:
იმას ჰგონია, აქ განზრახ შეხვდნენ
ჩვენი გულები...
ჩქარა წავიდეთ, თორემ სიჩუმით
დაქანცულები
პირს რომ გახსნიან, ალბათ გაგვცემენ
ბროწეულები!

დიდი ხნის წინ, წინა საუკუნეში, ენათმეცნიერების ინსტიტუტიდან გამოვედით ქალბატონები: ანა კალანდაძე, ირინა ასათიანი, ირინა ქერქაძე, ბატონი რეზო შეროზია და მე. ქალბატონ ირა ასათიანთან მივილოდით, რომელიც იქვე, ქუჩის გადაღმა, სულხან-საბაზე ცხოვრობს. ირები რალაცაზე ცხარედ კამათობდნენ, ჩვენ უკან მივეყვებოდით.

ვინც ქალბატონი ირას სახლი იცით, გახსოვთ, სადარბაზოს წინ ულამაზესი ბროწეულის ხე დგას... მოკლედ, შევჩერდით ამ ხესთან კამათის დასრულების მოლოდინში...

ირები არ ცხრებოდნენ... ბროწეული გადაღალანებული იყო, აი, ყვავილს რომ ნაყოფი ებმის, ის პერიოდი... დედას გეფიცვებით, საერთოდ არც მიფიქრია, ისე, ჩემდაუნებურად წამსკდა: „პირს რომ გახსნიან, ალბათ გაგვცემენ ბროწეულები“, და... ქალბატონი ანას გაფართოებულ თვალებს წავაწყდი... „როგორ, თქვენ ეს ლექსი იცით? ეს ხომ არცთუ ისე პოპულარულია“? ბავშვით უხაროდა ქართული პოეზიის ქალღმერთს, რომ მისი „არცთუ ისე პოპულარული ლექსი“ ვიღაცამ იცოდა...

ის დღე, ქალბატონი ანას გაცისკროვნებული სახე და ჩემი ბედნიერი სიამაყე არასოდეს დამავიწყდება.

21 სექტემბერი პოეზიის დღეობად ვაქციოთ...

მარი აბრამიშვილი (1922-2008) ქართული პოეზიის გამორჩეული წარმომადგენელია, რომლის ლექსი და შეუდრეკელი ცხოვრება მუდამ იბრწყინებს ნიჭიერებისა და თავისუფლებისთვის წარბშეუხრელი ბრძოლის სიმბოლოდ.

მე იგი თავდაპირველად, 90-იანი წლების დასაწყისში, პოეტისა და ჟურნალისტის, ნანა ღვინეფაძის ვრცელი ნარკვევით გაიცანი. მანამდე წაკითხული მქონდა მისი შესანიშნავი ლექსები და ყურმოკვრით ვიცოდი მისი ანტიისაბჭოთა განწყობა, რისთვისაც იგი სრულიად ახალგაზრდა დააპატიმრეს და ვიატკის ბანაკებში გაატარებინეს რამდენიმე წელიწადი.

ქალბატონი ნანას პუბლიკაციას იმხანად ძალიან დიდი რეზონანსი მოჰყვა. ერთ დღეს კი თვით ნარკვევის გმირმა, ლეგენდარულმა მარი აბრამიშვილმა შემოაღო რედაქციის კარი, რათა ნანა ღვინეფაძისთვის მადლობა ეთქვა...

ჩვენში, ქალბატონი ნანას უმცროს კოლეგებში, ამ შემთხვევამ კიდევ უფრო დიდი მოწიწებით განგვაწყო გაუტყნელი სულის პოეტის მიმართ. ნანა ღვინეფაძე, რომელმაც გახმაურებული წიგნი „შარავანდედი“ უძღვნა ეროვნულ გმირს, მარო მაყაშვილს, ამბობდა, რომ მას მეორე მაროსავით

თავდადებულ თანამედროვე ქართველ ქალად მარი აბრამიშვილი მიაჩნდა და გაგვიმხილა, რომ სიამოვნებით დაწერდა მარი აბრამიშვილის ცხოვრების წიგნს. მერე რომ ვკითხე ქალბატონ ნანას, რატომ არ დაწერა მისთვის სასურველი წიგნი, მიპასუხა, რაც შევიტყვე, რომ მარი აბრამიშვილი თავად აკეთებდა ჩანაწერებს, გადავწყვიტე ხელი ამელო ამ განზრახვაზე. შარშან, მანვე სიამოვნებით მაჩვენა მარი აბრამიშვილის წიგნი „ბედისწერის განაჩენი“ რომელიც 2016 წელს დაბეჭდა „ინტელექტმა“.

ეს მართლაც დიდი და ამაღლებველი ცხოვრების მატანეა, რომელიც მუდამ გამოიწვევს მძაფრ ინტერესს და სიამაყეს გვაგრძობინებს მისი ავტორის პიროვნული სიძლიერისა და გაუტყნელობის გამო.

მარი აბრამიშვილი წარმოშობით საჩხერელი იყო, აკაკის, პაოლო იაშვილისა და მუხრან მაჭავარიანის ადგილის დედიდან, მართლაცდა, რა ამოუწურავი პოეტური მადანი შემოემატა სიტყვაკაზმულ ქართულ მწერლობას იმერეთის ამ ღვთიური მხრიდან... ჩვენს ლირიკულ პოეზიას მარი აბრამიშვილის სახით ჰყავს უძლიერესი სიტყვით მხატვარი, შემთხვევითი არ არის, რომ მისი ათობით ლექსი სიმღერებად აიტაცა საქართველომ.

ცხადია, რომ მრავალსაუკუნოვანი ქართული პოეზიის ყველაზე დაწურულ ანთოლოგიაში მოხვდება და საპატიო ადგილს იპოვის მარი აბრამიშვილის ლირიკა, მისი უმშვენიერესი სულის გამოშუქება თრთოლვას არც მომავლის მკითხველს დაუღვეს... ამიტომაც არის სავსებით ბუნებრივი, რომ მისი დაბადების დღე – 21 სექტემბერი, პოეზიის დღეობად ჩავთვალოთ.

გიორგი ლალიაშვილი

ვისეგნებ ღვგებს...

ღიღინა ჟიხოშვილი-სახინთხაშვილი

ჩანიშნული მოგონებებიდან*

„როცა კაცი რაღაცას იხსენებს, უკან კი არ იხვეს, წინ მიდის, წარსული გადააქვს მომავალში“.
ოთარ ჭილაძე

* * *

სულის შემხუთავი სიცხეა. მალე ერთი თვე გახდება, რაც გარეკანეთის ერთ-ერთ უღამაზეს სოფელში სტუმრად ვარ... მასპინძლები ადრინად აიშლებიან ხოლმე და საღამომდე, ქანცის-გაწყვეტამდე, შრომობენ... მე ცოტა მოგვიანებით ავიზღაზნები, ჯერ ჩემს ჩემოდანს ამოვატრიალებ, კაბას განწყობის მიხედვით შევარჩევ, სარკის წინ კარგა ხანს ვიტრიალებ, მერე მაგიდაზე ჩემთვის გაწყობილ საუზმეს მაღიანად გეხსლება; დარეცხილ-დაწმენდილ ჭურჭელს განჯინაში თავის ადგილს მიუჩენ, მარილის ფარდას საგულდაგულოდ ჩამოვაფარ-შევაძოწმებ – ბუხებმა შიგნით ჩარფუხანა რომ არ მოაწყონ, და კარს გამოვიხურავ. მან ყოჩაღად ვიქცევი, იმდენად, რომ მევე მიკვირს?! ეზოს ბოლოში ჯაჭვზე გამობმულ ჩემბერას წყალს გამოვეუცვლი, ბომბორა თავზე გულთანად მოვეფერები ისე, რომ კუდის ქიცინის ჩვეულ რიტუალს ჩავატარებინებ; აქოჩრილ, თვალებბრიალა კრუნს, წიწილებიანად, სათონისკენ გავხიზნავ... ხართუთაზე ჩამობმულ საქანელაზე წამღერებით გავქანდ-გამოვქანდები: – „აყვავდი ტურფა ქვეყანავ, ილხინე, ივერთ მხაარეოლო, და შენც ქართველო, სწავლითა სამშობლო გააახ-აარეოლოო!“...

მერე კი, საქმეგამოლეული, საქმიანი იერით, ბულსა და პაპანებაში, გარეთ სულიერი რომ არ ჭაჭანებს, ბიბლიოთეკისკენ გავწევ, რომელიც კოლმეურნეობის კანტორის შენობაშია. ჯვარედინაზე

*გაგრძელება. დასაწყისი. იხ. „ანეული“, №3, 2019წ.

ბირჟა, რაღა თქმა უნდა, ცარიელია... სამაგიეროდ, აფიშაა გამოკრული – მხატვრული ფილმი „სამი ალვა პლუმჩინაზე“, დასაწყისი 9 საათზე – ო!... – ჰმ!...

ესეც კანტორის ვრცელი ეზო, რომელსაც მარცხენა მხრიდან ღვთისმშობლის კარგად შემონახული ეკლესია ამშვენებს, რომელიც რაოდენ გასაკვირი არ უნდა იყოს, ხორბლის საწყობადაა გადაქცეული... მიუხედავად ამისა, საოცარ რიღსა და მოწიწებას იწვევს...

ძალიან მიყვარს წიგნიერ ბიბლიოთეკართან საუბარი, წიგნების სპეციფიკური სუნი, სტენდების თვალიერება და კიდევ, მისი შეფარული კითხვები;

– აბა, რა ქენი, წაიკითხე „საიდუმლო კუნძული“, ხომ მოგეწონა? თქვენთან, ქალაქში, ეს წიგნი არ იშოვება? იქაც ხარ, მგონი, ჩაწერილი?! იმ დღეს მიყვებოდი, შინ ბევრი წიგნი გვაქვსო, და ვერ გავიგე, რა მიზეზია, რომ ჩამოსვლისთანავე ჩვენთან დაერჯობი ხოლმე, არ ვიცი, რას მივაწერო?! – გამომცდელად მიყურებს. ვიცინი, მის შეკითხვებს ყურადღებას არ ვაქცევ; ჭრიჭინა სკამზე ჩამომჯდარი ფეხებს გამაღიზიანებლად ვაქანავებ, თან თითებით ცალ კიკინს ვაწვალებ...

– ნატო ძალო, იქნებ ახალი გაქვთ რამე, საინტერესო?!

– ოჰ, შე კუდრაჭა შენა, კითხვა კარგია, მაგრამ ბალებთან რომ ითამაშო, ჰაერზე ირბინო, ის არ ჯობია! ლოყები დაიწითლო, ქალაქური ფერი გადაისხვაფერო... აბა, რა უნდა შემოგთავაზო, სამოზარდოები სულ წაკითხული გაქვს, სადილოს კიდევ ვერ მოგცემ, უფლება არა გვაქვს... უი, ქაა! გამახსენდა, ახლახან რაიონიდან ათი ახალი წიგნი გადმოგვირიცხეს; ხო იცი, ყველა სამუშაოდაა გასული – ზოგი კოლექტივის მინდვრებში, ზოგი სად და ზოგი – სად... დიდიდან საღამომდის კარს ერთი-ორი კაცი თუ შემოაღებს... ჰოდა, დაგვუქი და ამ ახალი წიგნებიდან ერთ-ერთი წაკითხე, ძან დიდიც არ არის; იმდენი ვიცინე, კარგა ხანია, ამდენი არ მიცინია... მოდი, რაც იყოს, იყოს, ე, მაგას გაგატან; მოიცა, რა გვარია, გვარი არ მახსოვს; სათაური უფრო დავიმახსოვრე: – „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“... აი, ესეც აქვე არ დამიდვია, – ავტორი **ნოდარ ღუმბაძე**!... აბა, რავი შვილო, მართალია მერვე კლასში გადასულხარ, მაგრამ მაინც... არ ვიცი...

– ნატო ძალო, თუ არ დამაინტერესა და ვერ წაკითხე, მალევე დაგიბრუნებთ. – ამას, რაც შეიძლება განაზებული ხმით ვამბობ.

– ჰო, კარგი, კარგი, მომეცი გავატარო...

გახარებული ვემშვიდობები, ჩემი რომ გავიტანე და შუადღის მკენარა მზის სხივებს თავს დაუნანებლად ვუშვებ... უბანში სიწყნარეა, ქათმები ჩრდილებში შეყუყულან, გარშემო ყველაფერს მტვერი სქლად დასდებია, წვიმა, კარგა ხანია, უგზო-უკვლოდაა გადაკარგული; წყალიც ეზობში, ჯერჯერობით, არა აქვთ გაყვანილი, ყველანი ხვეის „ნავის წყლით“ სარგებლობენ – მსხვილი მილიდან დაუნანებლად რომ გადმოედინება და

ამ სიცხეშიც კი გარშემო ტალახიან გორმასებს ქმნის...

ახლა ის დროა, როდესაც ლობიო შემოსულია. მის მომცრო ბუჩქებს ფესვებიანად იოლად გლეჯენ და სოფლიდან მოშორებით, საკუთარი ვენახებიდან თუ ნაკვეთებიდან, შინ ცხენისა და სახედრის ტაჭკებით ეზიდებიან; რათა უკვე კარგად შემწმარი ლობიოს პარკები ღეროებს მოაცილონ, მერე კი – უფრო უკეთ გასაშრობად, მზის გულზე გაშალონ... გავიხედო და, ჩვენებიც მესამე საღამოა უკვე, რაც ამ ბედნიერებას შინ ეზიდებიან; ალექსი ძია სამთით ე.წ. ვილკით დიდის ამბით, საჩენის ერთ კუთხეში თავს უყრის, რაც შეიძლება ტკეპნის, რომ უფრო მეტი დაეტიოს... სამუშაო თავზესაყრელია – ლობიოს ზვინი ჭერამდეა აჩონჩხილი და შეღამებისას, სულ მცირე სიოზეც კი თავისთვის ხმადაბლა ჩუჩუნ-ჩურჩულებს...

მეორე დღეა ღონდა, მერი, ნელი, ნანო და თანო ამ ჩამტვერილ მასას უსხედან და ღეროებისგან ლობიოს პარკებს გამალებით აცალკევენ... სიცხე, მტვერი, ერთფეროვნება ერთმანეთშია არეული... მე კი, – წიგნის ნახევარი უკვე წაკითხული მაქვს და სიცილისაგან სახე ნაოჭებითაც დავიშვებე...

– არ გეწყინოთ, რა, რომ არ გეხმარებით, არ შემიძლია ამის გაკეთება და რა ვქნა?!

– მერედა, ვინა ვთხოვს?! ისე, ესეც კარგია, სინდისი რომ გაწუხებს... ხანდახან, კეთილი ინებე, გაისარჯე და ის ადგილები მაინც წავაკითხე, მარტოკა სულელივით რომ იკრიჭები; იქნება ჩვენზე ისე იმოქმედოს, რომ ერთი კვირის სამუშაოს, სამ დღეში მოვრჩეთ?! – ამას „აკანებეკაიძე“ მერი მეუბნება, თან თანამოაზრეებს თვალს უშვრება; დანარჩენები დამცინავად იცინიან – ეგეც, შენო!... მინდა, რომ არ მეწყინოს, მაგრამ მაინც მწყინს. გამოსავლის ძიებაში, წიგნის გვერდებს წინ და უკან ვფურცლავ; ცოტა ხანში აზრზე მოვიდვარ და მონიშნული ადგილების ხმამაღალ კითხვას ვიწყებ; ვცდილობ ისეთი ხმით, ტონალობით წავაკითხო, რომ მათი გული მოვივო, ტექსტი კი ისეთია – ვიცი, გამარჯვება მე დამრჩება!

რა თქმა უნდა, ჯერ ზურიკელას ამბავი წავუკითხე (დღეს, თითქმის ყველა ქართველმა ზეპირად რომ იცის...) ყანა რომ ჰქონდა გასათონი და ამის გამო, რამდენიმე დღით შინ ჯდომამ მოუწია; მაშინ სკოლის გაცდენისთვის რომ არ გაერიცხათ, ექიმის ცნობა იყო საჭირო... როგორ ამომშილეს, „ავადმყოფის ფერი რომ დასდებოდა“... როგორ ხელადვე აულო ალლო სიტუაციას გამოცდილმა ექიმმა და როგორი „დაკითხვა მოუწყო“ – ბებია, ილიკოს და ილარიონს მინდობილ პაციენტს... ბოლოს იკითხა: „რით მკურნალობთ ავადმყოფს? – არყით ვუხილავთ საფეთქელს, შვილო, – თქვა ბებია“.

– მომიტანე აქ ის არაყი, – ბებია გაცუნცულდა და არაყი მოიტანა. – ერთი ჩაის ჭიქა მომაწოდეთ. – მიართვეს ჩაის ჭიქა. ექიმმა პირთამდე აავსო და დაიწყო: – ამ ბავშვის მდგომარეობა ძალიან სერიოზულია, ადვილი შესაძლებელია, დღამდე

ვერ გააწიოს, ახლავე უნდა წავიყვანოთ საავადმყოფოში და სასწრაფოდ ოპერაცია გავუკეთოთ. – რისი, ექიმო?“ ... – დაა, კინაღამ „კერკეტივით ბალანას“ თავის ქალა არ ახადეს...

ამ ამბავს მეორე ეპიზოდიც მოვაყოლე:

„ხამთარში საღამოობით მე, ილიკო და ილარიონი ილიკოსთან ვიკრიბებოდით. ბუნარში დიდი წაბლის ჯირკი თვალს აბრიალებს, მაშინ მიშინებს, ღვინით სავსე დოქი თბება, ჩვენ კი ნარდს ვაგორებთ. ხან წიგნს კვითხულობ ხმამაღლა, უფრო ხშირად ილიკო და ილარიონი პოლიტიკაზე საუბრობენ. პოლიტიკა ყოველთვის ყურადღების ცენტრშია. მარტო ილიკოს სახლში კი არა, მთელ მსოფლიოში, რადგან 1942 წელია და გერმანელები მოსკოვთან დგანან.

– დუ-იაქე, ზურიკელა! – ამბობს ილიკო და კარს აღებს.

– მაშუბეში, ილიკო! – ვეუბნები მე და ილიკოს კარიდან ქვა გამომყავს... ილარიონი საბჭოთა საინფორმაციო ბიუროს ცნობას კითხულობს.

– გათავებულია ჰიტლერის საქმე! – თქვა ილარიონმა.

– იავანი, – თქვა ილიკომ, ქვა მომიკლა და კარები ჩაკეტა, – შენი საქმეც გათავებულია, ზურიკელა, ადექი ახლა, რაო, რა წერია გაზეთში, ილარიონ!

– დადგენ მოსკოვთან და ფეხს ვეღარ იცვლიან ადგილიდან.

– მეორე ფრონტის რა ისმის?

– რა ეჩქარებათ? ისე, დიდი ეშმაკია ინგლისი, ამერიკას ეუბნება, მე დამეხმარე და საბჭოთა კავშირს თავი დაანებე!

– მერე, რას ეუბნება ამერიკა?

– მაგი არაა შენი საქმე!

– ახლა გერმანია ეუბნება თურქეთს და იაპონიას – მე რომ სტალინგრადში შევალ, თქვენ მაქედან დაარტყით!

– სტალინგრადში შესვლა მაგას წითელ ჯვარში შესვლა ხომ არ ჰგონია, ვერიკა ბურჭულაძეს რომ განცხადებას დაუწერ და ტაშისკვრით მივიღებს?!

– თურქეთის პოლიტიკა რაღაც არ მომწონს ამ ბოლო დროს, ჩემო ილარიონ!

– მაგი ისეთი ყულიკია, თუ შეიტყო უჭირდაო, ისევ გერმანიას გამოუცხადებს ომს.

– გაჩერდი, კაცო!

– აგერ ვარ მე და აგერაა გერმანია, აგი უღვაში გამპარსე, ასე თუ არ ქნას!

– იაპონია?

– იაპონია რა, გერმანია ეუბნება, დაიწყე, რაღას უყურებო და იაპონია ეუბნება, რომ დაგდებულხარ მოსკოვთან და ფეხს არ იცვლი, რომ დავიწყო, მერე სად წავიდეო!

– გერმანია რას უჩივა?

– ორჯერ გადასცა რადიოთი, ავიღე სტალინგრადიო, მარა იაპონიას მოატყუებს მაგი? ზევით რომაა, ერთი იმხელა მიწაშია...

– გათავებულია მაგათი საქმე. დაასხი, ბიჭო

ზურიკელა! – ღვინოს ვასხამ, ჭიქებს ვიღებთ და სამთავე ვსვამთ გამარჯვების, ჯვარში წასულების და მშვიდობის საღღებლოს“...

ლიონ-თანო-ნანოები გადამღებად იცინიან, მე კიდევ, მათგან შეთამამებული, რაც შეიძლება „ვუქცევ და ვუქცევ გურულად“... – „მატარებელში“ მომხდარ ამბებს რომ წაგიკითხავთ, ე, მაშინ ნახეთ სიცილი-მეთქი, ვფიქრობ...

ზაფხულის ცხელი დღე ნელ-ნელა იღვება. მოულოდნელად, კარგა ხანს დადუმებული რადიო აჟღერებდა: „თბილისის დროით ოცი საათია; მოისმინეთ ნაწყვეტები ზაქარია ფალიაშვილის ოპერიდან „ლატავრა“, – გვამცნობს ქეთევან ლანდია... მთელი სხეულით ვგრძნობ თბილისის მონატრებას...

* * *

მაშინდელ მის ლექსებს, ახლაც სიამოვნებით ვკითხულობ, რადგან ისინი არა მარტო იმ დღეების გამოძახილია, არამედ რაღაც უფრო მეტი, – სიკეთე, სიხარული, გაუთვითცნობიერებელი მომავლის მომხიბვლელი კონტურები, ცხოვრების ინდივიდუალური ფილოსოფია...

ანარეკლები

წამო, ღრუბლებზე გავიაროთ,
გაზაფხულია!
იქ, ჩვენს მინდორზე
ალბათ ბიბინებს მწვანე ბალახი,
და ყვავილებიც გაიშლებოდნენ.
წამო, წავიდეთ,
გავიხსენოთ ძველი თამაში:
ამ სარკით – შენი ნაჩუქართი,
ჩემი ერთგულით
მზე მოვიტაცოთ
და ხელისგულზე ავიბრჭყვიანლოთ,
ავიყიაროთ სარკით სამყარო,
გავუყვეთ ლაჟვარდს
და მერე,
როცა მივესვენებით ფთილა-ღრუბელზე,
ისევ კალთაში ჩამიდე თავი!
ვიწვევთ მიწაზე,
ჩვენი თავი ცაში გვეგონოს.
ასე ყოფილა სიყვარული:
თითქოს ჩვენია,
თითქოს მივწვდით,
ჩვენ აქ ვზეიდობთ გამარჯვებას,
ის კი – იქ რჩება
და ჩვენთვის
მხოლოდ ანარეკლებს გამოიმეტებს.
მაგრამ ხომ არის რაღაც ხიდი,
რაღაც ერთობა.
ცოტაა განა?
მეტი გვინდა?
რისთვის?
იმისთვის,

რომ მოვიჩვიოთ სიყვარული,
მერე გავხედნოთ,
დავჭედოთ ყოველდღიურობით
და მერე,
როცა მოვიგუნებთ,
როცა მოვიცლით,
მაშინ ავუშვათ?
თუმცა გვეყოფა,
რა დროს ესაა,
გამოდი გარეთ,
გარეთ გამოდი,
გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი ა !!!

.....
თუთიყუში

გაფრინდა ჩემი თუთიყუში.
დაცარიელდა გალია და ჩემი ოთახი.
ბოლო დროს, ალბათ, ისე აღარ ვეფერებოდი,
მოვწყინდი და სხვაგან წავიდა.
სადა ხარ, ვინჩო, ვინჩენცინო,
ჩემო ჩურჩუტო!
შენ ხომ გიყვარდა კენკვა ჩემი ხელისგულიდან,
ნისკარტის დაკვრა ცერა თითზე,
ვისთან გაფრინდი,
ვინ დაგიდგა კონტა გალია,
ვინ გისხამს დილით ნადგომ წყალს და
სადილის კოვზით
ვინ გიყრის შვრიას და მზესუმზირას,
ან გისოსებზე ოხრახუმის ღერებს გიმაგრებს?
სხვა სახელიც დაგარქვეს იქნებ...
ან, იქნებ, ახლა ბელურებთან ერთად დაფრინავ
და ცივ ასფალტზე
და გაყინულ ფანჯრის რაფებზე
ნამცეცებს ეძებ,
ან იქნებ,
ეგებ, შენი ციცქნა, მომწვანო ტანი
სადმე,
ხის ძირას უსულოდ გდია?
არა!
მოფრინავ,
ეხეთქები დაკეტილ ფანჯრებს,
მაგრამ ჩემსკენ გზას ვერ პოულობ.
მე აივანზე გამოვკიდე ღია გალია
და ღია არის ჩემი სარკმელი
და მეც ღია ვარ იმისათვის,
ვინც მიმატოვა,
წავიდა,
გაქრა
და ახლა ცდილობს, გზა გამოიგნოს.

.....
ფერადი ბუმბუტის სიმღერა

როგორი კარგი ვარ!
როგორი მსუბუქი!
ვითომც არაფერი,
ქარს ისე მივყვები.

სავსე ვარ სურვილით,
ჩუმად რომ ჩამითქვი
და მერე
გულდაგულ პირი მომიკარი.
აბა, კოჭისდაფი
როგორ გამიძღობდა?
გაწყდა
და წავედი,
ღირს ქვეყნად გაჩენა,
რომ ერთხელ გაფრინდე,
ისე,
არსაითკენ,
ვაი!
ქარი ჩადგა
თუ მხარი მეცვალა?
ძირს რატომ ვეშვები?
თვალი შემასწარი,
ვიდრე
ნაძვისწვერი
ლახვარს მომაგებებს,
ბუნ! –
გავთქვამ ყველაფერს
და
ხეზე დაკიდულ ნაფლეტად ვიქცევი!

.....
ხვედრი

ერთი
ლულუნა მტრედი იყო,
პატრონისკენ ისევ გამფრენი.
ერთი – ლაპლაპა საპნის ბუშტი,
შემეხო და ხელში ჩამაქრა.
ერთი – ქათქათა მარმარილო
როგორ მეზიდა?
მითხარ, ცხოვრებაჲ!
განა ვინმესთვის გაიმეტებ რაიმეს,
ისეთს,
მორგებულებით რომ მოთავსდეს მის
ხელისგულზე?

და სხვები... ოთხმოციანებში, პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ჰუმანიტარულ განყოფილებაში, ერთად ვმუშაობდით; კოლეგები ვიყავით, და მიუხედავად ასაკობრივი სხვაობისა, კარგი მეგობრები... ახლა იგი ცნობილი პოეტი, პოეტური კრებულების ავტორი, მკვლევარი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორია... ბებიას!

ნინო დარბაისელი – მაშინ ძალიან, ძალიან ახალგაზრდა; პირმშვენიერი, ხალასი ნიჭით, ასაკისათვის ზედმეტად განათლებული, იუმორით დახუნძლული, დაუნარელი, მუდმივ შეყვარებული – აღტაცებული... აღმოჩნდა, რომ სკოლის წლებში, ორივენი სასახლის სხვადასხვა წრეში დავდიოდით... ბევრი საერთო ნაცნობიც აღმოვაჩინა... ვფიქრობ, ჩვენს დაახლოებაში ამანაც გარკვეული როლი ითამაშა. რა თქმა უნდა, ბევრი რამ მაქვს მოსაგონარი; ამჯერად ერთ-ერთ მათ-

განზე შევჩერდები.

1984 წლის ნოემბერია; ერთი კვირით ადრე, მხარეთმცოდნეობის განყოფილების მესვეურებმა გვთხოვეს, – მათთან ჩატარებულ „ღია მეცადინეობას“ დავსწრებოდით, რომელიც ნაადრევი ცივი ამინდების მიუხედავად, სასახლის ბაღში ჩატარდებოდა; უარს როგორ ვიტყვოდით?!

28 ნოემბერიც გათენდა. საზიზღარი სიცივეა, ჩამოღრუბლულია, ცა რაღაცას აპირებს, მაგრამ რას, გაუგებარია! მოწვეული სტუმრები თუ „ადგილობრივები“ – თავფეხიანად ჩაფუთნულები, გასუსულები ვსხედვართ და ვუსმენთ ტურიზმის კაბინეტის პედაგოგსა და მოსწავლეებს, რომლებიც დიდის მონდომებით საუბრობენ „კარვის“ მნიშვნელობაზე, სავსე პირობებში მისი გამლამაზების შესახებ...

დრო ნელა გადის, თუმცა ორი საათი მაინც გასულა... ამასობაში სიცივე ძვალ-რბილში გაგვიჯდა, გაძლებაზე ვართ; ორივენი შემცივებულ-გალურჯებული თითებით, მომცრო ფურცლებზე, შენიშვნებს გამალებით ვინიშნავთ. შეჯამებისას, ჩვენი აზრი ხომ უნდა გამოვთქვათ?! წესია ასეთი. ნინო ამას არ სჯერდება და ექსპრომტად დაწერილ ლექსებს, გაურკვეველი ღიმილით, ჩემი ფურცლების ქვეშ ჩურთავს! იცის, სიცილი რომ ამიტყდება, მაგრამ მაინც „რისკავს“: „ბაღში ვსხედვართ, ლამის გულიც / თითებივით დაგვიზრესა, / უიმედოდ შევლაღადებთ / ძირს გათბობას, მაღლა – მზესა... / ახლა რა დროს კარვებია, / ან იმათი კარვებია, / სიცივისგან ყბა ყბისათვის / ველარ მიგვიკარვებია!“ „ალპინისტებს შემოგვედრებთ, / ხიფათის არ დამრიდეთა, / თქვენს გამართულ თბილ კარვებში, / დამსწრეებიც შავილეთა.“ /

ჩვენთან ერთადაა ჩვენი კოლეგა, პოეტი-ფიზიკოსი მიხეილ (მიშიკო) გოგუაძეც, რომელიც ვრცელი სიტყვით გამოვიდა, თუმცა მოსმენილი მეცადინეობის შესახებ არაფერი არ უთქვამს?! „თუ გეძინება, გოგიტა, / წავალ და ბალიშს მოგიტან... / თუ გინდა, წყალი შეისხი – / მოგიცუნცუნლებ კოკითა, / თორემ გაგთიშავს მიშიკო, / ფიზიკითა და ბლოკითა!“ ... „მინომ დაასაბუთა / ხელოვნების მისია, / თუმცა, ვერაფერ ირწმუნა / არგუმენტი მისია... / იყოს „დარტანიანი“, / თუნდაც „არამისია“ / მაინც გავაკრიტიკებ, / მა განხილვა რისია?!“ – მჭმუნვარე გამომეტყველებით, ორივენი თავჩაღუნულები, ვხითხითებთ... გავთბით კიდეც...

ღიან, ჩვენთვის, ფილოლოგიებისთვის, მეცადინეობამ დამაკმაყოფილებლად ჩაიარა; ბევრი საკამათო დაგვიტოვა, თუმცა გოგიტა მასწავლებლის მოძრებები ჩვენს არგუმენტებს არ იზიარებდნენ; „ბრალს“ საქმის არცოდნაში გვდებდნენ?!... ამ ამბიდან კვირაზე ცოტა მეტი იქნებოდა გასული, რომ ერთ დღესაც, სახეგაბადრულმა ნინომ, მოსვლისთანავე, სალამ-ქალმის მაგიერ ხელში ნაბეჭდი ფურცლები შემომაჩეჩა:

– ყველაფერი გვერდზე გადადეთ და წაიკითხეთ, რას იტყვით, თქვენი აზრით, ახლა მაინც მოვაკეტინებთ?! – დაწყნარდი, კითხვა მაცალე!

„ძვირფასო გოგითა! – ვინაიდან და რადგანაც ცხარე კამათის დროს განაცხადეთ, რომ კამათი ძალიან ვიყვართ და „კამათში იბადება ჭეშმარიტება“, – გადაწყვეტიე წერილობით გეკამათოთ.

წერილობით კამათს ერთი დიდი უპირატესობა აქვს ზეპირ კამათთან შედარებით, ამ შემთხვევაში მოწინააღმდეგე მხარეთა არგუმენტები თეთრზე შავით იწერება და მათი გადათქმა უხერხულია. დამარცხების შემთხვევაში კი ისღა გვრჩება, რომ ვალიაროთ მოწინააღმდეგის აზრის უპირატესობა. გარდა ამისა, კამათის ეს ფორმა ნაკლებ ემოციურია, მის სწორად წარმართვაზე არ მოქმედებენ ისეთი ფაქტორები, როგორცაა მოწინააღმდეგის აზოვანი შესახედაობა, რიხი, ხმის ინტონაცია, გარეშე პირთა რეპლიკები და სხვა.

თქვენ და თქვენი განყოფილება გულმოდგინედ ცდილობთ დაასაბუთოთ, რომ კარავი არაქართული მოვლენაა და რომ „ქართველებს კარავი არ ჰქონიათ“, ამის საპასუხოდ მე უკვე მოვიყვანე არგუმენტი „ვეფხისტყაოსნიდან“: „კარვის კალთა ჩახლართული ჩავჭერ, ჩავაკარაბაკე“, – თქვენ არ დაიბენით და მიპასუხეთ, რომ ის კარავი ცხონებული, უდროოდ დაღუპულ ხვარაზმშას ძეს ეკუთვნოდა, რომელიც წარმოშობით არაქართველი იყო.

თქვენთვის ალბათ ცნობილია ის ფაქტი, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ პერსონაჟთა ქართველობა-არაქართველობის შესახებ ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნეში მომდინარეობდა მცდარი პოლემიკა ილია ჭავჭავაძესა და აკაკი წერეთელს შორის, თვით საკითხის ასე დაყენებაც კი საქმეში ჩახელულ პირთა ღიმილს იწვევს, რადგანაც გარკვეულია, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ წმინდა ქართული მოვლენაა. ამ საკითხის შესახებ აქ შევწყვეტ საუბარს, რადგანაც ეს ექსკურსი შორს გასტანს.

მოვიყვან რამდენიმე ფრაგმენტს აღნიშნული ძეგლიდან, სადაც იხსენიება კარვები, რომლებიც ხან ავთანდილს ეკუთვნის: „მუნ დადგა ლომი ავთანდილ, დაიდგა მცირე კარავი“. (1521) – ხან ფარსადანს: „მეფემან ბრძანა მოკაზმეთ კარვითა მოედანია, /გამოისვენოს, სიძემან, დაყოს ცოტაი ხანია“ /551/. (ასე, რომ უცხოელისათვის „ჩვენნიანებს“ დაუხვედრებიათ კარავი და „იმპორტული“ კარავი არ გამოუყენებიათ; ხან ტარიელს: „მოედანს დავდგით კარვები წითლისა ატლასებისა“. /552/. თუმცა თუ XII საუკუნის ძეგლი საკმარის მაგალითად არ მიგაჩნიათ, შევეცდებით, რაიმე უფრო ძველი შემოგთავაზოთ:

I ფსალმუნნი 14.I „ვინ დაეშენოს კარავთა შენთა“.

II ესაია, 33,20. „კარავნი, რომელნი არა შეიძრნენ“.

III ეზიკიელი, 25. II „აღიმართოს კარვები მათი თქუენთა შორის“.

IV ივლითი, 8,5. „ქმნა კარვები ერდოთა ზედა სახლისა თვისისასა“.

V ესაია I, 8. „ვითარცა კარავი ვენახსა შინა“.

VI. იონა, 4,5. „იქმნა მუნ თავისა თვისისა კარავი“...

გარდა ამისა, უძველეს ქართულ წყაროებში მოხსენებულია ამ სიტყვისგან ნაწარმოები შემდეგი სიტყვები: დაკარვება, კარვედი, კარვობა, მოკარვე, მოკარვეობა, რომელთა დამადასტურებელ წყაროებს ჩვენი კამათის შემდეგ ფაზაზე წარმოვიდგენთ, თუ ამის სურვილს გამოთქვამთ. ზემო აღნიშნულ მაგალითთა დიდი ნაწილი ბიბლიის წიგნებიდან მოვიტანეთ, ხოლო თუ ბიბლიის მნიშვნელობაში ეჭვი გეპარებათ, როგორც არასპეციალისტს, შეგიძლიათ კონსულტაცია მიიღოთ რომელიმე რიგითი სპეციალისტისაგან.

იმის დასაბუთება, რომ ქართველები კარავში არ იძინებდნენ და ნაბადში გამოხვედნენ ათევენენ ღამეს, თქვენ, როგორც მასხოვს, ქართული ხალხური პოეზიის ნიმუშით სცადეთ. მართლაც რომ საქებარია „არასპეციალისტისათვის“; მაგრამ ნება მომეცით, შეგედავოთ, თქვენს მიერ დამოწმებული მასალა XIX საუკუნეზე უადრესი არ უნდა იყოს, (ერთი საუკუნე მინუქებია) და ის, რომ ვიდაცამ თქვა „მე ვარ და ჩემი ნაბადიო“, იმას არ ნიშნავს, რომ მთქმელს ნანახი არ ჰქონდა კარავი, ან უარესიც – იგი საერთოდ არ არსებობდა, ისევე, როგორც ვინმეს რომ ეთქვა, მე ვარ და ჩემი კარავიო, არ გამორიცხავდა ნაბდის არსებობას (ამ სიტყვის წარმოშობას, სპეციალისტები, სპარსულ „ლაბადას“ უკავშირებენ, რომლის ნაირსახეობაა – ლაბადა, – რომელსაც დღეს ზოგიერთი ვაი-ქართველი წარმატებით უნაცვლებს – პლაშს).

შემიძლია შემოგთავაზოთ სიტყვა „კარვის“ ეტიმოლოგია, რომელიც, ჩემდა სამწუხაროდ, ჩემი მიკვლევით არ არის: კარი – >კარ-ვი->კარავი. შეად.: კარ/ვ/ედი, კრედსაბელი <-კ-/არედ საბ/მ/ელი...

არ ვიცი, რამდენად ავტორიტეტული იქნება თქვენთვის ს.ს. ორბელიანის მიერ შედგენილი ლექსიკონი, მაგრამ მე მაინც დავიმოწმებ: „კარავი ეწოდების სახლთა, სამგზავროდ ნარმათა და ღართა მიერ შეკრულთა, გინა ქოხთა, მალიად ავებულთა“ (გვ. 79). ან „კარავი-საჩრდილობელი“ (გვ. 357).

ის, რასაც თქვენ თავამოდებით ამტკიცებთ, რომ ქართველებმა იცოდნენ კარვის არსებობა საუკუნეთა, და ათასწლეულთა მანძილზე და მაინც, ჯიუტად, ნაბადსა ურულებს ეძინათ, ვიდრე რუსი ალპინისტები „პამირკას“ და „გიმალაიკას“ მოიგონებდნენ, სხვაზე არაფერზე მეტყველებს, თუ არა ჩვენი ერის უგერგილობაზე, მით უმეტეს, რომ თქვენმა კოლეგამ და მეგობარმა დამაჯერებლად დაასაბუთა, თუ რაოდენი უპირატესობა აქვს კარავს ყველა სიტუაციაში და ისიც კი განაცხადა: კარავს თავს აფარებდნენ მეომრები ბრძოლის დროსო; ასე, რომ ჩვენი კამათის საგანს ისიც შესძლებია, ლაჩრები დაეფარა გახურებული ბრძოლის დროს... ამით დავასრულებ ამ „მცირე“ წერილს იმედით, რომ უთუოდ მივიღებ თქვენს პასუხს, რადგანაც მიმაჩნია, რომ: „კამათში იბადება ჭეშმარიტება“.

P. S. თუ ჩემი წერილი უპასუხოდ დარჩება, ერთი სასიკეთო საქმე მაინც შესრულებულად უნდა ჩაითვალოს; ჩვენთვის ცნობილია, რომ თქვენი განყოფილება აპირებს ბროშურის გამოცემას კარვის შესახებ. და ეს მასალა, ვიმედოვნებ, გამოგადგებათ, ვინძლო, რომელიმე „კომპეტენტური“ პირის შეწუხება აღარ მოგიხდეთ, როგორც მაშინ, როდესაც თქვენმა კოლეგამ, დიდმა „კარვოლოგმა“ ვერ დაადგინა რომელ წელს და რომელმა მადლიანმა და გონებაგახსნილმა მოიგონა ეს დალოცვილი კარავი.

მოწიწებით და პატივისცემით, ნინო დარბაისელი, 1984 წლის 8 დეკემბერი“.

– შესანიშნავია! აი, „მაღაღეც“, ნინო! – შევძახე გახარებულმა. შიდა ტელეფონით გოგიტასა და მის „ამფოსონებს“ ჩვენთან მობრძანება ვთხოვე... ნინომ ნაწერი ჯერ ხმამაღლა წაუკითხათ, შემდეგ წერილის მეორე ეგზემპლარი, სხვა განყოფილებების, ცნობისმოყვარე, მუშაკების თანდასწრებით, „საჩუქრად“ გადასცა... გაწითლებული გოგიტა უხერხულად იდგა, სხვები კი, იხტიბარს მაინც არ იტყებდნენ... „თითის მოკაკა“ არავის სურდა... იოლი იყო – ყველაფრის სხვისთვის, ვილაცისთვის გადაბრალება...

* * *

1998 წლის 2 აპრილია. უფროსკლასელების სურვილით, მოწადინებული პედაგოგის ცისანა ხაზარაძის აქტივობითა და ჩემი მხარდაჭერით, **გო ახვლედიანი, იგივე აკა მორჩილაძე** ჩვენთანაა... სასახლის ერთ-ერთ ვრცელ, ლიტერატურის კაბინეტში; გრძელ, მასიურ მაგიდას ფოლკლორის, ჟურნალისტიკისა და ლიტერატურის მოყვარულთა წრის წევრები უსხედან. აქვე არიან პედაგოგები და მშობლები... ცხადია, ყველას წაკითხული გვაქვს მისი რომანები – „მოგზაურობა ყარაბაღში“ (1992 წ.); სულ რაღაც, სამი წლის წინ გამოქვეყნებული და უკვე ძალიან პოპულარული რომანი „ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლები“ (1995 წ.)...

აკა მორჩილაძე – 30 წლამდე, საშუალოზე მაღალი, ზომიერად ჩაფსკვნილი, ძალიან სერიოზული, დინჯი, მოწყვნილი მხერით, ხანდახან თვალებში თუ გაუკრთება ღიმილი... პროფესიით ისტორიკოსი, გაზეთ „სარბიელის“ სპორტული მიმომხილველი, კლუბ XX საუკუნისა და „პენ ცენტრის“ წევრი.

შეხვედრა-დიალოგის დროს ბევრი საჭირობოროტო კითხვა დაისვა; მოგენსენებათ, 90-იანი წლებია... ქართველებს საკამათოს რა გამოგვილევდა?! გული მწყდება, რომ მხოლოდ რამდენიმე კითხვის პასუხი ჩამინიშნავს, ისიც ძალიან ზერელებდ; როგორც ჩანს, იმდენად საინტერესო იყო თავად დიალოგი – კამათის ელემენტებით, რომ ბოლომდე აღარ გავისარჯე...

1) თქვენი საყვარელი მწერალი? – ნიკოლორთქიფანიძე, დავით კლდიაშვილი, ჰემინგუეი. 2) როგორ დაწერეთ თავისი მოკვლის სცენა? – ერთხელაც, ეს ამბავი მე გადამხდა. კარგად

მასსოვს ის მოხუციც და ის თავიციც... მე თავად, თავისი მოკვლა არ შემიძლია... 3) გქონიათ თუ არა საქართველოდან წასვლის სურვილი? – არა, თუმც მაქვს იმის შესაძლებლობა, რომ ვიმოგზაურო... ეს აუცილებელია. 4) ღმერთის თუ გწამთ? – ძნელია, იყო კარგი ქრისტიანი; ვცდილობ ვიყო... ყველაზე, ყველაზე ძნელია რწმენა... 5) სასწაულების თუ გჯერათ? – მჯერა! თუ არ დაიჯერე, ძნელია მხოლოდ რეალობით იცხოვრო... 6) რის წაკითხვას გვირჩევთ? – ყველაფრის, რაც ხელში მოგხვდებათ... 7) თქვენი საყვარელი ფილმი? – „შესანიშნავი შვიდეული“... 8) რას გვეტყვით სიყვარულის ფენომენზე? – ...თუ სიყვარული არ განახლე და სული არ შეუბერე, ჩვევად გადაიქცევა და უბრალო გახდება... 9) თქვენი საყვარელი წიგნი? – „ქუხილიანი უღელტეხილი“, „ჟილბლასის თავგადასავალი“...

ამ შეხვედრიდან ერთი წლის შემდეგ, 1999 წელს, სანდრო ახმეტელის სახელობის თეატრი ღვამს „ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლებს“... ცხადია, იზრდება ინტერესი ამ სპექტაკლისადმი... ჩემი წრის წევრი, მეცხრეკლასელი თათია ბურდული წერს თემას: „რას ყფვენ აკა მორჩილაძის ქუჩის ძაღლები...“, რომელმაც მოსწავლეთა 54-ე რესპუბლიკურ სასწავლო-შემოქმედებითი კონფერენციის ქართული ლიტერატურის სექციასზე, მოწონება და დიპლომი დაიმსახურა... გავიხარე, რადგან ნაწერის პირველი ვარიანტი შინ აღმომაჩნდა: „სულ ახლახან ძაღლების ყფვა შემომესმა, ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლების; რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ ყფდნენ და წკაფწკაფებდნენ ძაღლები. გასაოცარია, მაგრამ ამ მწარე რეალობის ამსახველი ყფვის სანახავ-მოსასმენად უამრავი ადამიანი მოსულიყო.

მე არ ვიცი, რამდენად გამოჰყვა რომელიმე მაყურებელს შეულამაზებლად გადმოცემული სინამდვილით გამოწვეული ემოცია შინ, ერთი კი ვიცი, რომ ეს თემა, სწორედ ამ განცდის ნაყოფია.

შედეგებზე საუბარი ადვილი არ არის, მაგრამ აკა მორჩილაძის ძაღლები არ განეკუთვნებიან ძაღლების ისეთ ჯგუფებს, რომლებიც მათხოვრულად, ზემოდან გადმოვადებულ, უკვე გამოღრღნილ ძვალს დასჯერდებიან და ყფას შეწყვეტენ; ყფას, რომელშიც მკაფიოდ ჩანს უკუღმართი ცხოვრებისადმი პროტესტი; და ყველაფერი იმდენად აქტუალურია, რომ არ ვიცი, რომელი თემა გამოვყო და რომელი დავტოვო წიგნის ფურცელზე. იქნებ ეს ცხოვრებისაგან გამწარებული, ყოველგვარი ბედნიერების გარეშე დარჩენილი, მამუკას სიტყვებია საყურადღებო: „შენი ნაჩუქარი იარაღი მიჭირავს ხელში ამიგო, და არ ვიცი, ბიჭო, ვის მივანალო შუბლში, რომ დავისვენო და... ვალი გადავიხადო“.

ჯერ სულ ახალგაზრდა ბიჭის მიერ ცხოვრებისეულ ვალზე წარმოთქმული სიტყვები შეიძლება ზოგს სერიოზულად არც კი მოეჩვენოს, მაგრამ მაინც, იგი ხომ ის ბიჭია, ვისაც ბედმა ერთგული მეგობარი აჩუქა, ხოლო ცხოვრებამ წაართვა და მარტო გაურკვევლობაში, უნდობლობასა და

გაუტანლობაში დატოვა. თუმცა არა, მას ხომ მეგობრის სანაცვლოდ ნაჩუქარი იარაღი აქვს, რომლითაც გარდაცვლილი მეგობრის ვალის გადახდას აპირებს. შემდეგ კი ეკლესიას ააშენებს და ბოლოს და ბოლოს თავს მშვიდად ცხოვრების უფლებას მისცემს. მაგრამ ვაი, რომ მაშუკასაგან გასროლილმა ბრმა ტყვიამ მეოცნებე, უდანაშაულო ზაზას სიცოცხლე შეიწირა და იგი ახალ ვალში ჩააგდო, და, ასე, დამძიმებული დადის თაობა, ერთმანეთისაგან ვალაკიდებული...

რამ განაპირობა ახალგაზრდობის ვალმოუხდე-ლად ამ ქვეყნიდან წასვლა, თუ არა არსებულმა ცხოვრების რეალობამ, რომელსაც ფალიაშვილის ქუჩის ერთ-ერთი ძაღლისათვის უდიდესი ბედნიერება, სიყვარული და იმ სექტემბერში დაკარგული მეომარი აქვს ვალად... ან ეგებ პირიქით, იქნებ ახალგაზრდობაა მუდმივ ვალში საქართველოს წარსულთან?!

რომანის პერსონაჟთა თითოეულ ფრაზაში ნაჩვენებია ცხოვრების მწარე რეალობა. თურმე, რამდენი საქმე გვექონია, რამდენი რამ გვაქვს გასაკეთებელი; მათ მიერ გაჟღერებული ფრაზები სულს ძრავს, განგაშს ტენს მკითხველში; რომელი მათგანი შეიძლება დარჩეს უყურადღებოდ, ეგებ ღიღინით ნათქვამი: „კავკასია გადამწვარა რერო, თავის ღუქებიანდა, რერო!“ ან იქნებ მეგობრის საფლავზე მაშუკასგან ნათქვამი: „ვართ რა, როგორც აკაციები – ეკლებით და შენთან ერთად დათუშვი?!“ ანდა ვატოსაგან სინანულით ნათქვამი: – „აი, მე კიდევ მზეს ვეფიცები, რომელიც არ არის და დავგორავ კამათელივით... მარა ღუ-მაშხე ველარა ვვლები.“

შევეგუთ იმ რეალობას, ზაზა რომ ამბობს?! „ხალხი მიფრინავს და მოფრინავს... ჩიტებად იქცნენ რა!“ თვით ზაზაც, ხომ, ღობეზე მჯდარ ჩიტს მოგვაგონებს, რომელიც ხელის ერთ აქნევას ელოდება, რომ საბოლოოდ აისრულოს საერთო, დამძიმებული გარემოდან, თავის შველის ახირებული სურვილი: – მას, ხომ, ნიცაში უნდა!

ნაწარმოების გაცნობისას ერთგვარად ვფხიზლდებით, თითქოს საკუთარ თავს სარკეში ვხედავთ, ნუთუ მართლა „მეფე ერეკლეს ის ბოზი კურდღლები ვართ, ვისაც კარაქი უყვართ?“ საკუთარ თავზე ღიღი წარმოდგენა გვიცრუვდება და საშინელი რეალობის წინაშე ვდგებით. თურმე ვინ ვართ, როგორ შეგვიძლია შევეგუოთ ამდენ სიყალბეს, სიცრუესა და ორპირობას, ბილწისიტყვობასა და უმინარსოდ, ფუჭად დროის დაკარგვას, ინერტულობას, საკუთარი ქვეყნიდან გაქცევისკენ სწრაფვას...

იდეალად უცხო ქვეყანაში სიწმინდისა და შინაარსიანი ცხოვრების ძებნას, ნარკომანიას, ბრმა ტყვიას შეწირულ მეოცნებე ახალგაზრდის სიცოცხლეს, ქალ-ვაჟის ისეთ ერთად ყოფნას, რომელიც ტელევიზორში ბანძ გადაცემებსა და ოცწამიან საკაიფო რეკლამას წააგავს. ერთადერთი იმედიანი ფრაზა, მომავლის შესახებ, ქეთას წამოსცდა: „აქაც შეიცვლება რამე“; რომელიც

იქვე პროტესტის შინაარსს იძენს – „ჩვენც ხომ ადამიანები ვართ ბოლოს და ბოლოს“...

აი, თურმე, რას ყეფდნენ აკა მორჩილაძის ძაღლები. ყეფდნენ და არ დაილაღნენ, ვიდრე ახალგაზრდები არ გამოგვაფხიზლეს, საკუთარ პრობლემებსა და ცხოვრების სინამდვილეში არ ჩაგვახედეს, არ დაგვაფიქრეს. თურმე, უპატრონო ძაღლებსაც ჰქონიათ პირადი ცხოვრება; უიმედოდ ნათქვამი ფრაზა ქარბუქის ამოვარდნის შესახებ, მკითხველში სწორედ რომ ბაღებს მოქმედებისა და მოძრაობისკენ სწრაფვის, არსებული მდგომარეობისადმი ჯანყისა და მისი გადაჭრის აუცილებლობას; დიას, ქარბუქის საკუთარ სულში ამოვარდნის და შემდეგ საერთო ძალით ცხოვრებაში არსებული მანკიერებების წინააღმდეგ ბრძოლასა და მომავალ თაობის სულის სრულყოფას: „ქარბუქი არ ამოვარდნილა? არ ამოვარდნილა ქარბუქი?! – ჰოდა, არც ამოვარდება, იმიტომ, რომ ამოვარდნის თავიც“...

ჩნდება სურვილი იმისა, რომ დაამტკიცო – ქარბუქის ამოვარდნის თავიც მაქვს და ტაძრისკენ მიმავალი გზის გატანაც შემიძლია... უპატრონო ძაღლად გთვლიან, მაგრამ ის კი არ იცინა, რომ შენზე კარგი პატრონი საკუთარ თავს არც არავინ ჰყავს.

ფალიაშვილის ქუჩის ძაღლების ყეფას გამოხმაურება მოჰყვა – ნაწარმოებით რეჟისორი დაინტერესდა და იგი სპექტაკლად აქცია, მას კი მაცურებელი ჰყავს, წიგნს მკითხველი გაუჩნდა, მკითხველი ფიქრობს ე. ი. ძაღლების ყეფას ყურს უგდებს, ეს უკვე იმას ნიშნავს, რომ იმედი ჩნდება, საქმეს ეშველება, მომავალი გადარჩება, ქარავანი არ ჩაივლის...

ჩვენი არჩევანიც ხომ ეს არის – სწრაფვა ტაძრისაკენ, გადარჩენისაკენ, თავისუფლებისაკენ!..

მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა... ახლა აკა მორჩილაძეს პოსტმოდერნისტ მწერლად მოიხსენიებენ... წლებია ვეცნობი მის ნაწერებს, ბოლოს წავიკითხე: „ასი მილიონი გირვანქა სტერლინგით შორს“ (2015 წ.), „ქართულის რვეულები – XIX საუკუნის სურათები“ (2016 წ.), „მამელუქი“ (2019 წ.), „ფარშევანი“ (2019 წ.).

ვკითხულობ და, უფრო და უფრო ვრწმუნდები, რომ მისი ნაწერების მთავარი კოზირი მაინც უზადო, მისეული დამლით დალდასმული მოყოლილი ამბებია; აღსავსე – იუმორით, შთამბეჭდავი თხრობის კეთილი მანევრირებით შეზავებული. მნიშვნელობა არა აქვს, ამბავი რეალურია თუ მოგონილი; და როგორც თავად ამბობს, – გვიყვება და წერს იმაზე, „რაც გულს სამუდამოდ დააჩნდა“... საილუსტრაციოდ მრავალთაგან ერთს შევასხენებთ: – „ქართველ თავადებზე როცა ფიქრობ კაცი, უამრავი რამ გაგახსენდება. ალბათ გაგახსენდება ხმალი, სიათა თოფი, ანდა ხირიმი, ქორი და აპუეტი და მეფის ტახტი, რომლისთვისაც ხშირად თავი დაუდიათ და ხშირად არც დაუდიათ. თუმცა, ჩვეულებრივი ტახტიც აუცილებლად გაგახსენდება. მაინცდამაინც ნამდვილი ქართველი თა-

ვადები არც გჭირდება, მოგონილიც გეყოფა. მაგალითად, ლუარსაბ თათქარიძე: ყველაზე ცნობილი მოგონილი ქართველი თავადი. მოგონილი კაცია, მაგრამ მთლად არც არის მოგონილი. იმ დროის საქართველოში არსებობდნენ ლუარსაბზე ცუდი თავადებიც და ლუარსაბზე კარგი თავადებიც. მაგრამ ყველა ამათვანს რაღაცა ჰქონდა ლუარსაბისა, თვით მის ავტორს და შემქმნელსაც კი.

ილია ჭავჭავაძეს ძალიან უყვარდა ტახტზე წამოწოლა: შინაური ხალათი, თავზე თურქული ქუდი და თამბაქო – ეს იყო მისი საყვარელი დასვენება, ასევე უყვარდა მის სიმამრსაც, თადეოზ გურამიშვილსაც. ერთი ძველი დროის კაცი იგონებს, როგორ ნახა პირველად თადეოზ გურამიშვილი, ნამდვილი ძველი საქართველო დამიდგა თვალწინო, ასე ამბობს. ძალიან გრძელთეთრულვაშიანი კაცი იწვა ტახტზე და წინ ელო უგრძესი ჩიბუხი, რომელიც ოთახის ბოლოს სწვდებოდა და როცა თადეოზს გაბოლებს მოუნდებოდა, დაიყვირებდა: „ბიჭო, ცეცხლი, ბიჭო, ცეცხლი!“ შემოვარდებოდა მსახური და წაუკიდებდა ამ ჩიბუხს. ასე იყო.

იმერეთისკენ რომ გადავუხვიოთ, აკაკი წერეთლის მამა, როსტომიც, დიდი მოყვარე იყო ტახტისა. წამოწვებოდაო, იხსენებს აკაკი და ასე გამოდის, რომ მშვიდობიანობაში სოფლის თავადის ადგილი იყო ტახტი. ასეცაა აღწერილი „კაცია-ადამიანი“?!.. იქ ყველაფერი ტახტზე ხდება – ბუხების დათვლა, საჭმელზე ლაპარაკი, ოცნებაც. „და საერთოდ, ეს უსაქმურობა დიდად რთული რამ ჩანს თავადისთვის. ტახტზე კოტრიალი ვეება არც იყოს უსაქმურობა, მამულებს ხომ უნდა მიხედო კაცმა! მაგრამ როცა ომი ან ნადირობა არ არის, თავადობა მოწყენილია. ეს არის ძველი, ფეოდალური ცხოვრების კანონი. გრიგოლ ორბელიანი სწერდა თავის ძმებს თავისი შორეული სასამსახურო ადგილებიდან, ბიჭო, ის დრო წასულია, მარტო ქორი და ცხენი აღარ გეყოფა, ახლა სწავლა არის საჭირო, ყველა სწავლობს აქაო. ქართველი თავადებიც სწავლობდნენ, ოღონდ უკვე ცოტა მოგვიანებით, მანამდე კი სწავლა პატივში არ იყო. თვით ლუარსაბიც ამბობდა, მაშინ წახდა ქართველი კაცის საქმე, რაც ეს ემმაკური სკოლები შემოიღესო. სწავლა არ იყო თავადის საქმე, თავადის საქმე იყო თავადობა.

როსტომ წერეთელი თავის სიცოცხლეში კითხულობდა ორ წიგნს: „სახარებასა“ და „ვეფხისტყაოსანს“. ეს ორი წიგნი იყო ქართველი თავადის სახლის წიგნი. შეგხვდებოდა, სხვებიც, „ყარამანიანები“ და ასეთები, ოღონდ უფრო აღმოსავლეთ საქართველოში. არც ასე იყო, რომ თავადობა წერა-კითხვას ძალით არ სწავლობდა. მაშ, აბა, ვინ თარგმნა „ყარამანიანი“? დავით სარდალმა. მაშ, ვინ იყვნენ პოეტები და განმანათლებლები? თავადები იყვნენ, მაგრამ თავადების უმრავლესობა მისდევდა ძველისძველ, ჩაკეტილ და მყუდრო წესს ცხოვრებისას და ლუარსაბობას. ეს ცხოვრება კი მიექანებოდა დასასრულისკენ.

რუსები რომ შემოვიდნენ, საქართველოში დაუხვდათ დიდი თავადობა, სხვანაირად რომ ვთქვათ, მეფის ოჯახს ჩაბმული ხალხი, და ასევე, ჩვეულებრივი თავადობა. ქართველ თავადობას წინ ელო დიდი ცვლილებები და დიდი მოულოდნელობები, დიდი საჩუქრები და რასაკვირველია, დიდი თავში წამორტყმებიც. დიდი დავიწყებებიც. ცოტა უბრალოდ რომ ითქვას, საქართველოში შემოსულ რუსებს დაუხვდათ უღვაში როსტომ წერეთლისა. იმ დროის თავადობაში უღვაშს მეტი ძალა ჰქონდა, ვიდრე ნებისმიერ ქალაქსა და საბუთს, თუკი თავადიშვილი ღირსების საქმეს მისდევდა. უღვაში, ანუ ღირსების კაცის სიტყვა.

აკაკი წერეთელი იხსენებს მამამისის ცხოვრების ერთ ეპიზოდს: როსტომ წერეთელთან სახლში ფრანგები მისულან. ჭიათურის მარგანეცი, კონცესიები, მთელი ამბავი და ამ ფრანგებს მიწის ყიდვა ნდომებოდათ, სადაც საბადოების გათხრას დაიწყებდნენ, და ალბათ უნდოდათ შეემოწმებინათ, იყო რაიმე სასარგებლო წერეთლის მიწებზე თუ არა. როსტომმა მიიღო ისინი ძალიან თბილად და ქართველურად და ბოლოს საქმე საბუთების ხელმოწერაზე მიდგა: ხალხს მიწის ყიდვა უნდა და ქალაქს ხომ უნდა მოეწეროს ხელი? როსტომ წერეთელმა არაფრით არ მოაწერა ხელი ქალაქს. ეს დიდ დამცირებად მიიჩნია. თანხმობა ნათქვამი ჰქონდა, უღვაშზე გადაისვა ხელი და ჩათვალა, რომ ეს ყველაფერს ნიშნავდა. შვილო, მეტი რაღა ვუთხრა, სიტყვა ვუთხარი და უღვაშზე ხელი დავიდეო, – უთხრა აკაკის.

საქართველო კარგა ხანს იყო ძველი, რაინდული წესებზემორჩენილი თავადების საქართველო და ეს ყველაფერი ქრებოდა, ახალ ცხოვრებას ახალი წესი მოჰქონდა. ხოლო ძველის ყველაზე კარგი და ხილული გამოხატულება იყო თავადი ალექსანდრე ჯამბაკური-ორბელიანი, 1832 წლის შეთქმულების მეთაური. ძალიან თავისებური კაცი იყო ეს ალექსანდრე, ძალიან ლამაზად და ღირსეულად ხედავდა საქართველოს და ამის გამო აქილიკებდნენ კიდევ. მას რომ საქართველო წარმოედგინა, ის საქართველო ძნელი საპოვნელი იყო. სადაც ის იყო გაჩერებული, იქ აღარავინ იყო მის გარდა... – დაა, ასე შემდეგ...

აკაკი მორჩილაძე – ექვსეზის ლიტერატურული პრემიის „საბას“ გამარჯვებულია; რომანი „მამელუქი“ – 2010 წელს ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრემიით დაჯილდოვდა, როგორც წლის საუკეთესო რომანი...

ჩემთვის კი, აკაკი მორჩილაძე ნაღვლიან – სევდიანი ადამიანია, რომელსაც მკითხველი სიცლიამდე მიჰყავს და თავად კი... რა ვითხრათ, თავად გაღიმებაც კი უჭირს თითქოს... თითქოს თავის თავს ჩასაფრებია – ემანდ შემთხვევით, ძალიან არ გამეცინოს, თორემ, რა გამოვა აქედანო?! – არც არაფერი ისეთი, გარდა მიწიერი, პირმოუკვრელი სილაღის თბილი ნაკადებისა, ზღვარდაუდებელი სიკეთისა!..

ფიქციონი „საეიზილო ნარსთიზე“

ქალი რწმენა, ქალი – იმედი

მზია ხეთაგურს ქართველი მკითხველისათვის საგანგებო წარდგენა არ სჭირდება. მისი წიგნები უკვე დიდი ხანია იბეჭდება. მისი ლექსებზე იწერება სიმღერები. იგი ეროვნებით ოსია, მაგრამ მისი შემოქმედება როგორც ოსური, ისე ქართული კულტურის ოქროს ფონდშია შესული და მის ნამდვილ საგანძურს წარმოადგენს. ერთი სიტყვით, იგი ორი ერის – ოსი და ქართველი ერის საამაყო შვილია. მე პირადად იშვიათად მინახავს სოციალურად ასე აქტიური, სიმართლის დასაცავად ისე გულმხურვალედ მებრძოლი ადამიანი. ამიტომ მისდამი დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია, ზოგს მოსწონს მისი სოციალური აქტიურობა, ზოგიც ამას ამბიციურობასა და ამპარტავნებაში უთვლის. მაგრამ მაინც ორივე მხარე აღიარებს მის გამორჩეულ ნიჭიერებას, მის ეროვნულობას, მის ქალურ მომხიბვლელობას, მის ლიდერობას.

მისი ამ განსაკუთრებულობის გამო დააჯილდოვა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია მეორემ საქართველოს უმაღლესი სასულიერო ჯილდოთი – წმინდა გიორგის ოქროს ორდენით.

წინამდებარე წერილს არა აქვს პრეტენზია მისი შემოქმედების სრული ანალიზისა. ამჯერად მე მხოლოდ იმ მცირე კრებულში თავმოყრილ ლექსებზე მექნება მსჯელობა, რომელსაც „საეიზიტო ბარათი“ ჰქვია.

დავიწყებ იმით, რომ ქალბატონი მზიას ბავშვობაში ქართველებსა და ოსებს შორის საუკეთესო ურთიერთდამოკიდებულება არსებობდა და ამიტომ მისთვის დღემდე გაუგებარი რჩება – რატომ უნდა დაშორებოდნენ ერთმანეთს ოსები და ქართველები, ან რატომ უნდა იყოს მათ სახლებს შორის მავთულხლართები? რომელმა მტერმა ჩაკეტა მათ შორის „საზღვრები“, ან ვინ გააჩაღა მათ შორის ომი. განა ძმებს შორის ომი დასაშვებია?! განა მათი ურთიერთკვლა სამარცხვინო არ არის?! როგორ მოახერხეს ეს რუსებმა! რატომ აიტკივა იგივე რუსმა აუტკივარი თავი! ვინ

აუხვია თვალები ოსებს, ან ქართველებს?! მაგრამ, რავინდ უაზრო და გაუგებარიც არ უნდა იყოს ეს ყველაფერი, ფაქტია, რომ დღეს ჩვენ უკვე ვლახარაკობთ ორ სხვადასხვა სახელმწიფოზე, ორ დაპირისპირებულ მხარეზე. ორზე კი არა, სამზე – საქართველოზე, აფხაზეთსა და ოსეთზე?! არადა, როგორც ქალბატონი მზია აღნიშნავს, ოსეთად წოდებული შიდა ქართლიც და რუსეთის გავლენის ქვეშ მოქცეული აფხაზეთიც ერთი სამშობლოა და მას საქართველო ჰქვია!

ქალბატონ მზიას, როგორც პოეტს, როგორც მოქალაქეს, საოცრად აწუხებს ეს ამბავი, გული სტკივა, რატომ გაუუცხოვდნენ ოსები, აფხაზები და ქართველები, ეს მოძმე, მოსიყვარულე ხალხები ერთმანეთს. ცდილობს, დაარწმუნოს ეს ხალხიც, საკუთარი თავიც, რომ ეს მხოლოდ პროვოკაციული პოლიტიკაა, რომელიც უსათუოდ იტყვის თავის მართალ სიტყვას მომავალში.

ამ უაზრო დაპირისპირებამ ადამიანები შეაჩვია თვალთმაქცობას, ფარისევლობას, სხვისი ჭირის არად ჩაგდებას, ადამიანები რობოტებად, მანქურთებად აქცია. ამას საშინლად განიცდის ქალბატონი მზია, როგორც მართალი და ღვთისმოსავი ადამიანი. ვერ ეგუება ძმათა ურთიერთხოცვას.

„...დამასაფლავეთ ზედ იმ „საზღვარზე“ ამ სიყვარულის უსაზღვროებით“...

ან: „დამასაფლავეთ, როგორც სინდისი, სიმართლეს თავი რომ ვერ არიდა, დამასაფლავეთ, როგორც „სიმდი“ და, როგორც „ჩაკრულო“, ან „ვარაიდა!“ რა ტრაგიკული ამოძახილია!

ქალბატონი მზია სამაჩაბლოსაც და აფხაზეთსაც ერთიან გასაჭირად განიხილავს. მან კარგად იცის, რომ, „თუ აფხაზეთი ვერ დავიბრუნეთ, მაშ, სამაჩაბლოც დაკარგულია!“ და: „თუ სამაჩაბლოს ვერ დავიბრუნებთ, მაშ, საქართველოც დაკარგულია!“ ეს კი, დამაფიქრებელია.

არადა, ეს ტრაგედია ბოლომდე არა აქვს გაცნობიერებული ადამიანთა დიდ ნაწილს. ისინი თითქოს შეეგუვნენ იმას, რასთანაც შეეუება წარმოუდგენელია. ომმა, ურთიერთდაუნდობლობამ და გაუტანლობამ გახრწნა ადამიანები, თვალთმაქცები გახდა ისინი. არადა, ადამიანები სიკეთისათვის რომ არიან დაბადებულნი, ამის საუკეთესო დასტურია თვით ეს უნიჭიერესი პოეტი ქალი. იგი კეთილი და სათნო ადამიანია. მას გულწრფელად უყვარს ქართველიც და აფხაზიც, ოსიც და ებრაელიც... იგი სიმართლის თქმის ნიჭით დაჯილდოებული პოეტია, რომელსაც დავით გურამიშვილივით შეუძლია თქვას: „მე თუ გინდა თავიც მომჭრან, თავი გახდეს გასაბერად, ვინც არა ჰგავს კახაბერსა, მას ვერ ვიტყვი კახაბერად!“

ქალბატონ მზია ხეთაგურის შემოქმედება თემატიკით მრავალფეროვანია, მაგრამ უპირველესი და უმთავრესი აქ მაინც პატრიოტულ-ლირიკული თემა – განლქილი სამშობლო, აფხაზეთ და სამა-

ჩაბლოწართმეული საქართველო. „გულნატყვიარო, ჩემო ცხინვალო“, „მათულხლართებში ტყვეობს ცხინვალი“, „არსად სიცოცხლე, ცხინვალის გარდა“, „ზოგი ვერ იკავებს სიცილოს, ზოგი ვერც იხსენებს ცხინვალს“. „ცხინვალს მონატრებულო, ცრემლს ვღვრი მარცვალ-მარცვალ“, „სამაჩაბლოში სხვა საქართველო, სხვა სურნელება და სხვა ხიბლია“... აი, სიტყვები, ერთად თავმოყრილი, რაიც უთქვამს ეროვნულ პოეტს ჩვენს დიდ ეროვნულ ტკივილზე.

ფილოსოფიური კატეგორიებით მოაზროვნე პოეტი მსჯელობს ადამიანის რაობაზე, მის სპეციფიკურ ნიშან-თვისებებზე, იგი ჩამოთვლის როგორც ადამიანთა დადებით, ისე მის უარყოფით თვისებებსაც და ასეთ უარყოფით თვისებებზე ამბობს: „ტავენება და თვალთმაქცობა მიაჩნია. რაც შეეხება თვალთმაქცობას, ეს იგივე ნიღბით სიარულია. მართალია „კორონა-ვირუსმა“ კი გვაიძულა ყველას ნიღბებით გვეარა, მაგრამ ქალბატონი მზია ამბობს – „კორონა-ვირუსი“ გადაივლის, ჩვენ, ადამიანები ჩამოვიხსნით „კორონას“ გამო აფარებულ ნიღბებს, მაგრამ რა ეშველება იმ ნიღბებს, რომლითაც თითოეული ჩვენგანი დავდივართ მთელი ჩვენი ცხოვრების მანძილზე. ამ ნიღბებზე ჯერ კიდევ ცნობილი ფილოსოფოსი ჟან ჟაკ რუსო ამბობდა, – ჩვენ, ადამიანები, მთელი ჩვენი ცხოვრება ვატარებთ ამ ნიღბებს და ვასრულებთ როლებს, რომელსაც ფსიქოლოგები სოციალურ როლებს ეძახიან. არადა, ადამიანები ნიღბების სატარებლად არ არიან გაჩენილნი. ისინი გულღიაობისათვის, სიკეთისათვის, ურთიერთსიყვარულისათვის არიან შექმნილნი ღმერთის მიერ.

ამ შემთხვევაში პოეტი მზია ხეთაგური ჟან ჟაკ რუსოს მიმღევარია. მოკრძალებით შევახსენებ ჩვენს მკითხველს, რომ ამ პოზიციისათვის ჟან ჟაკ რუსომ დიჟონის აკადემიის პრემია დაიმსახურა. ამრიგად, პოეტი ქალი მოგვიწოდებს, ვიყოთ კეთილები, მართლები, გულღიალები. გვიყვარდეს ერთმანეთი, ერთმანეთის სიხარულით ვხარობდეთ და ერთმანეთის ტკივილი გვტკიოდეს!

ქალბატონ მზიას აქვს ერთი ლექსი, რომელშიც იგი ყვება, როგორ შემოესმა ბავშვის ტირილი და მანამ ვერ დამშვიდდა, სანამ არ დარწმუნდა, რომ მისი შვილი კი არ ტირიდა, არამედ სხვისი შვილი. ამას რაღაც აღსარებასავით წერს პოეტი. მე რომ სრულყოფილი ადამიანი ვყოფილიყავი, განა ერთნაირად არ უნდა განმეცადა – ჩემი შვილი ტირიდა თუ სხვისი?! განა ერთნაირად არ უნდა შეგვეწუხებინე თავად ფაქტს, ანუ იმას, რომ ზოგადად, ბავშვი ტირიდა! ნახეთ, რა მაღალ მოთხოვნილებებს უყენებს პოეტი ადამიანებს. ასეთ სიტუაციაში ჩვენ ქრისტეს სიტყვები უნდა გაგვახსენდეს: – როცა თქვენ ვიდაცას დაეხმარეთ, ჩათვალეთ, რომ მე დამხმარებიხართო.

გონიერ და დიდი გამოცდილების მქონე პოეტს აქვს სხვისი დარიგების უფლება. ამიტომაც

ბევრ ლექსს დამრიგებლური, აღმზრდელი ხასიათი აქვს. ერთ-ერთი ასეთი ლექსია „სიბერის გაკვეთილები“. ეს ლექსი მოითხოვს, რომ ვისწავლოთ სიბერე ადამიანებმა. „ვისწავლოთ სიბერე“ ნიშნავს განსაკუთრებულად მზრუნველი და ყურადღებიანი ვიყოთ მოხუცი მშობლებისადმი და, საერთოდ, მოხუცებისადმი. სიბერე ასწავლეთ თქვენს შვილებს, რადგან, როცა ისინი მოხუცდებიან, მერე მისი სწავლა გვიანი იქნება და ცხოვრება გაუჭირდებათო! – აი, პოეტის კრედიო...

გზადაგზა გონიერი პოეტი არც ფილოსოფიურ მედიტაციებზეც ამბობს უარს, ოღონდ იმდენად ზომიერად, რომ ლირიკა ბოლომდე ლირიკად დარჩეს და ფილოსოფიურ ლირიკად არ იქცეს. სწორედ ფილოსოფიური მედიტაციების დონეზე გვასწავლის: რა არის მარტობა, რა არის ზორცი და სული, რა არის პირფერობა, რა არის სიხარბე, რომელიც „სპობს სიყვარულს და შობს გულგრილობას“! ქალბატონი მზია ეხება ყვარყვარიზმისა და ჯაყოს თემასაც და ამბობს, რომ მათ არა აქვთ არც ეროვნება, არც კლასობრივი მიკუთვნებულობა. ისინი, სამწუხაროდ, ყველა დროში და ყველა ქვეყანაში გვხვდებიანო!

ქალბატონი მზია, როგორც პოეტი და როგორც მოქალაქე, გულწრფელად არის შეწუხებული იმით, რომ ადამიანთა დიდი ნაწილი სულზე მაღლა ფულს აყენებს, რომ ჩვენს საზოგადოებაში ადგილი აქვს ღირებულებათა გადაფასებას, კერძოდ ადამიანები მატერიალურს აყენებენ სულიერზე მაღლა, ბოროტებას სიკეთეზე მაღლა, სიძულვილს სიყვარულზე მაღლა, შურსა და მტრობას გულწრფელობასა და გულაღალლობაზე მაღლა, უწიგნურობას წიგნიერებაზე მაღლა. მისი ერთი უსათაურო ლექსი ისეთ უსამართლობაზე გვიყვება, რომელსაც ყველა გრძნობს, მაგრამ ასე ლაკონურად, მოკლედ, მაგრამ ასე ბრძნულად ვერ გამოგვითქვამს, კერძოდ, ის სავალალო ფაქტი, რომ დღეს მწერალი მეტია მკითხველზე. აი, ეს ლექსი:

„გაქრა ის, რაც იყო, ქრება ის, რაც არის, სულს უჭირს ეჭვების ზიდავა, მკითხველი არ არის, არ არის, არ არის! მწერალი? – რამდენიც გინდა!“

რა არის ეს, თუ არა საუკუნის ტრაგედია. 21-ე საუკუნის ადამიანები ისე გაიტაცა კომპიუტერმა და ინტერნეტმა, რომ წიგნს არ კითხულობენ. ამიტომაც, მაგალითად, რომ მე, როგორც ლექტორს, მიხდება სტუდენტებისთვის იმის ახსნა, თუ ვინ იყო ლევან სანიკიძე და რას მოგვითხრობს „დედა-ისტორია“, ან „უქარქამო ხმლები“, ვინ იყო ლევან გოთუა და რა წერია მისი „გმირთა ვარამის“ ოთხტომეულში. ეს ყველაფერი აქ დიდი გულისტკივილით არის გამოთქმული და რაკი გულისტკივილზეა ლაპარაკი, კიდევ ერთ ლექსს გავიხსენებ. ლექსს ჰქვია „რატომ ვსვამ?“.

ამ ლექსის ქვესათაურია „ლოთისმაგვარის აღსარება“. „ლოთისმაგვარი“ აქ ნიღბია,

გულწრფელი ნიღაბი, თუ შეიძლება ასე ითქვას, რომელიც ფაქტობრივად არსებულ ვითარებაზე მისათითებლად არის მოტანილი. კერძოდ, აქ იმის თქმა უნდა ავტორს – ლოთობა, არც მეტი არც ნაკლები, პროტესტის გამოხატვის თავისებური ფორმააო. იგი პოეტის პროტესტია ყველა იმის წინააღმდეგ, რაც მას სულს უშფოთებს და მოძვლის რწმენას უკარგავს.

„...რატომ ვსვამ? – ხშირად ეს ფხიზელი თავი მღალატობს, თან იქნებ არ მსურს არც ბარი და არც მთა ასეთი?“

და იქნებ, იქნებ სიმთვრალეში მაინც დავლანდო უმავთულხლართო სამაჩაბლო და აფხაზეთი!“ (მ.ხ.)

ქალბატონ მზია ხეთაგურის შემოქმედებაზე რომ ვლაპარაკობთ, ცალკე უნდა გამოვყოთ მისი მიძღვნილი ლექსები. ერთ-ერთ ასეთ ლექსზე ზემოთ უკვე გვქონდა საუბარი. ეს არის ნიკა წულუკიძისადმი მიძღვნილი ლექსი „სიბერის გაკვეთილები“. აქ ავტორი წერს: „სიბერე, სიბერე ასწავლე მოზარდებს“... „ასწავლეთ სიჩუმე, მოთმენა, ღუმელი“...

პოეტ ეკა ბაქრაძეს ეძღვნება ლექსი „ლექსით განაღებული მინდვრები!“ ლექსში კვითხულობთ: „...ბავშვი იყავ და შენს სახელს ყველა

იმეორებდა, მეცნიერიც, მევენახეც, შენი ლექსით ტკბებოდა“...

აქვე არის ასეთი შემადრწუნებელი ფრაზა: „სადღა არის სულით ტკობა, სულის ნაცვლად, ფულია“...

ან კიდევ: „იმპერიულ უგულობით ახლა გვიტყვის „დიდ-რუსიც“, მიწას გართმევს, მაგრამ კვლავაც ლექსის მენამრიდებთ, იმ ბავშვობამ გაგიკვალა დანაღებული მინდვრები“.

ლექსში, რომელიც ციციანო ბაბუციძეს – სამაჩაბლოდან დევნილ გამორჩეულ პოეტს ეძღვნება, წერია: „სათნოება სიტყვაა შენზე ზედგამოჭრილი, ქართლში მუხის ხე გდია, ვაი, ფესვებმოთხრილი!“ ლექსში ასევე არის ერთი ისეთი მხატვრული სახე, რომელსაც ვერაფრით გამოვტოვებ: „მთვარე გულზე გკიდია – მოტეხილი ტოტივით“... დამეთანხმებით, ალბათ, ასე ლამაზად და მიმზიდველად სიტყვის დიდი ოსტატები წერენ მხოლოდ!

და კიდევ: თამარ, ეთერ და ზაალ თედიამვილებს:

„დაკარგულია მაჩაბლის სახლი, თვით მაჩაბელიც დაკარგულია! ქართულ ენაზე ტყვიების დახლით, ბგერები ცაში გაფანტულია“!...

ანზორ ჩლაიძეს:

„სამაჩაბლოში ბავშვმაც კი იცის, როგორ იწამე სამშობლო ხატად!“

ნანი ბაძალუას: „გულს ნუ გაიტან გარეთ“. ამ ლექსში ერთი ისეთი მხატვრული სახეა, რამდენიმე ლექსად რომ ღირს: „ღრუბელზე გრძნობააშლილი თავს ჩამოიხრჩობს მთვარე“...

ვაჟა გაფრინდაშვილს:

„არ შედრკე, ვაჟა გაფრინდაშვილო, თუ დღეს სიმართლე მიჩქმალულია, ოსი ვარ, უნდა გადაგარჩინო იქ, სადაც რუსის ჩექმას უვლია!“

და კვლავ ახალი მხატვრული სახე – ყოველგვარი პოეზიის ნამდვილი მშვენიება:

„ჩავიდა მზე – დიდი ფორთოხალი, ამოვიდა მთვარე – დიდი თეფში და ფორთოხლის სურნელოვანი ნაჭრები დილით საწოლში მომართვეს!“

და კიდევ ერთი ოსტატურად მიგნებული სხარტული გამონათქვამი: „გასაშრობად გაკიდულ კაბას პეპელა ისე დააფრინდა, ნამდვილად მამრია!“

მიძღვნილ ლექსთა შორის ერთ-ერთი ჩემდამი მიძღვნილი ლექსიც არის! უნდა ვაღიარო, რომ ძალიან მიყვარს მიძღვნილი ლექსები (წარმოიდგინეთ, ბევრი არა, მაგრამ რამდენიმე ასეთი ლექსი არსებობს). იგი ჩემთვის ყველა სხვა საჩუქარზე უფრო ძვირფასია. მითუმეტეს, წინამდებარე შემთხვევაში, როცა ასეთი რანგის პოეტი გიძღვნის ლექსს.

„...გულმართალს გული გადამეღალა, თეთრი დროშები უნდა აღვმართო, ზოგჯერ სიმართლე როგორ ჰგავს დალატს, მეც ამ სიმართლით ვარ უსამართლო! შენში მეგულების ყველა კითხვა და ყველა პასუხი უმისამართო!“

გმადლობთ ნდობისთვის, ქალბატონო მზია!

თავისთავად ცხადია, ძნელია ამ პატარა კრებულში დაბეჭდილი ლექსებით იმსჯელო ქალბატონ მზია ხეთაგურის პოეზიაზე, მაგრამ როგორც წყლის რამდენიმე ყლოუპით შეგძლია წყლის გემოზე, ტემპერატურაზე... იმსჯელო, ასეა აქაც. ის რამდენიმე ათეული ლექსი, რომლებიც დაბეჭდილია ამ პატარა კრებულში, გვარწმუნებს, რომ ქალბატონი მზიას სახით საქმე გვაქვს ჭეშმარიტ პოეტთან, ძლიერ პოეტთან, თვალსაჩინო პოეტთან, ეროვნულ პოეტთან!

გილოცავთ, ქალბატონო მზია, ამ მოკრძალებული, მაგრამ ბევრისმთქმელი კრებულის გამოცემას და შემდგომ შემოქმედებით წინსვლასა და აღმაფრენას გისურვებთ!

რეზაზ ბალანჩივაძე,

პროფესორი, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, იაკობ გოგებაშვილის პრემიის ლაურეატი

თონა გობნიაშვილი

არლეკინის დაბრუნება

ნილაბი ლათ. *Mascus* – მოჩვენებს ნიშნავს...
ავტორი

გივი ალხაზიშვილი: „არლეკინის დაბრუნება“ ძალიან საინტერესო ნოველაა და ინტერესით წავიკითხე. მისტიკურობა, თან რომ ახლავს ტექსტს, მიმზიდველია და დამაფიქრებელი, – როგორც მოსამართლის გაუჩინარება. თემა ძველია, მაგრამ მარადიული, ამიტომ ახლებური ხედავ იკვეთება. დაწერილია კარგად და სიამოვნებით წავიკითხე. გისურვებთ წარმატებას“.

უკვე მესამე დღე იყო, რაც ზღვისპირა ქალაქის მცხოვრებნი მდუმარედ მიუყვებოდნენ გზას გარეუბანში აშენებული ძველი სახლისკენ. იქ, მეორე სართულის მისაღებ ოთახში, ოდესღაც ცნობილი მარტოხელა მოსამართლის ნეშტი იყო დასვენებული. იგი დიდხანს ემსახურა მართლმსაჯულებას, სანამ ერთი გახმაურებული სასამართლო პროცესის შემდეგ მოულოდნელად არ გაუჩინარდა. ამის შემდეგ მის კვალს ვერავინ მიაგნო. ახლა კი სამძივარზე მისული ქალაქელები გაოგნებულნი უცქერდნენ თემიდას მსახურის ცხედარს, რომელიც სასახლეში ჯამბაზის ფორმითა და ნიღბით იყო ჩასვენებული...

- რატომღა მიცვალებული ასე გამოწყობილი?
- ნილაბი რატომ უკეთია?
- ამბობენ, რომ ასე ანდერძში დაიბარაო.
- ვაჰ... პანაშვილია თუ ბრანდილიური კარნავალი?

ოთახს ჩურჩულის ტალღამ გადაურბინა.
– ბრანდილია არაფერ შუაშია, ეს ვენეციური ნილაბია, არლეკინის ნილაბი!

- ვისი ბატონო?
- არლეკინის... 500 წლის წინ ვენეციაში კომედია დღე არტეს პერსონაჟი იყო, მოღერნის ეპოქის საკულტო ფიგურა.

ყველამ იქით მიიხედა, საიდანაც განმარტება მოისმინეს. კუთხეში ჩია ტანის, ნაოჭებით დაღარულსახიანი მოხუცი აბუხულიყო. მას ღრმად ჩამჯდარი თვალები და ტკივილიანი გამოხედავა ჰქონდა. დაკვირვების შემდეგ, რა თქმა უნდა, იცნეს: იგი ერთადერთი იყო, ვისაც მუდმივად ხედავდნენ ქალაქის ერთი ცნობილი სახლის მეპატრონის

გვერდით ნიღბის გარეშე. უეცრად ქალაქში მომხდარი ოცი წლის წინანდელი ამბავი გაახსენდათ და დარბაზს ჩურჩულით ნათქვამი ორი სიტყვა მოედო: „არლეკინი დაბრუნდა“...

ზღვისპირა ქალაქი ერთი თვალის გადავლებით აუღელვებლად ცხოვრობდა, თუმცა საკუთარ ნაჭურჭში მოქცეული ადამიანები ერთმანეთთან შეხვედრას გაუბობდნენ. ყველაფერი ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილ კანონებს ემორჩილებოდა. კანონები არ ცნობდნენ მორალურ კოდექსს და სასამართლო პროცესებზე გამოსული მოწმეები, საკუთარი სიმართლის დასტურად, ბიბლიის ნაცვლად ამავე კანონების სქელტანიან წიგნზე იფიცებდნენ..

მაღალ, დამრეცილ კლდეს ტალღები ესეთქებოდა. ამ ადგილიდან ზღვა და ცა ერთ სივრცეში აღიქმებოდა და მას ეს სიდიადე კი არ აფერხობდა, პირიქით ამშვიდებდა, რადგან თვითონაც ამ სივრცის ნაწილად გრძნობდა თავს. ამიტომ ეს სათქმელსაც უადვილებდა და საფიქრალსაც. ახლაც აქ ამოიყვანა კაცი, ვის შეგირდადაც მთელი ცხოვრება დარჩა, მაშინაც როცა მდიდარ ადამიანთა რიცხვში აღმოჩნდა...

- რას მირჩევ, როგორ მოვიქცე?
- კარგად იცი, არ მიყვარს რჩევების მიცემა.
- რჩევა არ მინდა. მელაპარაკე და მოვიმენ.
- ხომ იცი, სიმართლის გარეშე დარჩენილი ადამიანი რა საცოდავია, მუდმივად გაურკვეველ შიშში უწევს ცხოვრება. ისიც მართალია, სიმართლე ხშირად მტკივნეულია, მაგრამ მას სინათლე და შვება მოაქვს. ესმენია რამე ნიღბს შევარებულ სიმართლეზე?

– ნილაბი თუ მოარგე, მაშინ ხომ სიმართლე აღარ იქნება?!

– ადამიანები რატომღაც ფიქრობენ, რომ ნილაბი მხოლოდ ხერხი და საშუალებაა თამაშისთვის. სინამდვილეში კი ის ხშირად გათავისუფლებს კიდეც ამ თამაშისგან და შენ წარმოიდგინე, მისი საჭიროებისგანაც. ამაშია, ნიღბის საიდუმლო. საშიში და ყალბი კარგად იცი, აზრებს რითიც ნიღბავენ, – სწორედ ის არის.

– სიმართლე ვითხრა, არასდროს მიფიქრია, რომ კარნავალის ჩვეულებრივ ატრიბუტს შეიძლება ასეთი მნიშვნელობაც ჰქონოდა..

– სხვათა შორის, საუკუნეების წინ სატურნის საპატრივცემლოდ ზეიმებს რომ მართავდნენ, ის, როგორც წესი, მოსავლის აღებას ემთხვეოდა და იმ ერთადერთ დღეს მონებს უფლებას აძლევდნენ, ბატონების გვერდით მსხდარიყვნენ...

- მერე, რა?
- არაფერი. უბრალოდ ამ დროს ყველა მათგანს სახეზე ნილაბი ეკეთა...

– ჰოო.. ერთხელ ბავშვობაში დათვის ნილაბი მომიტანეს. რამდენჯერაც მას გავიკეთებდი, იმ წუთიდანვე: ხმას ვიბოხებდი და ზანტად დავაბიჯებდი.

– ერთ ძველ ნიღბს იცნობს ისტორია, რომელსაც მისტიკურ მნიშვნელობას, – სიკვდილთან თამაშს მიაწერდნენ.

- ეგ რომელია?
- არლეკინის ნილაბი...
- რა ვიცი. მაინც ფიქრობ, რომ ნილაბი მხ-

ოლოდ თავისუფლების ილუზიას გვიქმნის.

– მაგრამ ერთ დღესაც აღმოაჩენ, რომ თვითონ ცხოვრებაა ილუზიონი..

ამ საუბრიდან დიდი დრო არ გასულა, რაც ქალაქში შეხვედრების სახლი „ილუზიონი“ გაიხსნა, სადაც პირველივე დღიდან ერთი წესი ამოქმედდა: იქ მისულებს უფლება მიეცათ, საკარნავალო ნიღბებით გამოჩინილიყვნენ. თავიდან ცოტა არ იყოს, დაიბნეოდით კიდევ როცა მთელი სერიოზულობით მოისმენდით:

– უკვე გაიცანით სფინქსი?

– ჯერ არა..

– ოო! აუცილებლად გაგაცნობთ. ყოველთვის კუთხეში, აი, იმ მაგიდასთან ჯდება განმარტოებით და მარტინს უკვეთავს... ძალიან საინტერესო ვინმეა...

ან:

– მითხარით მეგობარო, პანტალონესთვის ხომ არ მოგიკრავთ თვალი?

– ეს წუთია, კოლომბინოს გაუძღვა გასასვლელისკენ...

უნდა ითქვას, რომ ქალაქის მცხოვრებნი თავიდან ამ სახლში მარტო გასართობად მიდიოდნენ, მაგრამ მოგვიანებით ნიღბის მიღმა აღმოაჩინეს ის, რაც ასე აკლდათ... თანაც „ილუზიონში“ ყველა ნიღბოსანი თანაბარი უფლებით სარგებლობდა...

ასე გაგრძელდა გარკვეული ხანი, ხალხმა ცოტათი შეება იგრძნო, მაგრამ, სამაგიეროდ, ქალაქის თავები შეშფოთდნენ:

– არა, ამას წერტილი უნდა დავუსვათ, თანაც, რაც შეიძლება, მალე!

– გეთანხმებით, ამ ამბავმა უკვე საკმაოდ შორს შეტოპა...

– ქალაქში ნიღბიანი შიშველი სიმართლე დადის და ჩვენს ფანჯრებში იყურება!

– მალე კი ალბათ სახლებში შემოგვივარდება და მერე?!

ერთ დღესაც საგანგებო თავყრილობაზე ერთი ბრძანება გამოიცა, რომელიც იუწყებოდა, რომ: „ამიერიდან მოქალაქეებს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში სასტიკად ეკრძალებოდათ რაიმე ნიღბით გამოჩენა და ამ ბრძანების დამრღვევები გასამართლდებოდნენ“. მაგრამ მოხდა ის, რასაც არავინ ელოდა... ნიღბოსნების რაოდენობამ კი არ იკლო, პირიქით!.. ნიღბს ახლა უკვე სხვა მიზნით და სხვები ამოეფარნენ. ქალაქში იმატა დანაშაულმა, რომელთაც ე.წ. „ნიღბოსნები“ ჩადიოდნენ. განშირდა მკვლელობა, ძარცვა, ყაჩაღობა და უკვე ძნელი გასარჩევი გახდა, სინამდვილეში რა იყო ნიღბის იქითა მხარეს... ერთ დღესაც ადგილობრივი კანონის ძალით გადაწყდა, რომ ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე დიდი კოცონი დანთებულიყო, ყველას თავისი ნიღბი მიეტანა და საჯაროდ დაეწვა იგი! ყველაფრისგან გადაღლილ ხალხს წინააღმდეგობის გაწევის არც ძალა აღმოაჩნდა, არც სურვილი. ამიტომ დათქმულ დღეს ხსენებული აქტი შედგა... ამის მერე ქალაქის მესვეურებმა მთავარი დამნაშავის ძებნა დაიწყეს და ის, – „ილუზიონის“ მეპატრონე „აღმოჩნდა“ ...

...ღია სასამართლო პროცესის მეხუთე დღეს

დარბაზში იმაზე მეტი ადამიანი მოვიდა, ვიდრე ამას ადგილობრივი გაზეთის „ქალაქის ლაბირინთის“ ჩასაფრებული პაპარაცები ვარაუდობდნენ. სასამართლო დარბაზი ხალხით გადაიჭვდა. საბრალდებო სკამზე უკვე განმაურებული სახლის მფლობელი იჯდა და ჭერს მშვიდი სახით შეჰყურებდა.

– ბატონებო და ქალბატონებო! გთხოვთ, ფეხზე ადგეთ, სასამართლო მობრძანდება!

ფართოდ გაღებულ კარიდან ცნობილი მოსამართლე გამოჩნდა. მან დარბაზს დაფიქრებული და ოდნავ დაბნეული მზერა მოავლო. მერე ჩვეული მოძრაობით მანტიის კალთა ონდავ აიწია და სავარძელზე მოთავსდა. ირგვლივ სამარისებული სიჩუმე ჩამოვარდა.

– განიხილება საქმე ნომერი....

– კანონის დარღვევის ბრალდებით..

– საქმეს განიხილავს...

– განსასჯელის სკამზეა...

– სასამართლომ უკვე მოისმინა...

– საბოლოო სიტყვა ეძლევა განსასჯელს...

ყველამ იქითკენ გაიხედა, სადაც ბრალდებული იჯდა. მან თავი ასწია, მერე მძიმედ წამოდგა, ხელებით ხის მოაჯირს დაეყრდნო და მცირე პაუზის შემდეგ მჭახე ხმით დაიწყო:

– თქვენო ღირსებაგ!

– რსებააა...

– ებაა...

მისი ხმა დარბაზში ექოსავით გაისმა:

– პატივცემულო საზოგადოება!

– გაღობა...

– ეებაა...

– ნება მომეცით, ცოტა შორიდან დავიწყო.

ბავშვობაში, ჩემს მეზობლად მარტოხელა, ძალიან კეთილი და განათლებული კაცი ცხოვრობდა. ჩვენს ქალაქში მას ყველა იცნობს და ის ახლაც თქვენს შორისაა. ჭკუის დარიგება მას არასდროს უყვარდა, მაგრამ მისი მოსმენით ბევრი რამ გავიგე და ვისწავლე. თურმე: ბრძენი ის არის, ვისაც საკუთარ სიბრძნეში ეჭვი ყოველთვის ეპარება, ნამდვილ მორწმუნედ ის ითვლება, ვინც თავისი კი არა, სხვების სულის გადასარჩენად ლოცულობს და ბოლომდე მართალიც ისაა, ვინც მარტო შინაგან ხმას უჯერებს... რა ვიცი. მე არც ბრძენი ვარ და ასე გამოდის, არც მორწმუნე ვყოფილვარ. უბრალოდ მინდოდა, მართალი ვყოფილიყავი და ამაში თქვენც დაგხმარებოდით. ახლა თქვენვე განმსაჯეთ... სულ ესაა, მეტი სათქმელი არაფერი მაქვს. ღმერთი გფარავდეთ ყველას!

– ყველას...

– ველაას...

– ლაასს...

და როცა განაჩენის გამოსატანად გასული მოსამართლე საჭიროზე მეტხანს შეყოვნდა, მის კაბინეტში შესულ სასამართლო მოხელეებს იგი ადგილზე აღარ დახვდათ. ოთახში ღია ფანჯრიდან სუსტი ქარი უბერავდა და სკამზე გადაფენილ შავ მანტიას ოდნავ აფრიალებდა...

ბიოგრაფიული ვახანაშვილი

კაცი

ტფილისის ერთ-ერთ ღუქანში უამრავი ადამიანი შეკრებილიყო, ისინი ერთ დიდი მაგიდას უხსდნენ, სადაც საუცხოო სუფრა იყო გაშლილი და ქეიფობდნენ. იქვე, კუთხეში, განმარტოებით ერთი კაცი იჯდა, რომელსაც წინ ღვინის ბოთლი და ჭიქა ედგა. უცხად ღუქანში ერთი კაცი შემოვიდა, კუთხეში მჯდომთან მივიდა და მეგობრულად უთხრა:

– სანამ გავიდოდი, ამას სვამდი, ახლაც იგივე არ შეიძლება აძღნი. რაზე საშინელება დაგემართება და მოკვდები. სიცოცხლე მოგბეზრდა? წადი სახლში, დაისვენე!

კაცმა ყურადღება არ მიაქცია, ისე წამოდგა და გავიდა ღუქანიდან. ორი მეტრის გავლის შემდეგ მეზოვე ქალი დაინახა, გამარჯვებო, – მიესალმა, მაგრამ პასუხი არ გაუგია, რაძღნიმე ხნის შემდეგ მოთამაშე ბავშვები დაინახა, რომლებიც გაჩერდნენ და ყვირილი ატეხეს კაცის დანახვისას:

– ლოთი, ლოთი.

კაცმა არ მიაქცია მათ ყურადღება და სახლში შევიდა. უსაღმობას და დამცინავ შეძახილებს მიჩვეული იყო. გაივლის წლები და იმ მეზოვის და იმ ბავშვების და სხვათა შთამომავლები დააფასებენ ამ კაცს, რადგან ის ეგრეთ წოდებული „ლოთი“ დიდი მხატვარი, ნიკო ფიროსმანი იყო.

ძველი ციხესიმაგრე

მთის თხემზე ძველი ციხესიმაგრე იდგა, რომელიც მტრის შემოსევის დროს ხალხის შესახიზნი დამცავი ნაგებობა იყო. დროის სრბოლასთან ერთად ამ ნაგებობამ ბევრ ისტორიულ ქარტენილს გაუძლო და უამრავი ადამიანის სიცოცხლე გაადარჩინა.

ბოლოს შემთხვევითი გამგლეელი გვერდზე ჩაუკვლიდა, ვინმე შიგ შევიდოდა, ფოტოსესიას მოაწყობდა და წავიდოდა. უბრალოდ ამ ნაგე-

ბობის სანახავად რომ მისულიყვნენ, კაციშვილს აღარ სურდა.

ერთ საღამოს ციხე ჩამოინგრა. ხალხმა ნგრევის ხმა გაიგო და ერთმანეთში დანანებით თქვეს: „ნაცარტუტად ქცეულა“, მაგრამ ეს ამით დამთავრდა. ცხოვრება ჩვეულებრივ გააგრძელდა ციხესიმაგრის გარეშე, რომელიც ერთ დროს ხალხის სახიზარი იყო.

წვიმა

გაზაფხულის თბილი და წვიმიანი ამინდები უცხად ზაფხულის სიცხემ შეეცვალა. მზე უხვად და გულმომწყალედ აგზავნიდა სხივებს დედამწისკენ, პაპანაქება სიცხე იყო. მინდორზე, სადაც ორი კვირის წინ ძროხები ძოვდნენ, ახლა ბალახი გადამხმარიყო და საქონელს ეძინა. იქვე, ახლოს, მწყემსი იჯდა ხის ქვეშ ჩრდილში. ასეთი გვალვა მას თავის ცხოვრებაში არ ახსოვს, მაგრამ წელს ეტყობა, განგების ნება გახლდათ. ბიჭს თავი ხეზე მიეყრდნო და ეძინა.

უცხად გვერდზე ჩაიარეს მწყემსებმა ლაპარაკ-ლაპარაკით. ბიჭმა ფხიზელი ძილი იცოდა და ყველაფერი გაიგონა, რასაც ამბობდნენ:

– დღეს თუ წვიმა არ მოვა, ყველაფერი გამიფუჭდება და მოსავალს ვერ მივიღებ.

– მეც შენ დღეში ვარ.

კაცები გაშორდნენ იქაურობას და მინდორი ისევ დაცარიელდა. ერთი თვის წინ აქ თუ ბავშვები თამაშობდნენ მხიარულად, ახლა პაპანაქება მზისგან მოთენთილებს სახლში, ლოგინში, ტკბილად ეძინათ. ამ დროს აქ მხოლოდ მწყემსი და მისი საქონელი იყო. ცაზე ღრუბლის პატარა ნაგლეჯი გამოჩნდა, ეს თითქოს ნიშანი იყო გაწვიმების, მაგრამ ეს არ კმაროდა.

ეზოში კასრი ედგათ, რომელშიც ამჟამად არცერთი წვეთი წყალი არ იყო, არადა ბიჭს როგორ სიამოვნებდა წყლით სავსე კასრის ყურება, ხომ არაფერი, მაგრამ თვალს მაინც უხაროდა.

დაღამდა. დიდი შავი ღრუბელი გაწვა ცაზე. ღრუბლებში გველივით გაიკლაქნა ელვამ და წამოვიდა შხაპუნა წვიმა. მთელი ღამე იწვიმა. დილასაც გააგრძელდა. იმ დღის ბოლოს ბალახი აბიზინებულიყო, კასრი წყლით სავსე იყო. გუმინდელისგან განსხვავებით საქონელს ცურები უფრო დიდი ჰქონდა. გლეხებს მოსავალი გახმობას გადაუურჩა. მინდორზე ბავშვები დარბოდნენ და მდინარე, რომელზეც დიდს თუ პატარას ცურვა ძალიან უყვარდათ, უფრო მეტი მხიარულად აჩუხჩუხდა.

პოეზია

იანეც ხოჭიაეაზაშვილი

სული

სულს ჩემსას ჰქვია, ჰქვია იანელ.
 სულსხეულიან ყოფას ჩვენსას უხარია და
 იავნანობს.

სული ფაქიზი, მტკივანი სული, მტკივა უაზროდ.
 მძულს მე ეს ხორცი, ნატყვიარი, ტკივილიანი.
 ხორცი მოკვდავთა, უძღურებად დათაღნიანობს.
 რომ არა სული, წარმოდგენაც გვზარავს წინასწარ,
 გვამი საზარი, მისაბარი საავდარჟამოდ.
 ვმაღავთ ძარღვებში, სისხლში ვმაღავთ საჩუქარს
 ღმრთისას

და ავსებს იგიც სულს უსამანოს...
 და სული იგი გონის მწვერვალს ეთამაშება,
 მაინც იზიდავს საბოლოო ვრცელი სამყარო.
 ბობოქრობს სული მეამბოხე, აწყდება კედლებს,
 ახელებს სხეულს და დაავშარობს.
 ხან სამყაროს იგუბებს ცოდვილს,
 ხან თვითონ ჩქეფს და დაავქარობს.
 ბრუნდება ისევ სინატიფით არეკლილ გზებით,
 შეჩვეულ სივრცეს არა ღალატობს.
 სული ვართ მხოლოდ, მხოლოდ სული,
 მხოლოდ უბრალოდ დავათრევთ სხეულს.
 საკუთარი გვამების შიშით,
 არ გვეთმობა ჩვენ ეს სამყარო და
 გვავიწყდება, რომ ივია, მხოლოდ სულია
 სამარადჟამო.

მხოლოდ სხეულში გამომწყვდეულს თუ
 ვალიარებთ

და ვეჭიდებით, რომ არ დავკარგოთ,
 საკუთარი გვამების შიშით.
 მძულს მე ეს ხორცი, საუკეთესოც და საარაკოც.
 უფლის რჩეულნი იბულებენ ამ უძღურებას.

მე რას მეყოფა ეს სიყვარული

განმარტობით მდგომი მწვერვალზე,
 ვაწვდენ მზერას უცხო ნაპირებს და სამყარო
 მევიწროვება.
 დაშრა მეტყველი შადრევნები, დაიშრიტა წყარო
 ზრახვისა.

მცხუნვარე ხვატი მომდებია სასიყვარულო,
 ვარღვევ ღრანტეებს მაგიურ ნათლით, მოვალ
 შორიდან.

ამ გაზაფხულზე სიყვარული მე რას მეყოფა,
 თუ არ გამოჩნდნენ ლომგულები შევალის
 ციხე-კოშკიდან.

მცხუნვარე ხვატი მოსდებია მომშვილდულ თაღებს,
 იწვიან ცეცხლით ბასტიონის საცეცხლურები
 და ჩუქურთმები ფოთლოვანი, შერწყმია ნუგეშს,
 ავსებენ ერთურთს, როგორც ხმები ბახის ფუგებში.
 განმარტობით მდგომი მწვერვალზე, გაყვურებ
 ნაცნობ

ნაპირებს ჩემსას და სამყარო მეცოტავება.
 მცხუნვარე ხვატი მომდებია სასიყვარულო,
 გამოვარღვიე ღრანტეები მოვალ შორიდან და
 მონატრებას ჩავაძერწე ეს სიყვარული, ვიმზირები
 ჩემი ოშკიდან.

მე ეს სამყარო არ მეყოფა ამ გაზაფხულზე,
 თუ არ გამოჩნდნენ ლომგულები შევალის
 ციხე-კოშკიდან.

ცეცხლი

კირითხურონი მოჰყვებოდნენ მდინარეს რძისფერს.
 რძისფერი ქვები ამგავსეს სადაფს და დასვენებულ
 ფსკერამდე სულის,
 სიცოცხლის ძაფებს უცოცხლებდნენ ვნებათა
 საგზალს.

მზის ნაოჭებში ჩასახლებულ ჩაკირულ ნებას,
 მოღვთიურ თვალებს, ფერმწერები ხატავდნენ
 სადად და

იყო სრულქმნა, ფერთა და ცათა.
 განივთდა არე, სიყვარული გაასხეულეს
 და მოზღაპრისფროდ მოვარდნილ ზვირთებს,
 თავზე ხურავდნენ უჭერო და უკარო ლაფვარდს.
 იყო ზეიმი გრძნობის, გონის და პყრობა იყო
 მწვერვალთა მათთა.

ეს ყველაფერი ავსებდა სივრცეს.
 განივთებული აბსტრაქციები ბორკავდა სავალს
 და მიწიერი უმწეობა გამხდარიყო ცხოვრების
 აზრად.

რძისფერი ქვებით ჯვრებს აგებდნენ კირითხურონი,
 რძისფერ მდინარეს აგუბებდნენ ლოცვად და
 სამნად,

და მოღვთიურო შედევრი მათი, ემსგავსებოდა
 სიჩუმის საყდარს.

მე ვალიარებ კირითხურით ღვთიურ საწყისებს.

მამის კვალზე არ დაიკარგები

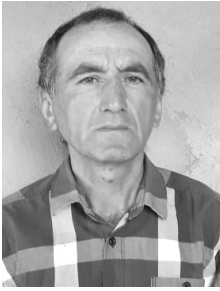
წავიდა მამა, შვილო ჩემო, მამა წავიდა.
გაეკვსო სივრცეს ამბარი სულქმნით.
ამოიღვარა უფსკრულმა სიღრმე,
სულს წაებურა სევდა და მწუხრი.
წავიდა უხმოდ, წუთისოფლის დაუმდურებლად,
ასე მიდიან ერის სინდისნი.
მიწაც ცოდვილი, ნაადრევად შეიტკბობს სიყრმეს,
უხმოდ ასკდება მთის მწვერვალებს ექოთა მრუმი.
ჩარჩო შეკრული რქებით ირმისის,
შეჩვეული წინაპრის პროფილს, იახლებს იერს და
შემოპარულ ნადირივით დაძრწის სიკვდილი.
შემობზარულ კედლებიდან მობერილ ორპირს,
აჩერებს ლანდი გადამქრალი, ნაღველი ბუხრის.
წრებრუნვას ყოფის, ციდან მიწამდე, მიწიდან
ცამდე,
ჯაჭვს შემოუგლეჯს შემზარავი სულის კივილი.
რა შორსაა და რა ახლოს დრო და მანძილი.
გულში ვიკრავ მოღალატე გაყინულ ხელებს და
ვსაყვედურობ, ასე მღუპარედ, უხმოდ
წასვლისთვის.

გაორებულნი დავრჩით, შვილო, მამა წავიდა.
ენა სამებად გალექილი დაიღუპებს ლოცვას
წამებით
და მაინც ასე სიმშვიდეა, უფალო ჩემო, როცა
გელიან,
მიწა შენია, თუ გაიჭრა შენი მოდგმის ერთი
საფლავიც.
საჩემო მიწას მზის სხივით ავსებს, ავსებს
ვარდებით,
ჩამონგრეულ სასახლეებს გამისრულყოფებს,
გამიმთლიანებს რაინდული თავშეკავებით.
ძვლებს თუ მივაყრით დამშეულ მიწას, სული კი
სულით,
გამითბობს ზამთრებს,
სულს გამიღობს უფლის ნათელით და ჩარჩო
ძველი,
ამჯერადაც შეიცვლის იერს.
მოლურჯო სარტყელს გადავივლებს თვალითა
ხავერდი.

გულში მიშენიხარ, ჩემო საქართველოვ!

ძუძუდაშანთულ მე შენს სხეულს შევავედრებ წმინდა სამებას,
ამონაწრთობი მღულარ სისხლიდან, შენს გაბრწყინების
მოქანდაკე დაულალავი.
ცისარტყელების, შენი ცის ფერის, ცისფერ ზღვების დიდი ტფიალი,
მაგ მსუყე მკერდზე მზედაკრული თავთუხთა ლელვა
სურნელოვანი შენი მიწის და ტაძრების ხატის მწერალი.
ოთხივე დროის, ოთხივე კუთხის შენზე მლოცველი
შენი სიწმინდის, გოჯი მიწის ვარ მომლოცველი.
სისხლში და ხორცში მიშენიხარ შენ, საქართველოვ,
ჩაკირულია სისხლძარღვებში სიძველე შენი.
ზარი ვარ შენი მოგუგუნე, მქუხარების შენის შემყრელი,
ფრინველთ გუნდების, შენი ტბების და ირმების გადამრეკელი.
წმინდა სამებას შევავედრებ შენს ნატანჯ სხეულს,
შენს დაშანთულ მკერდს წამლად ვედები.
ოთხივე დროის, ოთხივე კუთხის შენზე მლოცველი,
შენი სიწმინდის, გოჯი მიწის ვარ მომლოცველი.

თამაზ ხალიაშვილი

ლევან ნავროზაშვილს

*მეზობელი იანვარში სახლს აფარებდა
და, ამაზეა ეს ლექსიც...*

ისეთ ამინდებ დაგვიდგა,
კარჩი ვერ ვაგდებ ციცასა,
კაც რაიმა ზის სახლზედა,
სტრაფილზე აკრავს ფიცარსა.
ლურსმანს ლურსმანზე აჭედებს,
ურტყამს რო აცლის სიქასა,
მალლიდან „ჟესტებს“ აფარებს,
სახლ თოვლ-წყლისაგან იცავსა.
ზენაით გამოქანდება
ჰოპაო, – ერთს კი იქამსა,
მალევე მასთოკავს თავის თავს,
მალლავ გაჰხედნებს იმ წამსა.
„ნეტაინ გამაადარა“,
გულზე დაიცემს მჯიღასა.
დაბლა ქალ რაიმ წიოკობს,
„არ ჩამაჰვარდე“, – იძახსა.
„მანამდე მაგის დრო იყო,
მანამ ეფარე მიწასა,
ამ ზაფხულს აფსონად ჰყამდი
შარიფასა და გიგასა.
სუ იმას გეუბნებოდი,
თავის საქმე სჯობ სხვისასა“.
მალლაით მეედინება,
ვითომ დედაკაცს სშიშავსა.
„დაბლა არ ჩამამხდინო,
სიტყვას ნუ ამბობ ფინთასა.
ისეთ ჯანზე ვარ, დიაცო,
ემ მთას მივაგლი იმ მთასა,
სიკვდილს მე თავად დავთალხავ,
თუკი სად შავზვდი პირშავსა,
ამალამაც რო აქ ვიჯდე,
ე ნიავ არას მიქამსა,
აქიდან სუყველაი ჩანს
დედამიწიდან ცის თავსა“.

გვირილას

რამ გაგათეთრა, გვირილავე,
გული კი თეთრად გიღვივის,
ხან ნამეტანი ნაზი ხარ,
ხან კი იქცევი გიჟივით.
მოგიალერსებს უეცრად
ნიავი პირის ბანაში,
ჩუმიად მყოფს უცბად გინდება
მასთან ცეკვა და თამაში.
ხან მარტოდ მდგარსა გნახულობ,
ხან გვირილების ყანაში.
მე შენ ძალიან მიყვარხარ,
გჯეროდეს, მენდე ამაში.
შენფერა – თეთრფეროვნები,
დაქალნი გარს რომ გივლიან,
ამგვარი სიამტკბილობით
დროჟამი გამოგივლიათ.
რატო ასეთი ნაზი ხარ,
კაცისთვი გულის მწყვეტავი,
რა იქნებოდი, გეყაროს
ტანზე ვარდივით ეკალი,

P. S ვიცი, რომ შენით მკურნალობს
ამქვეყნად ბევრი სნეული,
ისე მიღიხარ, რომ რჩები
მარადჟამს თავაწეული.

გოგა მეშველაშვილს

*რამდენიმე დღე ყვავებს სდარჯობდა
თოფიარალასხმული, წიწილებს მპარავენო,
და ამაზე მივწერე...*

გავიგე ყვავებს სდარჯობ,
ვარ სროლის მოლოდინშია
ერთ არ დასტოვო ცოცხალი,
გათავდეს მაგათ ჯიშია.
შენ იმედზე ვართ უბანი,
რად გვინდა შეველა სხვისია!
მიდ-მოდის კრუნ-წიწილაი,
არა აქვთ მტრისა შიშია...
ახლა ცარიელ პურსა ვხრავ,
მალე იქნება „ჩიჩია“!
შენ კი გენაცვლოს ბიძაი,
შნო არ გაქვ ყველაფრისია!

ის გზები გველნი...

თანხი უთხლიძა

ეროვნული ქორეოგრაფიის გვირგვინი

„ეს ცეკვა „ქართული“, მას სხვა ვერაფერ იცეკვებს ქართველის გარდა, რასსა არ ეყოფა“.

გრიგოლ რობაქიძე

ვინ შექმნა და პირველად ვინ დააგუგუნა მზის, სიცოცხლისა და სიკეთის შეუღარებელი ჰიმნი „ლილეო“ ვინ არის ზეგარდმო პოეტური ნიჭით მაღლცხებულ ავტორი მარად უჭკნობი ვეფხისა და მოყმის ბალადისა, პირველად ვინ მოაჯადოვა ქართველი კაცის გრძნობა და გონება სიყვარულის, რაინდობისა და კდემამოსილების უნშვენიერესი ქორეოგრაფიული პოემით – ცეკვა „ქართული“, ვისი შემოქმედებითი გენია ეჭიდებოდა ქვას, რომ შექმნა ნიკორწმინდის შეუღარებელი ჩუქურთმები, ქვის ჰარმონიის მომწესხველ ჟღერად რომ ჩაესმა დიდ გალაკტიონს, ან ხელოვნების თვალშეუღვამ სიმალღეზე ვინ აღაფრინა ყინწვისის ანგელოზი?!

ამაოდ დაშვრებოდა ყველა, ამ კითხვებზე პასუხის გაცემას ვინც შეეცდებოდა და დროის და სივრცის უსასრულობაში ამ უსახელო სახელოვან ავტორთა ძიებას შეუღვებოდა. ამაოდ, იმიტომ, რომ აქ პასუხი ერთადერთია და საძიებელიც არა არის რა: მათი ავტორი ხალხია, მისი მხატვრული ფანტაზია, მისი გენია – ჟამთასვლასავით მარადიული და სივრცესავით უკიდვანო.

თუკი რაიმე მეტყველებს ქართველი ერის გენიაზე, ერთ-ერთი პირველთაგანი ქართული ცეკვაა. იგი ხალხის ზნე-ჩვეულებების პირდაპირი ანარეკლია და მისი მაღალმხატვრული სანახაობითი თვისებები ორგანულად არის შერწყმული ეროვნულ ბუნებასთან და მის შემეცნებით ღირებულებებთან.

ქართულ ცეკვაში ნათლად არის გამოხატული ხალხის რაინდული ბუნება, მისი სილამაზე, თანდაყოლილი პლასტიკურობა, ღვთიური ცეცხლი

და მგზნებარება, მიდრეკილება პოეზიისადმი, ბრწყინვალე არტისტიზმი, ღრმა ინტელექტი და შინაგანი კეთილშობილება.

ქართველი ხალხის მიერ შექმნილმა, საუკუნეების მანძილზე შენარჩუნებულმა და დღემდე მოღწეულმა ხალხურმა ქორეოგრაფიამ უდიდესი აღმავლობა განიცადა. ქართულმა ცეკვამ თავისი უნიკალურობით, განუმეორებელი ფერადონებითა და თავისთავადობით ალტაცებაში მოიყვანა ჩვენი პლანეტის ხუთივე კონტინენტი და მსოფლიო აღიარება მოიპოვა. ქართული ხალხური ქორეოგრაფია, როგორც „ღრმაშინაარსიანი, დარბაისლოური, რაინდული და განსაცვიფრებელი“, ღირსეულად შევიდა მსოფლიო კულტურის საგანძურში, შეავსო და გაამდიდრა ეს საგანძური.

მრავალფეროვან და უმდიდრეს ქართულ საცეკვაო ფოლკლორში განსაკუთრებული ბრწყინვალეობით გამოირჩევა ეროვნული ქორეოგრაფიის მშვენიება – ცეკვა „ქართული“. იგი ქართული ხალხური შემოქმედების გვირგვინია, მისი სიამაყეა.

ცეკვა „ქართული“, როგორც მთლიანად ქართული საცეკვაო ფოლკლორი, სათავეს უძველესი, ათასწლეულებში გამოვლილი მრავალმხრივი და თავისთავადი კულტურიდან იღებს.

ქართული ხალხური ქორეოგრაფიის მკვლევარი, ცნობილი ბალერინა, პროფესორი ლილი გვარამაძე თავის ნარკვევში ქართული ხალხური ქორეოგრაფიის შესახებ წერდა: „რომანტიკული ხასიათის „სატრფიალო“ შინაარსის წყვილად ცეკვებს შორის უძველესად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ცეკვა „ქართული“. ეს ცეკვა, რომელიც მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში მისი არსისათვის შეუფერებელი სახელწოდებით იყო ცნობილი („ლეზინკა“ - „ლეკური“), ძველ დროში ცნობილი იყო სხვადასხვა სახელით. მიუხედავად თავისი ძველებური წარმოშობისა, მას არ ჰქონდა თავისი გარკვეული დასახელობა, რადგან იგი უშუალოდ ორგანულ ელემენტად შედიოდა „სახიობაში“ და მკაფიოდ გამოხატავდა მის დიალოგურ ფორმას. ცეკვა „ქართულის“ შინაარსის სათუთი ემოციურობა უნდა ჩამოყალიბებულიყო დაახლოებით მე-11-12 საუკუნეებში, როცა დამკვიდრდა რაინდობისა და „მშვენიერი ქალის“ კულტის კონცეფცია. სწორედ იმ ხანაში ქალისა და ვაჟის თანასწორუფლებიანობის იდეა მთელის ხმით გაჟღერდა „ვეფხისტყაოსანში“. ცეკვა „ქართულის“ რომანტიკული შინაარსი, მისი საცეკვაო პარტიტურის თავისებურება – გრაფიკული ნახაზი, მოძრაობათა ტექნოლოგია, შესრულების ფორმა, მისი თვითმყოფადობა და ტრადიციულობა – ადასტურებს მის ძველ წარმოშობას“.

ცეკვა „ქართულის“ ერთ-ერთი პირველი შესანიშნავი შემსრულებელი ყოფილა ქართული ხალხური ქორეოგრაფიის პატრიარქი და პელა-

ნინო რამიშვილი და თენგიზ უთხელიძე

გოგი ალექსი ალექსიძე (სონღულაშვილი). ლილი გვარამაძე თავის წიგნში „მთაწმინდელი მოცეკვავე“, წერს: ალექსიძის თანამედროვენი ამბობენ, რომ ის „ქართულს“ ბრწყინვალედ ცეკვავდა, და რომ ტოლი არ ჰყავდა მეტოქეთა შორის. ალექსიძის შესრულებით ეს ცეკვა წააგავდა ფრინველის უხმაურო ქროლვას!..

ამ ცეკვის სიყვარული ალექსიძემ თავის მოწაფეებს გადასცა. როგორც მისი მოწაფე ნინო ელისაშვილი აღნიშნავს, მის „ქართულში“ ძირითადად იყო უსაზღვრო სინარჩარე და სიღარბაისლე. ეს იყო წარმტაცი ცეკვა, რომელიც შეიცავდა გრძობებისა და ფერების მთელ გამას – სიამაყესაც, სიღიადესაც, სიღინჯესაც, საკუთარი ღირსების შეგრძნებასაც და ბრწყინვალე ზეიმსაც. ალექსიძის თითქმის ყველა მოწაფე კარგად ცეკვავს „ქართულს“. „ქართულის“ ცეკვა კი ბევრად უფრო ძნელია, ვიდრე დანარჩენი ქართული ცეკვისა“.

ლილი გვარამაძის ამავე წიგნშია შეტანილი ალექსიძის მოსწავლის, ოლლა ბიძინაშვილის საინტერესო მოგონება იმ კონცერტის შესახებ, რომელშიც ალექსიძე მონაწილეობდა: „ალექსიძე თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებამდე ასრულებდა ქართულს. ოცდაათიან წლებში ეს იყო რუსთაველის სახელობის საკონცერტო დარბაზში გამართული საღამო-კონცერტი, სადაც, ერთ-ერთ განყოფილებაში, როიალის და დოლის ხმაზე შევასრულეთ ცეკვა „ქართული“ (ვინაიდან მე მისი უახლოესი პარტნიორი ვიყავი).

ვერ ავიწერთ ჩემს აღტაცებას, როდესაც ძია ლექსომ, ნაცრისფერ ჩოხაში გამოწყობილმა, თავზე ამავე ფერის ფაფახით, შემოუარა წრეს, მომიანლოვდა და გამომიწვია, მოწიწებით დახარა თავი და ასეთივე მოწიწებით მოინადა ფაფახი. ჩემდაუნებურად, გამოველ წრეში, ნაზად აღმართე ხელები, ძია ლექსოს თავისი ფაფახი ცეკვის განმავლობაში ხელში ეჭირა. როცა დავამთავრეთ, მოწიწებით დაძიკრა თავი, მარჯვენა ხელი ფაფახით ნაზად გულთან მიიღო და ასევე დაუშვა ჩოხის კალთამდე

და არ დაუხურავს თავზე. იგრილა ტაშმა, ხალხი არ წყნარდებოდა, სთხოვდნენ გამეორებას.

ამ ხმაურში იყო დარბაზი, უცებ კულისებიდან დონიჯემეოფრილი გამოჩნდა ქართულ კაბაში და ჩიხტიკოპში გამოწყობილი ელისაბედ ჩერქეზიშვილი. თავისი ხუმრობით (როგორც იცოდა ხოლმე), ძველი თბილისური გამოთქმით მიმართა ხალხს: – ხალხნო, მოვდიოდი პროსპექტზე და მესმის ხალხის მხიარულება, მოდი, შევიდე, ვთქვი მე, თუ ქორწილია, მეც მივულოცავ მეფე-პატარძალს, დედა-შვილურად დავლოცავ მათ, ბედნიერებას ვუსურვებ. აი, მოველ და რას შევესწარ?

ჩვენი მთაწმინდელი ლექსო ამ „ბარიშნასთან“ ცეკვავს (მოკაკეული მარჯვენა ხელის სალოკითითი ტურჩებზე მიიღო). ადამიანო! შენი ტოლი ვერა ნახე?

ჩერქეზიშვილის სიტყვებმა ჩვენ სუყველა დაგვაბა ერთ ადგილას, აქვე კვლავ იგრილა ტაშმა.

მაყურებელი თხოულობდა ამ ორი ადამიანის ცეკვას. უცბათ ლუღუკის ჰანგებმა დაუკრეს „ძველი ქართული“ და ძია ლექსომ განმეორებით იცეკვა ელისაბედ ჩერქეზიშვილთან.

არაჩვეულებრივი ცეკვა ამ ორი ხანდაზმული ადამიანისა შესრულდა ისე ნაზად, დარბაისლური სიფაქიზით, რომ ადამიანი ვერ განასხვავებდა ახალგაზრდებისაგან.

ცეკვა დაამთავრეს უფრო უკეთესად, უფრო ლამაზად. დაჰკრეს ტაში, „ბის“ და „ბის“... ეს ძახილი დიდხანს ისმოდა. ელისაბედი ძია ლექსოს შუბლზე ეამბორა. ძია ლექსო გადაეხვია და აკოცა. მე ვიდექი კულისებში და ფიქრებში ვიყავი წასული... რანაირად უყვარს ჩვენს ხალხს თავისი ხელოვნება, თავისი ცეკვა“.

მწერალი, ხელოვნებათმცოდნე და საზოგადო მოღვაწე ილია ზურაბიშვილი ნაშრომში „ხალხის შემოქმედი გენია“ მეტად საინტერესოდ გადმოგვცემს ცეკვა „ლეკური“ („ქართულის“) ერთ-ერთი ხალხური ვარიანტის შესრულების დაწვრილებით ანალიზს.

ქართული „ლეკური“, ი. ზურაბიშვილის აზრით, „განსაზღვრული იდეაა, რომლის განსახორ-

ლატავრა ფოჩიანი და ფრიდონ სულაბერიძე

ციელებლად სათანადო ტექნიკა გამოყენებული. რამდენადაც ლექთა ლექურში ფეხის ტექნიკა თვითმიზანია, იმდენად ქართულ ლექურში – იგი სარჩულია, დამხმარე საშუალებაა თვითმიზნის განსახორციელებლად“...

„აქ ლექური გააზრებულია. საგულისხმოა, რომ მამაკაცის სურვილის მოკამათედ მამაკაცი კი არ გამოიყვანა, არამედ ქალი. ამით მან მთლად გადააბრუნა ამ საცეკვაოს მნიშვნელობა. მან შეუქმნა შინაარსი ლამაზ, მოხდენილ სულთასწრაფვას.

ჰოდა... რა არის ქართული ლექურის დედაარსი? – ტრფიალება! ორი სქესის ლაშუნი ურთიერთისადმი და ბრძოლა ამ ნიადაგზე. ეს არის ქვაკუთხედი ქართული ლექურისა. სხვაგან, სადაც გინდათ, ამ სახის ლექური არ არსებობს და სწორედ ეს არის მისი თავისთავადობის ნიშანდობლივი საბუთი.

ლექური მთლიანი პოემაა ტრფიალებისა. მას აქვს სათანადო დასაწყისი – „შორით ბნედა, შორით ალვა“. მას აქვს განვითარება – „კაცსა მიხვდეს საწადელი, რას ეძებდეს, უნდა პოვნა“. მას აქვს დასასრული – „სიყვარული აგვამალღებს“. განსოვდეთ: ლექური ისე იწყება, ისე ვითარდება და ისე

მთავრდება, რომ ვაჟი ქალს არც ერთხელ არ ეხება. მხოლოდ დამთავრების სურათი გვიჩვენებს, რომ მათი ბედი გადაწყვეტილია, ისინი შეერთდნენ... არც ერთ ევროპულ საცეკვაოში – მაზურკა გინდათ, პოლონეზი, ვალსი, ჩარდაში თუ კრაკოვიაკი და სხვა – ეს კლემამოსილება და ამავე დროს აღვირამოდებული გახელებული ვნება არ არის ერთად შეთავსებული. ყველა ეს საცეკვაო იმით იწყება, რომ ქალ-ვაჟნი უკვე ხელიხელჩაკიდებულნი გამოდიან სათამაშოდ. მაშასადამე, წადილთა საწყაულში წადილთა დაოკების რამდენიმე წვეთი უკვე ჩაწვეთებულია და ეს იმიტომ არის, რომ საცეკვაოები – საცეკვაოებია, ქართული ლექური კი პოემაა ტრფიალებისა“.

ცნობილია, რომ ცეკვა „ქართული“, რომლის ახლანდელი სახელწოდება დაახლოებით მე-20 საუკუნის 40-იან წლებში დამკვიდრდა, მანამდე „ლექურად“ იწოდებოდა.

ცეკვა „ქართულის“ სახელწოდების ერთ-ერთი ფუძემდებელია ღვაწლმოსილი ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი გიორგი ახლელიანი, რომლის წინადადებით და ქართული ხალხური ქორეოგრაფიული ხელოვნების მოღვაწეთა აქტიური მონაწილეობით, სავსებით სამართლიანად, ჩვენს საამაყო ცეკვას „ლექურის“ ნაცვლად „ქართული“ ეწოდა.

ცეკვა „ლექურის“ წარმოშობის შესახებ მრავალი სხვადასხვა აზრი არსებობს, მაგრამ არცერთი მათგანი არ არის სათანადოდ დასაბუთებული და საბოლოოდ დადგენილი. ამ თემას საინტერესო გამოკვლევები მიუძღვნეს ქართული კულტურის ცნობილმა მოღვაწეებმა: ალექსი ალექსიძემ, და-

ვიტ ჯავრიშვილმა, გრიგოლ კოკელაძემ, დიმიტრი ჯანელიძემ, ავთანდილ თათარაძემ, ალექსანდრე ჩხეიძემ და სხვებმა.

ჩვენი სასიქადულო მწერალი გრიგოლ რობაქიძე რომანში „გველის პერანგი“ ასე ახასიათებს ცეკვა „ქართულს“: „**მოშორებით უკრავს საზანდარი – ცეკვავენ „ლექურს“.** ეს სახელი შეუსაბამოა: ლექს აქ რა უნდა?! ეს ცეკვა „ქართულია“, მას სხვა ვერ იცეკვებს, ვერაფერია: რასსა არ ეყოფა“...

„ლექურსა“ და ცეკვა „ქართულს“ რომ საერთო არაფერი აქვთ, ამას ადასტურებს ჩვენი სახელოვანი მოცეკვავისა და ყველა დროის ერთ-ერთი ბრწყინვალე „მოქართულის“, ვახტანგ გუნაშვილის ეს მოგონება: „კასპის რაიონის სოფელი ქვემო ჭალა ჩემი დედულეთია. ულამაზესი, უჭკვიანესი და განათლებული თავადი (კნიაზი) გივი ამილახვარი, ყველა სიკეთესთან ერთად, ცეკვავდა. იმდენად უყვარდა ცეკვა, რომ თავის პირად დაცვაში მყოფ ლექებსა და ოსებს ცეკვაც ევალეობდათ და სცოდნით კიდევ. როდესაც თავადი ლხინში დაცვას ეტყოდა: – იცეკვეთ ლექური, ოღონდ ქართულადო, ისინიც გადმოხტებოდნენ და ცეკვავდნენ. მხოლოდ მათ მიერ შესრულებული „ლექური“ ჯიგიტთა ჯირითს უფრო ჰგავდა, ვიდრე დარბაისლურ ცეკვა „ქართულს“.

ერთხელაც, ქეიფის ეშში შესულ თავადს უბრძანებია: დამიკარით და გიჩვენებთ, როგორ უნდა იცეკვოთ „ქართულიო“. გამოსულა ჩამოსხმული ტანის, არაჩვეულებრივი ქართული სამოსელით შემკული ამილახვარი, გაუშლია ხელები და ისე დარბაისლურად დაუვლია, რომ მის ყურებას არაფერი სჯობდა.

ამილახვრის სილამაზეს თავადის ქალებიც კი დაუტყვევებია. დაუვლია ცეკვით ერთი წრე და თავაზიანი თავის დაკვრით გამოუწვევია ანგელოზივით ცქრიალა 15 წლის გოგონა. იმასაც გაუშლია ნაზად ხელები და წასულან ორივენი ნარნარით... ისეთი კარგი წყვილი ყოფილა, ავ თვალს არ ენახებოდა...

აი, ის 15 წლის გოგონა დედაჩემი იყო“. მიუხედავად იმისა, რომ ცეკვა „ქართულში“ ტე-

ალა ღვალი და ვახტანგ გუნაშვილი

ქნიკური ილეთები მინიმალურია, ხოლო ნახაზი სადა და ლაკონური, იგი ურთულესია ქართულ ცეკვათა შორის.

ცეკვა „ქართულის“ შესრულების განსაკუთრებული ბრწყინვალეობით გამოირჩეოდნენ: ილიკო სუხიშვილი, ნინო რამიშვილი, ირაკლი (ჯანო) ბაგრატიონი, ლილი გვარამაძე, გიორგი (ბუხუტი) დარახველიძე, ნონა გუნია, ფრიდონ სულაბერიძე, ლატავრა ფოჩიანი, იამზე დოლაბერიძე, ვახტანგ გუნაშვილი, ალა დვალის, ნიკოლოზ ღვაბერიძე, ლეილა თათეიშვილი და სხვანი.

ქართული ცეკვების და მათ შორის „ქართულის“ შესანიშნავი შემსრულებლები ყოფილან ჩვენი სახელოვანი მამულიშვილები: ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ალექსანდრე ყაზბეგი, მიხეილ სულხანიშვილი, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი (თამარ პაპავასთან ერთად).

ცეკვა „ქართული“ სრულყოფილი, მდიდარი და პოეტური აღმადრენით სავე შეუდარებელი ქმნილებაა და დაუშვებელია მისი სართო ხასიათისა და გარეგნული ფორმის შეცვლა, მასში უცხო ელემენტების შეტანა. ცეკვა „ქართული“ ეროვნული ქორეოგრაფიისათვის იგივეა, რაც ჩვენი სასიძლერო კულტურისათვის „ჩაკრულო“ და „მრავალჟამიერი“.

ქართული ცეკვის დედოფალი ნინო რამიშვილი: „არის ცეკვა, რომლის ახლებურად გააზრება კი არა, ხელის ხლება არ შეიძლება. „ქართულში“ ისევეა გამობრწყინებული ჩვენი ხალხის გენია, როგორც შეუდარებელ „ვეფხვსა და მოყმეში“ – ვერც დააკლებ რასმე, ვერც მიუმატებ“.

აი, რას ნიშნავს ცეკვა „ქართული“ ლეგენდარული მოცეკვავის ფრიდონ სულაბერიძისათვის: ცეკვა „ქართულის“ მსგავსი არაფერი შეუქმნია ქართველ ხალხს. აი, სად ჩანს ჩვენი ერის ნიჭიერება და სიბრძნე. ცეკვა „ქართულმა“ ხომ გვირგვინი დაადგა და მწვერვალზე აიყვანა ჩვენი ქორეოგრაფია.

მე, რომელიც წლების მანძილზე ვასრულებდი ამ ცეკვას, მაინც ვერ ამოვწურე მისი სიდიადე, მაინც გულნატკენი წავედი დიდი სცენიდან. სურვილი – ბოლომდე გამოიმეტერწა ქართული ცეკვის ძეგლი, ვერ ავისრულე. მე ქედს ვიხრი ამ სიდიადის წინაშე“.

ქართული საცეკვაო ხელოვნებისადმი მიძღვნილ ხოტბა-დიდების ზღვა მატეიანეში თვალმარგალიტივით ბრწყინავს გრიგოლ რობაქიძის ესეე „ქართული გენია როკვით განფენილი“, რომელიც მან უძღვნა ქართული ცეკვის აკადემიური ანსამბლის გამოსვლებს შევიცარიამი 1962 წელს.

ნაწყვეტი ამ წერილიდან: „ქართული ბალეტი ნინო რამიშვილისა და ილიკო სუხიშვილის ხელმძღვანელობით, რომელმაც მსოფლიოში ეგზომ დიდი სახელი მოიხვეჭა, ჟენევისაეც ესტუმრა. ოთხ წარმოდგენას დავესწარი, დიდი შთაბეჭდილება

მოახდინა ჩემზე, დიდი, განა მარტო ჩემზე?

ელენე ჩერქეზიშვილი (ელი ჩეროვა) – უცხოეთში მოღვაწე პირველი ქართველი მოცეკვავე ქალი:

„ქართული“ რომ იცეკვო, საქართველოს ჰაერით უნდა ისუნთქო, ბავშვობიდან ისმინო მისი ჰანგი და სხვა კახური ღვინო. აი, მაშინ იქნება ნამდვილი „ქართული“ – გასაოცარი და განუმეორებელი“.

ელეონორა გვრიტიშვილი – ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი:

„ცეკვა „ქართული“ – ეს სულის შემძვრელი, ცამდე ამაღლებული, ღმერთთან მისული, ნარნარი როკვა და უხმო სიმფონიაა ქართული სულისა, ქალისადმი ყოვლად წმინდა, კდემით შემკული თაყვანისცემაა მამაკაცისა... სხვისი არ ვიცი, მაგრამ როცა ამ ცეკვას ვუყურებ, სუნთქვა მეკვრის, გული ყელში მეტჯინება, სინარულისა და ბედნიერების ცრემლი მდის. ბედნიერებისა იმიტომ, რომ ჩვენი ერის შვილი ვარ, სინარულისა იმიტომ, რომ მას ხელეწიფება ასეთი სასწაულის შექმნა“.

ბელა ახმადულინა – პოეტი:

„ფრენა არასოდეს მყვარებია. გაგიკვირდებათ, მაგრამ თვითმფრინავიდან დედამიწაზეც არ გადმომიხედავს. მხოლოდ ერთხელ, ერთადერთხელ მომინდა გაფრენა, ისე ძალიან, როგორც ბელუინს – უდაბნოში წყალი. ეს იყო მაშინ, როცა პირველად ვნახე ცეკვა „ქართული“.

ელგუჯა ბერძენიშვილი – მხატვარი, მწერალი:

„როცა შესცქერი ცეკვა „ქართულს“, უნებლიეთ წყდები შენს ღროს, იშლება სამანი აწმყოსა და წარსულს შორის და მარადისობაში ინაცვლებ, სადაც ერთიანი გამხდარა უხსოვარეთი და დღევანდელიობა.

შენ შენს წინაპრებს უერთდები და შინაგან უკვდავ ფერხულში ებმები, თვისტომთან „ხელის-ელგადახვეული“.

აი, ასეთი მაგიური ძალა აქვს ცეკვა „ქართულს“ – მშვენებას ქართული ხალხური ქორეოგრაფიისა, რომელიც შექმნილია უძველეს ხანაში. იგი დღესაც ზედმიწევნით ერწყმის თანამედროვე ყოფას. ამ მხრივ ცეკვა „ქართული“ მსოფლიო ფოლკლორული შედეგია.

მადლობა უფალს, რომ მაზიარა ამ ღვთაებრივი ცეკვის მადლს, მომცა ძალა და უფლება წლების მანძილზე, მსოფლიოს საუკეთესო სცენებზე შემსრულებინა ხალხური ქორეოგრაფიის ეს საოცრება ლეგენდარულ ნინო რამიშვილთან ერთად, ვყოფილიყავი ბრწყინვალე მოცეკვავეების – მარინა მხეიძის, იამზე დოლაბერიძის, ლატავრა ფოჩიანის პარტნიორი ცეკვა „ქართულში“.

ვისაც „ქართული“ უცეკვია, არა მგონია, რომელიმე მათგანს ძალუძდეს, გადმოსცეს ის უხილავი და საოცარი განცდა, რომელიც ქართველი ერის ისტორიის ამ დიდებულ საუნჯესთან შეხებისას ეუფლება ადამიანს. ეს თითქმის შეუძლებელია...

საუკუნის მეცნიერი ადამიანი

ქართული გეოგრაფია-გეოლოგიური სკოლის ერთ-ერთ ბრწყინვალე წარმომადგენელს, ამ დიდი და საინტერესო მეცნიერების ნამდვილ პატრიარქს, ყველა თანამედროვე გეოგრაფის ერთადერთსა და შეუცვლელ მასწავლებელს, პროფესორ შოთა ცხოვრებაში დაბადებიდან 100 წელი შუეს-რულდა. და რა დიდად გასახარია, რომ იუბილარი დღესაც ძველებურად მხნედაა.

ამ მეტად ძვირფასი ადამიანის ცხოვრება-მოღვაწეობა ჯერ კიდევ სათანადოდ არაა შესწავლილ-შეფასებული. ერთი რამ კი ცხადზე ცხადია, მომავალი თავისას იტყვის...

ჟურნალ „ანეულის“ შემწეობით, საქართველოს მწერალთა კავშირის სახელით, ვულოცავთ ძვირფას ბატონ შოთას ამ ღირსახსოვარ თარიღს.

თემურ ჩალაბაშვილი

ზურაბ ლაოშვილი, შოთა ცხოვრებაშილი,
თემურ ჩალაბაშვილი

* * *

მიუყვებით წუთისოფლის კიბეს და „ბალღივით“ ცხოვრებასთან ანცობთ... განა ასაკს დაგიჯერებთ ვინმე, საუკუნეს გასწრებულს, კაცს.

ო, გინახავთ ტკბილიცა და მწარედ, თქვენს აკვანსაც დამღეროდა დედა, კაცად დარჩით შინაცა და გარეთ და აუგი ვერვინ გაგიბედათ.

მიხარია, რომ არსებობთ ქვეყნად, სიამაყით გული ხარობს, შფოთავს, დაგნათოდეთ ქართლის მზე და მთვარე, უკვდავებს ერქვას მარად შოთა...

შოთა ცხოვრებაშილის

გვეამაყებით წლების სიმრავლით, უკან მოგყვებათ ღირსების განცდა, არ შეხვედრიხართ ჭარმაგ წლებს ვალით, თუმც ხელი მოგწვდათ მოშურნე კაცთა.

შემოგრჩენიათ მხნე ნაბიჯები, სადაც იდექით, ისევ იქ დგახართ, ვით პედაგოგი, კვლავაც ირჯებით – თქვენ გეოგრაფთა პატრიარქი ხართ.

ზურაბ ლაოშვილი,

შოთა ცხოვრებაშილის ყოფილი სტუდენტი და კოლეგა, სამხედრო მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

პროფესორი შოთა ცხოვრებაშილი არის 100-ზე მეტი სამეცნიერო, სასწავლო და სამეცნიერო-პოპულარული ნაშრომის ავტორი. აღსანიშნავია შოთა ცხოვრებაშილის პედაგოგიური მოღვაწეობა. იგი თითქმის 70 წელი კითხულობდა ლექციებს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიისა და ზუსტ და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის სტუდენტებისთვის.

1983 წელს პროფესორ შოთა ცხოვრებაშილს მიენიჭა საქართველოს უმაღლესი სკოლის დამსახურებული მუშაკის წოდება, ხოლო 2015 წელს თსუ ეპერიტუს-პროფესორი შოთა ცხოვრებაშილი ღირსების ორდენით დაჯილდოვდა.

ღღვესნდელი გაცხადებდა

ბიოხიბი ბაქანიძე

გზადაგზა

ფრაგმენტი წიგნიდან

19 აგვისტოა დღეს – ფერისცვალება (ძველი სტილით).

წუხელ სიზმრებმა დამტანჯა. რამდენჯერმე გამოვიღვიძე, კომმარული რაღაცები მესიზმრა. ახლა არაფერი მახსოვს, საერთოდაც შავი სიზმრებით ვარ გაწამებული. რაღაც კარგად ვერაა ჩემი საქმე. დიდება, უფალო, ყველა ჩემო სალოცავო. ცუდად ნუ ამიხდენთ ამ სიზმრებს...

ჩემს სოფელში სომეხი ბიჭი ჩამოასვენეს, სამხედროში დაღუპული, მთელი სოფელი თანაუგრძობდა, ბევრი ტიროდა. დღეღამა იყო გასვენებაზე. ნახევარი სოფელი გაილუმბა და გაცივდა... იყო ერთი ჯავრიანობა და ცოდვის ტირილი. აი, ესაა ინტერნაციონალიზმი... ყველა გულთან მიგვყავს, ყველას ვუთმობთ ადგილს, ვეზმარებით, ხელს ვუმართავთ... მერე კი პირში ამოგვადენენ ხოლმე ყველაფერს. სიკეთეს სიბუღვილით გვიხდიან... სომხობა შევიფარეთ. თურქთაგან დევნილი, გაუბედურებულნი, ფუძემოშლილ-ამომწყდარნი, დავასახლეთ ჩვენს მესხეთ-ჯავახეთში – მოდგნენ რამდენიმე წლის შემდეგ, წელი მოიმაგრეს და ავტონომია მოითხოვეს. მტრებად გვექცნენ...

რუსეთ-თურქეთის ომის დროსაც (გრიბოედოვი რომ იყო ელჩად) ათასობით ოჯახი ჩამოასახლა პასკევიჩმა... ახლა მაგათია ახალციხე, ახალქალაქი... ჩამოდიან ერევნელი ლიტერატორები, მართავენ შემოქმედებით სადამოებს, ხალხს ათვითცნობიერებენ. ცენტრისკენულ ორიენტაციას (ერევნის, როგორც დედაქალაქის ცენტრალურობას) აღვიგებენ. ს. კაპუტიკიანმა, თურმე, ტუბუ ამოულო ხალხს: მაგრად იდექით, თუკი გაგიჭირდათ, ჩამოვალ და ამ ტუბუს გაწოვებთო...

აზერბაიჯანელებსაც ბლომად ჰყავთ ამგვარი

კაპუტიკიანები – საინგილოზე რომ არაფერი ვთქვათ, ჩვენს გათათრებულ რაიონებშიაც...

არა, არაფერში ცნება დამპყრობელი – დიდი მოსკოვი. ორი საუკუნეა ახორციელებს თავის პოლიტიკას, აკეთებს ბნელ საქმეს, „გათიშე და იბატონეს“ ბევრჯერ გამართლებულ მცნებას განუხრელად მიჰყვება. კიდევ რომ მოვიცილოთ ეს მაფლაჯუნა, ამიერკავკასიის ერებს ბევრი რამის გარკვევა – დაზუსტება დაგვჭირდება ერთმანეთში. შეიძლება სისხლიც დასჭირდეს ყოველივე ამას... თ. პატარაიამ თქვა: ჩვენი წინაპრების თვალთახედვა ზოგჯერ ერთი დღისა და ერთი წლის წინ არ მიდიოდა. ხალხის მომავლისაკენ მაცქერალი თვალი დავსილი ჰქონდათო... ვაგლახ, რომ შეიძლება მართალიც იყოს ეს – მართლაც დავსილი გვექონდა სამომავლო თვალები...

22. 8. 79 – დიდი ხანია, ასეთი ბნელი ხალხი არ მინახავს, დოდოსთან იყო მისი დეიდაშვილი, „გებეის“ მასწავლებელი, ოთარ მაზიაშვილი. ლამის სამოცს მიღწეული კაცი. ლაპარაკში შეეყვით ერთმანეთს. ვინ არის თქვენი აკაკი შანიძე, ვინ არიან თქვენი ლიტერატორებიო. ჩვენ ვქმნით სახალხო დოვლათს. ჩვენა ვართ და ჩვენი ნაბადიო. ვუთხარი კაცს, რომელმაც არ იცის ჰომეროსი, რუსთაველი, ტოლსტოი, ინტელიგენტი არ ეთქმის-მეთქი. ფეხებზე დაიკიდა ეს ყველაფერი – უმაგათოდაც კარგად ვართო. არადა, არავინ იცის არც აინშტაინი, არც ჰაინზენბერგი, არც ნილს ბორი... ნამდვილი დიდი მეცნიერი აუცილებლად კულტურული უნდა იყოს, კულტურა კი სწორედ ეს სახელებია-მეთქი...

არ უნდა შევეყოლოდი, მაგრამ გული დამიძიმდა, რადგანაც მარტო კი არ იყო, ერთი მილიონი კაცის სათქმელს მაინც ამბობდა... ყოველ შემთხვევაში, ეს – ზოგადი პოზიციაა, ობივატელის პოზიცია. ვაი, ჩვენს დღეს. ეს არის ჩვენი ტექნიკური ინტელიგენცია. რაღა ტექნიკური ინტელიგენცია და რაღა მუშათა კლასი, ერთი დონეა... შემზარა ამ ბნელეთმა, ამ უწიგნურობამ. თანაც – უხარია კაცს თავისი უვიცობა – ესაა მთელი უბედურება. ამაცობს, რომ ჰომეროსი, რუსთაველი, ილია არ გაუვინია.

28. 08. 79 ...ლადო გუდიაშვილის მემუარებს ვკითხულობ. პარიზში იყო, მუშაობდა, ნატავდა, სახელი დაიგდო. დიდი მომავალი ჰქონდა. ცხრაას ოცდაათში წამოვიდა „გაბუნდირებულ“ სამშობლოში. იქ უთხრეს კიდევ – ნუ მიდიხარ, თავს ნუ იღუპავო. არა, მაინც ჩამოვიდა და დაემართა კიდევ, რაც დაემართებოდა: ფორმალისტობა უკიჟინეს, შემოქმედებით ბრიგადებში ატარეს, სოციალისტურ მშენებლობებზე, ქარხნებში. დაჩაგრეს მატერი-ალურადაც და მორალურადაც. იმდენი უქნეს, რამდენიმე ტილო ლუმელში შეუძახა, დაწვა... /

დავით კაკაბაძეც ამ დღეში იყო, დავილუპეთო, ამბობდა/. ძლივს გადაურჩა ოცდაათიანი წლების წითელ ტერორს, მაგრამ სულიერად მოკვდა კაცი. იმ ერთხელ მიღწეულ დონეს თანდათან ჩამორჩა, ჩვეულებრივი მხატვარი გახდა. მხატვრობის ანბანის სწავლა დაუწყეს...

დარჩენილიყო პარიზში, დიდი მხატვარი იქნებოდა, სახელს გაუთქვამდა სამშობლოს. ხომ სულ რამდენიმე წელი იყვნენ პარიზში, მაგრამ, ვისაც კი იქაური კულტურის მაღლი მოეცნო, ყველა ამალდა – კაკაბაძე, ახვლედიანი, ქიქოძე, თვითონ ლადო გუდიაშვილი... სჭირდებოდა საქართველოს ასეთი დიდი ხალხი, დღეს კი ბევრად უფრო მეტად სჭირდება. მძიმე სიტყვას იტყობენ, ეჭირ-ისუფლებოდნენ სამშობლოს...

3. 9. 79 – მეორე დღეა გაგრაში ვართ მე და დოდო, მწერალთა დასასვენებელ სახლში, ზედ ზღვის პირას. თენგო პატარაია და გივი შაჰნაზარია ჩვენთაგან – ვართ ჩვენს ჭკუაზე, ვსუნთქავთ ამ დალოცვილ ჰაერს, ვბანაობთ... ათასი მილეთის ხალხი ირევა... გაგრაში რამდენიმე ენაზე ლაპარაკობს მკვიდრი ხალხი – რუსულად, ქართულად, სომხურად, აფხაზურად, მეგრულად. საზღვარგარეთელებიც, ალბათ, საკმაოა. ქართულის დომინანტი არ იგრძნობა – მაღაზიაში ქართული წიგნი წამლადია. სულ რუსული, რუსული... არადა, „საქართველო არის ესე“...

9. 09. 79 – რვა დღეა, რაც გაგრაში ვართ. ერთხელ გავვლით ბიჭვინთაში. ისე კი სულ აქა ვართ. აქა-იქ ისმის ქართული ლაპარაკი... ბიჭვინთაში კი – მით უმეტეს. რუსული სტილიც – ყველგან და ყველაფერში. რესტორანში ადგილების გამონახვასაც ჩალიჩი სჭირდება. ისე ტლანქად მოგახლიან – მაგიდა შეკვეთილიაო...

დელინაცვალა ჩვენი სახელმწიფო საკუთარი ხალხისა. უცხოელები, თუნდაც აღმოსავლეთეგრ-მანელნი, თავისუფლად, ლაღად დადიან საგანგებოდ მათთვის გამოყოფილ დაწესებულებებში... ხორხოცობენ, ნებისად ირჯებიან, ყველაფერზე ეტყობათ, რომ სსრკ-ის მოქალაქენი არ არიან. „საბჭოთა ადამიანს“ (ესეც ცნებაა – მოუკვდა პატრონი) იმ „საუცხოო“ ადგილებში ფეხი არ შეედგმება, რაკი ვალუტას ვერ დააყაჭინებ... გამათხოვრდა ქვეყანა, ხელგამოწვილია, ჯიბეში ვიძვრება. სხვათათვის თავაზიანობა არ აკლია...

აქ, ამ ციციქნა ოთახში, რაკი ზღვისკენ აქვს აივანი და ჩვენც შემწყნარებლური ბუნების ხალხი ვართ, სულ მუდამ ოთხი-ხუთი ვინმე იყრის თავს. როცა ჩვენ, მე და დოდო, თითოჯერ თუ ვყოფილვართ სხვის ნომერში, კარგი, მესმის მეგობრობა, „კოლექტივი“, მაგრამ პირადი ცხოვრებაც ხომ გვაქვს ადამიანებს, მით უმეტეს

– დასასვენებლად ვართ ჩამოსულნი, მარტო აქ კი არა, თბილისშიც ასეა – ფეხებზე გვკიდია სხვისი დრო, სხვისი „ავტონომია“, იქნებ შენს გემოზე გინდა ოჯახში, ცოლ-შვილში ყოფნა, არა, ჯიქურ მოგადგება რომელიმე გაღმეილი ძმაკაცი და, რაკი ქართველი ხარ, მიიღო უნდა, სუფრა გაუშალო, უთამალო, ღვინო დალიო და დააღვინო. სხვაგან არ არის ასე, ფრანგი იშვიათად შეგიშვებს თურმე ოჯახში, ინგლისელიც ასევე, თუნდაც რუსი... ჩვენ კი ძალღი-მამაძალღისთვის ღია გვაქვს კარები, ერთი-ორი ჰო, პირიქით – გაგინარდება მისი სტუმრობა. მაგრამ ის ერთი-ორი ნაღდი შენი კაცია, წლების განმავლობაში შენატკბობი და შეთვისებული. იგი ყოველ წამს არ გესტუმრება...

7. 10. 79 – დღეს ე. წ. კონსტიტუციის დღეა. ღამეა ახლა, ალბათ, პირველი საათია ღამისა. მაგრამ გათენდება დილა და, რა გზაა, სად წახვალ – კონსტიტუციის დღეა. გადავავლე თვალი გაზეთებს – ემზადებიან ყოველმხრივ, არიან ერთ ამბებში. ხვალ დროშებსაც გამოჰკიდებენ და იბულებული ვიქნები, ჩვეულებრივ ჩავიკეტო სახლში, სანამ წითელი ფერი დროშები! არ „ჩაცხრება“... კონსტიტუციის დღეა...

ახლა ვისხედით ერთად: მე, ვლადიმერ სიხარულიძე, სოსო პაიჭაძე, მერაბ თავაძე. ვიქაქანეთ რაღაც-რაღაცები. ღმერთმა შესანიშნავად შექმნა ეს სამყარო: ჭიანჭველას თავისი თვალსაწიერი აქვს, მგელს ან დათვს – თავისი. რაც არ არის საჭირო მათთვის, არც უნდა და არც იცის... ჩვენ კი გავიძახით: სამყარო შეუცნობადია, მაგრამ თანდათანობით შეცნობადი... არა, ბატონო, ჩვენც მოსაზღვრული გვაქვს თვალსაწიერი. კი, ფეხი დავდგით მთვარეზე, მივდივართ „კოსმოსში“, მაგრამ ეს ხომ შემეცნების თვალსაზრისით (როცა მთელს სამყაროსთან გვაქვს საქმე). ნულია მანც, არაფერია... მზის სისტემა, გალაქტიკა, მეტაგალაქტიკა, კიდევ ათასი სხვა და სხვა – და ამ ფონზე რას მივღ-მოვედებით, რა ოპტიმიზმი აგვიტყდა... ჩვენც საჩვენო თვალთახედვა მოგვცა ღმერთმა, ამის იქით ვერ წავალთ, ესაა და ესაა. გონებას ეტირა ყოფა, გონება ვერაა მშველელი, ინტუიცია, შინაგანი შეგრძნება გამოდის წინა პლანზე... მაქვს ტანი და ჩემმა ტანმა იცის ყველაფერი... ეშინია ჩემს ტანს – „დიდი კოსმოსური კატაკლიზმები „ესიზმრება“ ჩემს ტანს... მთვრალი ვარ ახლა, მაგრამ ვიცი: შიში, შიში ზის ტანში, კონკრეტული შიში კი არა (ვიღაცისა და რაღაცისა) აბსტრაქტული, სამყაროული, ფატალური შიში...

1. 11. 79 – დაიწყო ნოემბერი, გიორგობისთვე... ჩემი თვე... ახლა ღამის ორი საათია, ახლახან ამოვედი, რუსთაველზე ვიდექი მთავრობის სახლის წინ, მთვრალი... საშვიდნოემბრო პარადისთვის

ემზადებან ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის ჯარები, ვიდექი და მთელი საათი ვუყურებდი... რიგრიგად ჩამოიარეს სხვადასხვა სახეობის ჯარებმა, ჯარისკაცებმა... ვაკვირდებოდი, სათითაოდ სახეებს და მეცოდებოდა ყველა...

ერთად ხომ მრისხანე ძალაა, სსრკ არმია, მაგრამ ეს საწყლებიც სავარჯიშოდ არიან მორეკილები, მანქანა ყველა ერთად, მაგრამ ამ მანქანაში მაინც ჩანს ადამიანი, პიროვნება... თავადაც არ იციან ამ უბედურებმა, მოდიან, მოაბიჯებენ და ერთ მრისხანე მთლიანობას ქმნიან...

ვუყურებდი, ვუყურებდი და, უცებ, პაროდიად მეჩვენა ყოველივე-მერსედესებით ჩამორონინებული სამხედრო უფროსობა, რადიოში აგრიალეული მარშები, ქუჩის პირას კანტიკუნტად შემდგარი „სამოქალაქო“ პირნი – კაცები, ქალები, ბავშვები... ჭეშმარიტად პაროდია იყო. საერთოდაც. ეგენი ზეიმობენ, ბრახაბრუნობდნენ. ხალხი კი დაღვრემილი მოდის ქუჩებში, ყველას თავისი საფიქრალი აქვს, არავის არაფერი სცნია საზეიმო... ეს გამუდმებული ზეიმი... არ გვაცლიან გამოფხიზლებას, ჩაფიქრებას. აგერ ახლა საქართველოს კომკავშირი ლენინის ორდენით დააჯილდოვეს, ამაზედაც დიდი ზეიმი მოაწყო კომკავშირმა. გულისამრევი ჩანს ეს ყოველივე... ყველამ იცის, მაგრამ რა გზაა...

3. 11. 79 – მეოცე საუკუნე მთავრდება, ოცი წელიდა დარჩა, ჩვენი ქვეყანაც რა ხანია, ერთი მთლიანი ორგანიზმია, მაგრამ მაინც ვერ მოვიშალეთ გურულობა, მეგრელობა, აღმოსავლელიობა, დასავლელიობა... კუთხური პროვინციული ტენდენციები... კრიჭაში ვუდგავართ ერთმანეთს. მაგრამ თბილისში მაინც ყველაზე მეტია ერთიანი ქართველის ცნება, რადგან აქ ერთობლივ უნდა დაგუპირისპირდეთ ათიათასობით სომეხს, ქურთს, რუსს...

ამაშიცაა თბილისის დიდი მადლი – საქართველოს დიდებული მაკავშირებლისა. ყოველი კუთხიდან შეიწოვა თბილისმა ხალხი და ამ ახალმა მოსახლეობამ აზიას წაართვა თბილისი, ევროპისაკენ მოაქცია...

„თბილისობა“ მოაწყვეს ამ რამდენიმე დღის წინათ – „საქართველოს ყოველ კუთხით მოეყარა თავი ერსა“... ჩამოიტანეს თავიანთი ნაშრომონაგარი, დაესია საწყალი დამშეული ხალხი ჩამოსულ საბარგო მანქანებს, მიაწყდნენ ზორცეულს, ხილს, ბოსტნეულს... ხელოვნური ზეიმი იყო, შეკოწიწებული, როგორც ყოველი ზეიმი ჩვენთან.

მილიციის ჯაჭვით იყო დაქსელილი ყოველი „შუკა და ბანი“, მაგრამ მაინც იყო რალაც რეზონი...

...შემოვიდა შემოდგომა, გიორგობის თვეო... გამახსენდა, რალაც სიმღერა, სტუდენტობისას მღეროდნენ სუფრაზე...

საერთოდ, დღეს სულ წარსულისაკენ ვიყავი მიქცეული. ცოტათი გული მაწუხებდა, ნაშუადღევამდე ვიწევი გულაღმა და ვფიქრობდი...

ბავშვობა გამახსენდა, სოფელი – განთიადისას რომ რაიმე (სიზმარი თუ პატარა საჭიროება) გამაღვიძებდა და თვალგახელილი ვიწევი, ძაღლების ყეფა რომ ისმოდა და მამლების საგანთიადო ყვირილი... რალაც ნაღვლიანი იყო ამ ყივილში, რალაც სამში... აქეთ ერთი დაიყვილებდა, სადღაც-სადღაც სხვები ახმიანდებოდნენ და ყველას თავისი გამორჩეული ხმა ჰქონდა. ავიჩემებდი რომელიმეს და ველოდი – აი, ახლა ის დაიყვილებს-მეთქი... ამას რომ ვიგონებდი, ისე ცხადად შემომაწვა გულზე ყველაფერი – და ისე უსაშველოდ შორეული იყო ის ტკბილ-მწარე წარსული, ისე ცხადი და ბედისწერული იყო. ახლანდელიობა – ორმოცი წლის კაცის საყოველთაო წყვეტება. გულის ფრიალი, სახსრების ტეხვა, უიმელობა, გაჭირვება. სიბერის მოახლოებული სუნთქვა, ლამის ავტირდი კაცი... სასო წარმეკვთა... აი, ისე, კაცს საკანში რომ შეიყვანენ, კარს რომ ჩაუკეტავენ და დარჩება... ძალიან მძიმე გრძნობაა, თითქოს გული გაგისკდება საცაა, თითქოს კედლები და ჭერი გაწვება და გჭყლებს... მაგრამ ეჩვევა თანდათან კაცი.

ქვემოდან, სადღაც რუსთაველის მიდამოებიდან, სპეციფიკური ჯარისკაცური „ურა“ ისმის – გაბმულ ღრიალად რომ გწვდება ამ სიშორიდან და მხოლოდ გამოცდილებით იცი, რასა ყვირიან... ჰო, ვილაც „კამანდრობს“, აქამდე მოდის ნაწყვეტი ნაწყვეტი მეტალური ბრძანება, მერე კი სამგზის „ურა“ მოსდევს...

ახლაც მაშინდელივით გაჭეტილი იქნება პროსპექტი... ცივა გარეთ, ქარია. იმათ კი ჯერ არ აცვიათ საზამთრო ფორმა, 18-20 წლის ბიჭები არიან, სახლს და ოჯახს მოცილებულები, ეს ოხერი – მებრალეობა ყველა... არადა, ამათი მებრალეობა როგორ შეიძლება, ნიშტებით უჭირავთ. ჩემი ძველი და კეთილშობილი სამშობლო...

მასალა მოამზადა ლეილა ქიტოშვილი-სახლთხუციშვილმა

პოეზია

თანბო ხაუიშვილი (ჩინსტან მხედანი)

აღსარება უფლისადმი

მიყვარხარ, სულ ვამბობ და ალბათ სიტყვებით, ვიცი, რომ ამ ჩემს გულს, ვერ ვატყობ ვერაფერს და როგორც არასდროს, დღეს ისე მჭირდება, დავთმობდი ყველაფერს!..

საწოლზე მიყრია ეს ჩემი სხეული, მე ვამბობ – ეყაროს, მაგრამ არ მამშვიდებს, „ცხოვრებით“ გავაყვსე კვლავ დიდი რვეული, მჯერა, რომ გამიგებს!..

სული კი შიშველი, ვით ალვის ხეები, ქარისგან გაძარცვულ, დატეხილ ტოტებით, წინ ბევრჯერ მომელის გოლგოთის დღეები, მაგრამ არ გშორდები!..

ვინ იცის, რამდენჯერ ჯვარს გაცვი, უფალო, რამდენჯერ მშიერი, მწყურვალი, შიშველი, დაგტოვე რამდენჯერ, შემინდე, უფალო, ვიცი, რომ მიშველი!

რამდენჯერ დედაჩემს ვადინე ცრემლები, მპატიობს! შვილი ვარ, წლებია შემიცნო, უფალო, შენს წმიდა დედიკოს, კედრებით გთხოვ, თხოვე, შემინდოს!

შემინდოს, რამეთუ არ ვიცი, რას ვჩადი, ცხოვრების დინებას არასდროს მივეყვები, გარდაცვლილ დღეები გახდება განსჯადი და ჩემი სიტყვები!..

მიყვარხარ! მიყვარხარ! მიყვარხარ – იესო! შემინდე – ვით პეტრეს! არა ვარ უმანკო, „კეისარს – კეისრის, ღმერთს – ღვთისა“ – მიეცო, მაღლობა, უფალო!

მაღლობა, იესო!

სულის საუბარი ხორციან

ხანდახან მინდა მოვწყდე სამყაროს, ხანდახან მინდა გავიდე შენგან, ჩემი სხეულის მცირე სამთავროს, მაღლობა, რადგან დავყავარ ყველგან. ხანდახან კიდევ მოსდის დაცემა, რა ქნას, არაა უმანკო, მწირი, მაგრამ არასდროს კაცის გაცემა და კაცისაგან, თვით განაწირი.

ათივე მცნებას ხშირად ვერ იცავს, მაშლიც მისთვის უფრო ბევრს ყვის, მაგრამ ვერცხლისგან თავს სულ დაიცავს, თუნდაც მშიერი არასდროს ჩივის. სანამ მე მმოსავ, გქვია სხეული, რომ განვეყრებით გახდება მიწა და, როგორც დედის შვილი რჩეული, გულში ჩაგიკრავს ეს დედამიწა. მე გაფურინდები იქ, ზეცის კართან, და შორიანლო სადმე ვიჯდები, დაველოდები, ზეციურ ჯართან, დავდგე მსახურად, თუ დავჭირდები. ასე სრულდება თანაცხოვრება, ერთი კი არის ცხადზე ნათელი, ჩემთვის მთავარი არის ცხოვნება, შენთვის კი ქვეყნად კარგი სახელი!

* * *

შმაგი ქარი ავბელითად დათარეშობს, სადღაც ისევ ჩხავის შავი ყორანი, მთვარე ღრუბლის სანგარშია და თან ეჭვობს, მტკვარმა რომ არ ჩაატაროს ბორანი!..

რომ სამშობლო დაჭრილი და გასისხლული, კენესის, როგორც წაჩოქილი ვაჟკაცი, ოდითგანვე ობლობისთვის განწირული და ყოველთვის განსაცდელში მამაცი.

ქრისტეს იქით, გზა არ არის, ეს ხომ ვიცი, ჰოდა, ნულარ დავისახავთ სხვა მიზნებს, დავდგეთ ერთად, სიყვარულით, მტკიცე ფიცით, რა ხანია მტერი მშვილდებს გვიმიზნებს!

დე, უფალმა ეს ქვეყანა განამრთელოს, გამოფხნიზლდეთ, ლოცვით შევხვდეთ განთიადს, გაუმარჯოს პატრიარქის საქართველოს, გაუმარჯოს საქართველოს პატრიარქს!

ჩემს მეუღლეს

შენ – სამი შვილის დედას,
მე – სამი ბიჭის მამას,
ცხოვრება როგორ ბედავს,
რაღაც ხლართების გაბმას!
დასამდურავი რა მაქვს?!
დასამდურავი ბედთან,
ჩემი „მოზერების“ ამაგს,
მე, დაგიფასებ ღმერთთან.
შენ, ჩემი უღლის გამწევს,
შენ, ჩემი სულის მხევალს,
შენი გრძნობების დამრწევს,
შენი ღმირის მღევარს,
არ გავიკარებთ სევდას,
ან ვინ გაგვიწყვეტს ჭაპანს?!
შენ – სამი შვილის დედას,
მე – სამი ბიჭის მამას!

ვიცი, ძვირფასო, ვერ შეგისრულე

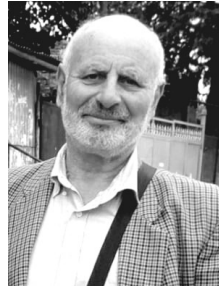
ვიცი, ძვირფასო, ვერ შეგისრულე,
რასაც დაგპირდი, თუმცა ვეცადე,
ამაოება ვერ შეგიძულე,
თითქოს გაქცევა მინდა ზეცამდე.
დავხეებები ზღვასთან ეული,
ვხედავ ტალღებზე მზე როგორ მოდის,
მე, პოეზიით ასე სწეული,
შენამდე მოვალ, ვინ იცის, როდის!
ვინ იცის, როდის მოვალ შენამდე,
გზა არის შორი და უსაშველო,
თუ ჩემი ლოცვა აღის ღმერთამდე,
მაშინ შენს სულსაც უნდა ვუშველო!
ისედაც დალილს, თავს მესხმის ქარი,
უნდა, რომ მშოლტოს, დამცეს მიწაზე,
მე, ცხოვრებისგან ნაროზგი ხარი,
მანც დავდივარ დედამიწაზე!

№.№.№

ვიცი, მივდივარ და გტოვებ ერთ წამს,
წამი, თვეებად იქცევა ამ დროს,
შენი მიმოხვრა მაგონებს ლერწამს,
ქარი რომ ვნებით აცეკვებს ტანგოს.
ვიცი, მივდივარ და გზა ჩვენს შორის,
დიდა, მაგრამ ნუ შეგაშინებს,
სხვა ხიბლი დაჰკრავს მანძილს სიშორის,
ეს ყოველივე მე არ მაშინებს!
ვიცი, მივდივარ, აქა ვგრძნობ ფეთქვას
მაგ გულის, თითქოს რომ დარჩა მარტო,
დაველოდები იმ პირველ მერცხალს,
როცა შენს ამბავს მომიტანს, კარგო.

„ღს ძე ვეგონებ“ ...

ზეიძხან მალხაძე

გრამატიკის წიგნი

ავტორისაბან: ..მე, იშვიათად, მაგრამ ზოგჯერ მანც მიჭირს ურთიერთობა მომავალ თაობასთან ისევე, როგორც მამაჩემს უჭირდა ჩემთან საერთო ენის გამოხატვა; თუმცა მისი სიკვდილის შემდეგ იგი იქცა იმ ქედად, იმ გორის ფხად, რომელიც აღიმართა ჰორიზონტზე და ქარიშხლისგან მიცავს; სადაც ზომიერად აღწევს მზის სხივები და რომ არ დამწვას, თავშესაფარს მანც მამაჩემის ფრთის ქვეშ ვეძებ. ზოგჯერ მისი სული ნიავეით დაუბერავს და ღრუბელსაც მოიტანს, მერე ისევ მანვე რომ გაფანტოს და ღირსეულ ადამიანთა მიჩქმალულ ისტორიასაც ფერფლი მოაშოროს, რომ დაბინდულ გონებაში სინათლემ დაისადგუროს. რათა შევიგრძნო, რაოდენ მშვენიერია თავისუფალი ადამიანი; მერე რომ აღმომხდეს: „მამა, შენ ყოველთვის მართალი იყავი!!!“
მერე, ჩვენი შვილებიც მივლენ ამ დასკვნამდე, რათა აღიარონ, რაოდენ ძვირფასია წარსულში ჩარჩენილი „მე“, რომელიც ამავედროულად პაპის, პაპის, პაპაა ჩემი...

მხოლოდ სულელს ჰგონია, რომ ხატი, ხატ-მწერიანთვის ხელობაა მხოლოდ და არა რწმენა, მაშინ არც მისი ქმნილება იქნებოდა მისი მეოხი...

ერთი ფეხის წამოკვეთით პირქვე მოამხო წყლით სავსე ჭურჭელი მოხუცმა და გაგანია სიცხეში სამხრად დამსხდარი მუშები სახტად დავრჩით. ვანის ქვაბის მონასტრიდან წყარომდე, წყლის მოსატანად, სულ ცოტა ხუთასი მეტრი უნდა გაგვევლო, ჯერ დაღმართი და მერე უკან. ამ თაკარა მზის ქვეშ, წყლით სავსე ჭურჭლის აღმართში ზიდვა, არ იყო დიდად სახარბიელო სამუშაო; ამას ისევ გვერჩინა წერაქვით მიწის თხრა და შემდეგ საზიდართი ზიდვა. ყველაზე უმცროსი მე ვიყავი, უთქმელად წამოვავლე ხელი ვედროს და დაღმართზე დავემვი.

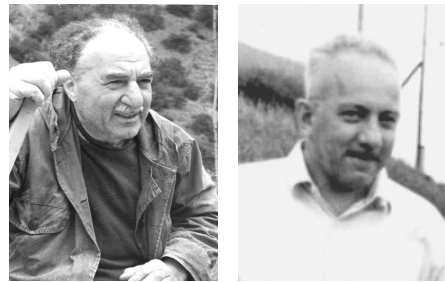
წყაროსთავზე, ორი შუასანს გადაცილებული მამაკაცი დამხვდა, ერთი თუშური ქუდით, ხოლო

მეორე თავშიშველა. სახით თმოგვის ციხეს გა-
 ჰყურებდნენ და რაღაცაზე არცთუ ისე მშვიდად
 საუბრობდნენ. მე მივესალმე, კლდის ქვეშა ღრმუ-
 ლიდან ნახევრად დაჟანგული კონსერვის ქილა
 გამოვიღე და სანამ წყლის ავსებას დავიწყებდი,
 წყლით სავსე ქილა მათკენ გავიწოდე. წყალი
 თუშისქუდიანმა ჩამომართვა. დაღია, დარჩენილი
 წყალი ჯერ ხელისგულზე დაისხა, შემდეგ სახეზე
 და კისერზე შეისხა და უკან დამიბრუნა. მეორემ
 წყალზე უარი მითხრა. სადაურობა მკითხეს და
 მერე გვართ დაინტერესდნენ, როცა გაიგეს, არ-
 ქეოლოგიურ გათხრებზე ვმუშაობდი, გაიკვირვეს
 (მე მაშინ 13 წლის ვიყავი და ალბათ ამის გამო)
 და გაიხარეს კიდევ. მე წყალი ავაგსე და ჩქარა
 გავეშურე ზემოთ.

ჩვენ უკვე ვმუშაობდით, როცა ჩემი ახლად
 აცნობილი მამაკაცები ამოვიდნენ, ჩანდა, რომ
 ისინი უბრალო ხალხი არ უნდა ყოფილიყვნენ,
 რადგან არქეოლოგები დიდის მოწიწებით დახ-
 ვდნენ მოსულთ. ცოტაოდენი თათბირის შემდეგ
 მათ ერთი გოგაშნელი ბიჭი გაიყოლეს და ვანის
 ქვაბების შუაში ჩამომაველ ვიწრო და არცთუ
 ისე უხიფათო ხევში გაუჩინარდნენ. ერთი სა-
 თიჯ არ გასულა და მონასტერს კლდის თავზე
 წამოადგნენ. თუშისქუდიანმა კანაფის სვეული
 მოიქნია და ჩვენ – ყველამ დავინახეთ, თუ რო-
 გორ გაიშალა და ძირს დაენარცხა კანაფის ერთი
 ბოლო. მერე ნელ-ნელა აითრის და გვერდზე გა-
 დასწიეს, ზუსტად იქ, სადაც ეული, სრულიად მიუდ-
 გომელი გამოქვაბულია შემორჩენილი, რომელსაც
 კლდე ქუდივით წამოჰფარებია და სრულიად
 მიუდგომელია. ახლა კი მივხვდით ყველანი, თუ
 რა იყო ამ ხალხის ჩამოსვლის მიზეზი და მათი
 შემდგომი მოქმედების მოლოდინში გავვირინდეთ.

მას შემდეგ ორმოცდაათ წელზე მეტი გავიდა, ის,
 რაც მაშინ ვნახე, ამის განსხვავებაზე დღესაც ისევ
 ისე მითრთის გული, როგორც მაშინ; მთამსვლელი
 ჩვენგან ზურგით შეტრიალდა, პირით კი კლდისკენ,
 მერე თოკი დაჭიმა და გადმოიხარა, ჩამიხსლა,
 ახტა და თოკზე ჩამოსრილდა, ფეხებით ოს-
 ტატურად კლდეზე დახტა, კვლავ აირეკლა ტანი
 და ზედ ქუდივით გადმოფარებულ კლდის თხემზე
 გაჩერდა. აქედან კი ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩამოუყვავ
 კლდეს ისე, რომ თვითონ კლდეზე პერპენდიკუ-
 ლარულად იდგა, სახით კი ზეცას უყურებდა და
 ასე უკანა სვლით მოაბიჯებდა ქვემოთ. კლდე
 ღრმავდებოდა და ბოლოს მხოლოდ თოკის ანა-
 ბარალა დარჩა. მასსოვს, მოხუცი მუშები როგორ
 უქებდნენ ოსტატობას... როცა გამოქვაბულს გაუს-
 წორდა, ქანაობა დაიწყო, მაგრამ მალევე გაჩერდა.
 თითქმის ნახევარი მეტრით მოუხდა თოკზე აწევა
 და კვლავ ქანაობა დაიწყო, მერე კიდევ ერთხელ
 გამოქვაბულის ძირზე აირეკლა ფეხებით და
 გამოქვაბულში შეხტა. ყველას რაღაცა ძახილი
 აღმოხდა, მე გამაფრფოლა. ცოტა ხანში გად-
 მოგვძახა, თოკზე ნიჩაბი მოაბითო. ვიდაცამ იქვე
 მიყუდებული ნიჩაბი ჩაუბა, მე ხელი დავტაცე
 ჩემს მოკლეთარიან ნიჩაბს და თოკთან გავჩნდი,
 საქმიანი იერით თოკს დავუწყე გახსნა, რაზეც
 მოხუცების უკმაყოფილება დავიმსახურე.

– მართალია ეგ ბიჭი, ნიჩაბი მოკლე ტარით

ლევან გოთუა და კოტე ჯავრიშვილი

უნდა იყოს, რომ აქ მოხერხებულად ვიმუშაო! –
 გადმოსძახა მთავლელმა და თოკის აკეცვა
 დაიწყო.

ქვეყანა ჩემი მეგონა, ო, როგორ მინდოდა იმ
 თოკს ჩავჭიდებოდი და ავცოცხლებულიყავი ჩემს
 მატყბართან, ან უბრალოდ მის გვერდში მემუშავა
 ჩემივე ნიჩაბით. ცოტა ხანში გამოქვაბულიდან მი-
 წის გადმოყრა დაიწყო. მიწა, რომელიც ჰაერშივე
 მტვრად იქცა და მხოლოდ კენჭებიღა დავარდა
 ლოლზე. ჩვენ ყველანი გავიკრიფეთ სამხრეთ-
 დასავლეთის მხარეს გამოქვაბულების წინ და
 იქიდან ვადევნებდით თვალყურს მთამსვლელის
 მუშაობას, ბერიკაცებმა თუთუნის გააბოლეს...

– აქ არაფერია საინტერესო – გადმოგვძახა
 ბოლოს მთამსვლელმა, რომელიც მტვერში თითქ-
 მის აღარ ჩანდა – ტყუილი მცდელობა იყო!

ორივე მთამსვლელი ელვის სისწრაფით ჩამოს-
 რილდა თოკზე და ჩვენ მუშაობა გავაგრძელებთ.
 დამე თითქმის არ მიძინებია; კლდეზე გამოკიდე-
 ბული ხან რომელ მზეთუნახავს ვშველოდი
 გასაჭირში და ხან ათასნაირ საგმირო საქმეს
 ჩავდიოდი. დილით კი დათქმულ დროს უკვე მან-
 ქანის ძარაზე ვიყავი წამოსკუბებული და ველოდი
 ხალხის შეგროვებას.

ის იყო მანქანიდან ჩამოვხტი და ორმოცამდე
 მეტრიც არ მქონდა გარბენილი, რომ დამიძახეს,
 ავთანდილ ვართაგავა მეძახდა. მყისვე მასთან
 გავჩნდი.

– შენ ჩემთან დარჩი, სხვა საქმე გექნება დღეს.
 ამ საქმეს შენს მეტს ვერავის ვანდობ, – მითხრა
 და იქვე ბალახებზე დაჯდომა შემომთავაზა. სხვა
 დანარჩენი ხალხი ხეობაში გაუჩინარდა. მანქანა
 ვარძიაში წავიდა და სულ ცოტა ხანში მთამსვ-
 ლელებთან ერთად დაბრუნდა.

– შენი დღევანდელი საქმე ეს იქნება, უმეგ ზურე
 და თმოგვის ციხეზე ყველაფერი დაათვალიერებინე
 ამ ძვირფას ხალხს, – მითხრა ავთანდილმა და
 ხელი მაგრად ჩამომართვა. კაბინიდან თუშისქუ-
 დოსანი გადმოვიდა და მე შემომთავაზა, კაბინაში
 ავსულიყავი. აბა, ამას როგორ დავუშვებდი, მყისვე
 ძარაზე ავძვერი.

ძარაზე ჩემთან ერთად თუშის ქუდიანიც
 ამოვიდა.

– აბა, „მოქალაქე“, ჩვენ, მგონი, უკვე ვიცნობთ
 ერთმანეთს, ამბობენ, კარგად იცისო თმოგვის ბი-
 ლიკები და მისადგომები, თუ ასეა, დღეს ჩვენი მეგ-
 ზური შენ იქნები და ეს ორი ყაზანი ყველაფერში
 შენ დაგემორჩილებით. ახლა გავკვიძებ და გვაჩვენე;
 როგორ ფიქრობ, საიდან სჯობს დავიწყოთ? –

მომმართა, როგორც დიდი ხნის ნაცნობმა და თანატოლმა, თან მხარზე გადამხვია ხელი. მე მძლოლს გავძახე, რომ გამოვძახე, თმოგვის თავთან, გაეჩერებინა მანქანა და დავიდარით.

მანქანას ძველი თმოგვისკენ ჩამავალ სამანქანო გზაზე ჩავუძებნი და იქ, სადაც დიდი ლოდის ქვეშ სამკურნალო წყალი გამოდის, მის თავზე გავაჩერეთ.

— ეს საბაზანე ქვაბული, რომელიც ამ კლდის თავზეა გამოკვეთილი, პაპაჩემის მამის — ლუკას გამოკვეთილია, — სიამაყით წარმოვთქვი მე და თითო ლოდისკენ გავიშვირე — აქ სახსრების ტკივილისგან იკურნებიან ჩვენებურები...

— დალევა თუ შეიძლება ამ წყლის? — მკითხა თუშისქუდიანმა, მეორე თანამგზავრი მონუსხულივით ღუძდა და გაღმითა კლდეებზე ეჭირა თვალი. მას შემდეგ, რაც წყლის გემო გაიგეს, ქამარზე გამობმული მათარები მოიხსნეს, წყალი დაცალეს და სამკურნალო წყლით აავსეს. მტკვარს დაუყუევით და ნასოფლარ თმოგვის წინ, სადაც მტკვარი განიერ კალაპოტში მიედინებოდა, იქ შეუძებნი მდინარეში, სადაც ჩემი სტუმრები უთქმელად შემომყვნენ. ნაპირზე გავვიდი თუ არა, იქვე თუთის ხის ძირში, ქვაზე გავფინე, თუ რაღე დამსველებოდა და თუთის ხეზე ავძვერი. ცოტა ხანში მთამსვლელებიც მოვიდნენ. ცხელ ქვაზე ჩამოვსხედით და ასე გავიცანი **კონსტანტინე (კოტე) ჯავრიშვილი და ლევან გოთუა.**

მსვლელობა ნასოფლარიდან დავიწყეთ, მერე ციხის გამოქვაბულებზე გადავედით და აღმოვჩნდით იქ, სადაც ციხის თავიდან დასავლეთით გვირაბი ჩამოდის. თუმცა დაბლითა მონაკვეთი მიწისძვრისგანაა ჩამონგრეული და გვირაბი აქ წყდება, მაგრამ მას გაგრძელება აქვს და მე მივიყვანე იქ, სადაც ეს გვირაბი დაღმა ეშვება.

დაახლოებით სამოცდათხუთმეტ საფეხურს რომ გაივლი, გვირაბი, მერე ოდნავ დახრით მიდის მტკვრის ქვეშ; გვირაბში, ფეხქვეშ წყალი თანდათან მატულობდა, რომელიც მომეჩვენა, რომ უფრო მეტი იყო, ვიდრე ერთი წლის წინ. სანამ წყალში შევტოვავდი, იქვე, კიბის საფეხურზე, ჩამოვდა ძია კოტე და წითელი, ჩინური ალპინისტის ფეხსაცმლების გახდა დაიწყო (მერე, ძია კოტეს გარდაცვალების შემდეგ, ეს ფეხსაცმელები მე გავცვივთე), რაზეც მე ერთი ამბავი ავტყეხე:

— არა, არა ძია კოტე (მერე, მთელი ცხოვრება ამ ორ, ჩემთვის ძვირფას ადამიანს, მხოლოდ ასე მივმართავდი: „ძია კოტე და ძია ლევანი“. ხოლო ძია კოტე „მოქალაქეს“ მეძახდა, გადასახლებაში ასე მიმართავდნენ ერთმანეთს), აქ ფეხშიშველი სიარული არ შეიძლება, ტურისტებისგან ისეა დანაგვიანებული, რომ ბოთლის ნამსხვრევზე თუ ფეხი გაიჭერი, სანამ აქედან მაღლა ავალთ, სისხლისგან დაიცვები.

სანათის („ფანარის“) შუქზე დავინახე როგორ გადახედეს ერთმანეთს, მათ სახეზე კმაყოფილება წავიკითხე. უხმოდ დამმორჩილდნენ. მე თვალები სანათზე დამრჩა, ბრტყელი ელემენტით, რომელსაც წინ გამაღილებელი შუშა ეყენა. ყველაზე უკან ძია ლევანი მოგვედგა, სანათიც მას ეჭირა და უკნიდან გვიანათებდა გზას. ბოლოს ჩამონგრეულ ადგილამდე

მივედით, სადაც პატარა გადასადრომილა იყო. იქ სულ პატარა სივრცელაა. მე ხვრელში ძლივს გავეტიე, მათ საზომი მომცეს და იქიდან გვირაბის ზომებს ვკარნახობდი. ციოდა. მე სიცივემ ამიტანა და ტურები მიკანკალებდა. ამ გაგანია სიცხეში, რომელიც მაღლა სუფევდა, ძნელად თუ წარმოვიდგენდი, რომ ახლა მზეს ვინატრებდი. მაღლა როგორც კი ამოვედით, ცხელ ქვაზე გავიშოთე და თვალები დავხუჭე. თევზის კონსერვის მძაფრმა სუნმა გამომარკვია. იქვე, გამოქვაბულში, ლოდზე სუფრა გაეშალათ, მეც ჩემი საგზალი შევმატე. მე ქალაქურ პურს დავეძალე, ისინი დედაჩემის გამომცხვარს, და აი პირველი სადღეგრძელო, რომელიც ძია კოტემ შემოგვთავაზა:

— მოდით აქ, ამ ციხის დასაცავად დაღვრილ სისხლს მივაგოთ პატივი და ფეხზე წამოვუდგეთ იმ გმირებს, ვისი სიცოცხლეს გვმართებს, აქ, ყოველი გოჯი მიწისა, სისხლითაა მორწყული და მოწინებთ გვმართებს ჩვენი გმირებისა და ამ მიწისა. — თქვა და რკინის ემალირებულ საფლით არაფი ერთი გადაკვრით დაღია.

— ეკ, — დინჯად წარმოთქვა ძია ლევანმა, — აქ მეციხოვნის სისხლთან ერთად მონური სისხლი, ცრემლი და ოფლი უფრო მეტია დაღვრილი, ვიდრე მეომრისა. მათი საჭრეთელი უფრო ბასრი იარაღი ყოფილა, ვიდრე ხმალი, რადგან ციხეს შეხიზნული მეომარი არცთუ ისეთი რაინდია, როგორც ბრძოლის ველზე მონავარდე. ეს კედლები კი, უბრალო ხალხის ოფლითა და სისხლითაა აშენებული, რომ შეაერთო, აქაურობას წაღვეკავდა ალბათ. გვირაბიდან კლდის ნამტვრევებთან ერთად წვეთ-წვეთად ადამიანის სულის და ხორცის ნაწილი თან გამოჰქონდათ. აი, აქ იყრებოდა მტკვარში და წყალს მიჰქონდა. მონობისგან გამოწვეულ ბოლმასაც თან ატანდა ამ წყალს, მაგრამ ბორკილი ვერ გაეტანებინა მტკვრისთვის, ბორკილი, რომელიც მონობას ტყვეობდაც აქცევდა. კაცში მთავარი რომ იყო მოკლული უდანოდ და სისხლის წილ სულიდან გადმონთხეული, სისხლისმაგიერი რალაცა რომ მოედინებოდა და ამ იარაზე ისევ წამლად ედებოდა ის, რასაც მოთმინება ჰქვია... მზეს რომ თვალს ვერ უსწორებ და მანც მზე გიზიდავს, მხოლოდ მისი ხილვალა დაგრჩენია სანუგეშოდ. მერე ამ ნალგაწარ, გინდაც გამარჯვებას ვილაცა თავისად რომ მიითვლის და სადღაა მონის სახელი, იმასაც წყალს გაატანენ და სწორედ ეს უმადურობა დააქცევს ციხესაც და ქვეყანასაც. მე რომ მკითხო, მათი საფლაგებია საძებნი, და სწორედ რომ ამ უმადურობისთვის შესანდობარის თქმაშია ჩვენი უბედურების გამო-სავალიც.... — თქვა ძია ლევანმა, სანამ დალევდა კარგა ხანს ღუძდა, მერე ძია კოტეს გადახედა, გაუღმდა, რომ დაღია მე ჩამიკრა თვალი.

აბა, მაშინ, ცამეტი წლის ბიჭმა რა ვიცოდი, ვინ იყვნენ ეს ადამიანები, ვისთანაც მე ვიჯექი და პური გავტყეხე, რა ცოდნა და განათლებას დაატარებდნენ, რა ჭირ-ვარამი ჰქონდათ გადატანილი რუსეთის ცივ ტრამალებში, ტყვეობისას, რა ჯოჯოხეთმა გადაიარა მათ თავზე და რამდენ დამცირებას გაუძლეს იქაურ, საბჭოურ საკონცეტრაციო ბანაკში. მე ბედმა მარგუნა მთელი

ჩემი ყმაწვილკაცობა და მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვრება, ჯავრიშვილებთან მეცხოვრა, და მქონდა პატივი, მომესმინა ის, თუ რა კევრმა გადაიარა მათ თავზე...

საუზმის შემდეგ ხელმეორედ გამოვედი წყალში. ციხიდან გაღმა მხარეს, გზის ქვეშ კლდეში ხომ მთელი კომპლექსია გამოქვაბულების, რომლებსაც მტკვარი კალთას ულოკავს. მე აქ არ ვიყავი ნამყოფი.

ლამურების მთელი გროვა დაგვხვდა გამოქვაბულში, ჩურჩხელებივით რომ იყვნენ ჩამოკიდებულნი. თითქოს მძინარე ბავშვი ენახოთ, ისეთი სიფრთხილით აუარეს გვერდი ლამურებს და გამოქვაბულების სიღრმეში გავუჩინარდით. აქედან მრავალი ფოტოსურათი გადაულეს თმოგვის ციხეს, ავზომეთ გამოქვაბულები და კვლავ მტკვარში გავტოპეთ. ახლა ციხის შუაგულზე რომ გვირავი ჩამოდის მტკვარში, იმ კიბეებს მივაშურეთ და ცოტა ხანში თაკარა მხეს, უკვე ნახევრად დანგრეული გვირავის ქვეშ, კიბეებზე შევაფარეთ თავი. ძია კოტე თითქმის ყოველ მეორე ქვას ხელში აიღებდა, მთასველელის ჩაქუჩს დაარტყამდა, გასტეხდა, დახედავდა და მერე გადააგდებდა. იშვიათად რაღაცას თუ ჩაინიშნავდა რვეულში.

წმ. მარინეს ეკლესიის საკურთხეველი რომ ნახეს, გაოგნდნენ, მოხიბლეს ფრესკის ფერებმა, მაგრამ ფრესკაზე ნაჯღაბნმა დაამწუნრა ორივე. მე სრული სიზუსტით ამოვიწერე ქართულ-რუსული წარწერები, ხოლო სომხური — გადავიხატე. იმ შემოდგომითვე რაიონულ განეთში გამოვაქვეყნე კრიტიკული წერილი, რის გამოც ჩვენსოფლელი კაცი ძალიან დიდხანს არ მელაპარაკებოდა.

თითქმის ორი საათი ვისხედით ფრიალო კლდის გადმოსახედის თავზე, დაბლიდან საამო ნიავე ქროდა. მე დამძინებოდა. როცა გამეღვიძა, შავი ღრუბელი წამოგვწოლოდა თავზე, ორივე სტუმარი რაღაცას წერდა. ძია ლევანმა გარშემო მთა-გორის სახელები მკითხა, სოფელ დამკალზე გავრცელებული ლეგენდაც მოვუყევი, ახლა ჭკაკარზე მკითხა... ჩემმა „განსწავლულობამ“ გააკვირვა...

— ვარძიის მხრიდან მოსული ავდარი არაა კარგი, — ჩავილაპარაკე მე და სტუმრებს, ახლა მარჯვენა მხარეს კლდეზე ჩასასვლელი გვირავისკენ გავუძებნი. ძლივს შევასწარით გვირავში და სეტყვაც წამოვიდა. ჯერ მსხვილი, მერე მოუწვრილა და ისეთი თქეში წამოვიდა, რომ გვირავში გავილაჯეთ, რათა მოვარდნილი წყალ-ყინული გაგვეტარებინა. მე მათზე ვზრუნავდი, რადგან მათ განაზებულ ქალაქელებად აღვიქვამდი, ისინი კი — ჩემზე. როცა წყალმა იმატა, მეც შევმინდი. შევეცადე, აღმა ავსულიყავი, იქ გვირავიდან რომელიმე გამოქვაბულისკენ შეიძლებოდა გასვლა. ორი ნაბიჯის გადადგმა ძლივს მოვასწარი და უცებ გვირავის თავზე განათდა და დაიჭექა, სულ ახლოს სადღაც მეხი გაგარდა, აშკარად რაღაცა ელექტრონული მუხტის ძალით წავიქეცი და წყალმა ასე ორი მეტრით დაბლა ჩამომაცურა, სადაც ძია კოტეს გამოწვდილი ხელი დამხვდა. აი მაშინ მივხვდი, რას ჰქვია და თურმე როგორი ყოფილა თავზარდაცემა... როგორც იქნა, გამოიდარა. ზევით

ასვლას ისევ დაღმა გვირავით ჩასვლა ვარჩიეთ. გვირავი, როგორც იქნა, ჩავათავეთ, ბოლომდე ჩასვლას აზრი არ ჰქონდა, მარცხნივ კლდისთავზე გაუხვიეთ და სამშვიდობოს გავედით. სეტყვისგან ყინულის გროვამი მუხლებამდე ჩავიფალით, გვერდით კლდიდან ქვა ჩამოვარდა, სტუმრები შეყოვნდნენ, ჩემთვის კარგად იყო ცნობილი ეს ჩასასვლელი, წინ არც ისე პატარა კლდე იყო ჩასავალი და სამშვიდობოს გავიდოდით. ძალიან ძალე უკვე სასურველი ბილიკით ვბრუნდებოდით ვარძიაში. იქ მივიღე სანუკვარი და საოცნებო საჩუქარი სანათი — გამადიდებელი შუშით, თითქოს ჯიღლოს გადმომცემდნენ, საზეიმო ვითარებაში.

მეორე დღეს სამუშაოდან პირდაპირ ჩვენს ბაღში შევიარე, იქ პაპაჩემი მეგულებოდა, რომელსაც ვენმარებოდი ხოლმე, თუ რამე იყო წასაღები, და რას ვხედავ, გადაკაფული ძეწნის ხის ჩრდილში მოკალათებულან პაპაჩემი, ძია კოტე და ლევან გოთუა. წინ პატარა ხის სკამზე ძალზე მოკრძალებული სუფრა აქეთ გაშლილი: ნახევრად მწიფე პამიდორი, რომელიც გარედან მწვანეა, შიგნით კი, ვარდისფერი, ყველი, პური, მწვანილი, რაც კი ჩვენს ბაღში მოიპოვებოდა, ყველაფერი და არაფი. მისვლისთანავე პაპაჩემმა ლიტრიანი (კვარტიანი) ბოთლი გამომიწოდა და იქვე ელიოზა პაპასთან გამაგზავნა.

— უთხარი, ოთხი წლის წინანდელი თუთის არაფი რომ აქვს, ის გამოგატანოს, გაიქეცი, არ დააგვიანო.

მე ისედაც მხოლოდ სირბილით დავდიოდი. ნინა ბებომ არაფს მწნილეულიც მიამატა და მერე, ცოტა ხანში, თვითონაც ერბოკვერცხიანი ტაფით მოგვაკითხა.

პაპა დიდის გატაცებით ყვებოდა თმოგვის ციხის და სოფელ დამკალის ისტორიას, არა იმას, რომელიც გავრცელებული იყო ჩვენს მხარეში, არამედ სულ სხვას, მეც სმენად ვიქეცი. დაღამებამდე იქ ვისხედით, კარგა შესამჩნევად შეთვრნენ. მერე ექსპედიციის მანქანამ მოაკითხათ და ეს დიდებული ხალხი აღარ მინახავს. სკოლაში ლიტერატურის მასწავლებელს რომ ვუთხარი, ლევან გოთუას კარგად ვიცნობ და ჩვენთან ბაღში მე და პაპამ ვუმაჰინძლეთ-მეთქი, სასაცილოდ არ ეყო.

ჩემი ურთიერთობა ამით არ დამთავრებულა. მე ჯერ არ ვიყავი თექვსმეტი წლის, როცა ლინა ბეგიშვილმა — ავთანდილ ვართაგავას მეუღლემ და კოტე ჯავრიშვილის გერმა, რომელიც ძია კოტემ შვილივით გაზარდა — თბილისში წამომიყვანეს.

და აი ფურცელადის 16 ნომერში კარი მე და ლინას, ლინას დედამ — თინა ავალიანმა გაგვიღო. თავიდან ფეხებამდე რომ შემათვალისწინებოდა, ლინას ჰკითხა, ეს არისო? — დარბაზის კარებში ძია კოტე გამოჩნდა და თავისი მშვიდი ღიმილით მომესალმა, მივხვდი, რომ გველოდნენ, რადგან სუფრა გაშლილი იყო. ლინა ფეხმძიმედაა, ამიტომ მისი შვილი სამი წლის ირაკლი მე მიჭირავს, რომელიც „ძალის“ გუნებაზეა და ძია კოტესთან არ უნდა მისვლა, მე დივანზე დავსვი, მებლაუჭება არ უნდა უჩემოდ და ამ დროს შეჰკვილა. პიჯაკის საყელოზე სტალინის გამოსახულებით სამკერდე ნიშანი რომ მეკეთა, იმისმა სამაგრმა ხელზე უჩხ-

ვლიტა.

— ეგ რა არის? — მკითხა მია კოტემ და სამკერდე ნიშანს დააცქერდა.

მე სიამაყით მიუშვირე მკერდი, რათა უფრო კარგად დაენახა, თუ რა მეკეთა.

— მოგწონს? — ჯერ ჩამეკითხა და მერე დაამატა — მოქალაქევე ეგ კაცი?

ეს სამკერდე ნიშანი ჩემი უფროსი ძმის, გერონტის თანაკლასელმა თენგიზ თედორაძემ მომცა რაღაცის ფასად და მასწავლებლის, როგორც განარბული ვიყავი, მერე ერთმა ჩუმად მომიხსნა პიჯაკიდან და ისიც მასწავლებლის, თუ როგორ დაუხედავ ცხვირი, აქ კი მრავალმნიშვნელოვანი კითხვით მომმართავენ: — „მოგწონს ეგ კაცი?“

— პაპას უკიდია მისი სურათი და, მგონი, არ უნდა იყოს ცუდი — სრული გულწრფელობით ვუპასუხე მია კოტეს და დავინახე მისი მომღიმარი სახე როგორ მოიღუშა, მაგრამ არაფერი უთქვამს.

ჩემი აღზრდა ლინამ იტვირთა, პირველი, რაც მომასმენინა, იყო რანმანინოვის მეორე კონცერტი, მერე ბახის „რე-მინორი“ და ბეთჰოვენის მთვარის სონატა. წასაკითხად მომცა გურამ რჩეულიშვილის წიგნი და მასზე მიყვებოდა უთვალავ ამბავს, ალტაცებულმა მისი საგმირო თავგადასავლებით, გულუბრყვილოდ ვკითხე:

— ასეთ რაინდს რატომ გაეყარე, ავთანდილი შეგიყვარდა? — ვიგრძენი რა სულელური კითხვა დაეუსვი, მაგრამ გვიანდა იყო... არც არა მიპასუხა, დივანზე წამოწვა და მისი დაღუპვის ამბავი სულ წერილმანებში მომიყვა. მე ცრემლები დაპაღუპით ჩამომდიოდა. თავისთან მიმიხმო, მიმიზიდა, ხელი მომხვია და მადლობა — მითხრა. მას დიდხანს არ უცოცხლია, ოქტომბრის ბოლოს მშობიარობას გადაჰყვა. ამ დიდებულმა ქალბატონმა ორ თვეში მოასწრო და მომიყვა თითქმის ყველაფერი მია კოტეზე, თუ როგორი მთამსვლელი იყო, როგორ დადიოდა ალექსანდრე და ალექსანდრა ჯაფარიძეებთან ერთად მთაში, რომ იყო გეოლოგი, სპელოლოგი, გეოგრაფი, და რომ მისხალ-მისხალ მისი აზომილია თითქმის მთელი საქართველო, მისი ურთიერთობა ლევან გოთუასთან, გურამ თიკანაძესთან, გურამ რჩეულიშვილთან, გოგი ლომთათიძესთან... თუ როგორ იცავდნენ კავკასიონს ლევან გოთუასთან ერთად, მერე, ომის შემდეგ, როგორ დააპატიმრეს და გადაასახლეს მია ლევანთან ერთად, თუ როგორ ზრდიდა მას (ლინას) წერილებით გადასახლებიდან და მერე ეს წერილები თვითონ წავიკითხე, მათი გარდაცვალების შემდეგ, და ბოლოს, მიმანიშნა იმაზე, თუ რატომ არ უყვარს და არ შეიძლება უყვარდეს მია კოტეს სტალინი...

სამი დღე წესიერად არ მიძინია, მოსვენება დაგკარგე. ერთ მშვენიერ დღეს, ლექციების შემდეგ, ფურცელადის ქუჩაზე გაეჩნდი და სამკერდე ნიშანი. მია კოტეს თვალწინ. ნაგვის ყუთში ჩავაგდე და ზედ კომკავშირის ბილეთიც მივაცოლე, რომელიც ჯერ დავხვიე.

უნდა გენახათ მია კოტეს გაოგნებული სახე, თინა მამიდას (ასე მივმართავდი მის მეუღლეს, თინა ავალიანს) რუსულად რაღაცა გადაულაპარაკა, მერე მე მომმართა:

— ეს ძალზე სახიფათო თამაშია, შვილო, ასეთი რამით არ თამაშობენ, გაუაზრებელმა საქციელმა თავი არ წაგაგებინოს, ამ კაცმა, ვისი პორტრეტიც ახლა სანაგვეში ჩააგდე, ბევრი ადამიანი იმსხვერპლა სიცოცხლეში, სიკვდილის შემდეგაც მრავალს გაუმწარა ცხოვრება; შენ არ იცი რა მთამომავლობა დატოვა IIIY-ს სახით, საკუთარ დედ-მამაზე გათქმევიანებენ უარს, ვაჟკაცობას შეგილახავენ, ვინც ძვირფასია შენთვის იმაზე დაგაწერიანებენ აუგს, იმიტომ კი არა, რომ ისინი რაღაცას უშავებენ მათ, შენში რომ პიროვნება მოკლან და მერე გინდ გიცხოვრია და გინდ არა. — ცოტა სული მოითქვა, მერე რაღაცა პაწაწინა აბი ჩაიღო ენის ქვეშ და განაგრძო. — პაპაშენის გაზრდილ შვილს მე სხვაგვარად ვერც წარმოვიდგენდი, მე განაზე თმოგვზე და ვიცი, ვინცა ხარ, ოლონდ!... — აქ მრავალმნიშვნელოვნად გაფიქრა. ძალზე შეშინებული სჩანდა.

თინა მამიდამ თავისი განთქმული ვაშლის ნამცხვარი მოგვართვა; ჩაიც დავლიეთ, მერე აღარაფერზე გვისაუბრია. კარებში რომ გამოვდიოდით, მია კოტემ მეგობრულად ხელი გადამხვია და მუდარით მითხრა:

— სამკერდე ნიშანზე რა გითხრა, ამაზე ახლა არავინ გადაგასახლებს, ოლონდ კომკავშირის ბილეთზე სიტყვა არ წამოგცდეს არავისთან, საკუთარ ძმასთანაც. მე ვიცი, რასაც გეუბნები, ჯერ ახალგაზრდა ხარ, ვერ გაუძლებ...

თურმე მია ლევანიც შეძრწუნებულიყო ჩემს საქციელზე. მსჯელობის საგნად ჩემი კომკავშირის ბილეთი გამხდარიყო და ოთხშაბათ დღეს, როცა მე ფურცელადეზე დავრეკე, მითხრეს, რომ კვირას მელოდებიან.

მე შაბათს მივედი. სახლში შვიდი მამაკაცი დამხვდა, ალაც მასწავლებლის, რას აღნიშნავდნენ. გაიხარა მია ლევანმა, ჩვენ სამი წელი არ გვენახა ერთმანეთი. რაღაცაზე ცხარე კამათი მიმდინარეობდა, ჩემს დანახვაზე ყველა გაფიქრა და მია კოტეს შეხედეს, მან თავისკენ მიმიზიდა, სახით სტუმრებისკენ შემომატრიალა და გააცხადა:

— ეს ჩვენი კაცია, რომელმაც კომკავშირის ბილეთი აქ, ჩემ თვალწინ დახია, ასე რომ, ნუ დაიძაბეთ —+ მერე რუსულად რაღაცა უთხრა და ისევ მაგიდას მიუსხდნენ. საუბრის თემა „გმირთა ვარამი“ გახლდათ, რომელიც ჩემი მოსვლის შემდეგ გაგრძელდა. ერთმა მია ლევანს ჰკითხა: — ...კი მაგრამ, საქართველოს კუთხე-კუნჭული ასე ზედმიწევნით როგორ იცი, რომ „გმირთა ვარამში“ ასე ზუსტად გაქვს აღწერილი ყველა ბილიკი და ისე დახატული, თითქოს კაცი ამ ბილიკებზე იდგა და ისე სწერდაო; ჩვენ კი ვიცი, რომ იქ, გადასახლებაში, დაწერე და საიდან, ამდენი ცნობები ვინ მოგაწოდებდაო.

— გავიწყდებათ, რომ კოტე გეოლოგია, გეოგრაფი, თანაც მთამსვლელი და გინდ საჯარო ბიბლიოთეკაში მჯდარხარ და გინდა კოტეს გვერდით.

— ის მითხარი, — არ ეშვებოდა ისევ ის კაცი — რომ გიწერია ლალატზე „გმირთა ვარამში“ —, ლალატი მარტო ის კი არ არის, მტრის მხარეზე რომ გადახვალ და სამშობლოს ებრძვი, არამედ ისიც — მტრის საქმეს რომ შეაღვე შენს ძალასა

და სიცოცხლეს, სამშობლოს კი მოაკლებ... – სტალინი ხომ არ გყავს მხედველობაში?

– შენ, ჩემო ძმაო, გულთმისანიც ყოფილხარ, ჯერ არავის დაუნახავს ეს ნათქვამი ისე, როგორც მე ვიგულისხმე. ეს რომ „ულვაშას“ წაეკითხა, მაშინ გენახა, სად ვიქნებოდი.

ძია კოტეს ნათქვამით გათამამებულმა მრავალი კითხვა დაუსვია თითქმის ყველას, შეკითხვები ძალზედ თამამი იყო, ზერეულე პასუხით კმაყოფილი არ ვიყავი, ისინიც გამიშინაურდნენ და მპასუხობდნენ ისე, სხვას რომ ასე არ უპასუხებდნენ. მოსმენილი პასუხებით ავლელდი და თავზარდაცემულმა უნებლიეთ შევძახე:

– ნეტამც შემოსულიყვენ გერმანელები საქართველოში, რომ ამოეწვიტათ ერთიანად კომუნისტები, რადგან ისინი ფაშისტებზე უარესნი ყოფილან!!!

ყველა იქ მყოფი დამუნჯდა. მომეჩვენა, რომ ძალზედ შეშინდნენ. წუთიერი ღუმილის შემდეგ ძია კოტემ რატომღაც ნახევარი ხმით წარმოთქვა:

– რას ამბობ შვილო! ღმერთმა დაგვიფარა და ფაშისტები არ შემოუშვით საქართველოში თუ არა, ნახევარი ქართველებისა პარტიზანებად წავიდოდნენ, ნახევარი კი – გესტაპოში და ერთ-მანეთს ამოხოცავდნენ...

მე, გვიან ეროვნული მთავრობის დამხობის შემდეგ, მივხვდი, რომ ისინი მართლები იყვნენ. მათი მართალი ცხოვრება სამაგალითო იყო მრავალი ადამიანისთვის და მე, ახლაც გზას მინათებენ...

ეს ხალხი იყვნენ ისინი. ვინც თავის ტყავზე გამოსცადა მთელი უბედურება ომისა და მერე კატორღაში დაჰყვეს თავიანთი ცხოვრების საუკეთესო წლები.

.....

„ჩვენ კატორღელები ვართ!“ – ასე უწოდებდნენ თავიანთ თავს.

ძალიან მალე, ღინა გარდაიცვალა, თითქოს ჩემ გარშემო მყოფთ, ყველას მიწა გამოგვეცალა ფეხქვეშ; ჩემი ყბუილი ზეცას სწვდებოდა. სამი წლის შემდეგ გარდაიცვალა ძია ლევანი...

მასხოვს ვახტანგ ბერიძე და ძია კოტე როგორ ტიროდნენ ფურცელადის 16-ში. მე ლექციებზე არ წავედი სამი თუ ოთხი დღე, მაგრამ ვერც დაკრძალვაზე შევძელი წასვლა. ნათელა ვარსი-მაშვილი – ჩემი უსაყვარლესი გერმანულის მასწავლებელი – ჩამეძია, თუ რატომ გავაცდინე ეს დღეები. როგორც ეტყობა, სახე წამეშალა და ცრემლმორეული ჩავეხუტე საყვარელ მასწავლებელს. როცა მიხეზი გაიგო, თვითონაც ატირდა...

სანამ ამ ამბავს გავიგებდი, რამდენიმე თვით ადრე გამხდარი და გაწვალებული სტუმრობდა ძია კოტეს ლევან გოთუა. ვილაპარაკეთ მესხეთზე, პაპაჩემზე.

– გასხოვს, თმოგვის ისტორია რომ მოგვიყვას? – მკითხა უცებ – მე მწერალი მქვია და გამიჭირდებოდა ასე გადმომეცა ეს ამბავი... დასანანია, ვერ მოვიცალე, ეგ ისტორია არ უნდა დაიკარგოს, შენ აუცილებლად გადაეცი შთამომავლობას... ბოლოს კოტესთან ერთად თმოგვის ციხეზე ვიყავი,

მერე ვეღარც მთაში წავედი ერთად, დრო არ იყო... აი კოტეს კი შენ გაბარებ, მოუფროთხილდი; ეგ ის კაცია, რომელსაც არავითარი ბედნიერება არცა სწამს და არცა სწაღია, უკეთუ, იგი სამშობლოს და ქვეყნის ხარჯზე ექნება...

30 წელი გავიდა მას შემდეგ, სოჭში ერთ ქართულ ოჯახში მოვხვდი, დიდი ხანი არ ვიყავი სამშობლოში. კედელზე ქართულ კალენდარს წავაწყდი და ხარბად დაუწყე ფურცულა, ვხედავ ლევან გოთუას ნათქვამი კოტეზე – აფორიზმად სწერია – „არავითარი ბედნიერება არცა მწამს“... ეს ბოლო შეხვედრა იყო, მაგრამ მასზე ლეგენდების მთხრობელი ჯერ ცოცხალი იყო, მერე, 77-ში, ძია კოტეც გარდაიცვალა, სისხლი მოეწამლა, სამი დღე გახეთქილი ბრმა ნაწლავით დადიოდა და საკუთარ თავს ვერ მიხედა, საქმეს ვერ უღალატა...

კოტეს ერთგული ცოლი თინა ავლიანი შემომჩნა მათი საქმეების მთხრობელად...

– ახლა, კოტე რომ ცოცხალი აღარაა, ჩემთვის სულ ერთია – იტყოდა და ერთ ამბავს მეორეს მიაყოლებდა ხოლმე: – ...ომი რომ დამთავრდა, გავიხარეთ ყველამ და სახლში მოსულ კოტეს გულუბრყვილოდ ვუთხარი. რა კარგია გავიმარჯვეთ, ყველაფერი უბედურება დამთავრდა, აღარც დაჭერები იქნება და ხალხი დაისვენებს, ცოტას ამოვისუნთქავთ...

– დაჭერები?... ახლა ნახე შენ, ის, რაც იყო, მონაგონი იქნება – შეეპასუხა კოტე...

46-ში დააპატიმრეს კოტე ჯავრიშვილი, იმავე დღეს – ლევან გოთუა, მათთან ერთად ასობით და ათასობით მამულიშვილი, აი ასე, შეყარეს საპრობილეში და მორჩა.

კოტე ჯავრიშვილი და ლევან გოთუა, ადამიანები, რომლებსაც ჩვენი სამშობლო, საქართველო უყვარდათ და მთელი სიმძაფრით, მთელი არსებით ემსახურებოდნენ; ისინი, ვინც სანთელივით იწვოდნენ, რათა თავიანთი კაცობით გაენათებინათ ქვეყნის ბნელი ბილიკები და არ ჩიოდნენ არაფერს, ახლა მის ღალატში სდებდნენ ბრალს.

– თქვენ გერმანელების შემოშვება გინდოდათ საქართველოში – ეტყვის დაკითხვაზე მყოფ კოტეს გამომძიებელი. რაზეც კოტე უპასუხებს:

– იქ, კავკასიონზე, ჩვენს მეტი არავინ იყო, ჩვენ ვიყავით და გერმანელები რომ გვდომებოდა, შემოშვებას ვინ დაგვიშლიდა? ჩვენ არ დაგვიშურებია ძალ-ღონე მათ შესაჩერებლად, თბილისამდე მხოლოდ ორი თვითმფრინავი ჩამოფრინდა, დანარჩენები ჩიტებივით ჩამოვყარეთ; არცერთ ფრონტზე ასეთი წარმატება არ ჰქონია არავის და ჩვენ ვართ მოღალატენი?

– ჩვენ შეგიშალეთ ხელი – ურცხვად ეტყვის უზრდელი და თავგასული გამომძიებელი.

თბილისის საპრობილიდან გადასახლებაში უკრეს თავი. თბილისის სადგურში (მგონი, ნავთლულში) ერთმანეთს შეხვდებიან კოტე და ლევან გოთუა. იცით, რა იყო პირველი კითხვა, რომლითაც მიმართა ლევან გოთუამ კოტე ჯავრიშვილს?

– შენცა გცემდნენ, კოტე?...

ეს პირუტყვები ამ დიდებულ ადამიანებს დაუნდობლად სცემდნენ... პირველად უტირია კოტეს თავისი ძმის მკერდზე, ეს იყო პირველი და

უკანასკნელი, კოტე რომ გრძნობებს აჰყვას.

— ცემა, კიდეც არაფერი — ამბობდა მია კოტე — ამას კიდეც აიტანს ადამიანი, მაგაზე უარესი აგვიტანია მთაში თოკზე გამოკიდებულს, აუტანელი იყო, როცა გამოვიდასხებენ „დაკითხვაზე“ და ღვანარ, როგორც უსულო საგანი, ღვანარ ორი საათი, სამი, ოთხი; ფეხები შენი აღარაა, განძრევა არ შეიძლება, იმ წამს დაუძახებს ბადრაგს და ეს მხეცი იმდენად დაუნდობელია, თითქოს მარღვებში სისხლის მაგივრად შხამი ჰქონდეს. მერე გიკითხავს ჩვენებას, რომელიც ვითომც „ცოლს“ ჩამოართვეს, მე ჰო კარგად ვიცი ჩემი ცოლის ლექსიკა, მერე მავანის და მავანის... აი, ეგ ჩემი სკოლის დირექტორის დაწერილია — ვეუბნები და გაცოფებამდე მიჰყავს ჩემს „გულთმისნობას“ გამოძიებელი, ე.ი. მე მას ყველა ყალბი ჩვენებები გავუბითურე.

არც მაშინ და არც შემდეგ, მათ წინაშე თავი არ დაუმტირებია, კენესაც არ წამოსცდენია, აუგი არავისზე უთქვამს და ეს იყო საწინდარი იმისა, რომ მათ თვალში პატივისცემა დაემსახურებინა. აქ არ ვიცი რამდენად, მაგრამ იქ, მრავალი თანამემამულეს სიცოცხლე გადაარჩინა; მას უდიდესი ავტორიტეტი ჰქონდა, როგორც პიროვნებას და როგორც მანტიის უფროსს.

იგი ძალიან ჰგავდა ფრანგ მსახიობს ჟან გაბენს, მისებრ მშვიდი, და სწორედ მის სიმშვიდეს გამოჰყავდა წყობილებიდან გამოძიებლები და ზონის უფროსი. ოოო?! ეს ცალკე თემაა და ამაზე ქვემოთ გვექნება საუბარი.

— მე კიდეც არაფერი, მაგრამ ლევანი როგორღა გაიმეტეს ამ არაკაცებმა — იტყვის მერე კოტე.

თუმცა, ის, რისთვისაც უნდა დაეჭირათ და ბრალი წაეყენებინათ — ჩეკისტებმა ვერაფერი გაიგეს და ეს იყო მათთვის საამაყო, რომ სიტყვა არავის წამოსცდენია ამ საქმეზე; თუ არა, დახვრეტა არ ასცდებოდათ...

ფრონტიდან თბილისში ჩამოსულ კოტე ჯავრიშვილს სამხედრო დაწესებულებაში — მგონი, სამხედრო კომისარიატში — კოსტავა ხვდება და ერთმანეთის მოკითხვის შემდეგ ალექსანდროვის ბაღში გავიდნენ სასაუბროდ. კოტე ჩქარობს, ცოლ-შვილის სანახავად რაღაცა წუთებიღა რჩება, მერე უნდა ფრონტზე დაბრუნდეს, დრო რომ არ დაკარგონ, ერთად მიდიან კოტესთან სახლში. გზად საქმიანი საუბარი მიდის.

— გერმანელები, კავკასიონს მოადგნენ — დაიწყო კოსტავამ — თადარიგია დასაჭერი. იმ შემთხვევაში, თუ გერმანელები თბილისში შემოვლენ, ალბათ ხალხს გახიზნავენ. ასევე გასახიზნია ჩვენი კულტურული წარსული, რაც ვერ წაიღო უნიათო ჟორდანის მთავრობამ. ეს არის ხელნაწერები, ჩვენი წარსული და მეობა, ის, რაც მეფის რუსეთს გადაურჩა. შიომღვიმის მონასტრიდან რომ წაიღეს რვა ურემი სამეფო არქივი და დღესაც არ ვიცი, დაწვეს თუ სადღაც მაღავენ, ახლა თუ რუსებმა გახიზნეს ეს დოკუმენტაცია, მეორე ექვთიმე თაყაიშვილი არ გვეყავს, რომ გავაყოლოთ, შესაძლოა, სადმე დალპეს და გადაყარონ ან სულაც დაგვიძალონ და აღარ გამოგვიჩინონ. ამიტომ დავალებული მაქვს, გადმოგცე — ქართველი პატრიოტების

სახელით გელაპარაკები — კავკასიონზე შენ და ლევან გოთუამ ნახოთ შესაფერისი გამოქვაბული, სადაც შეიძლება ამ ხელნაწერების გადაძალვა, თითქმის ორ ტონამდე ცვილი მზადაა და ერთი ტონა პარაფინის სათადარიგო მარაგიც დევს, ყუთები და ყველაფერი საიმილო ადგილასა... ამ საქმეს, თქვენ ორ კაცს ვანდობთ, სხვა ვერ იტვირთავს ამ საქმეს.

მთელი ღამე გაათენეს კოტემ და ლევანმა. არჩევანი კოტეს ეკუთვნის, ისაა სპელეოლოგი და გეოლოგი, მთაში ამხელა ტვირთს ატანა უნდა, ხალხია საჭირო, თანაც ბევრი. ეს საქმე მხოლოდ შვიდმა, რვა კაცმა იცის და მეტს ვერავის ანდობენ. იმ შემთხვევაში, თუ გერმანელები კავკასიონს გადმოლახავენ, იქ ვინღა ავა; საჭიროა სხვაგან ეძებონ და კოტე ირჩევს მდ. ხრამის ხეობაში ბუნებრივ გამოქვაბულს, სადაც მთის თავზე მანქანით შეიძლება მისვლა და არქივის თოკით ჩამშვება. ეს მღვიმე გოგი ლომთათიძესთან ერთად აღმოუჩენია და ჯერ არავინ იცის ვანტანგ ბერიძის გარდა. კოტე სამხედრო რუკაზე უნიშნავს ამ გამოქვაბულის ზუსტ კოორდინატებს და მთელი მარაგი ცვილისა და პარაფინის, უკვე ადგილზეა.

მერე ეს ცვილი 1965 ან 1966 წელს კოტეს და გოგი ლომთათიძეს უნახავთ; ფუტკარს თითქმის სულ გაეზიდათ, აი პარაფინი კი ხელუხლებელი იღო თურმე.

მათი მეცადინეობით და თავგანწირვით, გერმანელები ვერ შემოვიდნენ საქართველოში, შესაბამისად, ხელნაწერების გახიზნა-გადაძალვა აღარ გახდა საჭირო. აღარც ამ საიდუმლო, იატაკქვეშური დაჯგუფების არსებობა იყო საჭირო და ზუსტად ბოლო შეკრებაზე დაიჭირეს მთელი დაჯგუფება. ერთ-ერთის ცოლმა, როგორც ვიცი, იეჭვიანა საკუთარ ქმარზე და დაურეკა თავის ნაცნობ უშიშროების მაღალჩინოსანს, რაღაცა კრებაზე წავიდა და გადაამოწმე, ხომ არ „მლატობსო“. დაუჯდა ფასად, ყველანი აიყვანეს და მათ სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ კრინტი არ დაუძრავთ, თუ რას წარმოადგენდნენ. მერე როსტოვში გაირჩა საქმე, იქ დაადგინეს, ვინ გასცა და შესაბამისად მან თავის ცოლს წერილი გამოუგზავნა: „გათხოვი, არც გაბელო ჩემი დალოდება“.

პოლიტპატიმრები და ქურდები ერთმანეთთან როსტოვში შეურიეს, ქურდები შეეცადნენ, „ვერხი“ აეღოთ იმთავითვე და პოლიტპატიმრების „ლეიბქვეშ“ შეტენვა და დამონება გადაწყვიტეს. დაპირისპირებაც მოხდა. ეს ხელს აძლევდა მთავრობას, ამიტომაც ყურიც არ გაუბერტყიათ.

ლევან გოთუა წამომდგარა, როგორც ძველი კატორღელი და ქურდების ლიდერი, გამოუწვევია სააჯოდ. თითქმის ორი საათი დადიოდნენ წინ და უკან შუაში გაკეთებულ დერეფანში და იყო ჯვანი ორი „ყოჩის რქებისა“, დროადრო ქურდი ვილაცას დაუძახებდა და რაღაცას ჰკითხავდა, გოთუა, როგორც სალი კლდე, ისე იდგა, მშვიდი და, რაც მთავარია, სიყვარულით იყო გადავსებული. ბოლო წინადადება, რაც ქურდმა სთქვა, იყო ეს:

— Я же не пацан, я на мокрую не пойду!...
Да ты прав... — და ქურდების ავტორიტეტმა

თითი მოხარა. მერე ეს ადამიანი ლევან გოთუას ცხოვრებაში მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს...

გზა ვორკუტამდე ძნელი იყო, სიცივე, დამცირება და რაც ყველაზე გაუსაძლისი იყო – ტილები, სისხლის მსმელი ტილები! ლევან გოთუა აქაც უზიარებს თავის გამოცდილებას და გასცემს განკარგულებას – ყველამ გაინახოს საცვლები, და სულ რაღაც სამი წუთით გაჰკიდონ ფანჯრის მიღმა. ორმოცგრაფუსიან ყინვას ტილები ვერ უძლებენ და მერე საკმარისია დაფერთხონ, რომ ჩამოცვივდნენ. ახლა შარვალი და ხალათიც შეიძლება „გაამზეუროს“ კაცმა.

ყველაზე აუტანელი და საშიში მაინც წინ ელოდათ და, აი, ისიც დადგა; ეს იყო თვითმკვლელობები, რომელიც განშირდა ბანაკებში. იმ დამცირებას და აუტანელ ყოფას ვერ უძლებდნენ ვაჟკაცები და მარყუჟში ჰყოფდნენ თავს. ფიქრის დრო რომ არ ჰქონოდათ. კოტე ჯავრიშვილმა თითქმის ყველა ქართველი გვირაბში ჩაიყვანა (კოტე შახტის უფროსი იყო). აქ ზედამხედველებთან საერთოდ არ ჰქონდათ შეხება და პურსაც ორმაგს იძლეოდნენ (მერე მე ვარ მომსწრე, მის საფლავთან როგორ გოლებდნენ: შენ რომ არა, ჩვენ ცოცხლები ვერ დავბრუნდებოდით).

ლევან გოთუას მოუწევს „სასათბურე“ პირობები, რომ წერა შესძლებოდა. ძალიან ძნელია წერო, მითუმეტეს, ისტორიული რომანი, როცა არ გაგაჩნია არავითარი წიგნი.

– მე გადასახლებაში თან მქონდა მსოფლიო ბიბლიოთეკა და ეს ბიბლიოთეკა იქ გადასახლებული ინტელიგენცია იყო – იტყვის მერე ლევან გოთუა – ჩემი გმირები ძალიან ჰგვანან იქაურ ბიჭებს, მათი ხასიათები და სახეები გადავიტანე ქალაქზე... მეფე ალექსანდრე არც მიძებნია, ის თავიდანვე კოტე ჯავრიშვილი იყო, მთაში ათასგზის გამოცდილი, ჭეშმარიტად სამეფო გულის და ხასიათის მქონე. უფლისწული გიორგი დიდხანს ვეძებე, ხოლო დავითი – იქვე ახლოს მყავდა...

მთამსვლელობა განსაკუთრებული ნიჭით და მამაცობით დაჯილდოებული ადამიანების საქმეა, მთაში ყველასთან ვერ წახვალ, ყველას ვერ ანდობ საქმეს და სიცოცხლეს, კლდე დაუნდობელია, მითუმეტეს – ყინული და თოვლი. მარღვიც და ნევრიც მშვილდივითაა დაჭიმული, პატარა შეცდომასაც არ გააბატონებს მთა და მყინვარი, იქ ყველა ერთია და ერთი ყველა, მაგრამ რაოდენ ბედნიერია მთამსვლელები, როცა გვერდით კაცური ღირსებებით დამშვენებული ადამიანი ახლავს. საპყრობილე და გადასახლება სულ სხვა იყო – ირგვლივ უნდობლობა სუფევდა და ამაზრზენი იყო; ვიღაცასაც რომ კაცი ერქვა, არც ამას დაუთრგუნავს მათი გონება, რადგან იცოდნენ ის, რომ ერთი და იმავე თინისგან იყვნენ შეხელილნი და განსხვავება, მხოლოდ მექოთნეში იყო.

კოტეს ჯიბეში თავისი მექოთნის, ე.ი. მისი პედაგოგის და მასწავლებლის, გამოჩენილი მეცნიერის, ალექსანდრე თვალჭრელიძის ფოტოსურათი ედო – ხშირად დახედავდა ხოლმე, რაც შეუძინეველი არ დარჩენია ერთ მხატვარს, რომელმაც ჰკითხა:

– ეგ კაცი მამაა შენი? – რაზეც კოტე ჰპასუხობს

– არა, მასწავლებელია. – გაოგნდა კაცი, – ამ ჯოჯოხეთში, სადაც გულიდან და სულიდან ყველანაირი სიყვარული და სათნოება ამოწოვილი გვაქვს და თუ ვისმე, სადაც, გულის კუნჭულში, სულ პატარა გრძობადა შემორჩენია, ის ადგილი მხოლოდ ოჯახს ეკუთვნის – სხვა ვერ უნდა დატეულიყო მანდ; შენ კი მასწავლებლის სურათი ხატებასავით ჯიბით დაგაქვს...

მთელი ღამე უფიქრია მხატვარს და დილით თავს დასდგომია; – მომეცი ეგ ფოტო და მე მოზრდილ პორტრეტს დაგიხატავ. – დახატა კიდეც. 35/45-ზე

2015 წლამდე ეს პორტრეტი ჯავრიშვილების ოჯახში ინახებოდა, მათგან დიდი ხანია ცოცხალი აღარავინ დარჩა და ლინას შვილებმა, ირაკლი ვართაგავამ და ია რჩეულიშვილმა თვალჭრელიძის ნაშეიერს გადასცეს.

სანამ საქართველოში უნივერსიტეტი დაარსდებოდა, ალექსანდრე თვალჭრელიძე რუსეთში მოღვაწეობდა, გამოჩენილი მეცნიერის – კურჩატოვის გვერდით. იგი შემთხვევით ივანე ჯავახიშვილს გადაჰყვია მატარებელში. ჯავახიშვილს გამოუკითხავს ყველაფერი და ბლოკნოტში ჩაუნიშნავს მისი გვარი და უნივერსიტეტის გახსნისთანავე შეუთავაზებია კათედრაზე მუშაობა, რომელიც უმაღვე დაკმაყოფილდა. მრავალ სახელოვან შეგირდთა შორის კოტე ჯავრიშვილიც იყო.

გავიდა დრო და თვალჭრელიძე ქუთაისის ბაზარში გლეხის ქალს გადაეყარა, რომელიც თირის მინერალს ჰყიდა, როგორც თმის დასაბან საშუალებას. დაწვრილებით გამოჰკითხა, თუ საიდან იყო ამ მინერალის წარმოშობა და ყველაფერი ჩაინიშნა, მინერალი კალათიანად იყიდა და უნივერსიტეტის ლაბორატორიაში საკმაოდ დიდი ხნით დადო. ამ დროს ბაქოს ნავთობგადამამუშავებელი საწარმო ნავთობის გასაფილტრად ფლორიდის კუნძულებიდან საკმაოდ ძვირადღირებულ თინას იყენებდა, რომელსაც ამერიკული კომპანია ვალუტის ფასად ჰყიდა. თვალჭრელიძე ქუთაისში ნაყიდ მინერალს სცდის ნავთობის გასაფილტრად და შედეგი მხოლოდინს აჭარბებს, ქუთაისური თირი ბევრად უკეთესია. ის თავის მოწაფესთან ერთად თირის ნიმუშით მიემგზავრება ბაქოში, სადაც მოხდება გამოცდა მინერალისა. მასთან კუბეში ამერიკული კომპანიის წარმომადგენელი შემოდის და იმისათვის, რომ უარი თქვას თირის ბაქოში წარმოჩენაზე, სთავაზობს ერთ მილიონ დოლარს, თვალჭრელიძე უარზეა, თანხა იზრდება და ახლა სთავაზობენ ათ მილიონს, თხუთმეტს, ოცს და ბოლოს, საბოლოო ფასი ოცდაექვსი მილიონია, ეს ოცდაათიან წლებში ასტრონომიული თანხაა, ამაზეც უარს ამბობს თვალჭრელიძე და ეუბნება, რომ ის არ იყიდება.

გადასახლებაში მყოფი კოტე ჯავრიშვილი და ლევან გოთუა მხოლოდ საკუთარი შესაძლებლობების ვერგამოყენებას დაეჭიდნენ და დაუწყეს ბრძოლა. ისინი, როგორც ნამდვილი რაინდები, ტყვეობას მარცხად არ აღიქვამდნენ და, შესაბამისად, არ გლოვობდნენ; არც გამარჯვებები აუღნიშნავთ ხარ-ზეიმით. ისინი მხოლოდ შელახული ღირსე-

ბების აღდგენაზე ფიქრობდნენ და სჯეროდათ, რომ აღდგებოდა სამართალი, როგორც მონუმენტი კამანდოსისა და შელახულ ღირსების დასაბრუნებლად პასუხს მოსთხოვდნენ.

მაგრამ იქამდე ცოლ-შვილის და თავიანთი ამღვრდელ-მასწავლებლების ღირსება იყო გადასარჩენი. ამას კი დრო სჭირდებოდა.

დრო... ვერც ერთმა ფილოსოფიურმა მიმდევრობამ ვერ ამოხსნა ეს ამოცანა. ის თავისთავად არავის შეაწუხებდა, რომ არ იყოს სივრცე. სივრცე დროში, ე.ი. ქმდება დროში. ქართველებმა მას წუთისოფელი უწოდეს, მაგრამ ზოგიერთმა თავიანთი ქმდება ისე გაანაწილეს, რომ დაწყებული საქმე მასვე მოესწრო, რათა მისი სახელი დარქმეოდა და გარკვეული დროის შემდეგ, როცა ის აღარ იქნებოდა ცოცხალი, მის სახელს დროსთვის გაეძლო. ზოგმა დაიწყო – საქმეს დასაბამი მისცა და არ უფიქრია მოასწრებდა თუ არა, უბრალოდ დაიწყო და შთამომავლობას დაუტოვა დასამთავრებლად, ან სამუდამოდ, როგორც საჯილდო ქვა, რათა ადამიანის არც აზრი, არც ქმდება არ ამსუბუქებულიყო და დროში არ გაწყალებულიყო. მხოლოდ ქრისტე ღმერთმა დაუსვა წერტილი ამ საიდუმლოს: დრო – წარსული, აწმყოც და მომავალიც ეკუთვნის უფალს. და ადამიანიც უფალთან ერთად – ე.ი. დროსთან ერთად მარადიულია! საფიქრალიც აღარ უნდა ჰქონოდათ ჩვენს გმირებს, მაგრამ იმ საწინებელში, გინდაც საწინახელში, ისინი დროის ბოძებულ მარაგს იძულებით ხარჯავდნენ, ჰაერი არ ჰყოფნიდათ და მათ მოქნიულ ნიჩაბს აზრი ჰქონდა გამოცლილი.

კოტეს იქ, მიწისქვეშეთში, სამუშაო ოთახი მისცეს, სადაც დიდი კედლის საათი ეკიდა მქნევქართი, ზუსტ დროს ასახავდა, მისი წიკ-წიკი მოქმედებდა ნევრებზე, ამიტომ გააჩერა, რითაც ზედამხედველის რისხვა დაიმსახურა. კოტეს კი დრო აღარ აინტერესებდა, მაშინ საათის მქნევარა დააგრძელა, რათა დრო გაეწელა, მაგრამ მზის ამოსვლა-ჩასვლას ვერარა მოუხერხა, ვერ შეაჩერა და მიუხედა, ისღა დარჩენოდა, ღმერთს მინდობოდა. ზედამხედველი და მზე უღმობელნი იყვნენ თავიანთი საათით, ე.ი. დროთი. ცოტა ხანში ეს დროც მისთვის დასაფასებელი გახდა, რადგან მისმა ქმდებამ აზრი შეიძინა. საათმა კვლავ ზუსტ დროს ჩვენება დაიწყო...

ასეც იყო, როცა რაღაცა ფიქრები გაიტაცებდა, ფიქრებით ის, სულ ყოველთვის საქართველოში გადასახლდებოდა ხოლმე, თავის ოჯახში, ცოლთან, შვილებთან, უფრო ხშირად მთაში დანავარდობდა ოცნებებით. ამ დროს ყველაფერი ავიწყდებოდა და იმ სინამდვილესაც ვერ გრძობდა, რომელშიც იყო. მერე ერთს ამოიკვნესებდა და გულის სიღრმიდან აღმოხდებოდა: სადაურსა სად წაიყვანო, იტყოდა და დაუბრუნდებოდა ნამდვილ სამყაროს.

– ეს რა ამოგიჩემებია, სულ ერთსა და იმავეს იმეორებ, რას ნიშნავს, ან რას ამბობ? – შეეკითხება კოტეს უნო უსოსი – ისიც კატორელი, ტალინელი პატრონი.

– რუსთაველია, – უპასუხებს კოტე.

– რა არის რუსთაველი?

– პოეტია, მეთორმეტე საუკუნის პოეტი, მისი

უკვდავი პოეტიდანაა, „ვეფხისტყაოსანი“ ჰქვია.

– არსებობს რამე თარგმანი, კაცმა რომ წაიკითხოს

– არსებობს, – მიუგებს კოტე – ოღონდ იგი ორიგინალში უნდა წაიკითხო, მისი თარგმნა შეუძლებელია, ან მისი მთარგმნელი უფრო დიდი გენიოსი უნდა იყოს ვიდრე თვითონ რუსთაველია – უპასუხებს კოტე.

– მაშინ მასწავლე ქართული! ჩვენ ხომ არსად გვეჩქარება? – ძნელი იყო, არ დათანხმებულიყო კაცი.

და კოტე ჯავრიშვილი სთხოვს მეუღლეს – თინა ავალიანს – გაუგზავნოს გრამატიკის წიგნი. თინა გაუგებრობაშია, არ იცის, რას უნდა ნიშნავდეს გრამატიკის წიგნი; ბოლოს, როცა კოტემ თბილისის საპყრობილეში მოითხოვა რაღაცა წიგნი, იგი მან ერთ კვირაში დააბრუნა. იმ წუთასვე დაიწყეს ჩხრეკა წიგნისა, რაიმე მინიშნება ხომ არ დაგვიტოვაო, 58-ე გვერდი იყო ჩაკეცილი... ე.ი. 58-ე სტატიით ასამართლებდნენ – „სამშობლოს ღალატი“.

ახლა კი გრამატიკის წიგნი... და უკვე ეგონათ, რომ ენის სასწავლოდ დრო არ ეყოფოდათ, ეგეც არაფერი მერე „ვეფხისტყაოსანი“ უნდა წაიკითხონ ძველქართული სიტყვებით და ახლა „ვეფხისტყაოსანს“ სთხოვს კოტე, რომ გაუგზავნონ. წაკითხვაც არაა დიდი ბედენა, უნო უსოსიმ ის უნდა გაიგოს, შეიგრძნოს, შეისისხლხორცოს, რომ მერე უნდა თარგმნოს თავის მშობლიურ ენაზე და როცა ის სამშობლოში დაბრუნდება... აი, რა უნდა ჩაუტანოს დედას, მამას, ცოლს, შვილებს... ჰო, კარგი, ცოლს ყვავილებს მიართმევს, შვილებს ჩაეხუტება და პირობას მისცემს, რომ იგი აღარასოდეს დაშორდება მათ, მაგრამ სამშობლოს რაღას მიუტანს ისეთს, რომ უთხრას: – აჰა, ჩემი სიცოცხლის ნაწილი, აჰა, ის დრო, რაც მე მოგაკელი და რაც ამ დროში დავაბანდე, შენს საკურთხეველზე მომიტანია ის, – რისთვისაც ღირდა, რომ დაგშორებოდიო.

ასეთივე პასუხისმგებლობას გრძობენ კოტე ჯავრიშვილი და ლევან გოთუა. ამიტომ იწყებენ თვალებს და დღედაღამ მუშაობენ. უნო უსოსიც მათი ქმნილებაა... კოტე იქ, გადასახლებაში, თარგმნის ბალზაკს, ლევან გოთუა შექმნის თავის უკვდავ ისტორიულ რომანს „გმირთა ვარამს“, რომლის თანამონაწილენიც თვითონ არიან. ისინიც გმირები არიან და მათი ვარამიც ხომ ვარამია, მათ ამ ვარამით ეპოქა შექმნეს. ეპოქა ვარამისა, საიდანაც თავისი ქვეყნისთვის კეთილი აზროვნება გამოადნეს!

ის, რომ გადასახლებაში ქართულმა სამომ ლევან გოთუას სასათბურე პირობები შეუქმნა, ამაზე ბევრი დაიწერა და ამ თემაზე დიდხანს არ შეგაწყენთ თავს, მაგრამ ძალზე საინტერესოა, თუ როგორ გამოჰქონდათ ზონიდან და როგორ აგზავნიდნენ საქართველოში. მის სამეგობროს, მის მაგივრად თვენახევარში ერთხელ, შანტაში ორი ცვლა უწევდა მუშაობა. გოთუა ჩაკეტილია მაღალი ძაბვის ტრანსფორმატორის ქვეშ მოწყობილ „თავშესაფარში“ და იქ მუშაობს, ზედამხედველები იქ ვერ ჩადიან, ეშინიათ მაღალი ძაბვისა... ქა-

ღალღის მაგივრობას სწევდა ყველაფერი, რაზეც შეიძლებოდა დაწერილიყო: ქალღალღის ნაგლეჯი, გაზეთის არშია, არყის ხის ქერქი და სხვა მრავალი, რომელიც თავს იყრიდა და ლაგდებოდა, რაღაცა ფორმა ეძლეოდა და ის იგზავნებოდა. სიმართლე, რომ ვითხრათ, მე არ შევსწრებივარ ამ თემაზე საუბარს მე მხოლოდ წამიკითხავს, ოღონდ ერთი ისტორია, თუ როგორ გაავზავნეს ერთი ხელნაწერი, მათი ბაგეებიდან ვიცი:

ზონის უფროსი ორ მარკშიდერს აძლევს დავალებას, რომ აზომონ ბანაკი, სადაც კატორღელები ცხოვრობენ და ზუსტი გეგმა მაგიაზე უნდა დაუდონ ორ დღეში. ორ მარკშიდერს შორის ერთი ბალტიისპირელია, ერთი მოსკოველი, ხოლო მესამე, დამხმარე მუშად, ჩვენთვის ცნობილი ქურდი ავტორიტეტია, რომელთანაც როსტოვში ლევან გოთუას ჰქონდა კამათი და დამეგობრდნენ.

ერთი დღე დილიდან საღამომდე იმუშავეს ბანაკში, მთელი დღე თვალბინებულნი ეჩხირებოდნენ ზედამხედველებს, სადაც არ შეიძლებოდა შესვლა, იქ მოითხოვეს, გაეტარებინათ, არ ატარებენ, საჩივრით მიდიან ზონის უფროსთან – ის განკარგულებას გასცემს, გაატარონ. ერთ ადგილას, მეორე ადგილზეც... მესამეზეც... ზონის უფროსი გაცოფებულია:

– შეუშვით ყველგან! – გასცემს განკარგულებას – ამათაც ეგ უნდათ...

საღამოს კანონიერი ქურდი მიდის ლევან გოთუასთან, თან მიაქვს ფანქრები და უამრავი ქალღალღი, რომელიც გეგმის შესადგენად გამოუყვეს, ასეთ ქალღალღს ოქროს ფასი აქვს, ისიც იცის, რომ ლევანს ხელნაწერი აქვს გასავზავნი და ვერ აგზავნის. გამოართმევს ხელნაწერს და მისამართს, ლევან გოთუა ენდობა და აძლევს ისე, რომ არაფერი იცის, ვინ უნდა გაიტანოს ხელნაწერი ზონიდან და რაც მთავარია, როგორ!

მეორე დღეს დაღამებამდე იმუშავეს ბანაკის ტერიტორიაზე და ბოლოს, გასასვლელ კარებს მიღმა მოინდომეს ნიველირის დადგმა.

– Открывай начальник!* – შესძახებს ერთ-ერთი და ისიც გაუღებს კარებს. ზედამხედველი გაურბის ზონის უფროსის რისხვას, ეს ფსიქოლოგიური მომენტი ხომ წინასწარ შექმნიეს „საქმიანმა“ პატიმრებმა.

კიდევ ცოტა ხანს იტრიალებს, ზომეს იქაურობა, მერე ისევ შიგნით შევიდნენ, ნიველირი ხან შიგნით დადგეს, ხან გარეთ, ასე მოაღუნეს ზედამხედველების ყურადღება და უცებ სიბნელეში გაქრნენ. ზედამხედველმა ისიც არ იცის, მარკშიდერები შიგნით იმყოფებიან, ბანაკში, თუ გარეთ. როცა აღმოაჩინეს მათი არყოფნა, უკვე გვიან იყო. ატყდა ერთი ამბავი, სასწრაფოდ მღვეპარი დაავზავნეს ყველგან, მაგრამ ვერ იპოვეს. თითქოს მიწამ ჩაყლაპაო...

ისინი სამშვიდობოს გავიდნენ. ოთხი დღის შემდეგ ქურდი გამოეყო პოლიტპატიმრებს.

– მე ახლა ცალკე წავალ, არცაა საჭირო ერთად ყოფნა, ვიცი, მე ქურდობას არ მოვიშლი, რაღაცას მოვიპარავ და ყველანი ჩავვარდებით, თქვენ კი, თქვენს გზაზე უნდა იაროთ, არავისთ-

ვის არაფერი მითხოვია ცხოვრებაში, ახლა უნდა გთხოვოთ: – აი, ეს ხელნაწერი და ესეც ორი მისამართი, ერთი მოსკოვისაა, მეორე – თბილისის; ესეც ფული, არ დაიშუროთ, გაავზავნეთ ისე, რომ აუცილებლად მივიდეს მისამართზე. ქურდი ჩრდილოეთისკენ გაეშურა, კიდევ სამი დღე და მატარებელში ჩემოდანის მომპარავი დააკავეს, სანამ მასთან დაკითხვას აწარმოებენ, კიდევ ორი დღე გაივლის და ამ დროს გაქცეულების ბანაკიდან ჩადის წარმომადგენელი.

– Это же наш! – აღმოხდება ოფიცერს.

– მე, როგორც „მოსიარულე სადილი“, ისე წამომიყვანეს პოლიტპატიმრებმა, – ასეთ ჩვენებას აძლევს ქურდი – მაგრამ მე დავასწარი და დავხოცე ორივე. ერთი იქვე დავწვი, ხოლო მეორე კარგად შევბრაწე, რაც გამოსადეგი იყო და საჭმელად ოთხი დღე მეყო, მერე ისიც გამითავდა და ვიქურდე – დააჯერა კიდევ, რადგან მისი ჩანთა ლემის სუნით ყარს. 14 რიცხვამდე ამ ჩვენებაზე იდგა, გზა-კვალი აურია, როგორც შეთანხმებულები იყვნენ, 14 რიცხვამდე უნდა გაედლოთ, ვინც არ უნდა ჩავარდნილიყო, ბოლოს გამოტყდა, იმიტომ, რომ უმოწყალოდ სცემდნენ და ყველაფერი სიმართლე თქვა, გარდა ლევან გოთუას ხელნაწერისა. პოლიტპატიმრები უკვე მოსკოვში იყვნენ. ხელნაწერი კი – საიმედო ადგილას. მოსკოველმა ცდუნებას ვერ გაუძლო და მოსკოვში დარჩა, თუმცა ბალტიისპირელი სთავაზობდა, ერთად წასულიყვნენ, მაგრამ არ გაჰყვა; სულ ძალი დაიჭირეს და ზონაში დააბრუნეს. მეორემ თავს უშველა და საზღვარგარეთ გავიდა. ორივე ანგარიშს აბარებს ლევან გოთუას.

– შენი ხელნაწერი სამშვიდობოსაა, მე კი შენ გვერდით, შენ ზონაში იჯდე და მე გარეთ ვიყო? უსამართლობა იქნებოდა – ქურდი ლევან გოთუას სამართლიანობაზე ელაპარაკება – ციხე ჩემი სახლია, აბა, სად უნდა წავიდე, სანამ შენ აქ იქნები, მეც აქ ვარ.... ხელნაწერმა დანიშნულების ადგილას მიაღწია.

გოთუა ქურდთან უფრო პოულობს საერთო ენას, ვიდრე საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიასთან.

ისინი, ვინც კაბინეტებში ისხდნენ და კარიერას იმაგრებდნენ, რომლებიც მერე დასცინებენ მეცნიერებათა აკადემიაში მოხსენების წასაკითხად მისულ ლევან გოთუას... თუმცა ამ თემაზე რომ არ შევჩერდეთ, არ იქნება კარგი.

გადასახლებიდან დაბრუნებული ლევან გოთუა, შიომღვიმის მონასტერში ეძებს საქართველოს წარსულს – რამე ხელმოსაკიდს, რომელიც მერე გამოადგება თავის ისტორიულ მოთხრობებში. მაღლა, მიუდგომელ გამოქვაბულს დაადგა თვალი. ვინ იცის, რამდენი საუკუნეა, იქ ფენი არ დაუდგამს ადამიანს; ქვაბულში მოხვედრა არც ისე იოლი საქმეა, ყველა ურჩევს, ხელი აიღოს ამ განზრახვაზე; ძნელია, სადმე პალო ჩაარჭო, შიომღვიმეში კლდოვანი ქანები თითქმის არ არსებობს, ამიტომაც საშიში და ყველა ერთხმად ურჩევს, ხელი აიღოს განზრახვაზე. დაითანხმეს კიდევ, იმ საღამოს სრულიად შემთხვევით გოგი ლომთათიძეს შეხვდა. გოგის გაანდო თავისი მოსაზრება, გოგი აღტაცებულია მისი გადაწყვეტილებით და მწვანე

შუქს და წარმატებას უსურვებს...

არის!!! წარწერიანი ქვა! რომლის მიხედვითაც დაზუსტდა ქართველ მეფეთა მეფობის თარიღები. მეცნიერებათა აკადემიაში ჩოჩქოლია... შეთანხმდნენ, რომ გოთუა მოხსენებას დასწერს და წარადგენს მეცნიერებათა აკადემიის წინაშე; თარიღზეც მოილაპარაკეს.

დანიშნულ დღეს, როგორც შეთანხმდნენ, დილის ათ საათზე, ლევან გოთუა მიდის მეცნიერებათა აკადემიის სხდომათა დარბაზში მოხსენების წასაკითხად; იქ უკვე გაჩაღებული „საქმიანი სხდომა“ მიმდინარეობს, წინა რიგებში თავისუფალი ადგილია, სადაც გოთუამ გადაწყვიტა, დამჯდარიყო, მაგრამ რაა?!... თემა, რომელზეც მან უნდა წაიკითხოს მოხსენება, სხვა კითხულობს.

იგი გამოტრიალდა და გასცილდა იქაურობას, დამცინავი ღიმილით გააცილებენ მას, ის ხომ ყოფილი კატორღელია, „სამშობლოს მოღალატე, მტერი“. გასასვლელში კოტე ჯავრიშვილი და გოგი ლომთათიძე შეეფეთნენ და გააჩერეს, გავერკვეთო. დარბაზიდან გამოსული კოტე სრულიად მშვიდად ეტყვის:

– ეს შენი სიკეთეა, ბოროტს რომ აბოროტებს და ამით წარმოაჩენს მის არაკაცობას, თორემ, აბა, პირიქით იყოს? შენ შენი ქვა უკვე დაღე ქვეყნის აღმშენებლობისთვის, ეს ქვა ორნამენტებითაა შენგან მოჩუქურთმებული და უკვე ქვაკუთხედად დევს ქართული კულტურის საკურთხეველზე; ეს წარწერაც შენ რომ არ აღმოგეჩინა, ვიღაცა ოდესღაც ხომ ნახავდა... ჩვენ მეცნიერული თემები უნდა დაუდოთ წინ ამ ხალხს, დაე წერონ, წერონ იქნებ ეშველოს ქვეყანას, იქნებ რამე შევიდეს მაგათ ტვინში...

და მართლაც, აზრი ქართული ენციკლოპედიის შესახებ დიდი ხანია უტრიალებს კოტე ჯავრიშვილს თავში. იქ გადასახლებაში დაიწყო ამაზე ფიქრი, ჯერ ლევან გოთუას უმხელს ამ აზრს, მერე გოგი ლომთათიძეს, გურამ ღუნღუას, ვანტანგ ბერიძეს.

მაგრამ კატორღელის დამლა მუშაობს, ისინი მეორეხარისხოვან ხალხად ითვლებიან. ლევან გოთუას აკრძალული ჰქონდა თბილისში ცხოვრება, ეს-ესაა დართეს ნება თბილისში ცხოვრებისა და მოღვაწეობისა, ოღონდ, მისი შრომა მოღვაწეობად არ აღიქმება, როგორ შეიძლება ამ „ხალხის მტრებმა“ იღვაწონ, რამე შექმნან, დაუშვებელია... და როგორღაც სრულიად შემთხვევით კოტე ხვდება კომპარტიის მესამე მდივანს გეგეშიძეს. კოტე მეცნიერებათა აკადემიის სწავლული მდივანი ჯერ არაა, ჟურნალ „დროშაში“ მუშაობს...

ვალეს ქვანახშირის შახტა დახურეს; მოსკოვიდან ვიღაცამ ჩათვალა, რომ ნახშირი ძალიან მდარეა, ეს მართლაც ასეა, მაგრამ ამდენი მუშა გარეთ რჩება, რაკომის მდივანი ისაკაძეა, იგი ჩამოდის თბილისში და გეგეშიძესთან ერთად იწყებენ ფიქრს, თუ როგორ გადაარჩინონ შახტები დახურვას. გეგეშიძე ვიღაცის რჩევით, როგორც გეოლოგს, იბარებს კოტე ჯავრიშვილს. მათ შორის, შეხვედრისთანავე მეგობრული ურთიერთობა ჩამოყალიბდა. კოტე მასში ხედავს პატრიოტ და გულანთებულ ადამიანს და თავის ჩანაფიქრს უმხ-

ელს ქართული ენციკლოპედიის შესახებ, გეგეშიძე ალაფროთოვანა ამ ამბავმა მაგრამ კოტე კატორღელია... რაღაცა მოიფიქრეო, უბარებს კოტეს და ასე შორდებიან. შეხვედრა ორი დღის შემდეგ დაგეგმეს, კვირა დღეს. გეგეშიძე განცვიფრებული რჩება ჯავრიშვილის ენციკლოპედიური განათლებით.

– თქვენი გამოჩენა არ ივარგებს საქმეს წავახლენთ – პირდაპირ ეუბნება გეგეშიძე კოტეს.

– აი, ირაკლი აბაშიძეს წავიმძღვანებთ წინ და მგონი ურიგო არ იქნება — სთავაზობს კოტე. — ძალიან კარგი აზრია, საქმეს შეუდექით, — ასკვნის გეგეშიძე — ის, რაც მე მევალება, მალე გავაკეთებ...

კოტე ენციკლოპედიაში ერთ-ერთი განყოფილების გამგეა, ერთის გ. ღუნღუა. კოტეს სიკვდილის შემდეგ მისი შვილი — ისიც მოსიარულე ენციკლოპედი — ვასიკო (ვასილ) ჯავრიშვილი გააგრძელებს ენციკლოპედიაში მუშაობას, მაგრამ... ისიც 51 წლის ასაკში ამ ქვეყნიდან მიდის. აქ წყდება ჯავრიშვილების მოღვაწეობა, კოტეს ნაშეიერი არ დარჩა. დარჩა მისი დაუშთავრებელი საქმეები...

და მაინც... ყოვლად წარმოუდგენელია, კიდევ რა უნდა მოიმოქმედოს ამ ღიღებულმა ადამიანებმა, რომ სრულფასოვანი ადამიანების სიაში ჩაწერონ, ან ჩვეულებრივი ადამიანებით იცხოვრონ; ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე წნესს გრძობენ. კოტეს იტალიაში აგზავნიან მივლინებით; წასვლის წინ საქართველოს უშიშროების უფროსი ინაური იბარებს თავის კაბინეტში. არც მისალმებია, ისე მიუთითა სკამზე დაჯდომა. თვითონ ინაური ბოლთას სცემს, სრული სიჩუმეა, მერე ფანჯარასთან მივიდა ფარდა გადასწია და ეუბნება კოტეს (ინაური რუსულ ენაზე ესაუბრება, კოტე ქართულად ჰპასუხობს, რითაც წყობილებიდან გამოჰყავს):

– მე არ ვიცი, აი, ის კაცი ვინ არის, რომელიც გზის გადასასვლელზე გადადის, მაგრამ თუ დამჭირდა, ხუთ წუთში მეცოდინება მისი ვინაობა და ისიც, თუ რას ფიქრობს ამჟამად, მაგრამ შენ (შენობით მიმართავს) და შენისთანებს, როგორც მუშას, ისე გხედავთ და ისიც ვიცი, რას ფიქრობთ!...

– არადა, რომ სცოდნოდა, იმ წუთებში რას ვფიქრობდი მასზე... — იტყვის კოტე.

...როგორ ჰგავს ვარკუტაში ზონის უფროსის საუბარს, როგორი ერთნაირი იდიოტები არიან და ერთნაირი გამოხედვა აქვთ ყველას, მედიდური, არადა, როგორი უსწავლელები არიან.

იქ, ზონაში, ესოდენ მკაცრი და მიუკარებელი ზონის უფროსი, გამინაურებას ცდილობს კოტესთან; რამდენჯერმე სცადა ახლობლური საუბარი, მაგრამ რაზე უნდა ესაუბრო ადამიანს, რომელსაც თითქმის იგივე ინტერესები აქვს, როგორიც ცხოველს, ცხოველური ინსტინქტებით შემოიფარგლება მისი აზროვნება, მხოლოდ ქალებთან გატარებულ საღამოების აღწერით შემოიფარგლება მისი საუბარი. ამაზრზენია და იქამდე შტერია, რომ ერთხელ კოტე შეეკითხა, შვიდჯერ რვა რამდენია, ხომ ვერ მეტყვიო. თითებზე თვლა დაიწყო. მაინც ვერ უპასუხა სწორად. ბოლოს შესთავაზა, ჩემი შვილები ამეცადინეო. კოტემ შორს დაიჭირა.

ზონის უფროსი ფარულ მუქარაზე გადადის; კოტე დელიკატურია:

– რომ გაიგონ, რომ შენ შვილს მე ვამეცადინებ, წარმოგიდგენია, რას გიზამენ? მე ხომ პოლიტიპატიმარი ვარ და რა იცი, შენს შვილს იქნებ ისეთი რამ ვასწავლო, რომ... მე ხომ არაფერი მაქვს დასაკარგავი – ზონის უფროსს შიშისგან ქოშინი აუტყდა, კინაღამ გული წაუვიდა მერე კი, როცა დამშვიდდა, პირდაპირ უთხრა:

– შენს თვალზე ვნახავ როდისმე ცრემლს – უკვე ამკარა, მუქარაზე გადადის ჩეკისტი.

მიზანში ამოიღო კოტე ჯავრიშვილი და სულ ცდილობს რაღაცით დაამინოს, ემუქრება კიდეც, მაგრამ კოტე შეუვალა.

1953-ში სტალინი გარდაიცვალა...

– უნდა გენახათ, რა ამბავი ატყდა ბანაკში, – გვიამბობდა ძია კოტე, – ეს საცოდავი ხალხი, რომელთა ოჯახებიც აწიოკებული იყო, თვითონ კი ნაცემ-ნაგვენი, ნაწამენი, ვინც თითქმის ყოველდღე თავისი ხელით ასაფლავებდა გვერდში მდგომ ჩამომხრჩვალ მეგობარს თუ ამხანაგს, ახლა ბარაკებიდან გამოცვივდნენ და მუხლებზე დამხობილი გოდებდნენ, ზონის უფროსი, როგორც რიგითი კატორღელი, ისიც კატორღელების გვერდში მუხლმოყრილი მოთქვამს... მაგრამ თვალი და ყური პატიმრებს დასტრიალებს, უნდა იცოდეს, ვინ, როგორ ირჯება. უცებ წამოვარდა ფეხზე და ბარაკში შევარდა, სადაც კოტე მშვიდად ბალზაკის თარგმანითაა დაკავებული. მის აღშფოთებას საზღვარი არ აქვს; მან წიგნს დაავლო ხელი და მოისროლა, ახლა ქაღალდებს ეცა, კოტემ თავისი ღონიერი ხელი მაჯაში წაავლო და მთელი ძალით მოუჭირა. თვალები ლამის გადმოსცივივდეს უპეებიდან.

– ეს რა კაცი ხარ ასეთი, რომ ასე მშვიდად შეგიძლია გადახარშო ესოდენ მწარე ამბავი, ბელადის გარდაცვალებისა?!

– მე ბელადებს არ ვგლოვობ, ბელადებს შენისთანები გლოვობენ და სტირი კიდეც, მაგრამ მე არ დაეუშვებ იმას, რომ შენ ჩემს თვალებზე ცრემლი ნახო. მაგ სიამოვნებას არ მოგანიჭებ. მე ხომ თქვენთვის და თქვენისთანებისთვის არ ვარსებობ, უბრალო საგანი ვარ, ხე, ქვა! არც იმ ბელადისთვის ვარსებობდი... ჰოდა, იტირეთ ერთმანეთი, რამდენიც გინდათ!!!!...

ამასობაში რამდენიმე ქურდი ავტორიტეტი გარშემო შემოეწყო; ბანაკის უფროსი დაფრთხა და გაშორდა კოტეს. ნახევარი საათის შემდეგ კოტეს განსაკუთრებით მძიმე საკანში – კარცერში ამწყვდევნენ. საშინლად ცივა, მაგრამ მისთვის, როგორც წამალი, ისეა ეს სიცივე, იგი ღუმელივითაა გახურებული. როცა დაწყნარდა, არავინ იცის, რა მოეპრიანა ზონის უფროსს ან რა ბრძანება მიიღო – ერთ საათში გამოუშვეს...

1954-ში კოტეს ზონის გარეთ, თავისუფალ დასახლებაში საცხოვრებლად შეუძლია გადასვლა, ახლა უკვე ნებადართულია ცოლ-შვილს ჩამოსვლა, ნახვა და რამდენიმე დღითაც დარჩენა, საამისოდ ბარაკის ტიპის საცხოვრებელიც აქვთ და კოტე

თავისთან იხმობს ოჯახს. საამისოდ წინასწარ განცხადება უნდა შეიტანოს, ახლა უკვე თავისუფალი დასახლების დაბის უფროსთან.

ზაფხულში თინა ავალიანი თავის შვილ-ვასიკოსთან, რომელიც ლევან გოთუას ნათლულია – მიემგზავრებიან შესახვედრად.

ცოლ-შვილთან შეხვედრა კოტეს წყობილებიდან გამოიყვანდა, დიდი ალბათობით იგი შეიძლება გრძნობებს აპყოლოდა, იგი ვერ დაუშვებდა, რომ მის ზედამხედველებს მისი ცრემლი დაენახათ, კოტე ხომ სიმშვიდის განსახიერება იყო, რითაც აცოფებდა ზედამხედველებს, ამიტომ იგი ჯდება მატარებელში და ერთი სადგურით ადრე ჩამოდის შესახვედრად, მატარებელი ერთი სადგურიდან მეორემდე მისვლას ანდობებდა 16 წუთს, ეს ლოდივით მძიმე თექვსმეტი წუთი იქნება მის ცხოვრებაში ყველაზე მძიმე და აუტანელი. ამ სადგურზე მატარებელი მხოლოდ სამ წუთს ჩერდება. შესვლისთანავე თინას გადაეყარა, რომელიც უმაღვე კისერზე ჩამოეკიდა, რომ არ წაქცეულიყო... კოტემ თავის შვილს დაბლა დაუწყო ძებნა და ვერც კი წარმოუდგენია, რომ ვასიკო ის პატარა ბავშვი აღარ არის, რომელიც მან დატოვა რვა წლის წინ. იგი თითქმის მისი სიმალლისაა, უკვე 14 წლის. ულვაშიც შეჰპარვია.

– ჩვენ ხრუშჩოვის შვილობილები ვართ, – იტყოდა ძია კოტე.

1958-ში გაათავისუფლეს. ლევან გოთუას არ აქვს თბილისში ცხოვრების უფლება. ძლივს მოახერხეს, რომ მცხეთაში ცხოვრების ნება დართონ.

კოტეს გარდაცვალებიდან ერთი წლის შემდეგ, უნო უსოსი შემოდგომით ეწვია თბილისს. მე და ვასიკო ჯავრიშვილი დავხვდით აეროპორტში. სასაფლაოზე წამიყვანეთო – კი არ გვთხოვა, თითქოს გვიბრძანა კიდეც. ტაქსი ყვავილების ჯიხურთან გავაჩერეთ.

– მე, კოტეს ნაყიდ ყვავილებს ვერ ვკადრებ, სადმე მინდვრის ყვავილები მოგკრიფოთ.

იქვე, ფერდობზე, უჭკნობი ყვავილები შენიშნა. თვითონ დაკრიფა და აი, კოტეს საფლავიც.

– აჰა, შენი საფლავის ნახვის ღირსიც გავხდი, ჩემო მეგობარო და მასწავლებელო, – თავანკარა ქართულით ჩასძახა საფლავში და ორივე მუხლზე დავარდა. ჯიბიდან გრძლივ გაკეცილი, საკმაოდ სქელი თაბახის ფურცლები ამოიღო და საფლავის ქვაზე დაღო; მერე იქვე გვერდით ჩამოჯდა და ჩემთვის გაუგებარ ენაზე დაიწყო კითხვა... – ეს „ვეფხისტყაოსანი“ იყო, მის მშობლიურ ენაზე მისგანვე ნათარგმნი. – ვერ მოვასწარი მისი თარგმნა და ალბათ ვერც დავამთავრებ, აბა უშენოდ როგორ შევძლებ!? შეუძლებელია უცრემლოდ ამისი მოსმენა და ნახვა; მერე მან ოტია იოსელიანი თარგმნა...

ვერც ლევან გოთუა დაამთავრებს გენიალური „მითრიდატეს“ წერას, მხოლოდ პირველი ტომი მოასწრო...

25 იანვარი, 2020 წელი. თბილისი.

„ფოტომ არ იცის ტყუილი“...

გურამ გერსამიას პერსონალური გამოფენა

ბელა ახმადულინა და ნოდარ დუმბაძე, 1974წ.

ლენინგრადელი მხატვარი ბურკოვსკი, სტუმრად მაიაკოვსკიში

სანატორიუმი „მასტიორი“

დიდი ხნის სურვილისა და მცდელობების შემდეგ, როგორც იქნა, მოხერხდა და 4-30 სექტემბერს დავით კაკაბაძის სახელობის ქუთაისის სახვითი ხელოვნების გალერეაში გურამ გერსამიას პერსონალური გამოფენა გაიმართა, რომელმაც შემდგომში, ქუთაისის მერიის მხარდაჭერით, მერიის შენობაში გადაინაცვლა. გამოფენას საფუძვლად ედო მის მიერ დატოვებული 50-წლიანი არქივი, რისი მნიშვნელოვანი ნაწილიც მის საყვარელ მხარეს – იმერეთსა და იმერეთში მომხდარ მოვლენებს ეთმობა.

გურამი იყო დასავლეთ საქართველოს ფოტოკორესპონდენტი წლების განმავლობაში, მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე იღებდა იმ დროისთვის საუკეთესო ფოტორეპორტაჟებს, თანამედროვეთა პორტრეტებს, ადამიანის ხელით გარდაქმნილ გარემოს, სრულიად განსხვავებული რაკურსით დანახულ მშობლიურ ხედებს.

მისი ნამუშევრები თითქმის ნახევარი საუკუნის მანძილზე ქვეყნდებოდა რესპუბლიკურ, საკავშირო და საზღვარგარეთულ ჟურნალ-გაზეთებში, ქუთაისის პრესაში, სოლიდურ ფერად ალბომებში, ასევე დაცულია ქვეყნის ბევრ მუზეუმში.

„ფოტომ არ იცის ტყუილი, მისთვის სულერთია, შენ მოგწონს თუ არა ფაქტი: წამი დაფიქსირებულია და მორჩა! აი, ამ წამისთვის უნდა იშრომო და იწვალო ამდენი!“ – უხსნიდა ხოლმე უმცროს კოლეგებს გურამი და თავად იძლეოდა შემოქმედებითი შრომის გასაოცარ მაგალითს.

მის არქივში შემონახული 20 ათასზე მეტი ფირი და შავ-თეთრი ნეგატივი, ფოტოჟურნალისტის მიერ ამდევჯერვე ოსტატურად შეჩერებული წამია. ამდენწლიანი შრომა რომ უკვალოდ არ დაკარგულიყო და საზოგადოებასაც ენახა მის მიერ დატოვებული უნიკალური მასალა, ოთხი წლის წინ მცირე ტირაჟით მისმა შთამომავლობამ თვითონ გამოსცა საავტორო ორენოვანი (ქართულ-ინგლისური) წიგნი – „იმერეთის ცის ქვეშ“ (<http://www.dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/189860>), რომლის მაკეტიც 95%-ით გურამმა სიცოცხლეშივე მოასწრო და დაასრულა.

წიგნიც და მისი ელექტრონული ვერსიაც საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნულ ბიბლიოთეკას გადაეცა, ხოლო ფირები – მუზეუმს.

მხატვარი ან მოწამული

ანკოშვილი

მანა გოციშვილი ანკოშვილი

სოფიო ქვიციანი ანკოშვილი

მწერალი — გობაგობილის ხეივანი